Rostocker Dokumentenserver
Dieses Werk wurde Ihnen durch die Universitätsbibliothek Rostock zum Download bereitgestellt.
Für Fragen und Hinweise wenden Sie sich bitte an: digibib.ub@uni-rostock.de

August Varenius

[Paulus Evangelista Romanorum succincta divinissimae illius & inter omnes alias facile Principis Epistolae Ad Romanos Analysi Et Exegesi

Rostochi[i]: Richelius, [1656]

http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721

Druck Freier Zugang PUBLIC DOMAIN

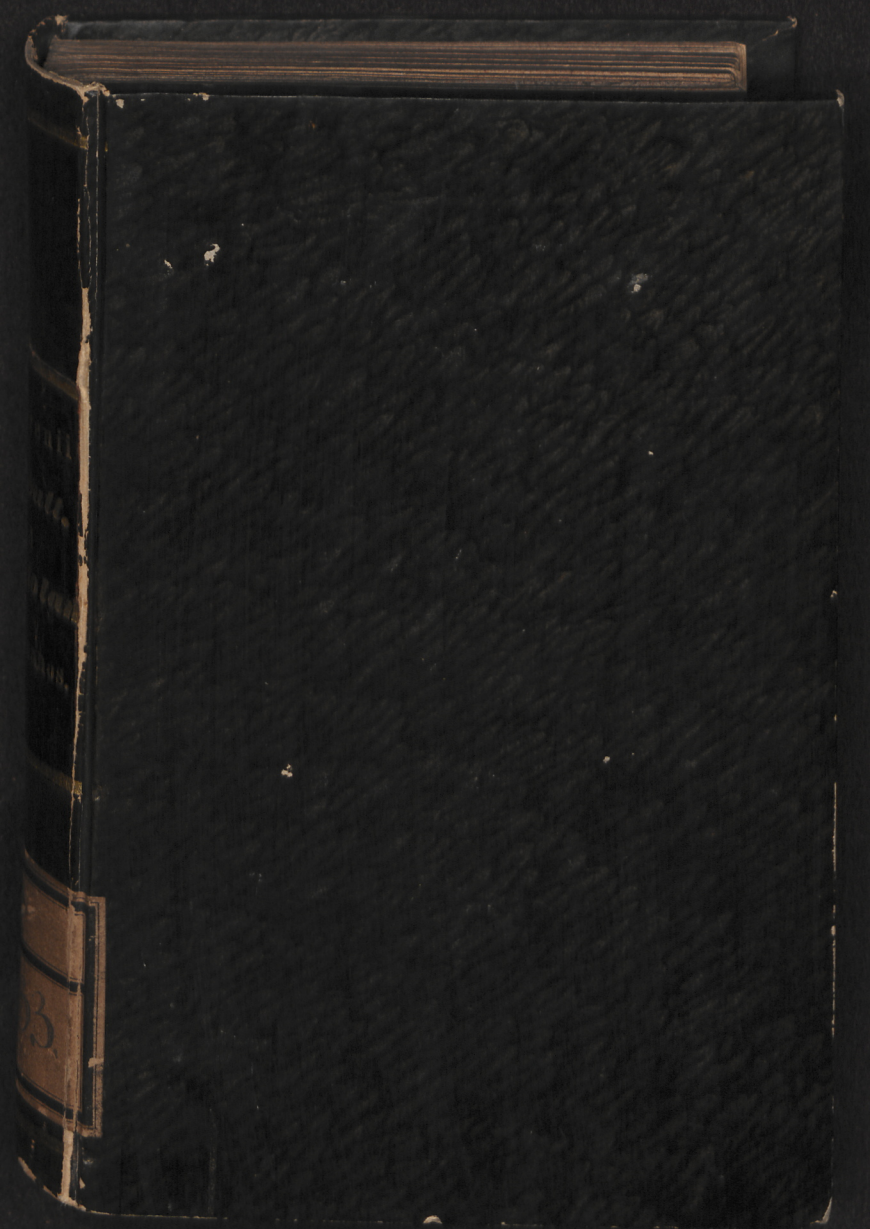

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0001
DFG

Fc—4333.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0002
DFG

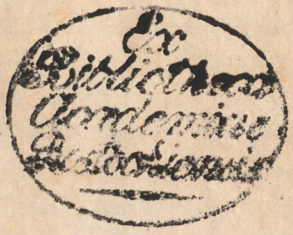

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0003
DFG

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0004
DFG

DIVINÆ PAULI ad ROMANOS EPISTOLÆ.

הקדמה

I.

GAudio se exultare *fatetur Chrysostomus præfat. in Epistol. ad Rom.* quod per hebdomadas singulas, bis, sæpè tèr & qvatèr ad sanctorum Martyrum solemnes memorias, liceat σωεχῶς ἀκύειν ἀναγινωσκομένων τ ἐπιςολῶν τ Μακαρίε Παύλε ἢ τ σάλπιγγ ἀπολαύειν τ πνευμαλικῆς. *Idem ibidem redarguit* ναθεότης *qvorundam*, qvi usqve adeò Apostolum Paulum ignorent, ut ne qvidem Epistolarum ejus numerum planè norint, *cujus causam dat, qvod nolint* σωεχῶς ἀκούειν *in scriptis Apostolicis. Ne eadem nobis, dum in divinissimam PAULI ad Romanos Epistolam paucula meditamur,* ναθεότης *objici possit, non sine præfatione illam aggrediemur, occasione tituli, qvi est:* ἡ τ ἁγίε Παύλε τ Ἀποςόλε πρὸς Ρωμαίες ἐπιςολή.

1. Numerus Epistolarum Paulinarum.

TRedecim sunt & semper fuerunt ὁμολογουμένως Pauli, ac characteris Canonici: una aliqvando fuit ἀντιλεγομένη: neqve verò dubitatum, an, si esset Pauli, esset Canonica: sed, & an sit Pauli, salvâ eminentiâ Canonicâ: & an sit & Pauli, & Canonica conf. *Hieron. de Script. Eccles. in Paulo. Aug. de Civ. Dei l. 16. c. 22. Euseb. l. 3. c. 3. Marc. Ant. de Dom. l. 7. de rep. Eccl. c. 1.* qvi idem opinatur dubium primum fuisse *de Interprete*, secundum *de Autore*, & inde itum, aucto errore, in dubium *de autoritate*: sed id non magis obesse posse *Epistolæ ad Hebræos*, qvàm *Evangelio Matthæi*, cujus, licet authenticum & approbatæ fidei exemplar non exstet, nihilominus Græca translatio fidem plenam habeat, ab ipso Mattæo factâ recognitione & approbatione. Sanè authenticum originale Mattæi Hebræum fuisse consentiunt Patres. vid. *Iren. lib. 3. adv. Hæres. c. 1. Hieron. in ep. ad Damas.* & in *Catal. Script. Eccles. Euseb. l. 6. c. 18.* unde, qvod ad *Interpretem*, sive in *Johannem* Evangelistam, sive in *Jacobum* fratrem Domini itum ab Athanasio, Theophylacto: idem de Epistolâ ad Hebræos judicium, qvâ ipsum Apostoli πρωτότυπον. Sufficit nobis, *hunc, qvem habemus textum Græcum esse authenticum*, & γνήσιον:

Lis

Lis de Interprete, an & qvis fuerit, tutissimè in medio relinqvitur. Certum est Latinos qvondam eam Pauli esse negasse: Ecclesiam item Romanam illi aliqvando contradixisse: Unde etiam est qvod *Cajetanus & Emsmus* ex Pontificiis: *Lutherus* & alii ex nostris Epistolam illam in dubium vocarint. Nos illam *& Pauli, & Canonicam esse*, ex mysteriorum, & illustrium Fidei articulorum tractatione, ex παρρησίας Apostolikῆς majestate, qvâ loqvitur ut αὐτόπτης Θ., ex vetustâ traditione, ex Italiæ, Timothei & vinculorum mentione, qvæ egregiè conveniunt Paulo πρὸ δεσμίῳ in prætorio Romano, ex ipso deniqve signaculo gratiæ, concludimus. Conf. *2. Pet. 3. 15.* Fuerint ergò, 14. *Pauli Epistolæ Canonicæ, & Catholicæ* (de 7. Epistolis, qvæ peculiaritèr titulum habent *Catholicismi*, e c. Jacobi, 1. & 2. Pet. 1. 2. 3. Johannis 1. Juda, nulla nunc est qvæstio) ex qvibus 4. ad discipulos scripsit sc. 2. ad Timoth. ad Titum 1. ad Philem. 1. cæteras Ecclesiis credentium dedicavit: Sic ex 14. illis septem scriptæ sunt *à Paulo libero*, ex Macedoniâ, Græciâ: septem *à Paulo captivo*, ex ipsâ tum Imperii sede, Româ, e. c. 1. ad Galatas, 2. ad Philippenses, 3. ad Philemonem, 4. ad Colossenses, 5. ad Ephesios, 6. ad Timotheum posterior, 7. ad Hebræos: cæteræ *à Paulo libero*, extra Romam.

2. Ratio ordinis & tempus scriptionis.

Epistola ad Romanos inter Paulinas & prima est, & non est. *Est*, ratione ἀπαγωγῆς, & ordinationis: *Non est*, ratione σωπαγωγῆς & primæ scriptionis: *à sequelâ* sc. *Biblicæ ordinationis, ad sequelam primæ scriptionis, non valet consequentia.* Monuit illud jam ante Theodoretus, uti & illud: Ordinationem illam hodiernam 14. Epistolarum non esse à Paulo: addit idem exemplum libri Psalmorum, qvi alio ordine à Davide sit scriptus; qvàm postcâ ab aliis ordinatus. Satis accommodatè. Qvi in ordinatione est septuagesimussecundus, scriptione Davidicâ fuit ultimus, tùm sc. scriptus, cum jam Successorem *Salomonem trono regio insidentem vidisset, & adoravisset* עה המשכב David moriturus, qvod tùm ex inscriptione, & rerum, qvas tractat, majestate, tùm ex subjunctâ clausulâ כלו תפלות דוד בן ישי, & magnificentissimâ δοξολογίᾳ ac duplicato Amen colligitur conf. 1. Reg. 1, 47. 48. Eadem ratio τῶν Δωδεκαπροφήτων, in qvo Hebræi distingvunt, inter סדר התיקון & סדר התחתיכה seu *Ordinem positus, & 1. adornationis.* Sed ad rem. Epistolam ad Romanos *antecessisse scriptionis ordine, omnes Româ scriptas*, liqvidum est: an etiam

etiam anteceſſerit qvasdam ex 7. Româ non ſcriptis, & qvas, an verò inter illas omnium ultima fuerit, non æqvè certum. Chryſoſtomus poſt Epiſtolas, *ad Theſſalonicenſes, ad Corinthios, item Epiſtolam ad Galatas*, ſcriptam eſſe concludit, ita ut anteceſſerit *Epiſtolas ad Philippenſes, ad Hebræos, ad Timoth. 2. ad Philemonem, ad Coloſſenſes*, velut Româ ſcriptas. Idem de Epiſt. 2. ad Timotheum: ἡ καὶ ἐσχάτη μοι δοκεῖ πασῶν εἶναι τῶν ἐπιστολῶν καὶ δῆλον ἀπὸ τῆς πίλεως: *noviſſimam* dicit inter omnes Epiſtolas, idq; perſpicuum eſſe ex verbis Pauli, c. 4, 6. ita tamen ut ultimam ſ. ἐσχάτην qvoqve dicat, illam qvæ eſt ad Philemonem, qvippe ſcriptam ſub extremam Pauli ſenectam, cum Paulus & jam diu eſſet δέσμιος, & πρεσβύτης vid. ibid. v. 9. ac poſt illam ad Philemonem, nihilominus ſcriptam ponit Epiſtolam ad Coloſſenſes. Videri nonnemini poterat, hanc ſententiam Chryſoſtomi convenire cum mente Baronii, qvi Epiſtolam 2. ad Timotheum ante Epiſtolas *ad Philippenſes, ad Philemonem, ad Coloſſenſes* ſcriptionis ordine collocat, & adeò illam ultimam negat, ratione Ordinis ſumtâ ex mentione Timothei præſentis Paulo in illarum Epiſtolarum inſcriptionibus (vid. inſcriptiones, ſeu primi verſus) cum hæc ſit inſcripta ipſi Timotheo ut abſenti, idq; non poſt abitum: ſed ante illum adven-

tum, ad qvem maturandum monitor illi Paulus fuit in hâc ipsâ Epistolâ c. 4, 9. σπέδασον πρὸς με ἐλθεῖν ταχέως: cæterum penitiùs Chrysostomum intuenti, patet, illum duas Pauli Epistolas ἐσχάτας vocare, seu inter postremas ponere sc. ad Philemonem, & ad Colossenses: illam autem 2. ad Timotheum non saltem vocare ἐσχάτην: sed & ἐσχάτην absolutè sc. πασῶν τὴν ἐπιστολῶν. Hanc ergò et post illas duas, et post illam ad Philippenses scriptam & omnium ultimam Chrysostomus habuit, qvi proinde vaticinium mortis Paulinum c. 4, 6. explicuit de obitu proximè instanti, qvem Baronius ex v. 17. explicat, de obitu fermè appropinqvante, & vix novem annis posteriori. Cum *Chrysostomo*, qvâ *Epistolam 2. ad Timotheum* idem sentit Theodoretus: dissentit in cæteris, & rectè abit ab illo. Si enim Epistola ad Romanos scriptionis ordine antecessit Epistolas Româ scriptas. Ergò & *Epistolam ad Galatas*. Ordinatio præterea Chrysostomi imperfecta: tacet de reliqvis Epistolis, an illis hæc ad Romanos sit ante, an postponenda. Omninò ergò magis probandus Theodoretus, qvi talem λογισμὸν Scriptionis notavit: 1. *Ep. ad Thess. 1. Athenis missa. vid. c. 3, 1. 2.* 2. *ad Thess. 2. Corintho paulo post primam scripta Act. 18, 1.* 3. *ad Corinth. 1. Epheso scripta vid. c. 16, 8. 9.* 4. *ad Corinth. Epistol. 2.*

ſtol. 2. vid. c. 7, 5. 6. 7. & c. 8, 1. 5. ad Timotheum 1. qvod probat per collationem 1. Tim. 1, 3. Act. 16, 7. 8. 9. 10. c. 17, 14. c. 18, 5. Porrò 6. ponit Epiſtolam ad Titum vid. c. 3, 12. 13. Poſt has, 7. ponit Epiſt. ad Romanos: qvod probat per collationem c. 15, 25. 26. 1. Cor. 16, 1. 2. 3. 4. Act. 20. 17. Porrò reliqvas omnes Româ ſcriptas ſc. 8. ad Galatas. 9. ad Philippenſes. 10. ad Philemonem. 11. ad Epheſios. 12. ad Coloſſenſes. 13. Epiſtolam ad Hebræos. 14. 2. ad Timotheum. De Epiſtolâ ad Epheſios, & 2. ad Timotheum, an illas rectè ordinaverit Theodoretus, juſta dubitandi ratio. Et priores illis fuiſſe & uno anno ſcriptas eſſe Epiſtolas ad Philippenſes, Coloſſenſes, Philemonem, non absqve ratione dicitur. Patet autem ex ſuperioribus; Ordine ſcriptionis primam non fuiſſe Epiſtolam ad Romanos: Sed inter Ante-Romanas facilè ultimam anno circiter Chriſti 57. circa finem Claudii Imperat. vel initia Domitiani Neronis, atqve adeò 6 annis poſt Concilium Apoſtolicum, 19. autem annis poſt converſionem, à Paulo ſcriptam. Qvare autem inter omnes Epiſtolas habeat primitatem poſitus, qvæſtio eſt. Prolixiorem eſſe cœteris, & ideò primam ſi qvis dixerit, non ſatisfacit. Plus dicit, qvi propter potentiorem principalitatem Eccleſiæ, qvippe cujus fides celebrabatur ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, & Civitatis, ad qvam pertinebat ſcriptio, primam illi ſedem inter Apoſtolicas Paulinas aſſignatam ſtatuit;

omnium autem optume ratio primitatis in positu, ex *doctrinali argumentorum*, qvæ tractat, *primatu*, & admirabili totius Theologiæ compendio, unde & non tantùm reliqvarum Epistolarum: sed & totius Scripturæ clavis est, arcessitur: neqve enim, qvi *primitatis hujus Epistolæ causam* non tàm *in primatu argumenti*, qvàm *Romanorum tunc temporis universis gentibus imperantium, imperij*, ponit *Haimo Episcop. Halberstad.* divinitati Epistolæ congrua dicit. Addendum illud est, scriptam hanc Epistolam, post *edictum illud Claudij*, qvod memoratur in Actis c. 18, 2. *præcepit Claudius, ut omnes Judæi discederent Româ.* Edictum illud in annum Imperii *Claudij nonum*, Christi autem *qvinqvagesimum primum* refert *Paulus Orosius*, cum testimoniis *Josephi*, ac *Svetonij*. In *Josepho* tale qvid non inveniri, qverela est *Lorini*, justa satis. Meminit qvidem Josephus, *expulsos urbe Româ Judæos omnes, 4000. in Sardiniam relegatos, alios malè multatos:* Sed *Josephus* sub Tiberio: *Svetonius* sub Claudio id factum dicit. Josephus caulam edicti Imperialis allegat, *emunctam ab Impostore Judæo Fulviam Saturnini, insigni auri purpuræq; pretio:* vid. *Joseph. antiq. l. 18. c. 5.* Svetonius, *tumultus Judæorum:* ita enim habet: *Judæos autore CHRESTO* (ita à Gentilibus imperitè: à Judæis malitiosè vocatus CHRISTUS) *assiduè tumultuantes Româ expulit.* Claudii ergò edicto expulsos Judæos,

tantum

tantum abest ut habeat Josephus: ut potius amplissimum Claudii *pro Judæis edictum*, magni favoris erga Judæos signum recensеat idem l. 19. antiqv. c. 4. Conciliari id facilè posse, videri nonnemini poterat, qvia & *Tiberius*, qvippe *ortus ex patriciâ gente Claudiâ*, *Claudius* dici potuit, & Claudius, *Tiberij ac Drusi cognomina habuit*: sed id nullo modo applicabile ad *Josephum* & *Svetonium*: alter qvippe sub *Tiberio antecessore Caji Cæsaris*: alter sub *Claudio Successore Caji* expulsos dicit. Aliud ergò illud Διάταγμα Tiberii, qvod *Josephus*: aliud Claudii, qvod memorat *Apostolus & Svetonius*. Usus observati hujus est tùm ad totius Epistolæ occasionem: fides enim Christiana Judæorum maximè operâ Romæ plantata, illis ejectis detrimento videbatur obnoxia: tùm ad explicationem textus de *Priscilla & Aqvila*, qvibus non saltem titulum συνεργῶν in Christo Jesu Paulus tribuit: sed & ad laudem illorum id addit: ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν, *s. qvod intrepida capita & cervices qvibusvis periculis pro Paulo objecerint* Rom. c. 16, 3. 4. Qvomodo, ubi, & qvando id factum meminit Apostolus Act. 18. Corinthi scilicet, *Aqvila & Priscilla* Judæi, nihil *suæ gentis* seu *Iudæorum* τῶν ἀντιτασσομένων καὶ βλασφημούντων vid. v. 6. odia veriti, *Paulum apud se receperunt*, & cum is esset

apud Gallionem accusatus, Corintho cum eo exeesserunt vid. ibid. v. 12. & 18. At qvâ Occasione Corinthum venerint, explicatur Act. 18. v. 2. Paulus sc. *cum venisset Corinthum, invenit ibi qvendam Judæum, nomine Aqvilam, genere Ponticum, qvi* nuper *venerat ab Italiâ, & Priscillam uxorem ejus (eò qvod præcepisset Claudius discedere omnes Judæos à Româ)* Edictum ergò illud publicatum, paulò anteqvam Paulus Corinthum venit: qvia ibidem *Aqvilam reperit*, ut προσφάτως ἐληλυθότα i. e. *nuperrimè, recens, novissimè* appulsum ab Italiâ illius edicti occasione: Epistola autem hæc aliqvot annis & post illum *adventum Pauli primum, & Claudij edictum*, imò post illud jam sublatum Corintho scripta fuit, qvia & nobiles illi, qvos Corinthi & alibi pro Paulo *Aqvila & Priscilla* edidisse meminit Paulus ipse, agones interceserant: & *Aqvila ac Priscilla*, qvando scribebatur hæc Epistola, jam Romam reversi erant, ibidemq; κατ' οἶκον Ecclesiam habebant: unde salutantur ab Apostolo, ut jam Romæ: conf. Epist. ad *Rom. c. 16, 3. 4.* Constat simul ex dictis: 1. edicto illo Claudii exire Româ jussos non solos τῇ θρησκείᾳ Judæos: sed etiam Christianos, qvales erant, Aqvila & Priscilla: neqve aliud videntur innuere verba Svetonii, qvàm *CHRISTI causâ factam esse illam ejectionem*, qvasi *altercantibus Judæis & Christianis*

stianis de religione, cum jam Romæ Christi fides disse-minata esset. 2. Edicti illius valorem diuturnum non fuisse: Unde non saltem Aqvila & Priscilla jam tùm, qvando scribebatur hæc Epistola, Romam redierant: sed & Paulus, ut primùm Romam venit, h. e. tertio die ad Judæos sermonem habuisse dicitur conf. Act. c. ult. 17. Jam ergò redierant.

3. Locus Scriptionis.

Scripta est Corinthi, non in primo (uti ex superiori abundè constat) sed in altero Pauli adventu & ultimâ in Græciam profectione, qvæ describitur Act. c. 20, v. 2. &c. conf. *2. Cor. 12, 14. & 13.* Probatur 1. ex Caji salutatione Rom. c. 16, 23. qvi ibidem dicitur *hospes Pauli:* at illum fuisse Corinthium patet ex 1. Cor. 1, 14. Act. 18, 8. 2. Epistolæ per Phœben ministram Ecclesiæ Cenchreënsis ad Romanos transmissione conf. c. 16. v. 1. 2 & clausula epistolæ. At *Cenchreæ* fuerunt regionis Corinthiorum s. portus bimaris Corinthi. conf. Act. 18, 18. 3. Expresâ subscriptione, qvæ talis est: ἐγεγράφη ἀπὸ Κορίνθου. Ex Græciâ porrò profectus, Hierosolymam venit, ubi Captus, & Romam tandem devectus est. Conf. jam Rom. 15, 25.

4. Scriptor Epistolæ.

Ille in classe salutantium nominat seipsum: neqve enim, uti aliorum salutes, in tertiâ: sed in pri-

in primâ enuntiatur personâ, permittente id Spiritu, & Paulo θεοπνεύστως. Conf. jam c. 16. v. 22. *Saluto vos in DOMINO* ego TERTIUS, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν. *Tertium* vocat Syrus: *Terentium*, etsi hoc perperam, nonnulli vetusti codices, citante Bèza: de cujus geminâ conjecturâ, quâ sc. putat, vel illam *salutationem Tertij totius Epistolæ ultimo versiculo olim fuisse postpositam*, vel *in tertiâ personâ expressam* sc. ἀσπάζεται ὑμᾶς, omisso pronomine ἐγὼ, nihil nobis probatur. Sive autem dictante Paulo, exceperit, & adeò *primus* scripserit, sive, cum illam Paulus αὐτογραφῶς scripsisset, ex illius exemplari descripserit, perinde est. Utroqve modo, illud ipsum Exemplar, qvod ad Romanos missum est, fuit, & dici potuit γραφὴ θεόπνευστος, & *instrumentum authenticum*. Dubium saltem facit subscriptio, ubi est: ἡ ἐγράφη ἀπὸ Κορίνθου διὰ Φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐκκλησίας. Scripserit ergò illam *Phœbe*, non *Tertius*: *Mulier*, non *Vir*: etsi ad sexum non magis interesse potuit qvâ scriptionem: qvàm qvod illa ipsa Phœbe dicitur: προστάτις πολλῶν, imò ipsius Pauli c. 16, 2. sed conciliatur facilè. *Complexus verbi subordinati sæpè latet in principali.* Nihil notius in sacris. Illud ergò ἐγράφη idem qvod γεγράφθαι ἀπεστάλη. Scripta

pta sc. per *Tertium*: transmissa Romam, per *Phœben*. Ille tabellionis: Hæc tabellarii instar habuit. Explicuit illam verbi latentiam Syrus, dum ita reddidit: אתכתבת ואשתדרת i.e. *Scripta est Corinthi, & missa per Phœben.* &c.

5. Terminus ad qvem, Romani.

Titulus Epistolæ est: Πρὸς Ρωμαίους, de qvo, ne moremur in re tenui, nihil aliud dicendum, qvam titulo *Romanorum*, non *Romanum populum*: sed *Ecclesiam Christi in urbe Româ constitutam*, seu *solos Christi fideles*, qvi *Romæ erant* partim *gentiles*, partim *Iudæos* eam urbem per id tempus incolentes intelligi: uti ex v. 7. inscriptionis constabit. A qvo primò omnium *Romani conversi*, & de viâ salutis Christianæ informati fuerint, non æqvè certum. *Petro* ferè Romanorum salus adscribitur, & fundatio illius Ecclesiæ prima. Demus ita esse, licet res non careat probabili contradictione: nec tamen illa *soli Petro*: sed & *aliis fratribus, qvi ex Iudæa illuc advenerant*, vendicanda foret palma. Neq; v. Cardo controversiæ Antipapisticę in illo vertitur, *an Petrus Romæ fuerit?* Cum multi sint Romæ, qvi non sunt Pontifices, & multi Pontifices non fuerint Romæ: nec *an Petrus Ecclesiam Romanam fundaverit?* Id enim erat, communis Ἐπισκοπῆς Ἀποστολικῆς, non solius Petri, sive ut juxta *Bellarminum*, Ordinarii, sive ut, juxta *Baroni-*

Baronium, extraordinarii: nec, *an Petrus Romæ sit mortuus?* moriuntur enim & mortui sunt Romæ innumerabiles, etiam Martyres, etsi non Pontifices: & multi Pontifices moriuntur extra Romam e.c. Clemens in ponto, Johannes V. Ravennæ, Innocent. 4. Neapoli: Sed, *an Petrus Romæ fuerit* 1. *Cum durabili temporis prolixioris intervallo.* 2. *Inceſſanti eminentis Epiſcopalis principalitatis per 25. annos exercitio.* Utrumqve negandum qvia 1. *Inſtructio Apoſtolica non fuit Topica ſ. uni certo particulari loco alligata: ſed Catholica* Conf. Marc. 16, 15. 20. Rom. 10, 18. & Act. 9, 14. Rom. 15, 15. 16. exemplum Pauli, licet non in collegio τ δώδεκα, tamen propter immediationem *vocationis, revelationis doctrinalis* ac *viſionis* Gal. 1, 1. 2. æqvè Apoſtoli, qvàm vel ἀι δώδεκα Actor. 1, 21. 22. vel ὁι ςύλοι ſ. ὑπερλίαν Ἀπόςολοι vid. 2. Cor. 11, 5. c. 12, 11. Gal. 2, 9. At Petri ἐπισκοπὴ non erat alia, qvam *Collegarum Apoſtolorum:* eaq; vel *ordinaria*, vel *extraordinaria.* Si ordinaria. E. vel minor, vel communis Apoſtolica. Si extraordinaria. E. *non ſucceſſoria.* 2. *Itinerarium Pauli, nunqvam Romæ: ſemper extra, Petrum notavit:* conferantur hîc 2. Epochæ, una, 4. *Neronis annus:* altera, *ſupplicium Chriſtianorum* ſub *Nerone*, de qvo vid. præter Svetonium, Tacitus l. 15. Annalium. Nullibi datur tale intervallum: Probatur qvà Epocham

cham 1. Paulus 35. Anno κλητὸς Apostolus, triennio post, per 15. dies conversatur cum Petro *Hierosolymis*: Gal. 1, 18. idem in Concilio Apostolico post aliqvot annos comparens, Petrum *Hierosolymis* vidit, & Consultatorem audivit Act. 15. Biennio post expositurus cursus sui Apostolici rationarium Paulus, *Hierosolyma* reversus, Petrum ibi vidit, eidemq; κοινωνίας ex communi pacto dextram dedit Gal. 2, 9. neqve longiore ab inde intervallo abfuit, qvando Petrus ut κατεγνωσμένῳ καὶ πρόσωπον Paulum, *sibi hypocritam agenti contradicentem* vidit & audivit: factum autem illud *Antiochiæ* Galat. 2, 11. Hactenus ergò & ad usqve 4. Neronis annum nuspiam apparet insigne aliqvod intervallum Petrino-Romanum. Probatur qva Epocham 2. Paulus 57. vel 58. Christi anno Romam ductus, obvios ibi *ad 3. tabernas habuisse* dicitur *fratres*: nullibi *Petrum*. Idem in 1. coram Nerone ἠλουθχίᾳ, *nullum*, nedum Petrum, παρεγένετο habuit, *liberatus tamen ex ore Leonis* 1. Cor. 15, 32. 2. Tim. 4, 16. 17. Actor. 28, 15. 16. Paulus tot Epistolas Româ scripsit: salutantium sine ætatis, sexus, dignitatis discrimine, nomina expressit: extra salutationes ipsum *Alexandrum* τὸν χαλκέα nomine notavit: Petrum nec activè, nec passivè ἀναπεζόμενον ullibi sive in Epistolis *Romanis*, sive *Ante-Romanis*, sive in, sive

extra

extra salutationis formulam meminit: cumq; Paulus per *biennium in liberâ custodiâ Romæ fuerit* sine Petro, adusqve septuagesimum Christi annum, impossibile est, dare grande aliqvod intervallum, nedum 25. annorum Episcopatum Romanum. 3. *Compactum Apostolicum, Petrum obligavit* τὴν περιτομὴν, *uti Paulum gentibus.* Debuit e. ibi prædicare Petrus, ubi major multitudo Judæorum e. c. in Palæstinâ, Babyloniâ. Fecisse etiam id Petrum colligitur tùm ex Epistolæ inscriptione, tùm ex expressâ Babylonis mentione: *Salutat vos Ecclesia qvæ est in Babylone*, 1. Pet. 5. 13. Ex Babylone *Romam* facere in Petro, qvi nec ἀλληγορέμενα nec ὑποκάλυψιν propheticam scripsit, absurdum est. 4. A sexagesimo Christi anno adusqve famosam sub Nerone persecutionem, juxta Scaligerum fluunt anni 3. (demus etiam qvos Baronius in gratiam Petri de suo addidit, 6.) ubi intervallum tam amplum? Detur ergò, qvod Irenæus l. 3. adv. hæres. c. 3. *à Petro Romæ fundatam esse dicit Ecclesiam* Romæ: illud tamen, inter illa, qvæ minimè condonanda scripsit, insigne Baronii nugamentum est: *Anno*, inqvit, *CHRISTI 45. Claudij 3. 15. Cal. Febr. à Petro Apostolorum Principe Ecclesia Romana instituitur, ac in eâ sedes pontificia erigitur:* terminum ponit annum Christi 69. Neronis 13. Cal. Juliis (Bellarminus autem: præsidentiam

sidentiam petrinam in Ecclesiâ generalem incipit ab anno Christi 33. eiq; dat tempus 35. annorum: lib. de script. Ecclesiast. p. 28. Porrò de martyrio Petri & Pauli, qvæ habet Baronius, palpabiles παραλογίαι sunt. Deniqve non soli *Petro*: sed & *Paulo* atqve adeò *duobus glorioſiſſimis Apoſtolis, Petro & Paulo, Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ* titulum adscribit Irenæus l. alleg. fuerint ergò Petrus & Paulus simùl pari jure & autoritate Episcopi Romani: unde & in bullâ s. *plumbeo ſigillo*, in antiqvis item *imaginibus* Romæ, *Paulus ad dextram, Petrus ad ſiniſtram*, non negante id Bellarm. l. 1. de Rom. Pont. c. 27. locatur. Paulus sanè & *Epiſtolâ tàm inſigni* ad Romanos scriptâ, & aliqvot annorum *prædicatione* energeticâ, & in ipsis *catenis* maximè gloriosâ ac conspicuâ, tantum ad fidem Romanorum contulit, qvantum Apostolorum alius. Conf. Eph. c. 3. 13. c. 6, 19. 20. Philip. c. 1, 12. 13. 14. 19. c. 2, 17. Coloss. c. 1, 24. 29. 2. Tim. 1, 12. c. 2, 10. c. 4, 6. 9. 10. 14. 15. 16, 17. ad Philem. v. 9. 10. 13.

6. Occaſio Epiſtolæ.

A *Judaizantibus* hæc à qvibusdam petitur. Illorum *duo genera* statuuntur: Unum illorum, qvi statuerint, *gratiam Evangelij, Iſraeli peculiariter promiſſam non eſſe ad gentes propagandam: nec dare Deum pœnitentiam ad vitam, gentibus* Act. 11, 18. qvippe qvæ sint ξένοι τ῀ διαθηκῶν Eph. 2, 12.

alterum illorum, qvi *ad Evangelium ac legem Christi qvidem admiserint: sed cum obligatione legis Mosaicæ, sine qvâ justificari, & salvari qvenqvam posse negarint.* Cœterum primo facilè superfedebit, qvi cogitabit, *Judæos non exclusisse gentilem proselytum:* nec adeò *Christianos judaizantes excluſuros gentilem*, modò *circumcisum*, ac *legalium Mosaicorum observantem:* de altero res certa est ex Act. 15, 1. 5. Gal. 1, 2. 3. 4. c. 5, 2 3. Sanè Petrus ipse protestatus ἀξέμιτον esse, ut *Vir Judæus commercium haberet cum gentili velut* ἀλλοφύλῳ ad Cornelium Italicæ cohortis centurionem, accessit, Act. 10, 28. & ne gentiles, qvorum *corda fide in Christum purificaturus* Deus erat (etsi incircumcisos) *profanos & immundos*, atqve adeò ad divinæ filiationis gratiam minimè vocandos, porrò æstimaret, & *revelatâ visione*, & *ternâ de cœlo voce:* Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου, increpandus fuit. Act. 10, 1. 13. 14. 15. De gentilibus sanè ad gremium Ecclesiæ admittendis, dubitare Petrus non potuit: neqve error Petri fuit, qvod existimaverit *gentiles eodem modo, qvo in V. T. esse convertendos, ut sc. non Apostoli irent in civitates gentium, ibidem prædicaturi Evangelium: sed ut Gentiles convertendi accederent ad Apostolos, ad Ecclesiam Hierosolymit. & ab illâ discerent:* non tàm immemor institutionis Apostolicæ esse Petrus potuit: neqve ut doceretur, *eundum sibi esse*

ad Cor-

ad Cornelium: non expectandum, Cornelii adventum: sed *ne ullum hominem immundum aut communem diceret*, cœlesti voce monitus legitur: ex qvo errore tàm potuit Petrus accedentem ἀλλόφυλον aversari, qvàm non ire ad allophylum: qvia ἀθέμιτον *Viro Judæo* esse dicit Petrus non saltem προσέρχεσθαι; sed & κολλᾶσθαι ἀλλοφύλῳ Act. 10, 28. At poterat κολλᾶσθαι, etsi allophylus accederet ad Judæum: non hic ad allophylum. Neqve verò *Petri reprehensores* id exprobrabant, qvod iviſſet ad Cornelium Petrus: sed qvod intraviſſet *ad Viros* ἀκροβυστίαν ἔχοντας Actor. 11, 3. ipsi sc. *reprehensores* erant ἐκ περιτομῆς vid. v. 2. neqve reprehensuri erant, si gentiles illi circumciſi fuiſſent: atqve illi ipsi, cum facti ratione exposuiſſet Petrus, *mirati*, qvod *gentibus in præputio manentibus* Deus *pœnitentiam dederit*, *glorificarunt Deum*. Act. 11, 18. conf. c. 15. v. 8. 9. Ita ergò se habuit paradoxum Petri: qvod tamen cum in hâc Epistolâ nusquam significetur, nec satis constet, Judæos qvi Romæ erant, pertrahere voluisse gentiles, qvi in Christum crediderant, ad Mosaicæ legis observationem, proinde hoc *genus Judaizantium*, rectiùs Epistolæ ad Galatas, qvàm hujus ad Romanos occasio ponitur: qvâ omissâ, alia ex ipsis Epistolæ visceribus datur. *Personabat* jam tùm incluta *Christianorum Romanorum fides*, idq;, uti

ait Apostolus, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ: neqve deerant apud Romanos, uti ex salutationibus Apostolicis c. 16. constat, *incluti Evangelij confessores*, Pauli σωεργοὶ, ἀγαπητοὶ, συναιχμαλώτοι, iidemq; & ante Paulum Christiani, & ἐν Χριστῷ πρὸ ἐμοῦ ἐπίσημοι. Illa Ecclesiæ Romanæ *florida juventus*, votum & consilium præsentiæ dudum jam Apostolo impressérat, ut, sicut in aliis gentibus, ita & in Romanis, fructum Apostolicum, communicando charismata, εἰς τὸ στηριχθῆναι, relinqveret: at aliis Ecclesiis ab Apostolo plantatis præsentiam Pauli sibi poscentibus, ipsoq; Apostolo, impellente Spiritu S. φιλοτιμούμενον μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομεῖν: sed potiùs, ὅπου οὐκ ὠνομάσθη Χριστός, Evangelium prædicare, pro præsentiâ usqve ad iter in Hispaniam prolatâ Epistolam hanc Romanis dedicavit, cui suborta Romæ inter Judæos & Gentiles, utrosq; fideles, contentio, particulares λαοὺς dedit; utraqve parte suas qvasdam excellentias urgente, qvas Apostolus, uti *in articulo justificationis*, omnes *peccatores, gloriâ Dei carentes*, proclamando, planè annihilavit: ita extra illum, concessit qvidem *privilegia Judæorum* (electionem *ad gratiam sub veteri fœdere*,) νομοθεσίαν (tàm *moralem*, qvàm *forensem* & *ceremonialem*) *patriarchalem ac propheticam dignitatem*,

Oracula

Oracula seu τὰ λόγια τῦ Θεῦ *illis concredita, pacta de Messiâ junctâ, circumcisionem, præsentiam divinam, consanguineitatem cum Messiâ Salvatore, primitatem prædicationis Evangelij*, qvod prædicandum fuerit *Judæo primùm & Græco*, ut sc. maneret Judæorum præ Gentilibus prærogativa) & *prærogativam gentium* (vocationem sc. ad regnum Christi ex indebitâ misericordiâ) ita tamen, ut nec *Iudæos* gentibus nec *gentes* Judæis insultare velit, cum illorum prærogativa obstare non potuerit *plurimorum rejectioni, & Gentium vocationi:* hæ autem, velut *vasa misericordiæ*, velut *rami oleastri, insitæ sint radici sanctæ, & pinguedinis oleæ participes factæ, quæ proinde, cum non portent: sed portentur à radice, abstinere debeant ab inani contra Iudæos naturales ramos, gloriatione &c.* Apparet ex Epistolâ, *Iudæos* qvoqve *suorum* majorum *merita*, & *propria legis observandæ*, ac *cultus retinendi studia*, inter prærogativas gratiæ Evangelii sibi præ Gentibus offerendæ allegavisse: *Gentiles* contra, seu Græcos (ita vocat Apostolus) suam ἑλλάδα ἑλλάδα, *philosophiam, virtutum studia, fortiter, temperanter & justè Romanorum majorum facta* æstimavisse, *idololatriæ crimen in plurimis unum invisibilem ex opificio mundi agnoscentibus*, excusavisse, in aliis ignorantiæ deputavisse, Judæis *ingratitudinem, iteratam à Deo tot miraculis inter se claro, apostasiam*, non saltem non

 agnitum:

agnitum: sed *& turpissimâ morte à se condemnatum Messiam*, &c. objeciſſe His inter Romanos unius fidei confessores gliscentibus altercationibus, Paulus διδάσκαλος ἐθνῶν pro munere suo Apostolico maturè occurrendum ratus, hanc ad eos Epistolam misit, idq; cum jam ut *veterranus miles*, ac λειτουργὸς JESU CHRISTI à Jerusalem & κύκλῳ per *Asiam*, *Macedoniam*, *ad Illyricum usq; omnia implevisset Evangelio Iesu Christi*. Ita se habet occasio scriptæ Epistolæ: qvam particularem cum necessitate qvadam ita admittimus in scriptione, prout in prædicatione. Prædicarunt Apostoli non sponte suâ, non ex proprio instituto: sed prout Spiritus jussit, & *dedit eloqvi illis*. Occasio & necessitas illa æqvè fuit ad prædicandum: qvàm ad scribendum, sive qværatur de occasione generali, *indigentia sc. hominum informandorum ad salutem per fidem in Iesum Christum*: sive de *particulari*, qvomodo passim in Actis Apostolicis *occasiones particulares* prædicationum Apostolicarum notantur: si particularis occasio, non negat mandatum *in prædicatione*. E. *nec in Scriptione*: neqve valet illatio: *Scripserunt Apostoli occasionaliter* s. ex occasione partiali. E. *non ex mandato*: sed saltem *incidenter ratione finis*. Contra: scripsit Moses Exod. 17, 14. Exod. 24, 4. Deuter. 31, 9. 19. 22. 26. *occasionaliter* historiam *belli sacri*, *Amalekitici*, *libri*

bri fœderis, Cantici novissimi, neqve tamen *sine mandato*: qvia expresse aliqvoties ibi *jubetur* scribere: neqve ratione finis incidenter: qvia jubetur scribere, ut sit לזכרון s. *in memoriale* item, *ut discant timere Deum.* Sic: Johannes Apocalypsin scripsit occasionaliter. E. non ex mandato: cum tamen 12. in Apocalypsi legatur γεγράψον. Lucas cap. 1. 2, 3. finem scriptionis Evangelii agnovit ἀσφάλειαν Catecheseos Timothei. Patet æqvè de scribendo Evangelio, ac de prædicando primariâ intentione cogitasse, utrumq; tàm *prædicationem* qvàm *scriptionem* medium & causam fuisse τὸ σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, cujus effectus δύναμιν Apostolus τοῖς ἱεραῖς γράμμασι, item τῇ γραφῇ θεοπνεύστῳ expressis verbis vendicat. 2. Tim. 3, 16. Dum ergò Bellarm. l. 4. de V D. non scripto, *Christum nullibi apertè præcepisse Scripturam Apostolorum, Apostolos nullibi testari, se ex Domini mandato scribere, eosdem ad scribendum nonnisi occasione & necessitate qvadam coactos animum applicuisse, & adeò non ex mandato Domini scripsisse* dicit, multis modis errat. Sic idem: *Johannem compulsum ab Asiæ Episcopis scripsisse dicit Evangelium propter Ebionitarum hæresin.* E. *non ex mandato.* Contra expresse duodecies à Filio hominis jubetur scribere. Apoc. 1, 11. 19. c. 2, 1. 8. 12. 18. c 3, 1. 7. 14. c. 14, 13. c. 19, 9. c. 21, 5. Concludimus: Epi-

ſtola ad Romanos & ſcripta eſt ex mandato, & non ſine occaſione partiali: etſi ad mandatum ſufficere poteſt Θεοπνευστία, qvæ non concipi poteſt absqve mandato. Addimus: qværit Bell. l. alleg. unde ſciamus *Epiſtolam ad Romanos eſſe verè Pauli?* reſpondemus, inde *unde ſcimus eſſe divinam & canonicam:* dubium de Autore hîc inſeparabile eſt à dubio de canonicâ autoritate: qvia qvi de illo dubitat, non poteſt non de magnâ, eaq; illuſtri Epiſtolæ parte, tùm initiali, tùm finali, dubitare.

7. *Epiſtolæ argumentum juxta orthodoxos.*

Summa Epiſtolæ eſt: *Homines omnes, Cum nec ex naturâ, nec ex lege Moſis, nec ex operibus*, ſive fidem & juſtificationem antecedentibus, ſive illam conſeqventibus *juſtificari & ſalvari qveant*, unicam habere juſtificationis coram Deo, & ſalutis viam, *indebitam* ſc. Dei *miſericordiam*, qvæ merito Chriſti conciliata, per fidem nobis ſit unicè amplexanda: habuiſſe qvidem Judæos *excellentias* tùm *Eccleſiaſticas*, tùm *Politicas*, tùm *Genetliacas multas:* at in *articulo juſtificationis* habere nullas, imò magnâ parte, *offendendo ex Zelo ſine ſcientiâ ad lapidem fundamentalem* Sionis, JESUM CHRISTUM, factos eſſe *anathema à CHRISTO*, vocatis *magno numero ad regnum Chriſti gentibus*, & *juſtitiam, qvæ eſt ex fide, apprehendentibus*)

hendentibus) Porrò; *Illam justitiam fidei contra tentationes*, tribulationes, infirmitates, immotam esse *justificatorum anchoram* & invictam gloriationis de *spe futuræ gloriæ Dei, & in ipsis tribulationibus, de reconciliatione per Iesum Christum*, materiam: ita autem illam amplectendam, ut *fidei & spei* donis *Charitas* respondeat. Atqve adeò abstractis *Exordio* & *Conclusione* tria principalia Epistolæ sunt themata: I. *de revelatâ in solo Evangelio, gratuitâ justificatione*, c. 1. 2. 3. 4. ejusq; *consequentibus* seu *fructibus*, qvales sunt: *Pax cum Deo*, & reconciliationis per unum hominem Iesum Christum *gloriatio* c. 5. *Spiritualis*, cum CHRISTO, *resurrectio*, c. 6. & *justificatorum* in Deo *sanctificatio* c. 7. adusqve v. 5. *peccati in renatis etiam habitantis: sed non regnantis, non imputatio*, & propter illud, justificatorum, *non condemnatio* c. 7. à v. 5. & c. 8, 15. *eorundem*, spe *gloriationis*, *adjutorio Spiritus S. interpellantis*, cum CHRISTO hâc in vitâ, intrepida *compassio* c. 8. à v. 16. adusq; c. 9. II. *De indebitâ Dei eligentis ad gratiam Ecclesiæ gentes*, reprobatis Judæis, *misericordiâ*, de ejusdem *gratiæ* tùm ordinariâ tùm extraordinariâ œconomiâ (interspersis hinc inde, qvæ *ad prædestinationis* ad *vitam æternam* & ei oppositæ *reprobationis* materiam faciunt) c. 9. 10. 11. adusq; illud ὦ βάθος, & δοξολογίαν c. 11. v. 32. & 36. III. *Adhortationibus* absolvitur *de hominis justificati novâ obedientiâ, renovatione*, vel sanctificatione:

ficatione: id qvod facit tùm *generalitèr* adhortando *ad sacrificium corporum vivum, & τὴν λογικὴν λατρειαν* c. 12, 1. 2. 3 tùm specialitèr per *regulas vitæ, & præceptæ specialia virtutum* adusq; c. 15, 15. unde incipit Conclusio. Notetur partium harum nexus e. c. per ἂν in c 5, 1. & c. 12, 1. per *solemnem protestationem & Exordioli novum apparatum* c. 9, 1. 2. 3. 4. 5. notentur item *magnificæ* singularum partium *per illustrem sententiam, παρεγσιαστικὴν exclamativam, stupendam δοξολογίαν, & votivam eucharistiam* clausulæ conf. in parte 1. qvà memb. 1. versus ult. c. 4. qvà membrum 2. c. 8. versus à 32. ad 39. in parte 2. c. 11. à v. 33. ad f. in parte 3. c. 15, 9. 10. 13. planè sicut in Psalmis Davidis singuli libri clauduntur magnificâ δοξολογία eaq; obsignatâ vel per geminum *Amen* vel *Hallujah* conf. Ps. 41, ult. Ps. 72, ult. Ps 89, ult. Ps. 106, ult. Ps. 150, ult Lutherus noster ad *Fidem* cap. I. II. III. IV. Spem â c. V. ad XII. Charitatem inde adusq; c 16. referri posse, gravitèr & eruditè ostendit.

8. *Epistolæ argumentum juxta Pontificios.*

Exprimemus illud verbis Gulielmi Estii, celebris Doctoris papistici, qvippe per 31. annos in Duacensi Universitate Theologi Professoris, & Seminarii Regii Præsidis, ac per annos 18. ejusdem

dem Univers. Cancellarii, qvæ in argum. Epist. ol. hæc sunt: *Paulus primò utriusqve partis* sc. (& Judæorum & gentium) *fastum deprimit: ostendens omnes priusqvam vocarentur à Deo ad fidem Christi, fuisse peccatis subditos, & à verâ justitiâ alienos, ideoq; nihil habere, de qvo vel alteri adversus alteros sese venditent,* vel *utriqve gloriari coram Deo possint, tanqvam de aliqvo merito gratiæ & salutis per Christum oblatæ.* Docet *itaq; gratuitum Dei donum esse justificationem,* h. e. *non per legem, aut ex ullo operum merito, dignitate, respectu:* sed *gratis per fidem in CHRISTUM propitiatorem, tàm Judæos qvàm gentiles justificari. Atqve hic Status est, & principale argumentum Epistolæ.* Ita ille: Dicere hîc licet cum Augustino *c. 2. l. 1. de grat. Christi & pecc. originis, ad profess. Pelagij:* Qvisqvis hæc audit, & sensum ejus ignorat, *omninò hoc putat eum sentire, qvod veritas habet: qvisqvis autem qvicqvid in eâ apertiùs dicit, advertit, debet habere etiam ista verba suspecta.* Patebit illud ex seqventibus verbis Estii, qvæ talia sunt: *Est autem hæc vera ac germana de justificatione doctrina, non qvæ opera nostra à negotio justificationis simplicitèr excludat, ut Sectarij volunt (siqvidem & ipsa fides opus qvoddam nostrum est) sed qvæ à justificatione removeat opera sive legis, sive naturæ fidem præcedentia: & omninò ea, qvæ non sunt ex fide.* At *si tantùm excludùntur opera fidem præcedentia,* si ipsa *fides est bonum opus hominis,* si fides illa, ut opus hominis in ordine

ad

ad justificationem agit, disponit, si præter fidem, *spes, charitas, timor, contritio, ut bona opera*, & dispositiones agunt, præparant, ad justificationem disponunt, & hoc ipso (qvia causæ disponentes sunt verè efficientes, prout *Pharmacum* dispositio est, & simul efficiens in ordine ad *sanitatem*) efficiunt, imò de *congruo* (non sine intrinsecâ comproportione) merentur justificationem (etiam primam, cujus terminus ad qvem est infusio justitiæ) nemo facilè intelliget poterit, qvomodo, ut loqvuntur posteriora (prima enim, qvæ negant meritum gratiæ, ad tempus ante vocationem, & adeò ante fidem referri possunt) Estii verba, *Justificatio sit donum Dei gratuitum*, qvomodo *ex nullo planè operum respectu, gratis per fidem in Iesum Christum justificentur, tàm Iudæi qvàm Gentiles.* Lingva ergò prior *Lutheranissima fuit*, posterior *Romanissima*, talis scil. qvalis jam ante seculum *Emseri* qvi ita illud expressit: *Paulus non incredulitatem illorum* (Romanorum) *nec opera omnia redarguit, sive ante, sive post conversionem acta: nedum hæc in peccatorum classem redigit: sed inane litigium prærogativæ sublaturus, utramqve gentem ante fidem æqvè peccatores fuisse concludit: & adeò nec per opera alterutram partem*, nec *per pietatem*: sed *per fidem & Christum justificatos esse statuit.* Falsa & contradictoria hujus argumenti sunt palpabilia. Qvid enim Paulus c. 1. 2. 3. magis redarguit, qvam opera

pera Judæorum & gentilium? qvam causam reddit rejectionis Judæorum c. 9, 32. qvam incredulitatem s. ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. Si excluduntur saltem opera ante fidem, si inter hanc & justificationem datur Διάκρισις operum disponentium & dispositivè justificantium ac merentium saltem de congruo, qvomodo *non per opera*: sed *per fidem & Christum justificantur?* Sed hîc Labyrinthus est Papismi, uti & in *justificatione gemina*. *Unam* esse *justificationis formam* disputat Bellarm. l. 2. de justif. c. 15. at qvomodo una, si est *justificatio gemina?* Et aut bona opera (qvæ dispositiones vocant e. c. Fides, spes, charitas, timor, pœnitentia) sunt justificationis *primæ* forma, aut efficiens. Si *illud*. E. unius justificationis forma gemina, sc. infusa justitia & bona opera. Si *hoc*. E. justificant justificatione primâ: qvomodo ergò, per operum meritum, prima distingvitur à secunda? Hic certè Labyrinthus est, uti & in illo: Paulum in hâc Epistolâ tantùm excludere opera *fidem antecedentia*, non inter fidem & justificationem primam *intercedentia*, dictum suprà ab Estio, Emsero: Dicitur idem à Becano, qvi in Manuali l. 1. c. 16. p. 425. s. mentem Apostoli in Epistolâ ad Romanos esse dicit, *ostendere, nec Iudæos ex nudâ observatione legis Mosaicæ, nec Gentiles propter bona opera ante Christi fidem susce-*

susceptam perpetuata, justitiam à Deo consequi potuisse, aut consecutos esse: sed ex fide in Christum: fidem esse initium justificationis: nec *dari ex operibus præcedentibus: sed esse donum Dei:* estq; hæc communis sententia papistui, magis etiam qvàm illa *meriti de congruo*, qvod respectu justificationis 1. *aliqvibus* saltem Pontificiis tribuit Becanus l. alleg. At idem Becanus probaturus: *Paulum & Iacobum non pugnare inter se*, cum *alter negat hominem justificari ex operibus: alter* autem *affirmat: qvia alter* (Paulus) *agat de justificatione* 1. *alter* (Jacobus) *de* 2. insignem committit circulum. Si *opera, ut fidem sequentia* sunt etiam in justificatione primâ, qvomodo per illa discernitur prima à secundâ: vel si per illa discernitur secunda, qvomodo non excluduntur in primâ & qvomodo conciliantur Paulus & Jacobus? Qvin si ad *secundam* saltem pertinent *opera*, qvare statuitur incertitudo (conjecturalis enim certitudo Bellarmini, figmentum est) *gratiæ?* cujus sanè hypothesis nulla alia est, qvàm qvod præter *fidem* (de qvâ *infallibilem & evidentem dari notitiam* ipsi concedunt) illas virtutes seu *dispositiones* operum easq: *intensivè & appretiativè* summas reqvirant, qvarum, *qua talium*, non dari *certitudinem*, facilè concedimus. De cœtero rectè & contra qvosdam socios monitum ab Estio est *1. In hâc epistolâ disputationem non tàm esse de lege ceremoniali* (an

scil.

scil. Gentilibus salvandis illius observatio sit necessaria, de qvâ potius in *Epistola ad Galatas*) *quàm de Lege morali*, *sive Scriptâ* (apud Judæos) *sive Insitâ* (gentilibus) *& quidem potissimùm ad Legem Decalogi respectum esse Apostoli, propter Iudæos, qui in illâ justitiæ fiduciam collocaverint multum amplius, quàm Gentiles in Lege naturæ, cujus se transgressores multifariam fuisse, facilè videbant.* Satis fuisse Apostolo qvôd ad ceremonias c. c. *circumcisionem*, attinet, docere, *ne ex Lege quoquo modo justitiam exspectarent.* 2. Peculiare huic Epistolæ esse, qvod, cum aliàs universos, qvi Romæ erant, *fideles* alloqvatur, interdum tamen propriè *ad Iudæos*, interdum ad *Gentiles* orationem convertat. Ad Judæos scil. Cap 2. maxume à versu 17. Cap. 7. Ad Gentes c. 11, 13. *Vobis dico, Gentibus, &c.* Sic Cap. 15. à versu 15.

9. *Querela obscuritatis.*

Qvod idem *omnem hanc ad Romanos Epistolam*, *allegato Hieronymô in oct avâ ad Algasiã* qvæstione, *nimiis obscuritatibus involutam esse dicit*, Circulum Papisticum sapit, qvi probat *indigentiam Iudicis & interpretis visibilis ac infallibilis*, ex canone obscuro (debebat autem ille infallibilis personam legitimare ex perspicuis) & *R. Pontificem* esse *illum Iudicem Infallibilẽ ac visibilem*, in scripturis *evidens* esse dicit. Hieronymum ita excusamus, uti *Augustinus* Ambrosium, qvem pro se allegaverat *Pe-*

& (qvic-

legius lib. 1. de gratia. Δυσνόητα in Epistolis Paulinis dudum agnovit Petrus 2. Epist. cap. 3. v. 16. & (qvicqvid sit de respectu illius: ἐν οἷς, sive id ad *argumentum speciale de ultimo die*, sive materialiter ad Epistolas Pauli referatur, qvomodo in 3. manuscr. cōd Rob. Steph. lectum reperitur, ἐν ταύταις) *talia satis multa, etiam agnoscimus in hâc Epistolâ. Universalis & extensiva* scripturarum perspicuitas, cum *abstractione mediorum* informationis à subjecto legente Scripturas, à nobis nunqvam est asserta.

10. *Dialectus Pauli.*

Hæc ipsissima Græca est, non *Hellenistica*, uti Heinsius: non *idiotica & trivialis, è medio petitis vocibus in magnâ lingvæ paupertate induens sententias Syriacas* uti in Ossilegio p. 144. statuit Salmasius. De *Ornatu sermonis Paulini*, aliter Hieronymus *Ep. ad Algas.* aliter Augustin. de *doctr. Chr. l. 4. c. 7.* Ille Paulum sermone Idiotam affirmat: hic negat conf. *2. Cor. 10, 10. c. 11, 6.* Longè alio sensu *hyperbata, & solœcismos* Paulo tribuit *Mart. Peresius, Hisp. Bened. Perer. disp. 2. in Ep. ad Rom.* qvàm qvo vel *Hieron.* vel *Irenæus l. 3. c. 7.* Qvare ad Romanos scribens non usus sit lingvâ Romanâ Bell. *app. de S. P. c. 13.* rationem dicit: *qvia noluerit eam à vulgo legi:* in qvo qvi non insignem fallaciam causæ deprehendit, is & nescit qvæ hodiè sit Roma, & qvæ tempore Pauli fuerit Ἰταλία, seu Græcia.

IN EPISTOLAM PAULI
AD
ROMANOS
DISPUTATIO II.
Exhibens
EXORDIUM PAULINUM,
Quam
MODERATORE DEO
SUB
PRÆSIDIO
VIRI
Magnifici, admodum Reverendi, Amplissimi
& Excellentissimi
DN. AUGUSTI VARENII,
SS. Theol. D. Hebraicorum ac Catechet.
Christ. Profess. Publ. celeberrimi, Acad. hujus
p. t. Rectoris, Patroni, Promotoris, & Præ-
ceptoris omni observantiâ vene-
randi, colendi.
Eruditorum Examini subjiciet
JOH. LEONHARDUS KARPIUS,
Wolffio-Mosellanus,
Ad Diem VI. Octobr.
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis antemeridianis.
(o)
ROSTOCHI
Prælo RICHELIANO, cIↃ IↃC LV.

VIRO

Magnifico, Maximè Reverendo, Amplissimo & Excellentissimo

DN. JOH. GEORGIO DORSCHEO,

SS. Theol. D. & in Acad. Rostoch. Professori longè celeberrimo, Ducalis Consistorii Assessori & Consiliario primario gravissimo, Patrono, Præceptori & Benefactori omni reverentiæ & observantiæ cultu æternùm venerando,

Ut &

VIRO

Nobilissimo, Amplissimo & Consultissimo

DN. FRIDERICO COTHMANNO, J. U. D. celeberrimo, Patrono & Fautori omni observantiâ colendo,

Hanc Exercitationem Theologicam in animi perpetuò grati & observantis τιμήεσσαν

humiliter offero

JOH. LEONHARDUS KARPIUS, Wolffio-Mosellanus.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0038
DFG

An sancti etiam Angeli nonnunquam in profundo exinanitionis statu de Filio Dei incarnato dubitarint? Aff.

An sacra Cœna, si Diabolus, in forma sc. ministri, auditorio ignotus, servatis substantialibus, eam administraret, foret efficax? Aff.

An Minister Ecclesiæ Veneficum (vel Veneficam) si veram agat pœnitentiam, à peccatis absolvere possit, & an ipsum veneficium, in foro soli adhuc ignotum, tacere teneatur? Aff.

An hypothesis illa, quam Scriptor quidam Anonymus nuperrimè prodidit, dari sc. Præ-Adamitas, h. e. homines ante Adamum à Deo conditos, ex Gen. 4. Ubi Cainus foràs egreditur, ubi fratrem suum occidit, cum essent in agro, nempe illud more latronum, ne à quopiam arbitro proderetur, ubi timet, ubi fugit pœnam fratricidii, ubi denique longè à parentibus suis uxorem ducit & civitatem ædificat; item ex Ep. Rom. cap. 5. v. 12. 13. 14. probari possit? N.

An in infantem, si ex negligentia parentum ἀβάπτιστος moriatur, culpa illa redundet? N.

An hi ipsi infantes fidelium ἀβάπτιστοι habeant fidem? Aff.

Doctiss.

Tu quoque, Tu, KARPI, geminis eniteris alis
Impiger ignavam sub pede linquis humum.
DORSCHEUS præit, ille Orbi celeberrima fama,
Et studiis facilem monstrat ad astra viam.
Tu Ducis *exemplum sequeris, DOMINI atque MAGISTRI.*
Felix, si liceat, quâ præit ille, sequi.

Celerr. honori & amori erga
Doctiss. DN. KARPIUM
Augustus Varenius, SS. Theol. D.
Hebraicorum & Catech. Christ. Prof.
Univ. Rost. p. t. Rector.

Doctiss. Dn. Respondenti, Domestico
meo charissimo
S. PP.

QVæ sit Romanis sapientia tradita, KARPI,
Paulo cœlorum tum referante viam,
Cum Christus tenebras infestas undiq; mundo
Discutere & Satanæ sternere vellet opus,
Discis & eximio monumento deniqve firmas.
Propositum laudo depositumq; tuum.
Effluere est Tyberis thesaurum passa beatum.
Hunc per te atqve alios clara Mosella vehat.

Amoris mnemosynon scr.
Joh. Georg. Dorscheus,
Argentoratensis, D.

Exordium Paulinum.

Sanctissima Epistolæ Præfatio 16. *prioribus versibus absolvitur, in qva proponitur* 1. *Inscriptio Epistolica (in qvâ continetur* (1) personæ inscribentis appellatio, *eaq; tùm* nominalis, *tùm triplex* officialis, *v.* 1. *qvâ occasione sequitur* (2) Evangelii, *velut* objecti doctrinalis Apostolici commendatio, *eaq;* (α) *ab antiqvitate v.* 2. (β) *materiali majestate v.* 3. 4. (3) Divina Apostolatus origo & amplitudo *v.* 5. *qvâ occasione v.* 6. *sequitur* (4) formalis Epistolæ dedicatio (5) Ejusdem per votum gratiæ & pacis obsignatio *v.* 7.) 2. *Affectus Apostolici contestatio vehementissima, qvod facit* (1) per solemnem pro fide Romanorum celebri gratiarum actionem *v.* 8. (2) continentem Romanorum in orationibus recordationem *v.* 9. 10. (3) Præsentiæ suæ apud Romanos, sæpiùs optatæ, at hactenus impeditæ commemorationem, *Cujus voti* præsentiæ *explicatur* 1. *Finis, qvi est* impertitio charismatis confirmantis *v.* 11. 12. fructus Apostolicus *v.* 13. 2. *Inductivum*

vum promtitudinis v. 14. 15. qvia sc. Apostolus est debitor omnibus gentibus. E. etiam optat coram Evangelizare Romanis: qvippe qvem non pudet Evangelii Christi v. 16. atqve sic itur ad Thema I.

CAPUT I. VERS. I. POS. I.

§. 1. A Nomine Autoris Θεοπνεύστου orditur Epistola. Est illud: ΠΑΥΛΟΣ Qvi sc. ante conversionem dicebatur ΣΑΥΛΟΣ, paulò post illam dictus Παῦλος. Nomen illud non nisi in Actis c. 7, 58. c. 8, l. 3. c. 9. v. 1. 8. 11. 19. 22. 24. 26. c. 11, 25. 30. c. 12, 25. c. 13, l. 2. 7. & non ultra c. 13. ubi v. 9. conjungitur Saulus & Paulus, post qvem textum semper est Paulus, nunqvam Saulus. Nomen hoc illi primitivum ac gentilitium fuisse, constat: nec dubium de etymologiâ Sauli, qvæ ex Scriptione Hebræo-Aramæa שָׁאוּל evidens est: at non item de nomine Pauli. Qvi ab Hebræo sive פלא in sensu admirabilis, sive פעל in sensu Operationis, propter rationem sc. qvæ est Roman. 15, 18. 19. 1. Cor. 15, 9. 10. arcessunt, nec cum Aramæâ, nec cum Græcâ & Latinâ scriptio-
§. 2. ne conveniunt. Ex cognatione literarum, & vulgari deflexione Gentilitium nomen Hebraicum Sauli in Paulum mutatum esse, probabiliùs dicitur. Sanè in Græco unius saltem literæ mutatione distat Saulus à Paulo: at non item in Syro: ubi

ro: ubi Saulus est שָׁאוּל: at Paulus est פּוֹלוֹס. Sed hoc Syri habent ex Græco Παῦλος: hoc autem non ab aliqvo Syro פָּאוּל sicut Saulus à שָׁאוּל: sed à Σαῦλος, qvod à שָׁאוּל. Mutationem illam nominis divinitus factam, §. 3.
& *signum excellentiæ Apostolicæ, ut* sc. *non minor haberetur Paulus, qvàm Petrus, Apostolorum Coryphæus*, notatum à Chrysostomo: cujus usus contra Pontificios. De Petro res certa est. Is à circumcisione *Schimon*, à cognatione *Bar-Jona*, Jonas-Sohn / à Confessione ὁ Πέτρος sc. כֵּיפָא, dictus יוֹחָנָן Matth. 16, 18. sed & *Jacobo & Johanni* à Salvatore novum nomen impositum, sc. בְּנֵי רֶגֶשׁ Marc. 3, 17. qvod si & *Paulo*, nullum indè privilegium pro solo Petro. Cæterum de *Paulo* res dubia: nullibi illa nomenclatura divinitùs facta dicitur: non magis, qvam de *Lebbæo*, ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος Matth. 10, 3. idem probatur de Paulo. Neqve §. 4.
vel in Petri, vel Pauli nomine robur habet *superstitio Paparum* in abrogandis nominibus propriis ac natalitiis, ita ut ex Maffæo Berberino fiat Urbanus VIII. ex Card. Pamphilio Innocentius X. ex Fabio Chisio, Alex. VII. & ex illo, qvi cum à gente suâ diceretur *Os porci*, mutato primò omnium nomine, dictus est *Sergius II.* qvia Petri nomen ab ipso Christo, *Simoni* impositum (probent ergò sibi idem qvod Christus habuit, jus &

potestatem competere) neqve post novum nomen cessavit vetus, qvia in inscript. Epistolæ 2. dicitur Simon Petrus: imò à Christo *post* resurrectionem, sine novo nomine *Simon Jona* Joh. 21, 15. Sic in *Pauli* nomine, levis saltem est inflexio: at in paparum exemplo plena novatio. Porrò qvâ rationem nominalem, *triplex* §. 5. datur diversitas in *inscriptione* Epistolarum Paulinarum: qvædam habent *nomen solius Pauli*: qvædam *& Pauli & alterius sive Apostoli, sive Christiani*, sive unius, sive plurium, qvædam *nec alterius*, nec *Pauli*. Primæ classis, sunt Epistolæ *ad Romanos, ad Ephesios, ad Timotheum 1. & 2. ad Titum.* Classis 2. *Epistolæ*, vel habent nomen *Pauli, & Timothei*, ut *2. ad Corinth. ad Philippenses, ad Colossenses, ad Philem.* vel nomen *Pauli & Sosthenis*, ut *1. ad Corint.* vel *Pauli, Silvani & Timothei*, ut *1. & 2. ad Thessalonicenses*, vel nomen *Pauli, & omnium Confratrum* ut *Epist. ad Galatas* (assumuntur autem ab Apostolo, ut ejusdem fidei *Confessores*, non ut Epistolæ *Autores*) Classis 3. est *Epistola ad Hebræos*, qvæ sola est ἀνεπίφαλος. §. 6. Qværit Chrysostomus, *qvare in Mose & multis Prophetarum libris non sit præfixum nomen Autoris*, item *qvare nec in 4. Evangelistis ulla mentio nominis?* Sane Character Johannis, qvia ultimi Scriptoris Canonici, evidens satis est in clausulâ Evangelii c. 21. 24. de cæteris rationem reddit Chrysostomus, *qvia illi scripserint præsentibus: Apostolo-*

Apostolus autem remotis & absentibus: præterea *nomen expressum requirere figuram Epistolarem*: addit Estius: *More seculi potissimùm Romano, nomen, & per addita epitheta, conditionem, atque officium suum statim in fronte Epistolæ prætendere*. Similis ferè qvæstio est, illa Abarbinelis in Chaggæum, qvare in Chaggæo & Schariâ sit talis תגבלת השנים והחדש *determinatio annorum & mensium, qvalis non datur in reliqvis Prophetis?* Patet autem ex superioribus, *Omnes* §. 7. *Epistolas Paulinas habere nomen Pauli, exceptâ eâ, qvæ est ad Hebræos.* Illam *Crypsin Apostolici nominis* sapienter à Paulo institutam, ut posset σοφῶς διὰ τὸ κρύψαι τὸ ὄνομα, τὸν ἀκρόασιν ἐκείνων, & *ne in ipsis statim præfationibus audito Pauli nomine, sermoni aditum occluderent*, notatum à Chrysostomo. Addimus occasione nominis *Curriculum Apostoli.* Fuit ille *Tarsensis* §. 8. *Cilix* ex patriâ Romanæ civitatis jure donatâ, & adeò *natus Civis Romanus*, ad qvod jus provocat conf. Act. 21, 39. c. 22, 3. c. 9, 11. 30. c. 11, 25. c. 22, 25. 26. 27. 29. c. 23, 27. Studiosus Theologiæ, studiorum causâ in Acad. Hierosolym. missus, & rigorosioti PHARISÆORUM Sectæ addictus, Præceptorem *Gamalielem*, Professorem Acad. illius celeberrimum nactus, *ad ejus pedes consedit* Actor. 26, 5. & ex religionis Zelo: sed ὃς πρῶτον, διώκων aliqvamdiu *insaniens persecutor Christi*

extitit Gal. 1, 14. 1. Tim. 1, 13. Phil. 3, 5. 6. Act. 7, 58. c. 8, 1. 3. c. 9, 4. Miraculo vocis cœlestis JESU NAZARENI conversus c. 9. v. 3. 5. 6. prima fidei Christianæ Tyrocinia unà cum Baptismo ab *Ananiâ* in Damasco: plenissima cœlestis Philosophiæ mysteria ab ipso Christo per immediatã apocalypsin in tertio didicit cœlo. Gal. 1, 1. 2. ita *factus Vas electum protulit nomen JESU ad gentes, ad regna, inter filios Israël, multa passus propter nomen JESU* Act. 9, 15. 16. Conf. Act. Ap. à c. 9. ad libri fin. Rom. 15, 18. 19. 2. Cor. 11, 23. 24. &c.

§. 9. *Anno Christi 69. Neron. An. 13. Cal. Julijs Virgis Romæ cæsum*, extra *portam trigeminam perductum, ad aquas Salvias capite truncatum, & in viâ Ostiensi sepultum*, & adeò uno anno & die cum Petro Martyrem factum narrat Baronius ad ann. all. addit idem περιδρομὰς solitas de *fugâ Petri*, de *3. apparitoribus*, de *Velo plautillæ*, de *Sanguinis Pauli in Lae transsubstantiatione*, de *triumfo capitis Pauli*, *unde locus 3. fontium.* Diversis annis Petrum & Paulum martyrio coronatos plurimi sensêre Patres. *Petrum Romæ nunqvam fuisse, nedum ibidem supremo capitis supplicio affectum*, probat Jos. Scalig. Idem de *Paulo*, *an gladio in persecutione Neroniana perierit*, dubitat, malu alicubi Interpres *Taciti* vid. not. *Scal. ad c. Joh 18, 31.* Plenum Pauli Encomium est in Actis c 9, 14. Conf. Chrys. 8. hom. laud. Paulin. *Scri*

pto

ptor Scriptorum, *Apostolus Apostolorum*, πάντων ἀποστολεύς, ἀπόστολων, *Receptaculum mysteriorum*, &c. à Patribus passim dicitur.

Pos. 2. Excellentia officialis Apostolica 1. est: *Servus Jesu Christi*, Christus sc. ipse Servus Dei, imò עבד משיחי Es. 53. (cujus servitutis fundamentum non est illa *connaturalis & metaphysica dependentia ac subordinatio humanæ naturæ ad Deitatem*: Sed illa μορφὴ δούλου, illa spontanea κένωσις ac ταπείνωσις, quæ memoratur Philipp. 2.) & *ratione redemtionis* (uti in Symbolo fidei, & per omnem N. T. Scripturam passim dicitur) noster DOMINUS: Paulus, tùm ob hunc respectum communem *redemtionis*, tùm speciále *Ministerium Apostolatus* Servus Jesu Christi: qvomodo ob speciale Ministerium in bellis Domini, *Nebucadnezar* dicitur *Servus Dei*, Jer. 25. 9. c. 27. 5. c. 43, 10. & (qvod magis convenit) mortuo Mose, Deus ipse his verbis parentalia scripsit: משה עבדי מת *Moses Servus meus est mortuus* Jos. 1, 2. §. 1.

Titulus autem SERVI nunc ponitur *sine titulo Apostoli*: nunc *cum illo* conf. Ep. ad Philipp. c. 1, 1. Imò aliqvando neuter ponitur conf. 1. & 2. ad Thes. (carentia tamen illa tituli *Apostolatus* nullibi est, ubi expressum est nomen *solius Pauli*) Neqve ergò ex illo principio rectè negatur *Jacobus Apostolus Autor Epistolæ*: Sufficit, qvod dicatur *Servus Dei*, *ac Domini Jesu* §. 2.

Christi, & qvod inscribat τὴ δώδεκα φυλαῖς
§. 3. (conf c 1. v. 1.) qvi est *Character Apostolicus*. De ipsis *nominibus Domini*, qvæ ὀνόματα οἰκονομίας dicuntur patribus, alterum JESU sc. esse *nomen humanitatis*: alterum autem CHRISTI esse *nomen divinitatis proprium*, notavit Haimo. Concedimus nomen JESU esse proprium nomen *illius hominis*, *nati ex Mariâ Virgine* Matth. 1, 21. Luc. 1, 31 c. 2, 21. negamus esse *proprium humani-*
§. 4. *tatis* Luc. 1, 69. Actor. 4, 12. c. 10, 43. Concedimus nomen CHRISTI esse κατ' ὑπόστασιν proprium hypostaseos, qvæ est θεάνθρωπος, & adeò *nomen Dei*, *Regis*, *Prophetæ*, *Sacerdotis*; negamus esse *proprium divinitatis*: imò respectu *termini ad qvem*, & *unctionis passivæ* non competit, nisi humanitati, qvæ sola in tempore uncta est Spiritu S. invisibiliter, & οὐκ ἐκ μέτρου
§. 5. Joh. 3, 34. Porrò, qvi Græcis Χριστὸς, Hebræis מָשִׁיחַ sine ש Dagassato dicitur; qvæ vox cum geminato (propter ש densum) s. à Græcis scribitur Μεσσίας qvomodo non nisi *bis* in N. T. reperitur sc. Johan. 1, 41. c. 4, 25. Paulus enim altero *Hebræorum*, altero *Græcorum* semper utitur vocabulo, ostendens ita ἕλληνι τε βαρβάρου, *Salvatorem mundi* Joh. 4, 42. Apud Græcos utriusq; nominis abbreviatura solita est sc. Ιης Χρς vel literis majusculis ΙΗΣ ΧΡΣ qvod postea

servatis

servatis Græcis Characteribus imitati sunt Latini.

3. Excellentia officialis 2. est κλητὸς Ἀπόστολος: qvibus in vocibus non tantùm excellentiam: sed & modestiam Apostoli, qvi non cucurrit: nec tamen vocatus, uti Jonas, fugit: sed legationem ὑπὲρ Χριστοῦ reverentèr, & cum gratiâ admisit illo modo, qvi vid. 1. Cor. 9, 16. 18. c. 15, 8. 10. 2. Cor. 5, 20. 1. Tim. 1, 12. notant Patres. Syrus copulam interposuit: קריא ושליחא i. e. vocatus & missus. Vox קְרִיָא respondet τῷ κλητῷ: utrobiqve non participium: sed nomen est: neqve enim sive hîc, sive alibi Apostolus dicitur κεκλημένος ut Luc. 14, 7. 8. nec κλητὸς uti 2. Cor. 7, 22. sed κλητὸς, uti Matth. 20, 16. Rom. 8, 28. 1. Cor. 1, 1. qvod *Vocaticium* qs. sonat. Nullum tamen ne hîc qvidem, qvà rem ipsam, discrimen agnoscimus, qvale inter §. 1. §. 2. κλητοὺς & ἐκλελεγμένους, seu inter Electos *nominalitèr* & *participialitèr* statuit Huberus. Notat autem hic titulus 1. *Vocationis Pauli ad Apostolatum immediationem* conf. Act. 9, 11. & 13. 2. *Evangelij sui Apostolicam Originem* Gal. 1, 1. c. 2, 6. De cætero, titulus *Apostoli* ex Etymologiâ suâ communis, Joh. 13, 16. *secundùm excellentiam* τῶν δώδεκα, qvorum definitionem vide Actor. 1, 21. 22. attributus conf. Matth. 10, 2. 3.

Marc. 3. 14, 15. idq; ab ipso Christo Luc. 6, 13. & cum discretione τ δώδεκα & τ ἑβδομήκοντα conf. Luc. 10, 1. (gaudium Inscriptionis ἐν τῆς ἐφημεριῆς v. 20. non ad Judam refertur conf. Joh. 13, 18.) Joh. 6, 66. 67. longè eminentiori modo competit *Paulo*, qvàm vel *Epaphrodito* vid. Philip. 2, 25. vel *Barnabæ* Act. 14, 4. 13. 2. Cor. 8, 18. vel *Andronico* Rom. 16, 7. etsi ἐπίσημοι ἐν τῆς ἀποστόλοις & *antecessori Pauli*, v. ibid. & conf. 2. Cor. 8, 23. Imò plus excellentiæ & immediationis habuit vocatio *Pauli*, qvam *Mattiæ*, etsi utriusqve im-
§. 3. mediati conf. Actor. 1, 21. 23. 25. Petrus sanè πρῶτος in Apostolis: etsi non in Apostolos Matth. 10, 2. fuit: neqve in ipso Collegio τ δώδεκα defuit Ordinis primitas, unde illi ὑπερλίαν Ἀπόστολοι vid. 2. Cor 11, 5. c. 12, 11. iidemq; δοκοῦντες στύλοι Gal. 2, 9. sc. *Petrus*, *Iacobus* (Zebed. non Alphæi: tertium JACOBUM minorem ἐκτὸς τ Δώδεκα eundemq; dictum *Fratrem Domini* Marc. 15, 40. Gal. 1, 19. qvia sc. fuerit *Filius Josephi*, *Patris putativi*, & testem *oculatum vitæ ac resurrectionis Jesu Christi*, uti & *Episcopum Hierosolymitanum* ex Gal. 2, 12. Actor. 15, 13. c. 21, 18. 1. Cor. 15, 7. cum hypothesi *Mariam* τὴν Ἰακώβου Joh. c. 19, 25. *esse illam qvæ dicitur Maria JACOBI & JOSE* Matth. 27, 56. Marc. 15, 40. defendere laborat M. de Dom. *l. 2. de rep. Eccl. c. 2. §. 44.*)

& Jo-

& Johannes ὁ ἰχθὺς βαστὴς; Marc. 3, 17. At *Paulus*, etsi ex meritis ante-Apostolicis ἐλάχιστος §. 4. tamen *Dei gratiâ*, nullo minor, imò *laboribus major*, 1. Cor. 15, 9. 10 1. Tim. 1, 12. 13. 14. Cui etiam specialiter incubuit ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν 2. Corinth. 11, 28. in Apostolatu nec ipsos δοκοῦντας superiores agnovit: à qvibus δεξιὰς κοινωνίας accepit cum pacto, & potenti ipsius Petri elencho conf. Gal. 2, 9. & seq. E-§. 5. qvidem Character τῶν δώδεκα unus defuisse Paulo videtur: Ille sc. qvod non fuerit συνελθὼν τοῖς Ἀποστόλοις, ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ὁ κύριος Ἰησοῦς ἀρξάμενος ἀπὸ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη. Act. 1, 21. at illum excellenter adimplevit *eminentia apocalyptica* Galat. 1, 1. 2. Cor. 12, 1. 2. 3. 4. ut non minùs, qvàm illi αὐτόπται esse potuerit μάρτυς ἀναστάσεως Act. 1, 21. 1 Cor. 15, 15.

4. Ut Epistolam redderet ἀξιόπιστον, & §. 1. ὑπερήφανον, & modis omnibus apud arrogantem & undiqvaqve fastu turgidam civitatem ostenderet, decretum Dei circa Apostolatum, qvædam ἰδίαν τῆς ἐπιγραφῆς, qvædam παραμυθητικὴν, qvædam ἐπιβολικὴν hîc Paulum adhibuisse, notavit Chrysostomus. Et sanè talis est magnificentiæ hæc ἐπιγραφὴ, qvalis non apparet in aliis Epistolarum inscriptionibus

bus, unde est, qvod *officialem excellentiam* exprimat 3. per *singularem* ἀφορισμὸν, dum se vocat ἀφωρισμένου εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ s. *singulariter per Spiritum S. ex grege reliqvorum ad Evangelium*, (inter gentes prædicandum, & Filium Dei in mundo revelandum, conf. Gal. 1, 15. Rom. 15, 20.)

§. 2. *delectum.* Sanè Actor 13, 2. jubet Spiritus S. ἀφορίσατε δή μοι τὸν Σαῦλον *segregate mihi Saulum*: Sed ille ἀφορισμὸς *Barnabæ* & *Paulo* communis, mediatus, particularis & *in tempore*; hic, uti rectè notavit Hieron. ep. 15. ad Marcellam, *in æternitate*: unde Ambrosius *l. de Incarn. Dom. Sacram. c. 6.* non segregatum: sed *prædestinatum* legit.

§. 3. Plenus hujus ἀφορισμῷ commentarius est *Galat. 1, 15. 16.* Exemplum autem parallelum Jerem. 1. v. 5. & 6. in illo בטרם אצרך בבטן ידעתיך ומרחם הקדשתיך. Atqve uti illius finis ibi statim additur: *Prophetam gentium constitui te*: ita hujus ἀφορισμῷ finis statim subjicitur v. 3. εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, & ipse Paulus *Doctor gentium*, vel

§. 4. ἀπόστολος ἐθνῶν Rom. 11, 13. dicitur. Pulchrè Syrus per vocem ואתפרש expressit, qvæ ad *segregationem oblationum à frugibus communibus*, qvæ post ἀφορισμὸν sacrificialem, תרומה dicebantur, passim applicatur: qvin exinde est, qvod Tzumah *magna pentecostalis* de *frumento*

vannato,

vannato, musto & oleo, Chaldæis פרשנותא Græcis ἀφορισμὸς μέγας dicatur: vid. Tz. de prim. & decim. Ita finis ἀφορισμῷ Pauli fuit sacrificialis, tàm *passivè*, εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, *tùm activè* ut faceret τὸν προσφορὰν τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτον Rom. 15, 16. Rectè etiam Lutherus: Außgesondert zu predigen das Evangelium GOttes.

5. Terminus ad qvem illius ἀφορισμῷ po- §. 1.
nitur, *Evangelium:* qvod commendatur 1. ab *Autore* s. *divinâ autoritate*, qvia est *Evangelium Dei* (conf. 1. Thess. 2, 13.) 2. Ab *antiqvitate & propheticâ identitate:* qvia sc. *est idem illud, qvod ante promiserat Deus per Prophetas suos in Scripturis Sanctis* c. 1, 2. Ita & *Paulus Evangelista*, & omnes *Prophetæ Evangelistæ*, & *Evangelium Pauli* jam inde ab *Evangelio Paradisi* Genes. 3, 15. robur habet. Insignis iterum excellentia Apostoli, ἀφωρισμένον §. 2.
esse, ad illud Evangelium, qvod omnem transcendit naturam, qvod divinum, arcanum, per Prophetas προπυσύσης (notetur Articulus & Pronom. in τοῦ προφητῶν αὐτοῦ cujus usus *oppositivus* patebit ex Jer. c. 23. à v. 9. ad f. Eph. 3. 4. 5. *Specificativus* autem ex 2. Petr. 1, 19. 20.) in Scripturis (non Philosophorum Gentilium: sed) Sanctis fuit revelandum, & noviſſimè, & pleniſſimè fuit revelatum per τὸν μονογενῆ illum,

illum, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐξηγήσατο

§. 3. Joh. 1, 18. Notetur 1. *Et nomen Evangelij, & Exercitus Evangelistarum, & mysteria Evangelica prædicta sunt à Prophetis.* Evangelium adeò Pauli *uti antiquissimum:* ita *verissimum* conf. qvâ 1 & 2. Es. 52, 7. Nachum 2, 1. Rom. 10, 15. Psal. 68, 12. qvâ 2. Gen. 3, 15. c. 15, 6. c. 22, 16. 17. 18. adusqve Prophetarum ultimum, qvi & communi nomine מלאכי & argumento copulatur cum JOHANNE Baptista, Eliâ Novi Testamenti conf. Mal. 3, 1. c. 3, 1. c. 4. v. ult. Notetur 2. Evangelium ut *Sapientia Dei* 1. Cor. 1, 24. non saltem est à DEO sub notione *principij*, per modum ἀποκαλύψεως, Matth. 16, 17. sed etiam in DEO sub notione *attributi*, πραϊώς, & ἐπιεικῶς, & sic qvoqve in Jesu Christo σωφρόνως Coloss. 2, 5. 9.

§. 4. Potuit ad id respicere Origenes ponens *Apostolum hîc distingvere inter Evangelium Prophetarũ, & Evangelium qvod æternum vocatur in Apocalypsi: cum qvo apparuerit Christus ordini Evangelico.* Sententiam Origenis planè impiam dicit Beza. Rectè illud, si statuat ἕτερον εὐαγγέλιον in *Dei mente*, qvàm in *Scripturarum revelatione*, qvalis Evangelii scrutinium, cadit in duplicatum anathema Apostoli conf. Gal. 1, 8. 9. Rom. 10, 6 uti contra sensus Evangelii scripti, ut est in *significatione literæ*, & ut est in *veri Interpretis mente*, s. sensus tàm *literalis*, qvàm *mentalis*, (qvi ratione

formæ

formæ non differunt) adæqvatus est illi sensui, qvi est in Spiritus S. revelantis intentione conf. 1. Cor. 2, 16. unde ipsi λόγῳ ἐμφύτῳ tribuitur eadem δύναμις & σῶσαι Jacob. 1, 21. sed id qvod in Origene damnat Bexa, incurrit *Calvinismo*. Sane aliud est Evangelium, qvod juxta illos revelatur in (arcano Dei) *beneplacito*: aliud qvod in (scripturarum) *signo*. Imò voluntas beneplaciti, *propria*: Signi, *impropria* Dei voluntas illis dicitur conf. Synod. Dordr. in Jud. prov. pag. 340. & 341. Agnoscunt ergò *aliud Evangelium, qvàm hoc ipsum, cujus minister fuit Paulus.* Sic Evangelium Christi ἐν γραφαῖς ἁγίαις est: *Qvoties volui aggregare liberos tuos, ut Gallina pullos, & noluistis.* Matth. 23, 37. 38. Synodus Dordracena hîc distingvit inter *voluntatem* CHRISTI *ut Dei*, & *ut Hominis*, ac *Ministri circumcisionis*, & *resp. Prophetici muneris*, atqve adeò duplicitèr exponit: Semel ita: *Qvoties volui* (voluntate Deitatis per Prophetas explicitâ, qvæ fuit *voluntas signi*: non item *beneplaciti*, qvâ dicit Deus: NOLUI) *te congregare*: Altero modo ita: *Qvoties volui*, (ut homo, ut Evangelii Minister, etsi *nolui*, ut *Deus*, arcanâ & immutabili voluntate) *te congregare* &c. Conf. Syn. Dordr. in judic. Emdanorum p. 738. Tale sanè qvintum & *arcanum Evangelium chartis committere non modò periculosum est: sed etiam planè im-*

§. 5.

§. 6.

§. 7. *nè impium.* Notetur 3. *Identitas Evangelij Apostolici & Prophetici* contra Pontificios pro imperfectione Verbi scripti in T. V. argumentantes ex accessione librorum N. T. Notetur 4. Evangelium Pauli mensuratur ad γραφὰς ἁγίας Prophetarum, & ante Apostolos non fuit traditum: sed revera scriptum. Neqve ergò fides ullum agnoscit dogma, qvod non sit ἐν γραφαῖς ἁγίαις: neqve his vel à *latere* addenda, vel in-ordine κατ' ἡμᾶς ulla regula *anteponenda*

§. 8. conf. 2. Tim. 3, 16. Joh. 5, 39. Notetur 5. Τέλος Legis & Prophetarum est CHRISTUS Rom. 10, 3. Act. 10, 43. Johan. 1, 45. Luc. 24, 44. 1. Petr. 1, 10. 11. Notetur 6. *Qvod Evangelium prædixére Prophetæ, iidem qvoqve & alij Sancti credidére.* Fides JESU CHRISTI Mediatoris θεανθρώπου æqvè necessaria fuit sub V. ac N. T. tùm necessitate *præcepti*, tùm *medij*, tùm *nexus dogmatici*, & uti qvi *negat* Filium, *negat* Patrem: 1. Joh. 3, 23. Ita qvi *ignorat* Dei Filium, *ignorat* Patrem. Absit talem Atheismum tribuere Abrahamo *qvi vidit diem Christi* καὶ ἠγαλλιάσατο Joh. 8, 56.

§. 1. 6. Commendatur Evangelium 3. ab Objecti Majestate, qvod est ipse Dei Filius. Est enim εὐαγγέλιον Θεοῦ v. 1. περὶ τοῦ ὑιοῦ αὐτοῦ JESU CHRISTO v. 3. 4. (versus 2. est parenteticus) qvâ occasione *Mysterium Theologiæ* (ita *Trinitatem in Unitate* veteres) copulat cum *Mysterio Oeconomiæ*

Oeconomiæ (Incarnationis) cujus respectu tria prædicantur de Objecto Evangelii s. Filio Dei s. CHRISTO. *1. Filius Dei natus est ex semine Davidis secundùm carnem. 2. CHRISTUS natus ex semine Davidis secundùm carnem potenter declaratus est Filius Dei, secundùm Spiritum Sanctitatis per resurrectionem ex mortuis. 3. JESUS CHRISTUS est is per quem ut ἀμέσως vocantem Apostoli habent gratiam & Apostolatum ad obedientiam fidei pro ipsius nomine.* v. 3. 4. 5. 6.

7. Propositio Apostolica prima, quæ formaliter Incarnationis mysterium exprimit tota pertinet ad 1. genus communicationis Idiomatum; quod est naturæ ad personam & vocatur ἰδιοποίησις, s. *appropriatio realissima eorum, quæ sunt humanæ naturæ ad divinam, & naturæ divinæ ad humanam, ita tamen ut fiat prædicatio in Concreto:* cumq; in his propositionibus *materialiter*, subjectum sit totus Θεάνθρωπος, neque tamen eadem *formalis ratio attributionis* prædicati ad totum Θεάνθρωπος, proinde in quibusdam propositionibus hujus generis, addi solent *particulæ* (uti h. l. κατὰ σάρκα) quæ non sunt χωριστικαὶ s. alterius naturæ à reali communicatione attributi de totâ personâ enunciati *separativæ*, vel *exclusivæ:* sed 1. διαχριτι- §. 1.

ὑλικὴ s. subjecti qvo e. c. naturæ humanæ in respectu passionis, *distinctivæ*. 2. Naturalium Idiomatum ὁριστικὴ s. *definitivæ*. 3. Αἰτιολογικὴ prædicationis sc. personalis: fundamentum est *identitas personæ*. 4. Κοινωνίας ἀποδεικτικὴ, oppositæ Theopaschitarum errori, Nestorianismo, Eutychi-
§. 2. anismo. Atqve uti prædicationes *tertij generis*, qvod est ἐνεργειῶν officialium κοινωνίας, competunt Christo κατ' ἀμφότερα, s. *secundum utramqve naturam*: ita hæ κατ' ἄλλο: unde & ἀντίδοσις ac ἀλλοίωσις Cyrillo hoc 1. genus dicitur, alloeosis inqvam *prædicati*: non *subjecti*, qvalis est Nestorio-Calviniana. Videatur Form. Concord. p. 770. ubi hæc propositio exemplum ponitur
§. 3. 1. generis. Digna autem laus est Christiano loqvi cum Scripturis. Hæc propositio: *sola caro est humiliata & crucifixa*: apertè est Nestoriana, personæ exclusiva: neqve hæc: *Divina natura est exinanita, passa* convenit τοῖς ὑγιαίνουσι λόγοις: at hæ sunt orthodoxæ: *Totus Christus, & ipse DEUS mortuus est: totus* Θεάνθρωπος *sese humiliavit, Deus sese exinanivit: Totus Christus est exinanitus: sed secundum solam carnem.* Qvi naturas ἀδιαιρέτως & arctissimè unitas non separat,

nec

nec realissimam passionis prædicationem Deo denegat, modò fiat in concreto, culpandus non est. Sufficit ad ἰδιωτείαν *prædicatio realis exinanitionis &c. de* λόγῳ *in concreto:* neqve opus est, ut contra Scripturam statuamus, qvod *Christus secundum divinam naturam passus sit.* CHRISTUM *qvoad* §. 4.
utramqve naturam passum esse: sed non *secundum* utramqve naturam, thesis est Tübingensium, ita ut *qvoad* in r. genere comm. Idiom. notet actum personalem: *secundum*, naturalem: vel, ut *qvoad* notet veritatem actus: *secundùm*, autem, modificationem actus formalem. Scilicet, cum in *tertio* tantùm, non prioribus *duobus generibus* locum habeat *simplex reduplicatio*, qvippe in qvibus, si ordinem ἀναδόσεως respicias, idioma formaliter est tantùm *unius* naturæ, hypostaticè autem *utriusqve* ἐνυποστατῶς, inde fieri putant, ut rectè qvidem dicatur: *CHRISTUM passum esse qvoad utramqve naturam:* sed non rectè *secundùm utramqve naturam.* Sanè, uti Patres hanc abstractivam, etsi non in abstracto locutionem: *Deitas est passa:* ex textu Deut. 28. v. 66 *de VITA suspensa è regione*, male explicato, in sensu Orthodoxo usurparunt: ita dubium nullum, qvin orthodoxe sense-

rint Tübingenſes uſi tùm illâ, tùm hâc propoſitione: CHRISTUS (diſtinxerunt enim propoſitiones, in qvibus ſubjectum eſt *Chriſtus*, ab illis, in qvibus dicitur: *Filius Dei eſt paſſus*) qvoad *utramqve naturam eſt paſſus*: vel, uti habet exegeſis illorum: *CHRISTUS eſt paſſus in Deitate, ita tamen, ut paſſio non redundaverit in Deitatem: ſed*
§. 5. *humanitatem*. Occaſio Tübingenſibus fuit *alloeoſis* Zwinglii, eademq; *ſubjecti*, in lucem protrahenda. Diſtingvunt illi inter τὸ πάσχειν & πάθημα primum expreſſivum eſſe dicunt actus: ſecundum modi: illud, non hoc tribuunt Chriſto ſecundum utramqve naturam: diſtingvunt inter propoſitionem abſtractivam, & propoſitionem in
§. 6. abſtracto. Hæc propoſitio: *Caro Chriſti eſt vivifica* (eadem ratio aliarum, in qvibus loco ſubjecti habetur vocabulum naturæ abſtractivum) eſt illis *abſtractiva*: ſed non *in abſtracto*, qvæ illis eſt, *cum proprietates naturales ex ipsâ ſubjecti naturâ promanantes eſſentialiter de illo prædicantur*: qvo modo *Caro Chriſti non eſt vivifica*: nec ullo modo: *Deitas eſt paſſa*: qvæ poſterior phraſis, etſi in ſenſu priori, & non in abſtracto accepta, durior eſt, probata tamen Tubingenſibus, qvi *in 1. genere communic. Idiomatum*, ſubjectum

οἰκεῖον, *proprium & primarium* statuunt esse *personam*: ἀλλότριον verò sive secundarium *naturam alterutram*: uti contra in secundo (μεταδόσεως s. ὑπερυψώσεως) subjectum οἰκεῖον, *primarium & proprium* illis est *humana natura*: ἀλλότριον verò *persona*. Sanè *Deus & Deitas* non differunt *realiter*: sed tantùm *differentiâ rationis*, seu *respectu nostri concipiendi modi*. In propositionibus personalibus nobis qvandoqve utendum *differentiis rationis*, easdemq; cum *realibus* conferendas rectè notatum à Schegkio. Sed & hîc aliter se habet hæc prædicatio: *Divinitas* (τὸ λόγος) *est incarnata*: alitèr hæc: *Divinitas* (τὸ λόγος) *est passa*: illa supponit *personam simplicem & incarnandam*: hæc, *compositam & incarnatam*. Sic rejiculæ, & vel ambiguæ, vel falsæ evidentèr sunt hæ propositiones: *Homo Christus est* ἡμφιεσμένος *corpus, Caro assumit* τὸν λόγον, *s. Filium Dei: Christus est incarnatus: Christus Deus semen Abrahæ assumsit, Christus particeps factus est Carnis ac Sanguinis: Homo Christus in unitatem Personæ est assumtus*: hæc autem est Catholica & Apostolica: *Filius Dei* (jam ante incarnationem existens) *est factus* (Valla & Erasmus: genitus, qvod aliàs est vel γεγεννημέ- §. 7. §. 8.

νος vel ὁ γενηθὲς 1. Joh. 5, 18. vel ὁ γενώμενος Luc. 1, 35. à γενάω, cum h. l. sit γενόμενος à γίνομαι in sensu non existentiæ: sed generationis seu facturæ in tempore, ita ut existentia τῆς Θεῦ supponatur jam ante hanc facturam: conf. Joh. 1, 14. Planè sicut Gal. 4, 4. *Filius Dei* bis dicitur γενόμενος, sc. 1. ἐκ γυναικὸς. 2. ὑπὸ νόμον: res tamen eadem hoc loco: sc. *Filius Dei genitus ex semine Davidis, secundùm carnem.* Sensus est: *qui ab æterno est Dei filius, in tempore, secundùm naturam humanam genitus est ex semine & posteritate David.* Vulgatus addit
§. 9 pronomen EI ac si esset τῷ γενομένῳ αὐτῷ (Deo Patri sc.) unde de utraqve tùm æternâ ex substantiâ Patris: tùm temporali ex substantiâ matris nativitate hîc agi, sententia fuit qvorundam Patrum: sed nec *Græcus*, nec *Syrus* habet: *EI:* nec ita legerunt ex Patribus *Tert. Ambros.* &c. Neqve tamen valet ratio Estii: *Christus secundùm naturam humanam non est Filius Dei: sed Filius hominis.* E. *secundùm illam non est genitus Deo Patri: sed Homini Matri.* Omninò enim Christus secundùm naturam humanam *est Filius Dei & quidem naturalis:* Notat idem: *Synecdochicè per carnem humanam naturam significari ideò, qvod non anima: sed sola caro sit ex*

tra du-

traduce qvæ sine dubio contradictoria sunt. Scilicet: *Id notatur per Carnem, secundùm qvod Christus factus est ex semine Davidis* (qvia sola caro est ex traduce) E. *non anima: sed sola caro vel corpus notatur per σάρκα*: qvomodo ergò significatur tota *natura humana?* Et ita facilis gradus ad Apollinarismum, cujus hæc est illatio: *Filius Dei factus est ex semine Davidis secundùm carnem. E. non secundùm animam*, & proinde λόγῳ *animam non assumit.* Contra: Vox carnis abstractiva, §. 10. & *abstractivè* Christo tribuitur (qvod tamen nunqvam fit *in casu Nominativo:* sed solùm *in Genitivo)* Joh. 6, 51. 52. 53. & τῷ λόγῳ *concretivè* Joh. 1, 14 qvomodo etiam Ps. 56, 5. Es. 40, 5. sumitur: ubi sub titulo *carnis* totus homo s. *natura humana individua* intelligitur: qvomodo Christus & Homo, Rom. 5, 15. 1. Cor. 15, 21. 1. Tim. 2, 5 & Filius hominis Matt. 8. 20. Marc. 2, 10. Luc. 5, 24. dicitur, & ab ipso Christo anima expressè nominatur, tùm sensitiva Matth. 20, 28. tùm rationalis Matt. 26, 38. cumq; hypothesis *de immediatâ animarum creatione*, nec *Scripturæ*, nec *analogiæ fidei* conveniat, nec peculiare Christi privilegium, qvà *immediatam animæ productionem*; demonstrare è Scripturis liceat: qvin, filiatio ex Mariâ Virgine per &

propter qvam velut προκαλυμμένῳ ex stirpe David, Messias ἀμέσως dicitur, *factus ex semine David, & Filius Virginis Mariæ*, Es. 7, 14. Marc. 6, 3. non absolvatur *solus corporis* origine: concludimus: *Animam Christi ab animâ Mariæ traductam esse*: ipsamq; particulam ἐκ non saltem notare τὸ ὄθεν τὴς ὕλης: sed etiam τὸ ψυχῆς: utriusqve scilicet respectu: *Filius Dei, factus est, qvod ad carnem attinet, ex Davidis semine*.

§. 1. 8. Fuit propositio 1 de incarnando: sequitur 2. de Filio Dei incarnato vid. sup. §. 6. Verba habent: τῦ ὁρισθέντ⟨ος⟩ υἱῦ θεῦ ἐν δυνάμει κ̄ τ̄ πνεύματι ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν. Ubi qvot verba, tot pondera, & Interpretum certamina, qvorum λαβὰς Chrysost. ponit τὸ ἀσυφὲς τ̄ ἑρμέων καὶ τὸ πολυκλινὲ τ̄ λέξεων. Primò illud τὸ ὁρισθέντ⟨ος⟩ υἱῦ θεῦ controversum. Vulgatus expressit: *qvi prædestinatus est Filius Dei*, qvod, ut optumè redditum, contra Calvinum defendit Bellarm. L. 2. de Verbo Dei c. 14. qvi ibidem magno numero allegat

§. 2. Patrum autoritates. Disputatum inde apud Patres & Scholasticos, qvomodo *Christus, qvi ab æterno fuit, prædestinatus Dei Filius dici posset*, cum prædestinatio non sit *æternorum*:

sed

sed *futurorum*. Respondetur autem communiter, *prædestinationem hic attribui personæ Christi, prout illa subsistit in humanâ naturâ*, ut ita hujus divinæ prædestinationis effectus sit incarnatio, seu *Unio Verbi cum carne, facta in tempore*. Ita post longam sensus Paulini disquisitionem Thomas, 3. part. S. Theol. quæst. 24. art. 1. 2. 3 ita alii in 3. sent. dist. 7. conf. etiam August. l. de prædest. c. 15. & in Joh. tract. 105. neque aliter Bellarminus, qui ad argumentum Calvini: *Qui semper fuit Filius Dei, non prædestinatur Filius Dei. Christus semper fuit*, E. respondet: *Non ita prædestinatum esse dicimus, ut verbum Dei sempiternum Filius Dei esse inciperet: sed ut verbum Dei fieret homo, & proinde qui factus est Deo ex semine David sit Filius Dei.* Notat idem Bellarminus: *Vocabulum* §. 3. ὁρίζειν *esse verbum proprium Theologiæ, i. e. habere in Scripturâ peculiarem significationem*: Scilicet, cum apud *profanos autores* accipiatur sæpè pro *declarare*, in Scripturâ nunquam ita sumi: sed semper idem esse, quod *statuere, decernere, definire*: urget Act. 2, 23. c. 10, 42, c. 17, 26. 31. Hebr. 4, 7. cum verò *ordinatio & definitio Dei, non possit esse temporalis, sed æterna*, proinde Apostolum loquentem *de æternâ destinatione*, rectiùs exprimi per *prædestinatum*, quam *destinatum*, quod posteriùs ex ratione superiori, quod sc. *prædestinatio sit nondum entis* magis arrisit Origeni: uti prius

Augustino, explicanti hunc ὁρισμὸν *de prædestinatione humanitatis ex gratiâ unionis assumendæ in immensam hypostasin Filij Dei*, qvippe qvæ *humanitas* anteqvam facta est ex semine Davidis, *non fuit*, & adeò *prædestinari* potuit: sicut enim *propter unitatem personæ certissimâ fide tenendum, hunc hominem semper & ab æterno fuisse Dei Filium: ita ab æterno non verum fuit dicere: Hic homo est Filius*
§.4 *Dei.* Licet autem plausibilis sit illa Bellarmini ratio, qvæ ex *Usu Biblico* petitur, nobis tamen illa filii Dei *prædestinati* interpretatio minimè probatur, qvia 1. obstat vocabulorum ὁρίζειν & προορίζειν discretio: neqve dicitur in textu προορισθεὶς: sed ὁρισθεὶς. At hoc nunqvam in totis Scripturis notat formaliter *prædestinationem*: sed illud est significatum προορίζειν confer Act 4.28. Rom.8,29,30. 1. Cor. 2,7. Eph c.1.5,11. nec ipse Bellarminus *prædestinatum* probare potuit virtute *formæ* (seu ipsius vocis) sed saltem *materiæ*, & *consequentiæ*: ut Bellarmino objiciente: vocem illam nullibi in Scripturis notare *declarationem*, retorqvere liceat: vocem illam in Scripturis nunqvam notare *prædestinationem* & adeò si erravit ex illâ hypothesi Lutherus, reddens: Vnd kräfftiglich erwiesen ein Sohn GOttes/ erravit Vulgatus reddens: *Qvi prædestinatus est Filius Dei*: cæterum non illum: sed hunc erravisse (nisi forsitan vocem *prædestinandi* sumsit in sensu

sensu *prædemonstrandi*, ita ut præ omnibus aliis Filiis qvippe adoptivis, Christus *demonstratus* dicatur *Filius Dei naturalis*) probatur 2. qvia sic Apostolus ab *incarnato* ad *incarnandum*, s. *incarnari prædestinatum* ascenderet & à λόγῳ ἐνσάρκῳ ad ἄσαρκον. 3. Christum esse Filium Dei prædestinatum, nullibi in Scripturis legitur: neqve Orthodoxa satis apparet hæc propositio: *Is qvi natus est ex semine Davidis secundùm carnem est Filius Dei prædestinatus.* 4. Ex hypothesi prædestinationis incarnandi inexplicabilia sunt illa qvæ sequntur ἐν δυνάμει κ. πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν. 5. Interpres Vulgatus nullibi præter hunc textũ, verbum ὁρίζειν: sed verbum προορίζειν reddidit in sensu prædestinandi: Neqve saltem Origenes, vel ejus Interpres Russinus: sed & S. Hieron. comm. in c. 1. Ep. ad Eph. significatione distingvit hæc duo ὁρίζειν & προορίζειν. Ruffinus *destinatum:* Tertullianus *definitum* legit: ille qvoqve notavit, id qvod in Latinis legitur: *prædestinatus*, non esse de veritate interpretationis. §. 5.

9. Opponimus Bellarmino Græcos & ex illis Chrysostomum, qvi vocem ὁρισθέντος optumè expressit per δειχθέντος, ἀποφανθέντος, χειρίσαντος, ὁμολογηθέντος, ut ita Christus hîc dicatur Filius Dei *declaratus, ostensus, demonstratus, confessus:* qvi idem πρὸ τοῦ ὁρισμοῦ s. principium vel §. 1.

medium

medium demonstrationis, resp. illius conclusionis Apostolicæ: *IS qvi natus est ex semine Davidis secundum carnem, est ipse Dei Filius*, ex textu qvintuplex eruit sc. 1. γραφὰς ἁγίας s. *Scripturas Propheticas* v 2. 2. *Ipsum generationis ex semine Davidis modum.* v. 3. 3. Τὸ δυνάμει s. *potentiam miraculorum*: de qvâ Virtute vox δυνάμεως hic explicatur à Chrysostomo, non sine exemplis vid. Matth. 7, 22. c. 11, 20. 21. 23. Act. 2, 22. c 3, 12. c. 4, 7. 33. c. 8, 13 c. 19, 11. 4. *Spiritum Sanctum* v. 4. sc. dare Spiritum S. per illum sanctos reddere, largiri dona stupenda & miraculosa qvalis erat ille *baptismus pentecostalis* ἐν πνεύματι ἁγίῳ Act. 1. & 2. solius Dei est, & adeò arguit *hunc natum ex semine Davidis, esse verum & proprium Dei Filium.* 5. ἀνάστασιν νεκρῶν s. *resurrectionem à mortuis*, qvia & primus & solus, virtute propriâ ad æternam, glorioſam & immortalem vitam resurrexit, & suâ morte tyrannidem mortis sustulit. Præivit jam ante Syrus: ראתידע
§. 2. כריה דאלהא i. e. *qvi agnitus*, (declaratus, creditus) *est Filius Dei*, der offentlich erkandt ist: qvomodo *Deus* dicitur נודע *in Ihudah*, i. e. illustribus ac luculentis testimoniis *manifestatus & publicè agnitus*: Ps. 76, 2. Sic Deus dicitur futurus נודע Ægyptiis Esaiæ 19, 21. Uti autem concludere exinde non licet, *Deum Israelis non fuisse ante illam manifestationem Sionis & Ægypti*: ita nec h. l.

seqvi-

sequitur *Christum factum ex semine Davidis, non fuisse ante illum* ὁρισμὸν ἐν δυνάμει &c. Aliud quippe est: ex Resurrectione demonstrari vel manifestari Dei Filium: aliud per illam fieri & in actu signato definiri. Objectioni Bellarmini, quod nullibi ὁρίζειν significet *declarare*: sed semper *definire*, respond. Gulielmus Estius: Ne hoc quidem in loco eam vocem aliter accipi à Græcis, nisi quod *definitionem* non referent ad rem: sed ad *ipsam hominum cognitionem*: ut is, *qui factus est homo* dicatur *definitus Filius Dei* per miracula, quia *definitè certoq; cognitus*, & qs. *certificatus* est esse *Dei Filium*, ἐν δυνάμει &c. Definitio ergò, vel ὁρισμὸς ille, est *declaratio*, quâ IS *qui factus est ex semine Davidis* (& adeò hoc ipso declaratus verus homo) declaratus publicè est *verus Dei Filius*, ut adeò hic ὁρισμὸς non sit προορισμὸς: sed objectum προορισμῷ illo modo qui exprimitur Act. 2, 23. 1. Pet. 1, 19.

10. Ορισμὸς ille factus esse dicitur 1. ἐν δυ- §. 1.
νάμει. 2. κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης. Lutherus utrumque complexus elegantèr reddidit: vnd kräfftiglich erwiesen ein Sohn GOttes/nach dem Geist der da heiliget. Qui prædestinationem tuentur in voce ὁρισθέν, ad σάρκωσιν seu *ipsum actum formalem incarnationis* & τῷ δυνάμει & πνεύματι ἁγιωσύνης referunt, consonantiâ satis plausibili,

cum

cum in ipsâ *incarnationis & conceptionis* I. Christi historiâ mentio fiat Spiritus S. *supervenientis*, &

§. 2. δυνάμεως ὑψίστου *inumbrantis* Luc. 1, 35. Ita ex Augustino, Haimo προορίζει: *Christus prædestinatus est Filius Dei in virtute & in potentiâ verbi, à quo assumtus est ipse homo in unitate personæ, secundùm Spiritum S. qui formavit, vivificavit, & sanctificavit ipsum hominem in utero virginali ex semine Virginis, sine semine Viri, & ex resurrectione mortuorum.* Obstat illi 1. processus Apostolicus, qui est ab æterno Dei Filio incarnando, ad incarnatum & declaratum: non ad prædestinatum Dei Filium. 2. Quod hâc ratione δυνάμις illa, & πνεῦμα ἁγιωσύνης referenda essent ad præstinationis actum: non ad objectum: ipsaq; adeò prædestinatio facta diceretur ἐν δυνάμει καὶ πνεύματι ἁγιωσύνης. Absurdum. 3. seqveretur prædestinatam esse Unionem personalem, ante illam ἐπέλθοντι πνεύματι ἁγίῳ, & ἐπισκιάσαι δυνάμεως ὑψίστου Luc. 1, 35. cum contra hæc sit causa illius: unde illud διὸ Angeli vid. l. alleg. 4. Et qvorsum illud ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν. Voces καὶ Θεοῦ in v. 4. non habent rationem *subjecti*: sed *prædicati*. Propositio sc. est: *Natus ex semine Davidis secundùm carnem est ὁριζεὶς Filius Dei* &c. 5. In conceptu æternitatis fuisset caro Messiæ facta ex semine Davidis, ante conceptum subsi-

stentiæ

ſtentiæ in perſonâ Dei filii. Alii igitur δυνάμιν & πνεῦμα opponunt τῇ σαρκὶ, ut, ſicut in carne complexus eſt *ſubſtantiæ, humanitatis & infirmitatis*, ita illi opponatur *ſubſtantia divinitatis, & connotatio majeſtatis*. Favere videtur poſitus oppoſitus κατὰ σάρκα & κατὰ πνεῦμα, qvomodo per *Spiritum* Auguſtinus ipſum intellexit *Filium in ſubſtantiâ divinitatis*: unde paralleliſmus hîc vulgò ſtatuitur cum textibus 2. Cor. 13, 4. 1. Pet. 3, 18. Sed obſtat 1. κένωσις non eſt ante ἔνωσιν: ſed hæc ante illam. 2 Id hîc notatur per σάρκα ſecundùm qvod Chriſtus factus eſt ex ſemine Davidis, & etiam nunc eſt ex ſemine Davidis. 3. Βατολογία eſt: dicere: *Filius Dei natus ex ſemine David eſt potenter declaratus Filius Dei ſecundùm divinitatem:* qvis dubitat *Filium hominis* eſſe talem *ſecundùm humanitatem?* 4. Chriſtus ſecundùm illam naturam, juxta qvam eſt *factus ex ſemine David* declarandus erat Filius Dei, idq; non tantùm *ſpecificativè*: ſed etiam *reduplicativè*, etſi non per conceptum *in abſtracto*. §. 3.

II. Δύναμις Θεοῦ, item ὕψιστος titulus paſſim eſt ipſius Dei filii, qvi & in Chaldæorum Scholâ nomen habet גְּבוּרְתָא דֵּי conf. Luc. 1, 35. 1. Cor. 1, 24. & paſſim in Targumim. Hoc loco autem ἐν δυνάμει contradiſtingvitur ἐκ νεκρῶν. Alio ſenſu δύναμις Θεοῦ, item ἐνέργεια τοῦ κράτους τοῦ ἰσχύος αὐτοῦ *exſerta* & *declarata* dicitur in Chriſto *reſuſcitato* §. 1.

τατο & exaltato Eph. 1, 20. 21. qvod magis convenit, propter seqvelam: ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν; cœterum illud ἐν δυνάμει ad vocem ὁρισθέντος formalitèr pertinet: illa autem δύναμις vel majestas divina, qvam in Christo resuscitato exsertam dicit Apostolus ad Ephesios, includitur in voci-
§. 2. bus: ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν. Rectè ergò noster Lutherus: Er ist kräfftiglich erwiesen ein Sohn GOttes. Porrò: illud κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης valet de Spiritu S. (non de divinâ naturâ Christi) estq; idem, qvod: per Spiritum Sanctum, qvomodo διὰ πνεύματος ἁγίου & κατὰ πνεῦμα ἅγιον æqvipollent videre 1. Cor. 12, 8 idemq; rectè agnitum à magno nostro Luthero in glossa: Der Geist GOttes ist gegeben nach Christus Auffart/ von da an heiliget er die Christen / und verkläret Christum in aller Welt/daß er GOttes Sohn sey/ mit aller Macht/in Wundern/Worten/und Zeichen. Explicatio Græcorum qvæ optima videtur, conf. supra §. 9. & videantur loca, qvà complexum τῆς δυνάμεως & πνεύματος parallela 1. Cor. 2, 4. Gal. 3, 5. 1. Thess. 1, 5. Heb. 2, 4.

IN EPISTOLAM PAULI
AD ROMANOS
DISPUTATIO III.
Exhibens
EXORDIUM PAULINUM,
Quam
DEO TRINUNO MODERATORE
Consentiente Venerandâ Facult. Theol.
SUB
PRÆSIDIO
VIRI
Magnifici, plurimum Reverendi, Amplissimi
& Excellentissimi
DN. AUGUSTI VARENII,
SS Theol. D. Hebraicorum ac Catechet.
Christ. Profess. Publ. celeberrimi, Acad. hujus
Mecklenburgicæ p.t. Rectoris, Patroni, Promotoris sui Opt. Max. & Præceptoris nullo
non tempore devenerandi,
Placidæ Eruditorum Censuræ exponit
GEORGIUS Wiechmann/ Arpsensis
Saxo-Brunswigius,
Ad Diem XIII. Octobr.
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis à secundâ postmeridianis.
ROSTOCHI
Prælo RICHELIANO, cIↃ IↃC LV.

CORONIDES RESPONDENTIS.

I. *AN Characteres, quibus hodiè Sacer Veteris T. codex exaratus extat, diversi sint ab iis, quibus Deus legem initio scripsit, & quibus Prophetæ monimenta sua ad posteritatem transmiserunt? Neg.*

II. *An gloriosum Dei nomen* יְהוָה *punctetur punctis propriis? Affirm.*

III. *An tremendum dogma de Deo quà Essentiam uno, & quà Personas Trino involvat contradictionem? Neg.*

IV. *An ex hypostaticâ τῶ λόγυ & Carnis unione resultet personæ duplicatio? Neg.*

Ad præstantem pietate, modestiâ, eruditione Juvenem

Dn. GEORGIUM WICHMANNUM,

RESPONDENTEM

IN COLLEGIO APOSTOLICO PAULINO.

TE *pietate* tuâ, *Virtute* & *moribus* ornas
Attibus his, patriæ nobile Lumen eris.
Sic pergas. Studium nobis moresq; probantur:
Atqve tuis *Lunis* nostra *Selena* favet.
Et JESUS, tibi materies tèr sancta, fovebit.
Conatus. *Tua sit pagina sancta DEO!*

Celerr. honori & amori

AUGUSTUS VARENIUS,
S. S. Theol. D. Prof. Acad.
h. t. Rector.

Attigit

ATticus AGRICOLAM Te dicit sermo, GEORGI;
Agrum nos animum dicimus esse tuum.
Hunc colis, & rigido virtutum vomere sulcas,
Semen ut injicias, verba sacrata DEI.
Perge piæ menti PAULINUM credere SEMEN,
Et veniet tandem messis opima tibi.

Henricus Rahne/
J. D. & Prof.

Eruditissimo
DN. WIECHMANNO,
Amico meo:

PAulum scrutari faustis successibus, *istud*
THEIOLOGO palmam non facit ambiguam!

Cum apprecatione sanctissimorum
Charismatum PAULI, scr.
B. GOSMAN, P. P.

Ad pereximium Dn. Respondentem.

QVid tibi scripta ferant sensus Paulina, resolvit
VARENIUS nostro famæ pars magna Lycéo:
Hujus dum seqveris ductum, WICHMANNE, seqvendo
Gloria te tandē, corpus velut umbra, seqvetur.
Perge velut pergis: Doctorem sospitet ille,
Unus qvi cunctis vitam concessit Iesus.

Cum benedict. scr. celerrimè
M. THEODORUS JORDAN.

POS. 12.

PAtebit ille ὁρισμὸς magis, ubi constabit de vocibus ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν. Sed hic iterum διεστῶσαι γνώμαι. De termino à quo illius ὁρισμῷ ἐν δυνάμει explicat Lutherus reddens: Sint der Zeit er auffersanden ist von den Todten vid. thes. 11. quo nomine jam ante 133. annos, Lutherum primam editionem Germanicam N. T. edentem exagitavit Emserus, urgens reddendum: Auß dem daß er so gewaltiglich und eigenmächtiglich vom Tode auffersanden ist / ut ita resurrectio Dominica, statuatur principium seu medium illius ὁρισμῷ ἐν δυνάμει. Sed profectò Emserus non satisfecit. Objecit ille Luthero: ὁρισμὸς *Christi, ut Dei Filij, fuit ante resurrectionem, ubi illum talem agnovêre Nathanel, Sacharias, Simon Petrus, ipsi Diaboli. E. non demum cœpit à tempore resurrectionis:* sed commisit Emserus *Fallaciam coumpositionis & divisionis.* Concedit Lutherus fuisse ὁρισμὸν illum etiam ante resurrectionem: negat fuisse ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, seu in *illa potentium miraculorum, & effusi S. Spiritus signorum, evidentiâ catholicâ:* licet ergò jam antea *agnitus fuerit Dei Filius*, tamen non *tàm potenter*, uti post §. 1. §. 2.

resurrectionem & Spiritus Sancti effusionem, ubi jam in toto orbe *declaratus est Jesus Nazarenus, Dei filius.* Notamus obitèr qva lectionem: 1. Syrus & Chrysost. pro κ᾽ πνεῦμα ἁγ. legunt: καὶ πνεύματι ἁγιωσυνης. 2. Syrus præpositionem ἐξ transiliit, simplicitèr interpretatus: אתידע בריה דאלהא בחיל וברוח קדש מן בית מיתיא id est: *Notificatus est Filius Dei in virtute & Spiritu S. qui resurrexit ex domo mortuorum.*

13. Illustris planè est propositio illa: *Natus ex semine Davidis secundùm carnem, est potentèr per Spiritum Sanctum declaratus Filius Dei* ἐξ §. 1. ἀναστάσεως νεκρῶν. Qvæstio circa posteriora vocabula occurrit gemina: 1. An *resurrectio illa, respectu potentioris demonstrationis, habeat rationem termini, an argumenti?* resolvitur illa in particulam ἐξ, de qvâ qværitur: an inserviat *significando tempori*, an *argumento?* 2. Qvæ hîc intelligatur *resurrectio*, an *mortui unius*, JESU CHRISTI? an *aliorum mortuorum?* an & *CHRISTI & mortuorum?* Videamus de priori. Ἀνάστασιν νεκρῶν terminum à qvo *declarati Dei filij* ponit Lutherus, juxta qvam proinde hîc notaretur *resurrectio uniius hominis Jesu Christi.* Ita & alii: nec satisfecit Emse- §. 2. rus opponens hîc Luthero. Obstare tamen illi

illi videtur discretio per particulam ἐξ & ἀπὸ, ex qvibus non illa, sed hæc *significando tempori* inservire solet Matth. 9, 22. c. 11, 12. c. 13, 35. c. 16, 21. c. 19, 4. Marc. 13, 19. Luc. 1. 2. 48. 70. c. 2, 36. c. 5, 10. Fatemur freqventiorem in hoc usu esse particulam ἀπὸ: neqve tamen, uti Gulielmus Estius opinatur, nullibi in tali usu occurrit præpositio ἐξ vel ἐκ: reperitur enim Luc. 8, 27. c. 18, 21. Johan. 9, 1. c. 16, 4. Act. 9, 33. c. 24, 10. Sic qvod passim reperitur ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, Marc. 6, 16. c. 9, 9. 10. Luc. 9, 7. alibi est ἀπὸ τ νεκρῶν Matt. 14, 2. c. 27, 64. c. 28, 7. Græco ergò textui sa- §. 3.
tis respondet interpretatio Lutheri: neqve peregrina est: sed satis commoda. Qvi enim dicit: *Natum ex semine Davidis declaratum esse* (potenter κ τ πνεῦμα ἁγιωσύνης) *ipsum Dei filium, jam inde à resurrectione*, non negat, qvam rem ipsam, illum *declaratum esse talem*. Ex ipsâ resurrectione, ut principio illius potentis ὁρισμῷ: sed utrumqve dicit sc. & *ex ipsâ resurrectione declaratum*, conf. Joh. 2, 19. c. 20, 28. Ephes. 1, 19. Coloss. 1, 18. Apocal. 1, 5. & post illam luculentissimè *demonstratum esse Dei filium*, ἐν δυνάμει κ τ πνεῦμα ἁγιωσύνης: conf. Act. 2, 22. 36. c. 10, 42. 43. c. 26, 23. qvin juxta Lutherum omnia pulcherrimè fluunt, cum juxta alteram sententiam, qvæ & illud:

ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν ponit, ut argumentum ὁρισμῷ seqveretur 1. textum habere mera ἀσυνθεσία, non copulata *in virtute, secundùm Spiritum, ex resurrectione*, unde & Chrysost. & Syrus hîc immutarunt particulas. 2. Poneretur Virtus miraculorum post *resurrectionem*, & *effusi* in pentecostali solemnitatem *S. Spiritus*, ante ὁρισμὸν *resurrectionis*: & sic esset hysteron proteron: qvod si autem illa δύναμις & πνεῦμα ἁγιωσύνης pertinerent ad illud: ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, jam nec ipsa *resurrectio cum suis circumstantiis* potens satis argumentum esset illius ὁρισμῷ, nec nisi unum, πόθεν ὁρισμῷ esset in textu, cum tamen accuratè distingvunt Græci, argumenta qvibus Paulus declaratum esse dicat Dei filium. Por-

§. 4. rò qvod posterius attinet ἀνάστασιν νεκρῶν hîc non est formaliter *resurrectio mortuorum* uti aliàs Act. 17, 32. c. 23, 6. Act. 24, 21. 1. Cor. 15, 12. 13. 21. 42. Hebr. 6. 2. sed idem qvod ἀνάστασις ἐκ τῶν νεκρῶν uti Act. 4, 2. s. *resurrectio Christi ex mortuis* conf. Luc. 20, 35. & Matth. 22. 31. & notetur Actor. 26, 23. & patebit positum hunc aliqvando esse parallelum: ne bis concurreret particula eadem, sc. ἐξ ἀναστάσεως ἐκ νεκρῶν, semel omitti, non improbabile.

14. Inclu-

14. Includunt sane patres illud miraculum *apertorum monumentorum, & resurrectionis multorum Sanctorum, qui egressi à monumentis in urbem sanctam introierunt, & multis apparuerunt* Matth. 27, 53. in hoc ὁρισμῷ ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν: idq; juxta Lutheri interpretationem satis accuratè. Dicuntur enim egressi è monumentis nonnisi μετὰ τὴν ἔγερσιν Χριστοῦ vid l alleg. At juxta alteram interpretationem vel alterutra esset eligenda (sc. *declaratum esse Dei filium*, vel *ex resurrectione propriâ à mortuis*, vel ex ipsâ *resurrectione corporum illorum mortuorum*, atque sic positus faceret posteriori, cum non facilè detur ἀνάστασις νεκρῶν pro *resurrectione ex mortuis*: sed pro *resurrectione mortuorum* (. *illorum qui mortui erant*) vel utraque copulanda, ut sit sensus: *Natum ex semine Davidis declaratum esse Dei filium, tùm quod ipse primus ad vitam gloriosam virtute divinâ propriâ resurrexerit, tum quod multa Sanctorum corpora, eadem virtute resuscitaverit, & hoc ipso futuram ἀνάστασιν νεκρῶν obsignaverit*, conf. Joh. 6, 25. 27. §. 1.

Non notati §. 2.
illam resurrectionem *Electorum Sanctorum* formaliter in vocibus: ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν statuimus: quatenus autem ἀνάστασις ὁν νεκρῶν JESU CHRISTI, hîc non abstractè: sed concretè, cum *miraculis* concomitantibus

mortem & resurrectionem JESU CHRISTI intelligitur: omninò materialiter insigne illud *miraculum mortis & resurrectionis* Christi, seu τὴν ἀνάστασιν νεκρῶν quam Matthæus memorat c. 27, 53. simul includimus. Quomodo Haimo ex *terræ motu, sciſſo velo, fiſſis petris*, aliisq; miraculis mortis *declaratum esse Dei filium*, rectè notavit, allegans testimonium *Centurionis & Custodum*, qui *viso terræ motu & iis quæ facta fuerant, metuerunt vehementèr dicentes: verè Filius Dei erat iste* Matth. 27, 54. Quin
§. 3. hanc ἀνάστασιν νεκρῶν ad noviſſimum ὅρισμὸν retulit Ambrosius: *Christus cùm emitteret Spiritum, ut ostenderet pro nostrâ resurrectione se mortuum, seriem ipsam resurrectionis exercuit. Simul enim, ut clamans iterum voce magnâ emisit Spiritum, terra mota est, petræ sunt sciſſæ, monumenta aperta, & multa resurrexerunt sanctorum dormientium corpora &c. Si hæc lecta sunt, cùm emitteret Spiritum, cur incredibilia putamus, cùm redire cœperit ad judicium, præsertim cùm hæc resurrectio, documentum illius resurrectionis & futuræ sit exemplum veritatis. Minus autem exemplum est, quàm veritas. lib. de fid. resurr.*

§. 4. 15. Non defuére, qui ex eâdem hypothesi, agi sc. hîc *non de resurrectione Christi à mortuis*: sed *resurrectione mortuorum Sanctorum*, planè aliter distinxerunt textum, sc. illud ἰησοῦ χρι-

στοῦ

τοῦ Κυρίου ἡμῶν immediatè conjunxerunt cum voce νεκρῶν, ut ita νεκροὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ sint qvos alibi Apostolus vocat κοιμηθέντας ἐν Χριστῷ 1. Thess. 4, 14. 1. Cor. 15, 18. & sensus talis: *CHRISTUS est potentèr declaratus Filius Dei ex resuscitatione mortuorum Jesu Christi* i. e. *Electorum qvorum resurrectionem suâ resurrectione ipse procuravit.* Sed seqvela genitivorum τοῦ θεοῦ, ἁγιωσύνης, τοῦ ὁρισθέντος, & εὐαγγελίου interpretamenti facilè illum nexum violentum confutat: Neqve minus ab- §. 2.
surdus est ille, qvi vel jam inde à vocibus: κατὰ πνεῦμα ἁγιωσ. vel à vocibus ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν omnia refert ad ἀφωρισμένον v. 1. cæteris qvasi parenthesi inclusis: ut ita dicatur: *Paulus segregatus ad Evangelium, secundùm Spiritum, à resurrectione seu post resurrectionem JESU CHRISTI:* & discrimen ponatur *Vocationis Apostolicæ:* cæteri sc. Apostoli ante mortem: Paulus post resurrectionem vocatus: in qvo sensu violenta esse omnia, nemini obscurum esse potest.

16. Fuit hactenus propositio 1. de *Filio Dei* §. 1.
nato ex semine Davidis secundùm carnem. Fuit 2. de *nato ex semine Davidis secundùm carnem, declarato* (ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν) *Dei filio.* Sequitur nunc tertia v. 5. (Filius Dei natus, &

declaratus vid. v. 4.) JESUS CHRISTUS *Dominus noster, est IS per quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obedientiam fidei inter omnes gentes pro nomine ipsius.* Notetur qvâ §. 2. ἐρμηνείαν 1. illud ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι Syrus ad *Apostolatum* refert, ut ita Apostolorum ἀπο-στολὴ non uni nationi: sed πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν alligetur, indicetur. Sensus juxta illum satis congruus ita habet: דבירה נסבן טיבותא ושליחותא בבהון עממיא איך דנשתמעון להימנותא דשמיה i. e. *per qvem accepimus gratiam & legationem in omnes populos, ut obediant veritati nominis ejus.* Convenit cum Syro Lutherus noster: Durch welchen wir haben empfangen Gnade und Apostel-Ampt unter allen Heiden den Gehorsam des Glaubens auffzurichten §. 3 unter seinen Nahmen. 2. Rectius tamen illud ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ refertur ad ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν, ita ut illud ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι nectatur cum v. 6. ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς, qvâ ratione nullâ opus est parenthesi. Chrysostomus pro ὑπὲρ legit: περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ v. 5. seqvela talis esset: *Per Jesum Christum accepimus gratiam & legationem pro nomine ipsius* (ὑπὲρ Χριστοῦ, Vice Christi. Explicatio τῆς Ἀποστολῆς ὑπὲρ Χριστοῦ vel ὀνόματος Χριστοῦ plena est 2. Cor. 5, 19. 20.) *ad obedientiam*

dientiam fidei inter omnes illas gentes (ut fide Evangelio obediant omnes gentes) quas inter & vos estis v. 6. Qvâ rem ipsam notetur 1. Ver- §. 4.
su 1. Paulus vocavit se κλητὸν Ἀποστόλου: qvomodo & qvod sit vocatus, & factus Apostolus nunc explicat: sc. δι' οὗ (Ἰησοῦ Χριστοῦ) *Per Jesum Christum accepimus.* 2. ἐλάβομεν non modestiæ vel decoris: sed communis Apostolicæ ἀποστολῆς causâ, est plurale. 3. Χάριν καὶ Ἀποστολὴν Luth. Gnad und Apostel Ampt qvibusdam Interpp. idem est, sc. *gratia Apostolatus, dignitas Apostolica gratis collata*, ut καὶ sit ἐξηγητικὸν qvomodo vocabulum Gratiæ sumitur Ephes. 3, 7. 8. At aliis χάρις est *gratia gratum faciens*: ἀποστολὴ *gratia gratis data*. Ita Haimo: *Per gratiam hic debemus intelligere fidem & remissionem peccatorum, vel patientiam laborum pro quâ remunerabimur in futurum: quæ omnia nullis præcedentibus meritis gratis data sunt tunctis fidelibus, sicut dicitur: Gratiâ salvati estis.* Apostolatus verò *nomine debemus intelligere legationem prædicationis, quam ipsi soli Apostoli acceperunt, ut omnes gentes obediant fidei Evangelicæ & Jesu Christo:* qvomodo Judas habuit ἀποστολὴν imò & ἐπισκοπὴν cum non amplius haberet *gratiam gratum facientem* Joh. 12, 6. c. 17, 12. unde illi in inauguratione successoris

cessoris κλῆρος τῆς ἀποστολῆς καὶ ἀποστολῆς Actor. 1, 17. 20. 25. ibidemq; auditum illud: τὸν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. Porrò

§. 5. ὑπακοὴν πίστεως ita sumi, ut fides metonymicè ponatur pro *doctrinâ fidei*, & adeò ὑπακούειν πίστει idem sit qvod ὑπακούειν τῷ εὐαγγελίῳ conf. Rom. 10, 16. & Act. 6, 7. ubi dicitur: Πολὺς ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει notatur ab Interpp. hoc sensu: *Ut gentes ubiqve recipiant Evangelium credant Evangelio.* Sub termino ὑπακοῆς, connotari, vel principaliter etiam notari *verum fidem*, uti facilè conceditur conf. 1. Pet. 1, 2. Ubi *totum opus redemtionis* unà cum ejus applicatione ad *justificationem & reconciliationem cum Deo*, in vocibus: ὑπακοῆς καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ intelligitur conf. Tit. 1, 1. 4 Ep. Jud. v 3. ita nulla hîc necessitas talis Metonymiæ: sed uti in reipsa ἀκοὴ est ante πίστιν, & ὑπακοὴ inseparabile consequens τῆς πίστεως, ita finis ἀποστολῆς est & πίστις, & ὑπακοὴ ut omnes gentes in CHRISTUM credant & Evangelio obediant.

§. 1. 17. *Apostolatus Pauli* fuit ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν: ita habet v. 5. unde concludit Apostolus: *1. Si accepi Apostolatum inter omnes gentes.* E. & *inter vos Romanos* v. 6. qvia & vos estis

ἐν τοῖς

ἐν τοῖς ἔθνεσιν: ita Paulus *Romanos* in eodem cum aliis gentibus censu ponit, sine ullâ vel adulatione, vel eminentis status Imperialis admiratione. 2. *Si per Apostolatum omnes gentes vocari, & per fidem Christo subjici deberent.* E. *& vos fuistis vocandi, qui nunc estis* κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Notatur 1. *Potestas Apostolica* §. 2.
& est immediata (à Christo: non à Petro, uti deliravit Johannes de Turrecremată l. 2. c. 54. Sum. de Eccles & Dominicus Jacobatius l. 10. de conc. art. 7.) *& non datur illâ superior Ecclesiastica:* Illud quidem concedit Bellarm. l. 4. de Rom. Pontif. c. 22. imò & hoc c. 23. ubi defendit, *jurisdictionem omnem & summam & plenissimam, etiam exteriorem, quæ Petro fuerit promissa per illud:* Tibi dabo claves, *& postea exhibita per illud:* Pasce oves, *datam esse omnibus Apostolis per illud* Joh. 20. Sicut misit me Pater, ego mitto vos, *ità ut omnes Apostoli sint Vicarij Christi, imò ipsum Christi officium & autoritatem acceperint:* ne tamen rueret planè Petri primatus, & Episcoporum dependentia à Pontifice Romano, opus fuit limitatione c. 25. scilicet: *Apostolos, quà tales fuisse extraordinarios, & quasi delegatos pastores, qualibus non succeditur: Solum Petrum, &, ut Apostolum, fuisse extraordinarium, & præterea Pastorem totius Ecclesiæ ordinarium, cui proinde ut ordinario succedat*

§. 3. *dat Pontifex Romanus.* Contra: non alia fuit χάρις καὶ ἀποστολὴ in Petro, qvàm in Paulo, neqve magis illa, qvàm hæc *successiva.* Si *Apostolorum potestas* fuit summa. E. illa *ordinaria* Petri non summa, nec Monarchica. Si hæc *ordinaria summa.* E. non *summa* illa

§. 4. κοινὴ ἀποστολική. 2. Reliqva *officia Ecclesiastica* sunt Topica: Apostolatus œcumenicus: probatur ex illis: ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν conf. Marc. 16, 15. de Paulo Actor. 9, 14. Rom. 15, 19. 3. Paulus non ipse sibi Apostolatum sumsit, non meritum aliqvod in se agnovit, non suis viribus gentes ad obedientiam fidei perduxit: sed totum illud gratiæ JESU CHRISTI tribuit conf. in textu illud δι' οὗ & χάριν ita 1. Corinth. 15, 10. 4. Vicariatus Christi est communis Apostolicus: non sub ordinarii titulo uni Petro proprius conf. 2. Cor. 5, 20. ibidemq; positus ὑπὲρ Χριστοῦ.

§. 1. 18. Seqvitur in inscriptione I. Dedicatio eaq; 1. sub titulo *generali* sine habitâ ratione dignitatum, vel honorum: Omnibus τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ. 2. Sub *titulo speciali* & sanctorum proprio: qvia inscribitur 1. *Dilectis Dei.* 2. *Vocatis.* 3. *Sanctis.* In Græco est κλητοῖς ἁγίοις, qvod Beza expressit: *Ex vocatione Sanctis.* Syrus autem distinxit קריאי וקדישי i. e. *Vocatis & Sanctis.* Notetur hîc, subordinatio

dinatio beneficiorum, ponitur sc. 1. *Dilectio Dei*, qvæ est principium electionis ad gratiam, 1. *Vocationis*, 2. *Vocatio*, 3. *Sanctificatio*, qvæ finis est vocationis Ephes. 1, 4. Neqve enim sanctitas talis est in vocationis termino à qvo: sed ad qvem. Seqvitur II. Votum: §. 2.
Gratia sit vobis & pax à DEO Patre nostro, & Domino JESU CHRISTO. v. 7. Non desunt qvi Dedicationem superiorem planè ad antecedentia referunt, ita ut Votum hoc sit discretum, planè sicut per Soph-Pasuk apud Hebræos discernitur versus à versu, & sensus à sensu. Movit maxumè, qvod Votum exprimatur in personâ. 2. Χαρις ὑμῖν &c. sed nihil obstat, qvò minùs & illæ voces: Πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ρώμῃ in personâ 2. exprimantur: *Omnibus qvi estis Romæ, Gratia sit vobis* &c. Porrò, solitum in exordiis Apostolo votum §. 3.
Gratiæ & Pacis. In termino *Gratiæ* non tantùm *ipsam Dei benevolentiam, & favorem gratuitum:* sed & *fidem, justificationem, spem, ipsamq; vitam æternam:* per pacem *prosperum rerum cœlestium successum, & tranqvillum in bonis spiritualibus statum*, cum incrementis suppositâ *reconciliatione* intelligi, facilè concedimus, sive autem Gratiam ad *Deum ut Patrem nostrum* pacem ad JESUM CHRISTUM referas, sive utrumqve ad *Deum ut Patrem* nostrum &

Dominum

Dominum JESUM parum intererit. Gratia sanè ad Deum Patrem CHRISTI sic *diligentem mundum, ut non proprio parcat Filio, eundemq; per viscera misericordiæ, in quibus visitavit nos Oriens ex alto, peccata remittentem:* *Pax* autem ad Filium sanguinis sacrificio Deo Patri nos reconciliantem conf. Joh. 14, 27. 28 Rom. 5, 1. 10, 11. commodè refertur; non minùs tamen Christus Dominus est *Autor gratiæ*, quàm *pacis*, & Deus Pater noster, *Autor pacis*, quàm *gratiæ*: tàm *pax*, quàm *gratia* æqualitèr præstatur à SS. Trinitate totâ: neque Apostolus dicit à Deo Patre, per Dominum: sed *Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo* nec legendum ita, ut Deus dicatur Pater noster & Domini nostri Jesu Christi: sed à Deo, & Domino. Porrò Epistolæ vel sunt *sine Inscriptione & Voto* ut Ep ad Hebræos, item 1. Johannis: vel *cum & inscriptione & voto*, eoq; vel formali, *gratiæ, pacis, misericordiæ* &c. idq; vel sine *verbo explicito*, ut in Epp. Paulin. vel *cum verbo explicito*, ut in Epistolis Petrinis, & Juda ubi est: Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη (unde Consonantia apparet utriusque Epistolæ Pauli, & quæstio oritur, an in titulis Paulinis quoque subintelligendum sit tale vel simile verbum conf. Dan. 3, 31. c. 6, 26. ubi est ישגא שלמכון) item Ep. 2. Johan. vel *materiali*,

terìali, qvale votum sc. χαίρειν est in Epistolâ Jacobi: conf. 3. Epist. Johannis. Qvod ergò Beza post κλητοῖς ἁγίοις distingvit, & ellipsin vocis ἀπόστολος statuit, unà cum metu solœcismi, ex lectione superiori, frustra est. §. 4.

Sed & ambiguus videtur ille positus: ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, &, si ita legas, *à Deo Patre nostro & Domini nostri JESU CHRISTI*, Photinianorum hæresi non contrarius. Sanè Ep. 2. ad Corinth. c. 1, 3. immediatè post votum Apostolicum huic planè parallelum seqvitur: Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: qvi scilicet v. 2. dicitur *Deus Pater noster*, v. 3. dicitur *Deus Pater Domini Jesu Christi*: imò ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ: non ὁ Θεὸς καὶ ὁ Πατὴρ (unicus articulus facit, ut *Deus & Pater* ad eandem personam referantur notante Erasmo conf. Tit. c. 2, 13. ubi ex non repetitione articuli τοῦ ante σωτῆρος rectè in tali positu infertur *identitas personalis* τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος: in certo, inqvam, positu valet regula illa Erasmi, nec obstant illi exempla *Volkelij* Matt. 21, 12. Marc. 11, 15. Luc. 19, 45. Eph. 2, 20. c. 3, 5. c. 4, 11. Heb. 9, 19. conf. Eph. 5, 5. 2. Thess. 1, 12. 1. Tim. 5, 21. Verè ergò *Deus Pater noster*, est qvoqve *Pater Domini nostri* §. 5.

JESU

JESU CHRISTI: sed non prius noster, qvàm CHRISTI, qvomodo *paternitas* CHRISTI post nostram poneretur ab Apostolo ex hypothesi superioris nexus, & subordinationis Κυρίου ad genitivum πατρός: conf. Joh. 20, 17. *Ascendo*, ait Christus, *ad Patrem meum, & ad Patrem vestrum.* Dicendum præterea fuisset: ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς & Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν: nunc ita legendum, ut non sit nexus *duorum Genitivorum* ἡμῶν & Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ut subordinatorum Patri: sed ut Genitivi Θεοῦ πατρὸς & Κυρίου sint æqvales respectu principii *gratiæ & pacis*, & æqvalitèr ad præpositionem ἀπὸ relati, ut sit ἀπὸ Θεοῦ & ἀπὸ Κυρίου à *Deo Patre & Domino:* non à *Deo, Patre nostro & Domini* J. CHRISTI. Porrò paternitatem illam ad nos relatam, non uni patris personæ convenire: sed & Filium אבי עד & Spiritum S. hoc sensu Patem nostrum esse, dubio caret.

§. 6. Notamus pro conclusione τῆς ἐπιγραφῆς 1. illud ἀπὸ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ nec *Deum* excludit, nec *Hominem.* Non *Deum*, qvia auctoritas summè divina gratiæ & pacis, eaqj æqvalis θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ arguit Dominum summum Deum: unde & ex his verbis summam Christi divinitatem &

cum

cum Patre æqvalitatem probavêre patres Græci, & Cyrill. l. 12. thes. c. 1. Non *hominem*, qvia autoritas illa *Pacis* includit *meritum Sanguinis*, qvod est veri, etsi non meri hominis. Eph 2, 13. 14. 16. nec Ιησῦς Χριστὸς sunt naturæ: sed Personæ & τὸ ὁμοούσιος nomina. 2. Ut demus, Patrem nostrum hîc ὑποστατικῶς sumi pro illâ personâ, qvæ est *Pater Christi*, non magis tamen valet consequentia, à *Patre Deo* ad Filium vel JESUM CHRISTUM non DEUM: qvàm *à Filio Domino*, ad *Patrem non Dominum* conf. Joh. 17, 3. 1 Cor. 8, 5. 3 Redemtio facta in *assumtâ carne*, sangvinis pretio, & ἐξαγορασμὸς ille Apoc. 5, 9. c. 14. v. 3. 4. seu vendicatio in λαὸν περιούσιον, in סגלה Exod. 19, 5. 6. Tit. 2, 14. 1. Petr. 2, 9. Fundamentum est nominis DOMINI specialiter personæ mediæ attributi, tùm alibi, tùm in literis Apostolicis. In vocabulo autem *Domini* esse tantùm *Characterem humanitatis* negamus: nec tale qvid probat vel hic textus, vel ille Ephes. 4, 5.

19. Ab Exordio Generali ad speciale, transit Apostolus, cujus resolutionem jam supra præmisimus. Uti *Voto gratiæ & pacis* à Deo Patre & Domino JESU CHRISTO inscriptionem obsignavit: ita à *gratiarum actione*, & *DEI ac JESU CHRISTI* commemoratione specialis §. 1.

exordii tractationem incipit in v. 8. (solita illa Voti & gratiarum actionis copula est Apostolo in aliis Epistolis, uti & Petro in Epistolâ 1.)

§. 2. *Gratias* a *agit in primis Deo per J. Christum quod fides Romanorum celebretur in toto mundo* v. 8. Qvær. hîc 1. An illud πρῶτον dicat primum *ordinis & distributionis* resp. objecti materialis Eucharistici: an v. *primum intentionis*, & *initium sermonis?* Aff. poster. Fides E. Romanorum, & unicum Paulo est gratiarum actionis inductivum, & sermonis Apostolici post salutationē principium. Qvær. 2. *An propter ipsam Romanorum fidem, an propter fidei celebritatē gratias agat Apostolus Deo?* Resp. illa *annunciatio fidei* Romanorum *in toto mundo* signum erat excellentiæ fidei, & tantò fortius argumentum ad glorificandum Deum Matt. 5, 16. Gratias agit pro ipsâ fide in toto mundo annunciatâ. Qv. 3 *Quomodo Apostolus J. Christum contradistinguat Deo?*

§. 3. Resp. Jesus & Christus nomina sunt officii: distinctio illa Dei & Domini, Dei Patris nostri & J. Christi fundatur in Mediatore & Redemtore, qvo respectu solitum Apostolo Filium Dominum appellare, & Deo per J. Christum gratiam agere. Qv. 4 *Qvorsum pertineat illud* περὶ πάντων ὑμῶν? Resp. non ad *omnes Romanos*: sed ad πάντας τοὺς ὄντας ἐν Ῥώμῃ ἀγαπητοὺς θεοῦ κλητοὺς ἁγίους vid. v. 7. Facit illud contra erro-

rem

rem Fr. Puccii Filid. qvi in libro de *Efficacitate Servatoris* &c. propugnat: *In omnibus hominibus, etiam illis, qvi de Christo & Evangelio ejus nominatim & historicè ne minimum quidem audiverunt, hypostasin seu substantiam naturalem salvificæ fidei superesse, ac proinde omnes ad vitam æternã aptos natos esse.* Vid. Ref. Osiandri. Qv. *An ex Catholicismo Ecclesiæ Romanæ veteris, probetur Catholicismus Ecclesiæ Romanæ præsentis?* R. 1 Catholicismus proprie loqvendo Ecclesiæ non est Topicus: vel resp. Complicum Arithmetic⁹: sed dogmatic⁹, ita ut illa Ecclesia dicatur Catholica, qvæ cum verbo Dei revelato perfectè congruit, & cum fidelib. omnium locor. & temporũ consentit. 2. Fides Catholica, *Ecclesiam Romanã* Catholicam fecit tempore Pauli: ostendant hodiè illam fidem Romæ, & concedemus, *Ecclesiam Romanam etiamnunc rectè dici Catholicã:* §. 4.
Paulo non in celebritate ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ Catholicismum Ecclesiæ Romanæ veteris ponit: sed propter fidem Catholicam, eandemq; *toto orbe celebratam Deo gratias agit:* prius ergò fuit πίστις Romanorum, Catholica, anteqvam fuit καταγγέλλομένη ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Hodiè fides Catholica Romæ non est: neq; E. de Romanis dicere hodiè fas est: Fides vestra καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ: Sed pro illo: ἡ ὑπακοὴ ὑμῶν Romana annunciatur in toto mundo, vel rectiùs illud Prophetæ: *Quomodo facta est meretrix*

trix civitas fidelis, plena judicij? justitia habitavit
5. in eâ: nunc autem homicidæ Esa. 1, 21. Potenti-
orem in illa principalitatem qvondam agnovit
Irenæus: sedtotum illud, propter illam, qvam
habuit ab Apostolis traditionem & annunciatam
hominibus fidem, qvam, Hæreticis in Oriente,
Tyrannis in occidente Ecclesiam turbanti-
bus, majori constantiâ servavit illibatam:
conf. Iren. l. 3. adverf. hæres. c. 3. Exspirante sen-
sim fide, & illâ dogmaticâ puritate, succubuit
potentior illa principalitas, dudum & Africâ
& Oriente sese subtrahentibus, illâ etiam ne
trans mare provocare liceret, imperante. Sola
successio Episcopalis, Cathedra Petri lignea, Apo-
stolorum martyria, & corporum reliqviæ, nec
olim fecerunt, nec nunc facere possunt Ec-
clesiam Romanam Catholicam. Optimæ
Apostolorum reliqviæ sunt doctrina & fides
Apostolica. Hæc vera est Ecclesiæ gloria:
cætera merè humana & magna parte superfli-
§. 6. tiosa. Frustra ergò Cochletius Carmel. Pari-
sien. adverf. Polyandr. p. 119. 120. hæc urget:
1. Fidem Romanam esse Catholicam testatur Ire-
næus l. 3. adv. hæres. Tertull. qui ejus doctrinam
Catholicam vocat l. de præscr. c. 30. & de pall. c. 4.
D. Cyprian. ep. 52. ad Antonium, qvi cum Corne-
lio Papâ convenire, ait, esse cum Catholica Eccles.
communicare. 2. Cathedræ Apostolorum suis loci
præsidentes non sunt præter Romam. 3. Paulus
qvi

qui nunc præest Cathedræ Romanæ ostendere potest primum Auctorem & Antecessorem. Vid. Calv. Infern. Neqve majoris ponderis est exclamatio Scriban. Jesuit. orthod. fid. controv. p. 86. 87. *Abest successio Episcoporum, abest consensus retrò seculorum. Abest membrorum cum capite nexus, abest miraculorum gloria, ad fidem novam, & expositionem Scripturarum tot inauditam seculis.* Consensus Prophetarum & Apostolorum nobis sufficit, ad qvem in Concilio Apostolico Jacobus provocavit: Τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν Act. 15, 15. 16. & apud Cornelium Petrus: Τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν Act. 10, 43. §. 7. Ex abundanti, *plura & verbo Dei, & Ecclesiæ omnium temporum & locorum consentanea, qvæ ubiqve & ab omnibus, & semper credita, & docta sunt, credere & docere Ecclesiam, qvæ profitetur confessionem Augustanam, qvàm Cœtum Pontificiorum:* §. 8. nostra scilicet omnia & Canoni Scripturarum & fidei catholicæ esse consentanea: Papistarum pauca talia, multa *hæretica*, plurima *erronea*, ostensum satis est. Miraculorum veterum gloria pro nostrâ facit doctrinâ, qvæ qvia nova non est, proinde sine novis miraculis, veteribus roborata miraculis, Catholica est & esse potest.

20. Contestatus hactenus affectum 1. *Solemni*

§. 1. *lemni gratiarum actione*, nunc illum 2. *inceſſabilis memorialis & Voti præſentiæ Apoſtolicæ commemoratione* teſtatur Apoſtolus v. 9. idq; cum magnificâ ipſius Dei, ut *teſtis* invocatione: Μάρτυς γαρ μου ἐστιν ὁ Θεὸς: de qvâ præfatione qværitur, an ſit ſimpliciter *jurantis*: an tantùm *narrantis*, in ſenſu: *Deus ipſe novit, & teſtari poteſt, qvod ſine intermiſſione mentionem faciam veſtri?* Prius rectè Auguſt. l. 1. de ſerm. Dom. in mont. aliiq; Patres, & ex Schol. Thomas affirmant: idq; tùm in hoc loco, tùm in parallelo, ad Philipp. 1, 8 ubi planè idem eſt poſitus Mirum autem, in poſteriori loco invocationem divini teſtimonii, & proinde juramentum admittere Cajetanum, cum in præſenti exemplo juramentum neget, idq; propter rationem frivolam, qvia ſcilicet non dicitur: Μάρτυς μοί ἐστιν ὁ Θεὸς: ſed μου ac ſi intereſſet inter: *Deus eſt meus teſtis*: & *Deus mihi eſt teſtis*: cum tamen utrobiqve ſit μου: & Vulgatus qvoqve expreſſerit: *Teſtis enim mihi eſt Deus.* Sed qvomodo hoc exemplum convenit cum Regulâ Salvatoris §. 2. μὴ ὀμόσαι ὅλως Matth. 5, 43.? Benè latis: Juravit Deus ipſe, idq; tùm reſpectu pacti Evangelici Gen. 22, 16. Luc. 1, 73. tùm Legalis ſuppletii Deut. 32, 40. & propter independentiam Hebr. 6, 13. 15. 16. *jurat per ſeipſum*, dicens

חי אנכי לעולם vid. I. alleg. & Num. 14, 21. jurat Angelus: sed propter dependentiam, בחיי העורם Dan. 12, 7. in certis casibus juramentum ab ipso Deo imperatur, & qvia soli Deo juratur, יהוה שבועת appellatur Exod. 22, 11. qvin mandatum expressum Deut. 6, 13. *in nomine* יהוה *Dei tui jurabis.* Ita hîc Paulus non saltem jurat in nomine יהוה summi Dei: sed & *jurat in nomine Dei sui. Testis meus*, est Deus, *qvem colo Spiritu in Evangelio filij ipsius*, planè juxta regulam Mosis: neqve illud πᾶσιτὸν est ἐκ πνεύματος: sed ἐκ πνεύματος ἁγίου An verò repugnet regula Christi? Μὴ γένοιτο. Traditio τῶν ἀρχαίων erat: §. 3. Etiam in re levicula, sine justâ necessitate, juramenta, etsi per creaturas, esse licita, modò servaretur res jurata. Geminum in illâ vitium: §. 4. unum *jurare temerè, sine justâ necessitate in re levi:* alterum, *jurare per formulas prohibitas*, cum jurandum non sit nisi per יהוה אלהים. Huic ergò opponit Salvator illud universale: Μὴ ὀμόσαι ὅλως, ὅλως inqvam tùm qvâ juramentum *per cœlum, per terram, per Hierosolyma, per caput* v. 34. 35. 36. qvæ formulæ absolutæ prohibitæ: tùm qvâ יהוה שבועת s. *juramentum per Deum*, in omni re levi, sine jussâ & justâ necessitate: & vult ut *affirman-*

dum simplicitèr sine juramento *affirmemus*, ut ναί, sit ναί, & sine illo *negandum negemus* seu, ut οὔ sit οὔ; qvâ ratione non opus esset jure-jurando. At signantèr dicit: ἔστω ὁ λόγος ὑμῶν, ille scilicet sermo: *qvem vestrâ sponte sive privatim, sive publicè, extra jus superioris, sive Dei sive Magistratus, eloqvimini:* alia sc. ratio est τοῦ λόγου qvi editur לפני אלהים seu *coram judicio*, qvod est יהוה: unde talis sermo est שבועת יהוה vid. sup. qvia sc. qvi dicit τὸ ναί, ναί, non jurat, nisi jussus, qvando alter dicit τὸ ναί, οὔ. Et certè: τὸ θεῖον ὄνομα, sive sint illæ Creaturarum species juratæ, sive sacrosanctum Dei nomen in juramento rei minoris expressum, sive juramentum ab illo, qvi dicit τὸ οὔ, οὔ, & τὸ ναί, ναί, sponte oblatum, sive ab illo, qvi dicit τὸ ναί, οὔ & τὸ οὔ, ναί postulatum, incurrit in hoc interdictum Christi: qvod si servaretur, nullus foret locus juramentorũ in judiciis: at cum ibi τὸ ναί, non semper sit λόγος ναί, qvæstio alia est, qvid ex prævisione non adimplendæ hujus legis Christi ordinandum fuerit? atqve hic solemne jusjurandum Deus ipse præscripsit: non utiqve θεῖον hoc præscripturus, extra
§. 5. πονηρόν si fuisset Idem jurandi interdictum est Jacobi c. 5, 12. ubi pariter geminum prohibetur

betur ὀμνύειν: unum *jurandi per creaturas:* alterum, *temerè jurandi per Deum:* prioris exempla statim adduntur, sc. non esse dicendum: Μὰ τὸν οὐρανὸν &c. μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον conf. Matt. 23, 16. 18. posterioris interdictum est: ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ &c. notetur iterum illud ὑμῶν τὸ ναί: cui non repugnat πάσης ἀνθρωπίνης πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος, quod in judiciis ex imperfectionis nostræ præviſione Deus ordinavit.

21. In Charactere *Dei*, *teſtis Pauli*, vocem λατρεύειν notant Pontificii & in hoc textu exemplum *Latriæ* tùm formalis, tùm materialis. Sanè ad cultum ſoli Deo debitum in uſu Biblico N. T. reſtringi vocem λατρεία facilè datur conf. Matt. 4, 10. Luc. 1, 74. Act. 27, 23. Philip. 3, 3. 2. Tim. 1, 3. Hebr. 9, 14. Apoc. 22, 3. at, ſi, quod in V. T. exprimitur termino עֲבוֹדָה ſeu *Dulias*, in N. T. redditur per *Latriam*, ſi item eadem vox λατρεία ad homines aliquando refertur in V. T. non ſaltem non ſolida eſt illa diſtinctio *Latriæ & Dulæ:* ſed & in ſenſu papiſtico, quatenus *diſtinctas* ponit *cultus religioſi ſpecies*, hæretica: prius autem ita ſe habere conſtat ex *Deut. 6, 4. c. 10, 20.* collato cum *Matt. 6, 10. Luc. 4, 8.* poſterius ex *Deut. 28, 48. Lev. 23, 7.* Addatur *Dulia* in N. T. referri qvoqve ad Deum *Act. 20, 19. Rom.* §. 1.

§. 2. 14, 18. Coloss. 3, 24. 1. Thess. 1, 9. *Latria* ergò Dei est *Dulia*, præter qvam datur qvidem *Dulia*, sed non religiosa, & qvæ ipsa qvoqve Græcis aliqvando dicitur Latria. Scilicet & hæc & Dulia, qvando *subjectionem religiosam* notant, non habent aliud objectum nisi μόνον ἀληθινὸν Θεὸν &, *Mediatorem Jesum Christum*, Salvator Diabolo cultum religiosum poscenti, & *Latriam*, qvam vocant Pontificii, & *Duliam* denegavit, utramqve soli Deo vendicans: juxta Pontificios Diabolus solam Latriam poposcisset, & hanc solam Christus ei denegasset, non item Duliam. conf. Matth. 4-3. 6. Luc. 4, 6. Futilis e. est illa distinctio inter *Latriam & Duliam*, inter *religionem primariam & secundariam*, inter *hyperduliam Dei & B. Virginis*, qvalis & illa inter *cultum per se & cultum per accidens*, *cultum propter se & cultum propter aliud*: *cultum propriè & impropriè*, qvæ distinctiones verè sunt *profunditates Satanæ* Apoc. 2, 24. qvi-

§. 3. bus, qvi in simplicitate *unius colendi & unius cultus* acqvievimus, non indigemus. Rem ipsam *dulia* religiosæ *Angelorum*, *Sanctorum mortuorum*, cum gradu *hyperdulias Mariæ*, nec mandato, nec ullo imitabili exemplo probare possunt. Nos contra interdictum talis *Dulias* & in particulari *præcepto* Coloss. 2, 18. & in *exemplo* Apoc. 19, 10. & c. 22, 9. & qvidem in *argumento*

argumento tùm privativè (Conservus scil. non est adorandus) tùm positivè (solus Deus est adorandus) ostendere possumus. Qvin pudendum Papismi dogma esse illud de *religiosâ Sanctorum Angelorum*, & Beatorum N. T. (*ante Christi* enim *adventum sanctos mortuos non potuisse ordinariè cognoscere preces supplicantium, & ideò non fuisse consvetum ut in V. T. diceretur: Sancte Abraham ora pro me* concessum est Bellarm. *l. 1. de S. Beat. c. 17.*) Dulià, arguit *consilium Bellarmini*, svadentis ut in *Sanctorum invocatione liberales simus in verbis* (liberrimè à sanctis illa postulando, qvæ sunt à Deo) at non *in sensu*, qvi non nisi de *sanctorum suffragiis & meritis* (posterius satis liberaliter à Bellarmino conceditur) esse debeat: contra in *cultu imaginum* liberales in sensu: at non in verbis. Scilicet, si *de re ipsâ agatur admitti posse, ut imagines colantur eodem genere cultus, qvo ipsum exemplar colitur* (saltem per accidens, impropriè) & *adeò imago Christi, Latriâ: at qvantum ad modum loqvendi, præsertim in concione ad populum non est dicendum, ullas imagines adorari debere latriâ: sed econtrario non debere sic adorari.* Ita Bell. l. 1. de S. Beat. c. 17. & l. 2. de imag. Sanct. c. 22. Claudimus: Latria Pauli dicitur esse 1. ἐν πνεύματι, tùm propter *internum & spiritualem cultum* ceremoniali & locali V. T. oppositum conf. Joh. 4, 24. tùm propter *cultus* §. 4. §. 5.

sponta-

ſpontaneitatem, tùm propter *relationem inter Deum* teſtantem de Spiritu Pauli inceſſanter recordante Romanorum: *& inter Paulum* colentem ſeu λατρεύοντα in Spiritu, ac in tali λατρείᾳ pro Romanæ fidei incrementis *conſtantibus, ſupplicantem 2. in Evangelio Filij Dei*, ſc. *prædicando, annunciando, propagando*, ad qvod ſpectat ille ἀφορισμὸς v. 1.

§. 1. 22. Id, cujus causâ Deum teſtem invocat Apoſtolus eſt 1. *mentio Romanorum ſine intermiſſione* v. 9. 2. *Expreſſum ſemper in precibus votũ præſentiæ* v. 10. εἴπως ἤδη εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς i.e. *ſi qvomodo tandem aliqvando proſperum iter mihi detur ex voluntate Dei*, qvæ verba ſunt parenthetica: neq; enim vel ſine ellipſi ὥστε, vel pleonaſmo πάντοτε alitèr licet diſtingvere. Rectiſſimè tamen illud πάντοτε ſeu *ſemper* &c. habetur ut exegeticum illius ἀδιαλείπτως μνείαν ποιοῦμαι. Mentio ſcilicet illa fiebat in precibus Apoſtolicis: hoc ipſo enim, qvod Apoſtolus *ſemper in oratione pro fide Romanorum ſupplicabat, & præſentiam à Deo vovebat, mentionem Romanorum ſine intermiſſione faciebat.* Non ergò ſolùm ſignificat, ſe qvoties oraret, meminiſſe apud Deum, Romanorum: ſed & ſe ἀδιαλείπτως *orare*: qvia ἀδιαλείπτως *memi-*

§. 2. *nit*,

nit, neqve verò meminit ἀνὰ πάσης προσευχῆς. Conditionem illam perseverantiæ precum, Salvator ipse præscripsit Luc. 11, 8. & c. 18. v. 1. *Oportet semper orare, & nunqvam deficere* conf. Luc. 21, 36. & Apostolus 1. Thess. ult. v. 16. jubens ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, qvod non *omtione vitali* abstractâ, neqve *abstractâ mentali* & desiderii, nec per *statas horas canonicas*: sed *perseverantia & assiduitate orandi, qvantam maxumam habere possumus*, absolvitur. Porrò §. 3. fructus προσευχῶν s. Orationum Apostoli, non ponitur *satisfactorius*, non *meritorius*, qvalem fingunt Pontificii conf. Bell. l. 1. de bon. op. in part. c. 3. sed tantùm *impetrativus*: & qvidem *bona corporalia* cum: *spiritualia* sine conditione petenda, docet hoc exemplum precum Paulinarū conf. *2. Sam. 15, 25. Matt. 8, 2. Luc. 17, 5. 23.* Finis desiderii s. voti præsentiæ generaliter exprimitur in v. 11. sc. §. 1. *spiritualis charismatis confirmantis impertitio*, qvi specialiter & exegeticè describitur v. 12. per συμπαρακλησιν per fidem reciprocam. Lutherus noster: Daß ich sampt euch getröstet werde/durch euren und meinen Glauben/den wir untereinander haben Satis §. 2. ex sensu Spiritus & literæ, qvem etsi parum latinè, Vulgatus qvoqve expressit. At *consolandi* Vox non placuit Bezæ, qvi reddidit in sensu *exhortandi*, ut ita ostendatur insignis

Pauli

Pauli modestia, qvi, *qvantumvis excellens, ab Ecclesiâ Romanâ tùm eruditi magis & magis:* tùm confirmari & *potuerit*, & voluerit: vel, uti melius applicat Estius: *Qvi paratus sit etiam aliorum exhortationes audire, & ex iis fructum sibi*
§. 3. *sperer.* Omninò tamen probandus noster Lutherus. Licet enim in παρακαλεῖν significatio sit πρώτως, *advocandi*, item, ad *precatoris seu advocati instar interveniendi*, & porrò, *rogandi, obsecrandi, hortandi, consolandi*, qvæ ultima in *formâ activâ* videatur 2. Cor. 1, 4. ubi bis in eodem versu est παρακαλεῖν in significatione *consolandi* conf. c. 7, 6. & in voce παρακλήσεως maximè usitata conf. Luc. 2, 25. c. 6, 24. Act. 9, 31. 2. Cor. 1, 3. 4. 5. 6. 7. c. 7, 4. 7. 13. Phil. 2, 1. 2. Thess. 2, 16. Heb. 6, 18. c. 12, 5. c. 13, 22. unde & Barnabæ nomen dicitur μεθερμηνευόμενος, Filius παρακλήσεως, seu *consolationis*, Syr. בַּר נְבוּאָא Act. 6, 36. forma tamen passiva magis etiam qvàm activa significationem consolandi obtinet, idq; in locis omnibus conf. Matt. 2, 18. c. 5, 4. Luc. 16, 25. in qvibus illustribus locis inapplicabilis est alia, qvàm consolandi significatio: conf. Act. 20, 12. & insignis textus 2. Cor. 1, 44. & 6. c. 7, 7. 13. Coloss. 2, 2. neqve illam consolationis significationem exuunt duo textus, qvi videri poterant, heterogenei Actor. 28, 14. 1. Cor. 14, 31.

uti

Uti ergò se habet παρακαλεῖσθαι passivum: ita se habet vox συμπαρακαλεῖσθαι, qvæ in tali compositione non est nisi ἅπαξ λεγομένη. Accedit paraphrasta Syrus, qvi expressit per ואכחרא נתבי̈א à rad. superiori in nomine Barnabæ seu בַּרְנַבָּא vel אֶתְבִּיאָ in qvâ voce semper inest *consolandi* significatio, & per *consolationem exhilarandi:* qvomodo illud Rachelis: οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, expressit per לא צבי̈א למתבי̈או i. e. *non vult per consolationem exhilarari* Matt. 2, 18. & illud: Beati lugentes, qvoniam παρακληθήσονται per נֶתְבַּיְּאוּן c. 5, 4. i. e *consolatione afficientur, exhilarabuntur:* neqve vox saltem: sed & res ipsa pro Luthero facit, in qvâ notetur insignis descensus seu mitigatio dicti, signum & modestiæ, & benevolentiæ Apostolicæ. Finis *desiderij præsentiæ* § 4. seu evidentiæ expressus erat v. 11. sc μεταδοσις χαρισματικὴ πνευματικὴ: poterat illa, fidei Romanæ, *qvæ annunciabatur* ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, defectus *Charismatis*, opinionem, facere: mitigat ergò illam μετάδοσιν Apostolus, per illud: εἰς τὸ στηριχθῆναι: & sic fidei Romanorum relinqvit omnimodam excellentiam: & τὸ συναγωνίσθαι saltem illis exoptat per suam præsentiam: sed & hoc vocabulum mitigat, velut ἐλλιπέστερον ἀπὸ μέρους conf. c. 15, 15. illi enim

enim fidei qvæ *celebrabatur in toto mundo*, συ-
αγμὸν addere, & illos, qvi, non nescienteid
Apostolo, *erant pleni bonitate, impleti cognitio-*
ne vid. c. 15, 14. velle confirmare, ut εναυλο-
φανες haberi poterat: addit ergò exegesin
illius συναγμὸς per παρακλησιν, & mutat vo-
cabulum *confirmandi* in *consolandi*: neqve hoc
saltem: sed & illam παρακλησιν facit παλιν-
δρομον, & sic loqvitur, tanqvam *ipse vicissima*
Romanis fructum aliqvem sit accepturus spiritu-
alem, vel saltem παρακλησιν i.e. *consolationem,*
recreationem, exhilarationem: ut ita, sicut fir-
ma fides Pauli futura erat Romanis coràm
Paulum audientibus, materia *consolationis &*
gaudij: ita firma fides Romanorum, *Paulo ma-*
gis præsenti: qvàm absenti futura erat, consola-
tionis & gaudii materia. Ponatur pro verbo
consolandi, significatio *exhortandi*, & peribit
hæc textus seqvela. Addatur illud Rom 15, 14.
confessum Apostoli: *Romanos posse etiam se*
mutuò adhortari: & adeò illa *adhortatio* non
poterat esse *finis desiderij Apostolici*. Sc. distincta
sunt in Græco textu duo vocabula passiva:
unum τὸ συναχθῆναι v. 11. alterum τὸ συμπα-
ρακληθῆναι v. 12. prius, qvod *confirmationem*
significat, de solis Romanis enunciat Apos-
tolus: unde ibi additum ὑμᾶς; posterius & de
Romanis & de seipso.

IN EPISTOLAM PAULI
AD ROMANOS
DISPUTATIO IV.
Exhibens
THEMA PRIMUM ET PRIMARIUM
De
JUSTITIA DEI REVELATA IN EVANGELIO.

Quam
DEO TRINUNO MODERATORE
Consentiente Venerandâ Facult. Theol.
SUB PRÆSIDIO
VIRI Magnifici, plurimum Reverendi, Amplissimi & Excellentissimi
DN. AUGUSTI VARENII,
SS. Theol. D. Hebraicorum ac Catechet.
Christ. Profess. Publ. celeberrimi, Acad. hujus Mecklenburgicæ p.t. Rectoris, Patroni, Promotoris sui Max. & Præceptoris nullo non tempore devenerandi,
Placidæ Eruditorum Censuræ exponit
CHRISTOPHORUS BOLIUS,
Bartensteinio Borussus,
Ad Diem XX. Octobr.
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis postmeridianis.

ROSTOCHI
Prælo R[illegible]

VIRIS

Plurimùm Reverendis, Clarissimis, Excellentißimis

DN. M. MARTINO WOLDERO, Ecclesiæ in Paleopoli Regiomontanorum Pastori & Consistorii Samb. Adsessori.

DN. NICOLAO RIEDEMANNO, S. S. Theol. Licentiato, & de Ecclesia ad Divam Mariæ Rostochiensi optumè merito.

DN. M. JACOBO BOLIO, Pastori Ecclesiæ, qvæ Regiomontanorum est, Cathedralis & Consistorii Samb. Adsessori.

DN. M. HIERONYMO ERNESTO, Ecclesiarum in urbe patria Pastori, aliarumq; ejusdem destrictûs Archipresbytero.

Mæcenatibus, Evergetis, Hospiti, Fratri germano, Præceptoribus & Promotoribus suspiciendis,

Hoc qvicqvid est in animi, obsequio ac officiolis ad nutum observantis, tesseram sacrum voluit

CHRISTOPH. BOLIUS.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0110
DFG

Ad

Juvenem pietate, modestiâ, & eruditione præcellentem

DN. CHRISTOPHORUM BOLIUM,

SS. Theol. Studiosum Eximium,

Amicum insignitèr dilectum.

TE virtute tuâ Lunæq; Rosæq; *probasti.*
quod dare non poterit Luna, Rosceta *dabunt.*
Et pietas, animusq; placet, placet incluta morum
temperies: studium nostra Selena *videt.*
Sic pergas! & sic victurum nomen habebis
Nomen ab exequiis quod dare fama potest.
Qui candore *solo, Cælo* pietate *probabit*
Ingenuum, terris optimus esse potest.
Sit Paulus *tuus: hæc placent tibi pagina Romæ:*
Post Paulum, quid nunc Romæ? cadaver habet.

Celerr. honori & amori

A. Varenius, p. t. Acad. Rost. Rector.

In dem dein Edler Geist / HERR
BOL / sich itzo schwinget
Zum überirdischen; und dein Gemüth
hinringet
Nach rechter Wissenschafft / auch tapfer
eylest hin
In der Apostel-Lehr zu laben deinen
Sinn;
Alß fordert die Gebühr dem jetzigen ver-
richten
Das hochzupreisen steht / mit Frewden bey-
zupflichten.
Glück zu / zu diesem Thun / O wehrter
Freund / Glück zu!
Auff vielen sauren Schweiß erfolgt ge-
wünschte Ruh!
Glück zu du Musen Preyß! du Sohn der
Castalinnen:
Du Frewde unsrer Zunfft! Dein löbliches
Beginnen
Erreiche seinen Zweck. Den angewand-
ten Fleiß
Ersetze Pallas dir mit Ruhm / Lob / Ehr
und Preyß!

Auß wolgeneigtem Gemüth ihrem
Hertzens-Freunde
sämptliche Tisch- und Stu-
ben-Gesellen.

DIVINÆ AD ROMANOS EPISTOLÆ, THEMA PRIMUM & PRIMARIUM De *JUSTITIA DEI REVELATA IN EVANGELIO.*

Pos. 1.

AFfectum Apostolicum contestando 3. *adventus* propter obligationem Apostolicam *sæpè & quidem* προθύμως *intenti (etsi semper impediti) explicatione* v. 13. 14. 15. transit ad primum & primarium Thema Epistolicum. Argumentum est geminum: I. Qvi *fructum Evangelicum ostendere potest in aliis gentibus, is meritò optat etiam tale quid ostendere in Romanis* v. 13. II. Qvi *obligatus est Evangelista Græcis & Barbaris, Sapientibus* (seculari Philosophiâ imbutis, doctis) & *Insipientibus* (s. indoctis) *ille qvoque ex munere Apostolatus, est obligatus ad annunciandum Evangelium Romanis* (etsi non ἀνοήτοις) & adeò tantum abest, ut illum *pudeat vel Crucifixi, vel doctrinæ de Crucifixo* (etsi illa res probrosa & stulta videtur mundo) ut potius illi sit προθυμος *prædicare Evangelium Romæ* v. 15. 16. Ubi statim seqvitur Thema 1. & primarium tale sc. *Justi-* §. 1.

tia, qvà coram Deo justificamur & salvamur est per fidem non per opera, nec revelatur à Lege: sed Evangelio, qvod proinde est virtus divina salvandi omnes & solos credentes in Jesum Christum, sc. &

§. 2. *Judæos* (primum) *& Græcos.* Qværitur hîc 1. *Qvomodo se habeat illud impedimentum adventus Paulini parentheticum* v. 13? Resp. 1. Majus lucrum Evangelicum à Deo prævisum sæpè mutavit curriculum Apostolicum, *Spiritu S.* & prius, & diutius ibi prædicare jubente, ubi plures vidit posse lucrefieri: inde illud *sesqvi-annum Corinthiacum* Act. 18, 11. & impedimentum *Asiaticum*, jussis Paulo & Silâ *Asiam intendentibus*, prædicare in *Macedoniâ*. Act 16, 6. illâ futuris reservatâ temporibus 1. Pet. 1, 1. Apoc. c. 2. & 3. Resp. 2. φιλοτιμούμενον Apostolo, *ibi prius prædicare, ubi nondum ὠνομάσθη Χριστός*, & ubi non superstruendum fuit: sed *fundamentum jaciendum.* conf. Ep. ad Rom. 15. 20. Resp. 3. Impedimentum præsentiæ apud *Thessalonicenses* sibi ὃν θέλω objectum à Diabolo meminit Apostolus 1. Thes. 2, 18. Hoc tamen in textu ita interpretari illud *impedimentum*, contextus, & ratio status Pauli ac

§. 3. Romanorum prohibet. Qværitur 2. *An rectè Origenes illa novissima verba* v. 13. καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι *nectat cum* v. 14. *ita ut sit correspondentia illius* καθὼς v. 13. & οὕτω v. 14. hoc

sensu:

sensu: *Sicut debitor sum reliquis gentibus, Græcis, Barbaris &c. ita & Romanis?* N. Obstat gemina particula sc. καὶ item ἐν, Dicendum erat: καθὼς τοῖς λοιποῖς &c. non καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς, Obstat ἕτω qvod hîc est conclusivum. Contrario modo nectit Syrus jungens illas voces v. 14. ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις cum antec. v. 13. *de fructu Pauli inter gentes:* & illud ὀφειλέτης εἰμὶ universalitèr, & in plenâ propositione exprimens: לְכֹל אָנָשׁ חַיָּב אֲנָא וְאַכְרַז i. e. *Eò qvod omni homini debitor sim, ut prædicem.* De γε pro ἄλλα v. 13, conf. Act. 10, 28. 1. Thess. 2, 18. de positu τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον conf. Bezam prolixè in not. & illi opponatur ex v. 10. illud ἐν θελήματι Θεοῦ. Qvær. 3. *An per* ἕλληνας & βαρβάρους, *nationes, per* σοφοὺς & ἀνοήτους, *personæ notentur singulares? & qvorsum Romani?* Resp. ad 1. affirmand. σοφοὶ erant & ἕλληνες qvidam, & qvidam inter *Barbaros:* illi tamen maxumè. Resp. ad 2. Romani partim ἕλληνες, partim Barbari: neqve enim omnes, qvi erant Romæ, erant patriâ vel *Romani*, vel *Græci:* uti ex salutationibus ultimi capitis constat. §. 4.

2. Cum vox ἕλλην totiens sit usurpata Paulo, & qvidem nunc *Judæo*, nunc *Barbaro* §. 1.

oppoſita, de illius ratione ſubjiciemus paucula. Notamus igitur 1. cum ἕλλῃ opponitur Judæo ut c. 1, 16. & c. 2, 9. 10. &c. per illam notatur ἡ ἀκροβυστία Gentium ſ. Gentiles, non Judæi: per hanc ἡ περιτομὴ, uti diſtingvit A-
§. 2. poſtolus c. 2, 26. 27. ſeu Judæi. 2. Eadem vox ἕλλην qvando opponitur *Barbaris*, uti fit hoc loco cap. 1, 14 propriè & πεπαίδευται notat ipſos *Græcos*, ſapientiâ & facundiâ, cæterisq; artibus liberalibus maximè conſpicuos, & ſic *Barbari* ſunt *omnes non Græci*, ipſi etiam *Judæi*: qvæ poſterior diſtinctio famoſa Græcis. Sic Eurip. in Iphig. Βαρβάρων δ' ἕλλησιν ἄρχειν ἔπος· ἀλλ' ὁ βαρβάρους. Ariſtoteles polit. l. 1. *ſolos Græcos* pro liberis habet hominibus: *Barbaros* pro ſervis: ταυτὸ φύσει βάρβαρον καὶ δοῦλον ὄν. Item l. 3. c. 10. διαλλάττουσι δ' ἑλλήνων οἱ βάρβαροι. Utraqve diſtinctione Apoſtolus complectitur totum genus humanum: Scilicet vel ſunt *Judæi*, vel
§. 3. ἕλληνες: vel ἕλληνες, & βάρβαροι. Atqve hinc eſt, qvod Syrus Interpres pulcherrimè ſe ſuamq; gentem vindicaverit, dum vocem ἑλλήνων in oppoſitione τ. Ιουδαίων reddidit per ארמיא i. e. *Syros*, *Aramæos*: uti in alterâ oppoſitione contradiſtingvit יוניא וברבריא i. e. *Græcos natione, & non Græcos*.

ἕλλησι

Ἕλληνες ergò Syris *Aramæi*, *Syri*. Distinctio inter ἕλληνας & ἑλληνιστὰς non est *nationalis*, ita ut fuerit peculiaris *natio hellenistica*, cujus illa fuerit dialectus ἑλληνιστική: neqve tamen necessariò ἑλληνιστὴς est ἕλλην: qvia potuit & *Italus*, & *Persa*, & *Hebræus* esse Helleniſta, qvi tamen non est apud Græcos ἕλλην Scilicet ἑλλὰς γλώσσης sufficit ad *Helleniſtam*: licet non sit ἕλλην τὸ γένος. Illi *Helleniſtæ* contradistincti *Hebræis* Act. 6, 1. nec *Hebræi* fuerunt, qvia illis contradistingvuntur; nec *Græci* πρὸς γένος, qvia ἑλληνιστὰὶ dicuntur; non ἕλληνες. Fuerunt tamen τῇ θρησκείᾳ *Judæi*: de cætero ἑλληνίζοντες vel ἑλληνιστὶ φθεγγόμενοι, seu *Græcè loqventes*: qvales illi *Libertini*, *Cyrenæi*, *cæteriq; collocutores Stephani* Act 6, 8. qvorum magna pars Judaismum sectabatur, & Synagogam Hierosolymis habebat. De *Barbaro* notavit Magnus Salmatius in *Osfileg. Helleniſt. p 305.* ita olim dictum Græcis, qvi *nec planè, nec expeditè verba pronunciabat: sed pingviore sono & aspero.* Adducit locum Strabonis: ἐὰν μὴ ἑλληνίζωσι μὴ καθαρῶς· ἀλλ' ἔτω λέγῃ τὰ ὀνόματα ὡς οἱ Βάρβαροι οἱ εἰσπλέοντες εἰς τὸ ἑλληνιστὶ μὸν, σὺκ ἰσχύοντες δὲ λέγειν, ὡς ὅδ' ἡμεῖς ἐν τῷ ἐκείνων διαλέκτῳ. Barbariſmus ergò esset ipsa κακοσομία,

§. 4.

§. 5.

§. 6.

βαρβαροφωνία, qvomodo Cares *Homerus* βαρβαροφώνους appellavit: unde postea omnes diversâ & non Græcâ Dialecto in totum utentes dicti sint BARBARI.

§. 1. 3. Gloriatur Apostolus alibi *in cruce Domini nostri Jesu Christi, per qvem*, inqvit, *mundus mihi crucifixus est, & ego mundo* Gal. c. 6, 14. nec aliud qvid inter Corinthios versatus *scire* se ostendit, nisi *Jesum Christum, eumq; crucifixum* 1 Cor. 2, 2. Eandem *crucis gloriam*, etsi vocabulo inferiori, nexum ponit Apostolus Exordii & Thematis, per illa verba: οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ: v. 16. ubi de Evangelii vocabulo, an signet sive *prædicationem*, sive *ipsam rem prædicatam*, frustra qværitur. Qvem *pudet Christi*, illum & *Evangelij* s. *prædicationis*: qvem non illius, illum nec hujus. Indignus est Evangelio, qvem pudet Christi: indignus est Salvatore Christo,

§. 2. qvem pudet Evangelii. Sed & inepta est qvæstio, qvàm diu stat vox τοῦ Χριστοῦ. Qvid enim est dicere: *Non pudet me Christi* (crucifixi, ut rei prædicatæ) *Christi*. Sed qvi ita interpretantur in vitiis habent vocem τοῦ Χριστοῦ, & simpliciter legunt: οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον. Ita Syrus: לא גיר בהרת אנא ביה באונגליון. Ita & Vulgatus: Non erubesco Evangelium. Ita & Tertullia-

Tertullianus l. 5. adv. Marcionem c 13. Legunt tamen omnes Græci, & habet illa vox autoritatem plusqvàm humanam in præsenti positu: conf. v. 1. tùm qva vocem *Servi*, tùm qvà vocem *Evangelij*.

4. Ita occasione rationis οὐκ ἐπαισχύνομαι, itur ad Thema Epistolæ & primum & primarium, qvod tale est: *Justitia, qvæ valet coram Deo, revelatur in Evangelio, non in Lege, eademq; est* (non ex Operibus Legis, sed) *ex fide in fidem, atqve adeò virtus divina salvandi omnes credentes*, est (non Legalis: sed) *Evangelica*. Additur: *Judæo primum, tùm etiam Græco*, in qvo privilegio Judæorum, prærogativam *ordinis* non *salutis* notari, rectè monitum. Porrò, uti δύναμις θεοῦ s. *virtus salvandi credentes*, ratio ponitur illius, *non erubescentiæ Evangelicæ*: ita Evangelium, talem esse δύναμιν θεοῦ *salvandi solos credentes*, probatur ex *apocalypsi Justitiæ* ἐκ πίστεως εἰς πίστιν v. 17. §. 1.

Qværitur hîc 1. Qvæ ratio illius consequentiæ Apostolicæ: *Justitia Dei revelatur in Evangelio*. E. *Evangelium est* δύναμις εἰς σωτηρίαν v. 16. & 17. Si saltem revelat. Ergò δύναμις salvandi non competit Evangelio, nisi *doctrinaliter, signativè, objectivè*, qvatenus scilicet ἱλαστήριον sangvinis Rom. 3, 25. proponitur in Evangelio? Resp. 1. non notatur §. 2.

revelatio abſtracta ab intrinſecâ *energiâ & efficacia divinâ*, ſine qvâ ne qvidem eſt primum inſtans revelationis, qvippe qvæ dat πεφωτισμένους ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας. Epheſ. c. 1, 18. nec *revelatio Evangelica* eſt ſine *Spiritu Sapientiæ* v. ib. v. 17. ſed habet privilegium τῆς κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος Marci ult. v. ult. 2. Ἀποκάλυψις illa eſt inſeparabile connexum cum energiâ tùm *ipſius fidei*, tùm per hanc *Salutis*, ſeu illius δικαιοσύνης Θεοῦ qvam revelat, *actualis applicationis*: & adeò Evangelium ita juſtitiam Dei, qvæ eſt ἐκ πίστεως εἰς πίστιν revelat, ut ſimul *cor* clauſum cœcitate *aperiat* Act. 16, 14. ut per intrinſecum *revelationis Spiritum illuminet* Eph 1, 17. 18. ut fidem divinam generet, ut juſtitiam, qvæ valet coram Deo applicet, & adeò ſalvet: eſt enim ἀληθῶς λόγος Θεοῦ, non hominum, etiam tùm, cum eſt λόγος ἀκοῆς παρ' ἀνθρώπων conf. 1. Theſſ. 2, 13. neqve revelatio illa, qvâ e. c. Evangelium Pauli revelavit Theſſalonicenſibus juſtitiam Dei, fuit ſine potenti, tùm in ipſo fidei principio (qvando ſc. acceptarunt ſermonem Pauli ὡς λόγον Θεοῦ) tùm in ejusdem ſtatu, energiâ: unde ſtatim additur: ὃς καὶ (νῦν) ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύσι l. alleg. ſed ita revelavit, ut

ſimul

simul esset illis credentibus δύναμις εἰς σωτηρίαν; conf. Heb. c 4. 12. 3. Revelationis illius terminus s. correlatum qvasi est δίκαιος conf. Ephes. 1, 17. atqve adeò in actu exercito *revelatio actualis* causa est fidei, & sine divinâ energiâ ne qvidem potest concipi. Qværitur 2. An ἀποκάλυψις illa v. 17. probet saltem: *Evangelium esse potentiam Dei ad salutem:* an præcisè probet: *esse talem omni credenti*, ita ut in vocibus παντὶ τῷ πιστεύοντι sit *maxima vis & emphasis*, an utrumqve? Resp. non 1. qvia qvod ponitur ratio illius *gloriationis Evangelicæ* in v. 16. illius ratio ponitur illa *revelatio justitiæ* v. 17. at non potentia salvandi abstracta ab objecto salvando formali: sed totum illud complexum ponitur ratio illius οὐκ ἐπαισχύνομαι. E. Non 2. qvia sic magis in *objecto salvando:* qvâm *in potentiâ activâ salvandi* poneretur & vis argumenti, & Evangelii, & gloriationis Apostoli: undè porrò vel sequeretur, vel certè non negaretur ab Apostolo, *dari præter Evangelium aliam qvoqve* δύναμιν Θεοῦ εἰς σωτηρίαν, à qvâ Objecto formali saltem discerneretur δύναμις Evangelica. Sed & sic in v. 17. illud ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, haberet se ut formalis modificatio prædicati ἀποκαλύπτεται, non ut pars Subjecti, δικαιο- §. 3.

σωὴς Θεῦ: cum tamen fides non sit ratio formalis ἀποκαλύψεως justitiæ Evangelicæ; sed, ut consideratur in decreto Evangelico, sit *objectum, revelatum*: ut consideratur in subjecto, *revelationis illius effectum & correlatum*. Utraqve ergò propositio Apostoli v. 16 & 17.

§. 4. sumenda in sensu composito: Scilicet: *Et justitia Dei revelatur in Evangelio*: & *revelatur in Evangelio, ut illa est ex fide in fidem*. E. & *Evangelium est potentia Dei ad salutem, eaq; unica: & talis non est nisi omni & soli credenti*: unde utrobiqve exacta est correspondentia tùm respectu *fidei*, tùm respectu *virtutis salvandi*: sc. illud: δικαιοσωὴ Θεῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται respondet illi: δύναμις Θεῦ ἔστιν εἰς σωτηρίαν: illud autem: ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, illi: παντὶ τῷ πιστεύοντι: Omninò autem illud: ἐκ πίστεως εἰς πίστιν materialitèr magis ad *subjectum*, qvàm *prædicatum* pertinet, hoc sensu: *Justitia qvæ valet coram Deo,*

§. 5. *& est ex fide in fidem, revelatur in Evangelio*: qvanqvam perinde est, sive ita reddas, sive: *Justitia qvæ valet coram Deo, revelatur in Evangelio*, qvod sc. *sit ex fide in fidem*. Nam & sic ad subjectum magis illa pertinent: ad prædicatum autem, qvatenus *modum essendi sequitur modus revelandi*: & ut res est, ita revelatur. *Justitia qvæ valet coram Deo, est ex fide*. E. & re-

velatur

velatur talis, ut qvæ sit ex fide. Qværitur 3. Quomodo Evangelium δύναμις? Resp. non philo- §. 6.
sophicè, licet nullibi major sit ἀποδείξις, qvàm in Evangelio, qvippe qvæ est πνεύματος καὶ δυνάμεως 1. Cor. 2, 4. sed Theologicè & ὀργανικῶς: neqve verò saltem *doctrinaliter & significativè*, qvatenus docet τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος θεοῦ exertam in *Christo resuscitato, ad dextram Patris elevato, in caput Ecclesiæ prædestinato & constituto*: sed & *efficienter & operativè*: qvia est instrumentum potenter operans justitiam & salutem, ad qvam energiam τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως θεοῦ refert Apostolus Ephes. 1. 19. 20. 21. Patebit inde, qvare Evangelium in V. Test. עֹז Ps. 110, 3. *Currus gloriæ*, Psal. 45, 3. 4. *Vox potentiæ* Psal. 68. זְרוֹעַ יְהוָה Esa. 53, 1. dicatur, eidemq; τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου Rom. 8, 2. opponatur conf. Gal. 3, 21. & de potentiâ armorum Evangelicorum 2. Cor. 10, 4. Qvæ- §. 7.
ritur 4. Qvid per σωτηρίαν in v. 16.? Resp. Id qvod seqvitur illam ἀποκάλυψιν *justitiæ imputatæ in homine credente* v. 17. ille sc. μακαρισμὸς *remissionis, tectionis, non imputationis peccatorum* Rom. 4, 7. 8. sicut David *declarat beatum eum hominem, cui Deus imputat justitiam absqve operibus* Psal. 32, 1. 2. Rom. 4, 6. atqve

adeò

adeò notatur & δικαίωσις, i. *justificatio*, ad qvam seqvitur in catenâ Apostolicâ *glorificatio* Rom. 8, 30. qvia justificati jam sunt χάριτι σεσωσμένοι Eph. 2, 8. conf. Tit. 3, 5. Syrus communi VITÆ vocabulo, & *justitiam & vitam æternam* complectitur, planè sicut eodem *vitæ* vocabulo, Propheta in hoc textu utitur.

§. 8. Porrò Evangelium non salvat *agentes*: sed *credentes*: conf. de hâc differentiâ *Evangelicæ & legalis justitiæ* Rom. 10, 4. 5. 6. incredulis qvippe est סם המות seu *odor mortis ad mortem* 2. Cor. 2, 15. Qværitur 5. Qvid per fidem? Resp. Fidei nomine in hoc argumento non ipsam *obedientiam*, uti volunt Photiniani, non *qvalitatem inhærentem & infusam*, non *simplicem* sive implicitum, sive explicitum *assensum*, qvo *divinitus promissa & revelata creduntur esse vera*, uti volunt Pontificii: sed *assensum fiducialem*, intelligimus, à qvo inseparabilis est

§. 9. *nova obedientia*. Vidit hoc ex ipsis Pontificius Estius, qvi post allegatam *fidei justificantis definitionem* Tridentinam, notavit: Sic *Apostolum de fide loqvi in hâc Epistolâ, ut etiam fiduciam remissionis peccatorum* ac justitiæ *conseqvendæ includat*: Item: *Apostolum c. 3. 4. & c. nunqvam à fiduciâ, spe & bonâ voluntate fidem sejungere, sed hæc simul uno fidei nomine complecti*: ubi qvod *de spe, & bonâ voluntate placendi Deo & implendi mandata*

mandata ejus, addit, accipimus, in qvantum nova obedientia, in termino ad qvem inseparabilis est à verâ pœnitentiâ. Solent aliàs Pontificii (Maldonatus in c. 9. Matth. Becan. Man. p. 433. Becanus & alii) nobis objicere *nos triplicem habere fidem, & qvia triplicem nullam, se, qvia unam, veram*, qvia μία πίστις: sed calumnia est, nos habere *triplicem* (qvia *fidem historicam abstractam*, & *fidem miraculorum* qvâ talem non dicimus esse fidem justificantem, sive ex toto sive ex parte: alia enim ratio illius est assensus, *tùm ratione principij, tùm ratione formæ*, qvi est in complexu fiduciæ ut suppositus, & alia ratio illius gradus miraculorum, qvi aliqvando fuit conspicuus in seqvelâ ad fidem justificantem, ex peculiari promissione Salvatoris Marc. 16, 17. qvàm vel *assensus*, vel *miraculorum doni abstracti*) & verum est illos habere duplicem (sc. *fidem informem & mortuam, qvæ est simplex credulitas & persvasio, qvâ revelatis à Deo mysteriis assentimur: & formatam spe, charitate, & bonâ voluntate*) & qvia duplicem nullam. Splendidè qvidem de fide papisticâ scribunt, & maxumi fidei tùm æstimatores, tùm commendatores esse volunt, *Bellarminus*, *Becanus*, qvi ipse *nostram fidem ollam fictilem, scabiosam pauperis manum*, ex concessis, uti putat, appellat in Manual. l. 1. c. 16. p. 421. Se autem, dicit, *fidem vocare* §. 10. §. 11.

basin,

basin, fundamentum & radicem justificationis. Sed hæc ad populum. Aut fides illa, qvæ est *basis, fundamentum, radix justificationis* illis est informis, aut formata. Si *informis.* E. prima justificatio Pontificiorum fundatur, & radicatur *in simplici persvasione, credulitate, seu tali assensu*, qvalis est in Diabolis Jacob. 2, 19. & adeò qvoddam qvod est res mortua justificat: qvin hâc ratione fides papistica tota cadaver est, unde qvæ justificatio? Si *formata charitate* sc. & bonâ voluntate. E. Charitas est ante charitatem, bona voluntas ante bonam voluntatem; qvia & hæc ad justificationem pertinent, & harum radix illis qvoqve fides est: præterea, si per *justificationem solam infusionem justitiæ inhærentis* intelligunt, in qvantum illa contradistingvuntur *dispositionibus* præcedentibus, nihil omninò amplum fidei, ceu primæ & remotæ dispositioni qvippe qvæ considerata, ut prima & singularis dispositio informis est, sed omnia intercedentibus dispositionibus, *timori, spei, dilectioni, contritioni, bono proposito* adscribunt: atqve adeò dum solam fidem formatam basin, principium, fundamentum justificationis proclamant, non fidem, sed *dispositiones inter fidem*
§. 12. *& justificationem* extollunt. Fides papistica *justificans, historica, miraculorum*, idq; reduplicativè, *una fides est*, relationibus saltem distincta,

stincta, & justificat etiam qvà historica. At certè fides historica, qvæ fertur in historias à Deo revelatas, non impiis saltem: sed & Dæmonibus competit: Unde, sicut hi *ita credunt, ut tremant:* ita Pontificii ex hypothesi, sive *informis*, sive *formatæ* fidei ita credunt ut tremant, de *justitiâ, remissione peccatorum, ac beatitudine* nunqvam certi. *Nullus*, ait Becanus, *est actus fidei, qvo qvis certò persvasus sit peccata sibi esse remissa, eò qvod hic actus non versetur circa rem à Deo revelatam* p. 435. l. alleg. §. 13. En tremorem, qvo nos Paulus in præsenti textu liberat per verbum ἀποκαλύπτεται, unde tale stereoma: *Solos credentes in Jesum Christum justos esse coram Deo, & salvos, vel salvandos, revelat Evangelium: & adeò est res à Deo revelata.* Subsumo. *Ego credo in J. Christum.* E *me esse justum & salvandum revelat Evangelium, & adeò est res revelata*, etsi non in evidentiâ litteræ: tamen necessariæ consequentiæ. Supposità certitudine fidei, nec antecedens, nec conclusio hîc est conditionata, ut frustra Bellarm. *ex antecedente conditionato hic non nisi conditionatum sequi* sc. E. *Ego, si credo, habeo vitam æternam*, objiciat. Sequitur ex hypothesi *fidei formatæ* in sensu papistico, Cujus *qvà formata satis*, nulla datur *certitudo:* Unde in papisticâ Scholâ, *Omnis conclusio est conditionata, & incerta.* conf. Bellarm.

larm. l. 1. de justif. c. 8. ubi, qvàm procul abſit à veræ fidei ſenſu Papiſmus, prodit Bellarminus, dum Phariſæo Luc. 18, 14. tribuit *fidem ſpecialis benivolentiæ*: Publicano autem *carentiam illius fidei*, ut ſc. obtineat, *fidem juſtificantem non reſpicere miſericordiam Dei ſpecialem*.

§. 14. Honorificentius de fide loqvitur Gulielmus Eſtius: *Deus*, inqvit, *in Conſilio & voluntate ſuâ ſapientiſſimè ſic ordinavit, ut nemo poſt lapſum peccati reſtitueretur in ſtatum juſtitiæ, niſi qvi credit in ipſum, & in Chriſtum Mediatorem ac Redemtorem. Vult enim beneficium redemtionis & juſtificationis agnoſci per fidem, ipſaq; fide apprehendi. In cujus rei typum olim vulnerati morſibus ſerpentum non ſanabantur, niſi qvi ſerpentem æneum, qvem Moſes erexerat, oculis adſpexiſſent Num. 21. Sic enim per Chriſtum in cruce exaltatum nemini vitam ac ſalutem contingere, niſi qvi credat in ipſum, id eſt fidei oculis adſpiciat.* Idem ad v. 16. *Evangelium virtus Dei eſt in ſalutem: ſed nonniſi omni credenti*, qvia *fides, qvâ creditur Evangelio, medium eſt per qvod ordinavit Deus homines juſtitiam & ſalutem adipiſci.* Addit, alios per πάντα τὸν πιστεύοντα intelligere *obedientialitèr credentem*, ſeu, *qvi habet propoſitum internum ea faciendi, qvæ fides monſtrat facienda, ut ita fides intelligatur, non qvalislibet: ſed formata bonâ & efficaci voluntate faciendi, qvod Evangelium præſcribit*: in qvâ ſententiâ

tentiâ Vox *formata*, & illud *obedientialitèr credere*, aliqvid monstri alunt. De cœtero: qvando: *Fidem justificare*, dicimus, nec obedientiam, nec boni propositi & voluntatis §. 15.
נדבורה sequelam qvippe ἀχώρισον à fide verâ excludimus in subjecto *specificativè*: sed saltem *reduplicativè & subjectivè*: nec inter fidem & justificationem Δόσιν & *mediationem dispositionum ullam* admittimus. Notetur pro conclusione v. 16. hoc argumentum: *Per qvodcunqve revelata fuit in V. T. justitia qvæ valet coram Deo, illa scilicet unica, qvæ est ex fide in fidem; illud qvoqve in V. T. fuit δυνάμις εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι. Evangelium* &c. E. Major v. 16. & 17. Minor ex *uno Evangelio* Roman. 1, 2. ut ingens sit blasphemia Smalcii cont. Franc disp. 6. de bon. op. fol. 187. *Justificatum aliqvem esse in V. T. fide in Mediatorem Christum, anilis est fabula*: & fol. 197. *Falsum est, Abrahamum fide in Christum præditum fuisse.* יגער יהוה בך השטן.

5. Qværitur 6. qvid per δικαιοσύνη Θεοῦ §. 1.
in v. 17. intelligendum? Resp. 1. *Illa qvæ valet coram Deo, & per qvam credens salvatur coram Deo.* conf. v. 16. c. 3, 23. 24. ac si esset δικαιοσύνη παρὰ τῷ Θεῷ Rom. c. 2, 13. vel ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ v. 20. Luc. 1, 6. qvomodo δόξα Θεοῦ est *gloria coram Deo* Rom. 3, 23. der Ruhm vor

ΘΕΟΥ. Qvæ tamen est verè Dei, vel à *Deo ordinante, acceptante, imputante, declarante* Johan. 3, 16. 1. Joh. 4, 9. 10. Roman. 3, 25. c. 8, 32. Imò dicitur ἐκ Θεοῦ Philip. 3, 9. ubi Paulus suam justitiam τὴν ἐκ νόμου (conf. v. 16.) opponit *justitiæ qvæ est per fidem Jesu Christi*, & τῆν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην διὰ τῆς πίστεως, qvi nobilissimus huic locutioni est phosphorus.

§. 2. Omninò qvidem in hâc justitiâ Dei, est ἔνδειξις illius *justitiæ, qvâ Deus justus est, & fidelis in promissis* conf. Rom. 3, 26. neqve tamen illa hîc formaliter notatur Dei justitia: neqve justitia illa Dei rectè dicitur esse vel DEUS ipse, vel CHRISTUS ut Homo, vel ut DEUS respectu sc. *inhabitantis naturæ divinæ*, vel *respectu justitiæ essentialis, qvam per æternam generationem Filius accepit à Patre, & qvæ communis est Filio cum Patre & Spiritu S.* qvippe, qvæ, ut terminus ad qvem satisfactionis in Voce Θεοῦ, non δικαιοσύνης notatur. Qvomodo, per insignem *hominis transsubstantiationem & Sanguinis CHRISTI à justificatione abstractionem*, ex locis Jer. 23, 6. c. 33, 16. 1. Corinth. 1, 30. Dan. 9, 24. 2. Pet. 1, 4. malè intellectis erravit Osiander: sed *respectu meriti, officij, satisfactionis & activæ & passivæ & omnibus* impetratæ & credentibus *imputatæ* totus

§. 3. CHRISTUS nostra est justitia. Fruſtra qvæ-

ritur

ritur, *an intelligatur justitia ut est in CHRISTO, an ut in homine justificato:* qvia eadem justitia impetratur à Christo, imputatur autem per fidem justificando. Evangelium non dicitur revelare, *qvâ ratione CHRISTUS formaliter sit justus:* sed *qvâ peccatori coram Deo sit justificandus*, ad qvod & reqviritur, *satisfactio & meritum à parte CHRISTI, & fides à parte justificandi:* unde & hîc δικαιοσύνη θεῦ & infra c. 3, 24. ἀπολύτρωσις Jesu Christi, & illud ἱλαστήριον αὐτοῦ cum *fide* copulatur, qvippe per qvam *Justitia Christi imputativè* nostra fit, atqve adeò Evangelium revelat *Christum satisfacientem & patientem* & instaurantem צדק עולמים Dan. 9, 24. ut imputabilem & imputandum *credentibus*, §. 4. & sic exiret illam δύναμιν εἰς σωτηρίαν v. 16. Patet simul ex dictis: justitiam illam, qvæ imputatur licet respectu nostri non sit legalis, nec imputatur legaliter, respectu unius Christi tamen qvatenus *Obedientiâ activâ pleniſſimè implevit Legem* esse in rigore legalem, qvippe qvi ita *nos redemit à maledicto legis, ut factus sit pro nobis maledictum* Gal 3, 10. 13. ut ita per imputationem justitiæ Christi, *perfectiſſima illa impletio legis* simul, imputetur & adeò sit in omni credente, & qvidem in illo rigore, qvem Lex postulat, qvo sensu Apostolus

τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου i. e. *absolutissimam justitiam, quam lex à nobis flagitat*, *impleri* dicit non qvidem *à nobis* (qvia est δικαιοσύνη ex πίστεως) sed *in nobis*: qvia sc. *tota Christi obedientia, & perfectissima legis impletio* καὶ κατεγνωσμένου, est *in justificato* sc *per imputationem* Rom. 8, 2. Atqve hæc *justitia valens coram Deo*, revelata in Evangelio, adeò ut hoc propter illam sit *virtus Dei ad salutem omni credenti*, est illa de qvâ inter nos & Pontificios est controversia. Nos aliam non agnoscimus qvam *operativam & passivam illam Mediatoris Christi, ut credentibus imputatam*, & fide qvasi appropriatam: Pontificii illam dicunt *infusam, & inhærentem*, qvæ ipsa per *sex dispositiones* præparetur, & *per bona opera augeatur*. Velint, nolint tamen, admittere coguntur *justitiam imputatam*. *Catholicorum sententia est*, ait Becanus, *Christum suâ passione pro nobis satisfeciisse Deo Patri*, & *impetrasse remissionem peccatorum, & omnia dona gratiæ & justitiæ inhærentis*: & *hoc sensu passionem Christi, qvia pro nobis facta est, nobis imputari*, Hoc saltem negat, *per illam justitiam Christi, ut imputatam, nos formaliter justos esse, & nullum locum in Scripturâ inveniri asserit, qvi dicat Christi justitiam nobis imputari*: qvi idem ad locum 1. Corinth. 1, 30. *Christum*, inqvit, *esse nostram justi-*

§. 5.

tiam

tiam fatemur: Justitiam Christi esse nostram justitiam, negamus: Ratio Becani talis: *Quo sensu dicitur Christus esse nostra justitia, eodem dicitur esse nostra Sapientia & redemtio.* At *non imputativè hoc* (qvia aliàs omnes essemus Sapientes & Redemtores) *sed effectivè.* E. *& illud.* §. 6. Prior illa negatio Becani ex textu *Epistol. ad Rom. c. 4, 6.* refellitur: de posteriori loco rectiùs Bellarminus de justif. l. II. c. 10. *Dicitur Christus justitia nostra, qvoniam satisfecit Patri pro nobis, & illam satisfactionem ita nobis donat & communicat, cum nos justificat, & nostra satisfactio dici potest. Neqve est absurdum, si qvis dicat, nobis imputari Christi justitiam & merita, cum nobis donentur & applicentur ac si nos ipsi Deo Patri satisfecissemus.* Benè de hâc *justitiâ, qvæ valet coram Deo,* Augustin. *l. de nat. & grat. c. 1. & 2.* §. 7. Justitia Dei *non in præcepto legis qvo timor incutitur: sed in adjutorio gratiæ Christi, ad qvam solam utilitèr legis, velut pædagogi timor ducit, est constituta: qvod qvi intelligit, ipse intelligit, qvare sit Christianus. Nam si per legem justitia. E. gratis Christus est mortuus. Si autem non gratis est mortuus, in illo solo justificatur impius, cui credenti in eum, qvi justificat impium, deputatur fides ad justitiam. Omnes enim peccaverunt, & egent gloriâ Dei, justificati gratis per Sanguinem ejus. Qvicunqve autem non putantur pertinere ad hos omnes, qvi peccaverunt*

verunt, & egent gloriâ Dei, profectò nullam necessitatem habent, ut fiant Christiani, qvia non opus est sanis Medicus: sed ægrotantibus, unde non venit ille vocare justos: sed peccatores. Humana natura redimi ab irâ Dei justissimâ s. vindictâ, & justificari nullo modo potest, nisi per fidem & Sacramentum Sanguinis Christi.

§. 1. 6. Qværitur 7. Qvorsum illud: ἐν αὐτῷ v. 17. Resp. non ad πάντα τὸ πιστεύοντα, in v. 16. uti refert Ambrosius: sed ad totum v. 16. seu *ad Evangelium*, qvod est δύναμις θεοῦ εἰς σωτηρίαν: probatur ex nexu v. 16. & 17. Qværitur 8. *Qvæ ratio illius* ἀποκαλύπτεται *in v. 17.* Resp. dicit Vox illa 1. mysterii ab humanis sensibus absconditi *divinam revelationem*, conf. Matth. c. 11, 25. ubi Evangelium *Sapientibus absconsum*, ἀποκαλύψαι s. *revelare parvulis*, εὐδοκία *Dei Patris* dicitur conf. c. 16, 17. 2. *Mysterij illius sub V. T. gentibus celati, Judæis sub umbris ceremonialibus involuti, clariorem & universalem in N. T. propositionem.* 3. *Justitiæ illius* sufficientissimè & actu ipso per Sanguinem JESU CHRISTI impetratæ, clarissimè revelatæ, *Catholicam* (πᾶσι πιστεύουσι) *apud omnes credentes applicationem, sine discretione Judæorum & Gentilium*, salvo tamen ordine, ita sc. ut πρῶτον Ἰουδαίῳ, εἶτα δὲ καὶ Ἕλλην

ἐλλωι conf. Act. 13, 46. c. 17, 30. c. 15, 7. 8. 9 10. atqve adeò tùm adimpletum qvod ab Eliâ prædictum c. 56, 1. קרובה ישועתי לבוא i. e. *prope est Salus mea* (DOMINI, vel qvæ est à DOMINO) *ut veniat, & justitia mea* (DEI) *ut reveletur.* Parallelus planè locus, qvippe in qvo conjungitur *Salus & Justitia*, planè sicut in hoc textu *Salus* v. 16. probatur ex *Iustitiâ* v. 17. & uti hic est: *Iustitia Dei*, qvæ dicitur ἀποκαλύπτεσθαι: ita planè ibi dicitur: *Iustitia IHOVAH, eademq; revelanda.* §. 2.

7. Qvær. 9. Qvæ ratio sit illius: ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, seu *ex fide in fidem?* 1. Chrysostomus: ἐπὶ τῶν ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, παρέπεμψε τὴν ἀκρόασιν, ὅτι τῆς οἰκονομίας τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ γνωμίμης. Vult Chrysostomus illud: ἐκ πίστεως referri *ad Oeconomiam V. T.* illud autem εἰς πίστιν ad *Oeconomiam N. T.* ut notetur jam tùm in V. T. *& peccatores & justos, coram Deo justificatos, non nisi per fidem Iesu Christi* & adeò unus justificationis modus in V. & N. Testamento: adducit exemplum *Rachab & Abrahami* idem Chrysost. & provocat ad c. 11. *Epistolæ ad Hebræos*, ubi illud: ἐκ πίστεως prolixè exemplis explicetur. Facit hæc §. 1. sententia Chrysostomi contra Pontificiorum §. 2.

geminam justificationem, & *meritum de condigno*, qvod in justif. secundâ bonis operibus tribuunt Pontificii. Contra Chrysostomus utramqve qvâ & *peccator coram Deo justificatur*, & qvâ *jam justus, coram Deo talis æstimatur* à parte hominis, fidei tribuit: qvi idem qvare *Salvs* v. 16. per *justitiam* explicetur v. 17. rationem dat: *qvia coram Deo nemo cum dedecore servatur* (uti e.c. servatur in terris, aliqvis *perduellis* novissima exempla meritus, ita ut e. c. *Ius omne ab intestato, vel ex testamento succedendi auferatur*, ut *infamia ipsis inuratur, ut ab honoribus & Sacramentis arceantur, sintq; tales, ut illis perpetuâ egestate sordentibus, mors sit supplicium, & vitæ solatium:* qvomodo de *filiis eorum, qvi majestatem læserunt*, habet l. *Acced. & Honor. & l. qvisqvis C. ad l. Iul. Majest.*) ne qvis inqvit, *tale aliqvid suspicetur, audito Salutis nomine addidit & Iustitiam: qvam non ex sudoribus ac laboribus assequeris: sed à superno dono accipis, unam duntaxat ex te afferens fidem.* Ita Chrysost. conf. cum his Becanus: *Catholici docent, non solam fidem: sed præterea spem, timorem, dilectionem, contritionem justificare* l. 1. c. 16. p. 424. §. 3. 2. Ambrosius: *ex fide Dei promittentis, in fidem hominis promissioni credentis*, ita ut per ἐκ πίστεως, notetur *fides Dei in pacto Evangelico de solo & omni credente salvando*, qvomo-

qvomodo πίστις θεῦ memoratur c. 3, 3. per εἰς πίστιν autem *fides hominis, cui imputatur illa justitia.* Alii, qvos inter I. & T. illud ἐκ πίστεως referunt ad subjectum, qvod est δικαιοσύνη θεῦ: illud autem εἰς πίστιν ad prædicatum ἀποκαλύπτεται, ut sit hic sensus: δικαιοσύνη θεῦ ἡ ἐκ πίστεως, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ἀποκαλύπτεται εἰς πίστιν i. e. *Justitia Dei, qvæ est ex fide, in Evangelio revelatur, in fidem seu in fide:* scil. modum essendi, seqvitur modus revelandi: in Concilio SS. Trinitatis ordinata est Justitia Mediatoris ut per fidem applicanda. E. & in Evangelio talis revelatur. 4. Sedulius: *Ex fide Iudæi in fidem gentilis,* Augustinus l. 2. §. 4. qvæst. Evang. c. 39. *Ex fide verborum* (qvibus nunc credimus, qvod nondum videmus) *in fidem rerum* (qvâ in æternum, qvod nunc credimus, obtinebimus) idem: Ex *fide prædicantium in fidem credentium:* alii ex *fide præteritorum, in fidem futurorum:* alii, ac si esset similis positus cum illo, *ex generatione in generationem,* & notaretur *fides omnium ætatum & generationum.* Interpretatio 4. classis planè §. 5. est Apostolo indigna: 1. Supponit nexum illius: ἐκ πίστεως εἰς πίστιν cum verbo ἀποκαλύπτεται: & præterea juxta illam *apocalypsis justitiæ Dei Evangelicæ non esset nisi Paradigmatica & exemplaris.* 2. Autem est *Tautologica,*

gica, illa enim *fides promissionis* includitur in voce יהוה, qvando dicitur *Iustitia Dei* sc. *acceptantis, ordinantis &c. neqve Iustitia, qvâ coram Deo sumus justi, est ex nudâ promissione Dei fidelis: sed ex satisfactione & merito Mediatoris:*

§. 6. Interpretatio 3. videtur illud ἐις πίστιν ponere superfluum: qvis enim dubitat, *justitiam qvæ est ex fide, revelari in fide, seu ut imputandum fide:* Si autem ita reddas: *Iustitiam qvæ est ἐκ πίστεως, revelari, ἐις πίστιν, ita ut finis revelationis fides sit, seu in illum finem revelari, ut homines credant, &, qvotqvot credunt, habeant vitam æternam,* satis commoda est sententia: neqve violenta adeò esset divulsio, non magis qvàm Philem. v. 5. qvà relationem τῆ ἀγάπης, ἐις πάντας τοὺς ἁγίους & τῆ πίστεως πρὸς τὸν Κύριον ἰησοῦν: & ubi conf. Matth. 12, 5.

§. 7. Tutissimum tamen illud: ἐκ πίστεως ἐις πίστιν explicare juxta positum Psal. 144, 13. נֶאֱמָן יְהוָה בְּכָל־דְּבָרָיו ubi Græcus: ἐκ πίστεως ἐις πίστιν Psal. 84, 8. סַהִיר אֶל־חוּר Græcus: ἐκ δυνάμεως ἐις δύναμιν Vulg. *de Virtute in virtutem*, 2. Cor. 3. v. ult. ἀπὸ δόξης ἐις δόξαν, ita ut notetur geminatione illâ *continuitas status & perennitas*, hoc sensu: *Iustitia qvæ valet coram Deo, non saltem in illo instanti, qvo justificatur homo, contingit ex fide:*

sed

sed & homo renatus, utut operibus bonis conspicuus, non ex illis tamen sed ex solâ in IESUM CHRISTUM fide coram Deo æstimatur justus. Non sc. *justitia illa est ex fide* ἐις τὸ ἔργα sive §. 8.
ut *dispositionis, sive ut ex condigno merentis in justificatione secundâ:* sed unicè ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, qvæ interpretatio & cum conclusione, qvæ præcedit v. 6. & cum ratione, qvæ seqvitur v. 18. accuratè convenit.

8. Uti c. 3, 21. Apostolus dicit: Justitiam §. 1.
qvæ valet coram Deo esse μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ita h. l. pro medio demonstrandi Thematis primo Apostolus ponit *testimonium Propheticum* v. 17. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. Est illud ex Habacuc c. 2, 4. qvod ipsum insigne κειμήλιον f. מכתם propheticum tèr allegatur à Paulo, semel Rom. 1, 17. Gal. 3, 11. Hebr. 10, 38. neqve est ullius momenti allegationum diversitas. In fontibus autem luculenta est consonantia: particula בּ allegatur in hoc, & ad Hebr. c. 10, 3. loco, qvæ ipsa est in fontibus, ubi illud ורוחי opponitur voci אפלה *animæ timidæ*, qvæ *Deo diffidens aliunde præsidium qværit*, s. ὑπὸ ὑποστολῆς conf. illustris textus Hebr. 10, 38. qvæ proinde particula insignem qvoqve in allegatione hâc usum habet: por- §. 2.
rò,

rò, qvod Apostolus habet: ἐκ πίστεως sine pronomine, in fontibus est באמונתו, ac si esset: ἐκ πίστεώς αὐτοῦ, cum pronomine. Sed qvà particulam, nihil hîc est diversum. Hebræus dicit בכל לבב i. e. *in toto corde*, qvod Græci reddunt: ἐξ ὅλης τῆς καρδίας: Sic illud באמונה Græci ἐκ πίστεως: omissio autem pronominis sensum non mutat.

§. 3. Apud Græcos ambigua est lectio: una: ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως μου ζήσεται, ac si in fontibus fuisset באמונתי. Aldina autem editio habet: ὁ δίκαιος μου ἐκ πίστεως ζήσεται. Hieron. *Iustus ex fide meâ vivet:* Vulg. *Iustus meus ex fide vivet.* Mirum est, qvod Hieron. comm. sup. Ohbakuk testimonium Prophetæ juxta 70. versionem citatam esse dicit in Epistolâ ad Romanos: lapsum, memoriâ Hieronymum putat Estius, & pro Epistolâ ad Hebræos illam positam: sed hodiè nullibi ita legitur, nec olim ita in Apostolo lectum, facilè probatur.

§. 4. Qvær. hîc 1. an illud באמונתו rectè ad *subjectum*, an ad *prædicatum* referatur יחיה: eadem ratio illius ἐκ πίστεως? Habet utraqve lectio suos autores. Ad subjectum refert Beza, ut ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως sit subjectum ac si esset, ὁ ἐκ πίστεως δίκαιος ὢν ζήσεται prædicatum: *Qui ex fide*

justus

justus est, vivet: qvomodo & Cajetanus distingvit ac exponit: *Qvi ex fide justus est, is vivit vitâ salutis æternæ:* qvia Hieronymus ipse distinctionis hujus suo jam tempore meminit. §. 5. Ad prædicatum Interpp. plurimi, & noster Lutherus: Der Gerechte wird seines Glaubens leben. Utraqve interpretatio satis intentioni Apostoli consona, maximè tamen illa qvæ id ad subjectum formaliter, ad prædicatum autem materialiter qvoqve refert, hoc sensu: *Qvi justus est coram Deo ex fide, is qvoqve ex fide vivet,* qvâ ratione correspondet accuratè themati, in qvo & *Salus* seu σωτηρία v. 16. & *justitia Dei* v. 17. *cum fide* copulatur: neqve enim sensus est: *eum qvi justus est,* §. 6. *postea ex fide demum victurum ut præcedat justitia, sequatur vita* (qvomodo in antithesi non est illud אפלה ante illud לא ישרה: sed in illo instanti, in qvo *est Deo diffidens*, & à Deo deficiens anima, qvoqve *est depravatissima*) sed in illo instanti, *in qvo justus esse incipit, Vivere qvoqve incipit:* qvod si ergò *justus est ex fide, vivet qvoqve ex fide.* In fontibus He- §. 7. bræis ex nexuum & distinctionum signis facilè est dubium expedire. Sufficit hic: & *Justitiam & vitam spiritualem esse* ἐκ πίστεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ Galat. 2, 20. atqve adeò qvà rem ipsam *tàm subjecto, qvàm prædicato* convenire:

idem

idem enim est principium *justitiæ & spiritualis vitæ:* neqve *Iustus saltem specificativè?* sed & *reduplicativè*, ac in *sensu composito* vivit ex fide: neqve propterea duo introducuntur justi, *quorum unus sit justus ex fide, & proinde victurus: alter, alioqui non ex fide justus, nec victurus.*

§. 8. Qværitur 2. qvare ζήσεται & יחיה in futuro tempore? Sanè Vulgatum, qvi in tempore præsenti expressit non reprehendimus: uti enim futurum non excludit præsens: ita nec contra præsens futurum. Sensus ergò est: *Et vivit & vivet* atqve adeò potentissimè hoc ζήσεται probat: *Iustitiam qvæ valet coram Deo, non saltem esse ἐκ πίστεως:* sed & ἐις πίστιν, qvod erat Thema Apostoli: conf. sup. §. 4. qvæst. 9. circa fin. Apud Hebræos תמידית הפעל s. *continuitatem operis instantis*, nunc præteritis, nunc futuris exprimi, vel ex 1. & 2. versibus Psalm. 1. & 2. constare poterit. Sic hoc loco notatur תמידית חיים s. *perpetuitas spiritualis vitæ ἐκ πίστεως.* Notetur

§. 9. saltem in hoc aureo dicto complexus sanctissimi Trifolii, sc. *fidei, justitiæ, vitæ*, ut adeò tot hic sint mysteria & pondera, qvot verba, qvæ qvàm potens fulmen ac tonitru fuerint Luthero nostro legatur apud D. Mylium præfat. Ep. ad Roman. Qværitur 3. *An Paulus adducat textum Prophetæ in sensu literali, an mystico,*

& ex-

& extensivo? Resp. Affirm. 1. in textu prophetico est *fides promissionis*, seu *salutis promissæ per Christum Mediatorem:* unde de *Messiâ venturo* rectè intelligit Ecclesia illud בא יבא ולא יאחר Ohbacuc 2, 3. Porrò illud באמונתו in *classe justi* reflectitur ad *promissionem de venturo:* atqve adeò sensus literalis est *de fide in promissum Messiam justificante*. 9. Pro clausulâ Thematis addimus exâmen breve Elenchi Emseriani, qvo ante seculum Lutheri nostri in hanc Epistolam commentariolis insultavit impudens antagonista: Juvat n., secularia etiam, hoc anno, qvo seculum explet, *Pax religionis* data Luthero, & *Augustanæ Confessioni*, revocare. Notat 1. *Epistolam hanc, si clara, nullo: si obscura, Lutheri commentario non indigere.* Resp. Claritas Scripturæ non excludit exegesin. *Lutherum à teneris Dæmoniacum* mentitus est *tenebrarum filius.* Origenem laudavit, qvem tot hæresium Autorem, dudum Ecclesia reum egit. 2. *Dictum à Luthero: Legem non esse doctrinam de emittendis vel faciendis.* Calumnia. *Externa actione legem non absolvi*, scripsit Lutherus: Da man dem Gesetz mit Wercken gnug thut/ ob schon das Hertz nicht dabey ist/ GOttes Gesetz fodert des Hertzen Grund. Qvid contra hunc arietem, aries? 3. *Omnem hominem mendacem.*

Exponit,

Opponit, *Iobum, Davidem, Abrahamum.* Resp. Procul abest à sensu Spiritûs, qvi per Spiritum, *rationem:* per carnem, ipsam intelligit *sensualitatem*, ita ut in ipso Christo fuerit *caro infirma, Spiritu spontaneus*, uti in h. l. explicat Emserus, prodens, qvantus fuerit Antagonista Lutheri. 4. *Legem esse impossibilem.* Resp. vid. Rom 8,2. Ab impossibilitate observationis ad finem nonnisi damnationis non v. c. 5. *Paulum Iudæos omnes arguere peccatores.* Resp. Includuntur omninò in illo: πάντες ἥμαρτον Rom, 3, 23. 6. *Fidem inseparabilem à charitate:* Objicit 1. Cor. 13, 2. Resp. Hypothetica non est argumentativa absolutè. 2. Datur fides, qvâ idem & *credit*, & *tremit* Jacob. 2, 19. 7. *Peccatum non radicari in actu voluntatis.* Opponit: *Omne voluntarium.* Resp. Conced. per naturale non repugnantiam & actu 1. 8. *Non est illa vera fides, audire Evangelium & dicere: credo.* Opponit: *Hos esse contra Paulum Rom. 10.* Resp. Fides illa non absolvitur lingvâ: sed corde, qvo creditur ad justitiam. 9. *Totus homo animalis corruptus, imò etiam restitutus, qvà animalis, caro est.* Opponit Emserus: *Anima non nascitur ex carne: sed infunditur: non est caro: benè tamen fit caro, ubi fieri potest Spiritus 1. Thess 5.* Patet inde, in qvibus tenebris fuerint primi Lutheri causæ adversarii.

IN EPISTOLAM PAULI
AD ROMANOS
DISPUTATIO V.
Exhibens
CONFIRMATIONEM
THEMATIS PRIMI;
Quam
DEO TRINUNO MODERATORE
Consentiente Venerandâ Facult. Theol.
SUB PRÆSIDIO
VIRI Magnifici, plurimum Reverendi, Amplissimi & Excellentissimi
DN. AUGUSTI VARENII,
SS. Theol. D. Hebraicorum ac Catechet.
Christ. Profess. Publ. celeberrimi, Acad. hujus
p. t. Rectoris, Patroni, Promotoris ac Præceptoris sui nullo non tempore
devenerandi,
Placidæ Eruditorum Censuræ exponit
FELIX FIDLERUS,
Rost.
Ad Diem III. Novembr.
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis postmeridianis.

ROSTOCHI
Prælo RICHELIANO, cIↃ IↃc LV.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0145
DFG

VIRIS

Magnifico, plurimùm Reverendis, Amplissimis, Excellentissimis

DN. AUGUSTO VARENIO, SS. Theol. D. & Hebraicorum in illustri ad Varnum Academia Professori Publ. Universitatis p. t. Rectori.

DN. HERMANNO SCHUCKMANNO, SS. Theol. D, ejusdemq; Facultatis in Academia Patria Rostoch. P. P. & Ducalis Consistorii Assessori graviſſimo,

DN. MICHAELI CÖBABO, SS. Theol. D. & Mathes. in incluta Rosarum Professori Ordinario.

Dominis Patronis, Cognato, Promotoribus & Præceptoribus nunqvam satis colendis

Dissertationem hanc Theologicam, Felicissimis hiſce anni Jubilæi auspiciis, strenæ loco in perpetuum debitæ observantiæ & gratitudinis signum

Reverenter & humiliter offero

FELIX FIDLERUS.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0146
DFG

COROLLARIA RESPONDENTIS.

1. AN Deus uno simplicissimo æternoq; actu omnia cognoscat? An verò per discursum s. ratiocinationem quædam cognoscat? Affirm. prius. Neg. posterius.

2. An Adamus integer fuerit naturâ mortalis propter naturæ suæ conditionem, etiamsi nunquam peccasset? N.

3. An notitia aliqua Dei per creaturarum intuitum acquiri possit? A. ex Psal. 19. v. 2. 3. 4. 5. Actor. 17. v. 27. 28. Rom. 1. v. 19. 20. 21.

4. An Gentiles ceu Socrates, Aristides, & alii, qui honestatis & virtutis in vitæ suæ conversatione fuerunt studiosissimi, futuri sint participes vitæ æternæ? N.

5. An Ethnicis & Philosophis extra Ecclesiam etiam tribus possit vera fides & salutifera Dei cognitio? N.

6. An, quando Deus in ministerio verbi omnibus hominibus indifferenter charitatem & gratiam suam commendat, offert atque annunciat, in animo tamen suo plurimos illorum oderit, & à charitatis suæ affectu bonorumq; oblatorum participatione simpliciter excluso velit? N.

7. An

7. *An peccata fiant Dei motu, voluntate & impulsu?* N.

8. *An peccatores à Diabolo incitati sint excusabiles?* N.

9. *An Ecclesia vera ante Lutheri tempora etiam sub Papatu fuerit?* A.

10. *Q. Quis fuerit Melchisedechus? An* Sem Noachi filius? *An verò* Angelus quispiam *qui in humana formâ apparuerit? An verò* virtus aliqua Dei magna? *An verò* ipse Spiritus Sanctus? *An verò* ipse Dei filius, *suo tempore incarnandus, specie humanâ, habitu Sacerdotis Regisq; indutus? An denique* Cananæus quidam incola, *ab Hebræis alienigena, Salemensium Regulus, Summi Numinis Sacerdos, qui Dei agnitione imbutus, verum Dei cultum apud suos propagavit? Ultima opinio Affirmantes Negantes.*

CONFIRMATIO I. PAULINI THEMATIS,

à Cap. 1. v. 18. Epist. ad Rom.

THESIS 1.

ENthymema tale fuit: *Justus ex fide vivet*, §. 1.
dicente Scripturâ Prophetica: Ergò *Justitia quæ valet coram Deo & revelatur in Evangelio*, est ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. Sed vis illationis non tàm manifesta est, nisi observetur vox ζήσεται, sc. non dicit Apostolus, *vivit*, sed *vivet*, et hac ratione medium illud evidenter & perfectè probet præcedentem conclusionem. Estq; jam argumentum tale: *Si justus non tantum incipit vivere: sed & vivet* ἐκ πίστεως i. e. *ex fide*, necessariò sequetur, qvod justitia Dei in Evangelio revelata, sit ἐκ πίστεως εἰς πίστιν: Sed verum prius, E. & posterius. Atqve sic verbum ζήσεται superiorem loci hujus explicationem egregiè confirmat. §. 2.
In Articulo Justificationis, adeòq; in locis Apostolicis, qvi tractant de illo, *Justitia Dei* ut maxime idem est qvod *Justitia quæ valet coram Deo*, ne qvis de *essentiali ipsius Dei justitia in sanctis habitante* cum Osiandro & fanaticis talia interpretetur loca. *Justitia* a. in articulo Justificationis non est nisi *imputata*,

vel ipsius Christi Justitia, sed qvæ nostra fit per imputationem. Atqve hæc imputatio Justitiæ Christi, & non imputatio s. remissio peccatorum nostrorum, est actus justificationis ratio formalis.

§. 1. 2. Propositio & status hujus disputationis est: *Solâ fide, qvæ imputatur nobis pro justitia, nos justificari, illamq; justitiam non in lege naturæ; non in lege Mosaica; sed in solo Evangelio* (alia autem ratio est, qvando Evangelium *lex illa perfecta libertatis* appellatur Jacob. 1, 25. neqve enim *hæc lex libertatis* in articulo justificationis & salvationis opera: sed solùm παραγνώσεως illud, s. *intuitum fidei apprehendentis*, requirit, qvæ tota πίστεως est relativa & intuitiva, qvomodo in *exaltati serpentis* typo intuitus & fides comparantur. Confer. Joh. 6, 29.

§. 2. c. 8, 36.) manifestari. Qvem statum Apostolus illustrat per oppositionem falsi justificationis modi; idq; tali illatione: *Gentes peccaverunt qvanqvam habuerunt legem naturæ*, qvod probat cap. 1. à v. 18. *Judæi peccaverunt, qvanqvam habuerunt legem Scripturæ*: E. omnes homines peccaverunt, adeoq; *Justitia qvæ valet coram Deo*, non est ex lege, sed *ex fide in Christum*. Ita igitur Paulus declaraturus justitiam non esse nisi per fidem Christi, prius totum mundum redarguit peccatorum, & primò

mò qvidem invehitur in publica gentilium vitia, post in Pharisaica & occulta Judæorum peccata; adeoq; Evangelium 1. totum orbem injustitiæ accusat. 2. Justitiam Christi peccatoribus & in Christum credentibus demonstrat.

3. Igitur *gentes fuisse sub peccato*, adeoq; §. 1.
nec illos justificari ex lege naturæ, probat in v. 18. tali argumento: *Super qvoscunqve manifestatur ira Dei de cœlis, illi gravissimi sunt peccatores* &c. At *super gentes manifestatur ira Dei de cœlis*. E. Minorem illustrat explicatione & specificatione causæ *manifestatæ super illos iræ divinæ*. Ratio autem est, qvia fuerunt detinentes vel κατέχοντες τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ καὶ ἀσεβείᾳ, i. e. Veritatem in injustitia & impietate qvasi supprimentes. Q. qvid in- §. 2.
telligat Apostolus per τὴν ἀλήθειαν? Resp. Notitias de Deo naturales, qvas etiam post lapsum supereſſe, imò in corruptissimis hominibus bonas esse, dubium nullum est, & ex hoc loco evidenter probatur: Ut ita per naturam non detur Atheismus. Qvicqvid veritas est, qvicqvid est τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, imò qvicqvid *ipse Deus gentilibus manifestavit*, id omninò bonum esse necessum est. Atqvi notitiæ illæ naturales etiam in illis gentibus qvæ *illas detinuerunt in injustitia & impietate* sunt

veritas, sunt γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, qvod ipse Deus illis manifestavit. Ergò notitiæ naturales etiam in corruptis & improbis hominibus
§. 3. bonæ sunt, qvia à Deo sunt. Notitiæ autem naturales sunt vel *Principia*, illaq; vel *Theoretica* vel *Practica*; vel sunt Conclusiones ex illis principiis. Atqve his principiis & conclusionibus tota innititur Philosophia, qvæ partim constat ex illis principiis, partim illis innititur fundamentis, adeoq; qvod de notitiis naturalibus, earumq; bonitate, etiam in Ethnicis infidelibus, dictum est, idem qvoqve eodem medio demonstrari potest ex hoc loco de Philosophia, sc. *illam in sua natura vel respectu essentiæ* seu *abstractè consideratam esse bonam, esse Dei veritatem, ab ipso Deo manifestatam; illam proinde nunqvam errare, nunqvam fidei repugnare, utut erret Philosophus in illius applicatione.*

§. 4. Qvær. qvid intelligat Apostolus per ἀδικίαν? Resp. Sicut per ἀσέβειαν notantur peccata primæ; ita per ἀδικίαν peccata secundæ legis tabulæ opposita, qvorum catalogum recenset Apostolus à v. 29. adusqve finem capitis. Poterat objici: *Gentiles legem Dei non habuerunt.* Resp. Omninò fuerunt imbuti notitiâ Dei: qvia etsi non perfectam γνῶσιν, tamen manifestatum habuerunt τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. Qvod enim in Ethnicis vel gentilibus

libus fuerit talis notitia naturalis de Deo vel qvod fuerit in illis ἡ ἀλήθεια, qvam meminit in v. 18. id probat vehementer per διότι in v. 19. tali argumento: Qvibuscunqve *manifestatum est* τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, i. e. *id qvod de Deo cognosci potest*, illi habent in cordibus sc. scriptam veritatem s. veram de Deo cognitionem, nec prætendere possunt illius carentiam, etiamsi illam detineant in injustitia, atqve adeò penitus sunt inexcusabiles. Atqvi in Gentibus manifestum est τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, E. Minorem, probat in eodem vers. â causa efficiente principali hujus manifestationis: *Deus*, inqvit, *illis manifestavit*, sc. per naturales notitias: Cujus nexus causalis signum est particula γὰρ. Hanc rationem por- §. 5
rò Apostolus probat aliâ ratione, qvæ est in v. 20. eaq; planè illustris, qvam similiter designat particula causalis γὰρ: sc. naturalis notitia colligitur (1) Ex vestigiis illis divinitatis omnium hominum mentibus insitis, qvæ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, item *opus legis inscriptum cordibus*, item *veritatem & justitiam Dei* hic vocat Apostol⁹. (2) Ex operib⁹ externis *monstrantibus opificem*, qvomodo Apostolus ignotum Deum Athenien̄sibus fecit γνωστὸν ex hoc argumento in Actis cap. 17. v. 24 25 26. 27. 28 29. &c. Qvò pertinet egregium dictum Dionisii l. 3.

de mystica Theologia, de triplici via qvâ venitur à rebus creatis ad Dei notitiam, sc. 1. viâ eminentiæ. 2. Negationis. 3. Causalitatis.

§. 1. 4. Sic per viam causalitatis in hoc v. 20. procedit Apostolus, probaturus in Gentibus esse γνωστὸν τὸ Θεοῦ. Deum hoc ipsis manifestasse. Medium assumit viam causalitatis, *qvia*, inqvit, *invisibilia Dei jam inde à creatione mundi ex operibus cognoscuntur.* Ubi notetur 1. per *invisibilia Dei* intelligi *ipsum Deum invisibilem*, vel ut Apostolus statim explicat, *æternam ejus potentiam & divinitatem.* Lutherus rectè: **Das unsichtbare Wesen GOttes.** 2. Invisibilia Dei conspiciuntur qvidem jam inde à creato mundo ex creaturis; sed ut signanter addit Apostolus, νοούμενα sc. τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ, i. e. *Si invisibilia Dei in creaturis* vel *ex creaturis mente observentur.* Germ. **Wenn man daſſelbe wahrnimpt bey dem Geſchöpffe.** In Creaturis enim dicente Apostolo Act. 17, 27. &c. palpabilis est Deus.

§. 2. Objectum τοῦ γνωστοῦ sunt τὰ ἀόρατα. Principium materiale γνώσεως est κτίσις, s. τὰ ποιήματα κόσμου. Principium formale est νόησις. Habent hoc γνωστὸν Θεοῦ etiam Christiani: Sed hinc ipsorum saluti non consulitur: qvin illud γνωστὸν Θεοῦ Gentilium, à proprio γνωστῷ Θεοῦ Christianorum totâ for-

mâ

mâ ac genere discrepat: illud est commune νοηλικὸν: Hoc totum est πίστις. Illius finis non est nisi ἀναπολογήτους reddere illos per excæcationem speculativè & practicè Atheos Qvisqvis sc. ex Gentilibus, tenuem illam de Deo notitiam non futurus fuisset κρατέχων ἐν ἀδικίᾳ: Sed cultu illam æqvasset, is in tantum esset excusabilis, nec dedignatus illum esset Deus excellentioris speciei gratiæ gradibus & incrementis.

5. Est ergò in hoc loco sedes doctrinalis §. 1. *de notitia naturali & lumine naturæ, qvod omnium hominum mentibus naturaliter est insitum, & colligitur* partim *ex operibus divinis*, partim *ex aliis divinitatis vestigiis in tota rerum natura sparsis*, cum qvo loco si conferatur Act. 14, 15. & c. 17. à v. 22. ultra 30. &c. nihil hic desiderare licebit. De cætero rectè notatum à magno Chemnitio hanc ipsam de Deo notitiam abstractè consideratam, & si non perficiatur à cognitione revelata, esse vel nullam: *qvia nihil novit de remissione peccatorum gratuita*: vel imperfectam: *qvia tantum gaudet exterioris legis aliqva particula*: vel langvidam: *ob assensum langvidum & dubitationibus gravissimis sæpè permixtum.* Habuerunt qvidem aliqvando pulchros Λογισμοὺς de Deo, de animæ immortalitate: Sed mox iterum

omnes illi dialogiſmi in vanitatem abierunt, imò in mente ipſorum pro σωέσει merum σκότος exortum eſt: E. c. Dialogiſmi Socratis de Deo & animæ immortalitate ſunt pulchri: At σκότος eſt, qvod moriturus juſſerit Æſculapio gallum gallinacium offerri. Sic Cicero, ſic Ariſtoteles, qvibus omnibus convenit id qvod v. 21. & 22. dicitur, ἐσκοτίσθη, ἡ ἀσυνέτος αὐτῶν καρδία. Item φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν. Qva de re pulcherrimum extat exemplum in I. Tuſcul. ubi Cicero *diſputans de immortalitate animæ, dicit ad Antonium: Evolve diligenter librum Platonis qvi eſt de anima, amplius qvid deſideres nihil erit. Feci, me Hercule*, inqvit Antonius, *& qvidem ſæpiùs: ſed neſcio qvomodo dum lego, aſſentior, dum poſui librum, & mecum ipſe de immortalitate animarum cogitare cœpi, omnis illa aſſertio elabitur.* Vid. Chemnitium in L. C. cap. I. de Deo. Ad gratiam ſc. vel gloriam per ſolam notitiam naturalem nemo unqvam pervenit.

§. I. 6. Cognitio Dei vel reſpicit Dei exiſtentiam, vel voluntatem, vel operationem: Vel cognoſcitur Deus tum ratione ſui eſſe, tum ratione ſui velle, tum ratione ſui operari. Eſſe Dei vel reſpicit Eſſentiæ unitatem, qvam qvalitercunqve ſcire potuerunt Ethnici ex

naturæ lumine (at Deum esse Essentiâ unum solum. & qvidem ita, ut pluralitas attributorum non repugnet unitati essentiæ, nec attributa sint accidentia: sed ipsa essentia, ex abstracto naturæ & conscientiæ libro non scitur: sed ex Scripturarum revelatione creditur) vel personarum Trinitatem, qvam nec sciverunt, nec scire potuerunt. Sic voluntas Dei vel est Legalis vel Evangelica: Illa ostendit, qvid Deus fieri velit à nobis: Hæc ostendit, qvid Deus fieri velit de nobis vel de nostra salute. §. 2. Prius ex notitiis naturalibus confusè sciverunt, posterius ignorarunt. Operatio Dei vel est ad intra, eaq; fundamentum distinctionis personæ à persona, qvam planè ignorat naturalis notitia; vel est externa, eaq; vel in art. fid. 1. ut creatio, conservatio, gubernatio, vel in art. 2. & 3. ut hominum redemptio, sanctificatio, regeneratio per verbum & Sacramenta: Hæc planè ignorat natura, illam nosse imperfectè potest. Ita, etsi Deus se non reliqvit ἀμάρτυρον, Actor. 14, 17. Job. 12, 7. revera tamen mysterium SS. Trinit. Evangelium de Christo omneq; dogma fidei est naturæ ἄγνωστον.

7. Sed & de notitia naturali sciri debet, qvod finis ejus ex intentione Dei, & ex intrinsecâ facultate non sit nisi (1) externæ disci-

plinæ in genere humano conservatio- (2) Accuratior Dei inquisitio, vel ut Paulus Act. 17, 27. Ζητεῖν τ̀ Κύριον Germ. Den HErrn weiter zu suchen. (3) Hominum inexcusabilitas, εἰς τ̀ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους: Ut ita qvicunqve est Atheus, talis sit non ex habitu naturæ: sed ex affectu malitiæ.

§. 1. 8. Propositio illa qvod Gentes habuerint notitiam de Deo naturalem, probavit vers. 19. & 20. nunc qvomodo illam de Deo notitiam horrendum in modum obscurarint, docet à vers. 22. ubi notetur particula διότι, qvæ respicit vers. 19 & 20. sc. qvod Ethnici fuerint γνόντες τ̀ Θεόν. Peccatum autem omnium gravissimum primo loco ponitur horrenda gentilium idololatria ματαιότης à v. 21. adusqve 26.

§. 2. Qvær. hic, qvomodo gloria incorruptibilis Dei objectum ponatur mutationis idololatricæ? Resp. mutatio in actu idololatrico à falsitate conceptus est: non in Deo respectu esse realis: nec cognoscibilis: sed cogniti idololatrici. 1. Cor. 8, 4. 5. 6. Tum igitur gloria Dei mutatur cum ad creaturas vel idola applicatur: vel cum ἡ κτίσις colitur παρὰ τ̀ κτίσαντα, *qvi est Deus benedictus in secula Amen*, dicente Apostolo v. 25. Est autem hæc λέξις Ebreorum: apud qvos toties

ties dicitur de populo Israel illud הֲמִיר כְּבוֹד וגו׳ Vid. Jer. 2, 11. Psal. 106, 20. Ex qvibus locis hujus facti s. peccati & qvalitas & gravitas constabit. Tale enim peccatum dicitur id esse in loco Jerem. daß sich der Himmel möchte dafür entsetzen &c. Alterum Ethnicorum peccatum est stupenda & magis etiam qvam barbara vitæ impuritas, e. g. horrendæ & contranaturales libidines incestus &c. in v. 26. & 27. 2. Injustitia & complexus ille deformis vitiorum & scelerum, qvi sistitur à v. 29. adusqve finem capitis. §. 7

9. Talio est: *Gentiles contaminaverunt gloriam Dei. E. ipsi qvoqve pollutionibus horrendis sunt traditi.* Notetur nexus causalis v. 26. & seq. cum præcedentibus, cujus signum est illud: עַל כֵּן, i. e. propter istud vel propterea. Non negatur qvod qvædam E. g. ὅπως, ἵνα, ὅτι, כִּי, interdum sumantur purè ἐκβάλικῶς non αἰτιολογικῶς, E. g. Matth. 2, 23. c. 13. v. 35. item cap. 25. v. 35. c. 27. v. 35. Marc. 14. v. 49. Luc. 7, 47. Joh. 9, 39. c. 13. v. 18. c 18. v. 9. & 32. Rom. 11, 30. Johan. 12, 39. ubi dicitur עַל כֵּן, i. e. propterea non potuerunt credere, qvia prædixit Esaias: ut ex tam arduo loco minus probari possit illam prædictionem Prophetæ causam fuisse impossibilitatis §. 8

§. 2. sibilitatis fidei. In hoc autem loco particula διὸ τοῦτο habet se qvidem *consecutivè eventualiter*: sed tamen ita, ut supponatur *causalitas præcedentis propositionis*, sc. qvia *Gentes tam abominabiles fuerunt idololatræ, detinentes veritatem in injustitia, gloriam incorruptibilis Dei vendicantes corruptibilibus creaturis, adeoq; adorantes creaturam prò creatore; propterea Deus ut Judex tradidit illos in passiones.* Qvid intelligatur per πάθη ἀτιμίας in v. 26. id explicat versus in membro secundo ut & v. 27. sc. horrendæ & infandæ gentium libidines. Ex observatione autem vocum διὸ τοῦτο in hoc loco patet, qvod causa inexcusabilitatis horrendorum peccatorum & damnationis Gentium non sit absoluta qvædam & arcana Dei voluntas, sed uno verbo affectata incredulitas, cujus causa est notitiarum naturalium s. veritatis Dei obscuratio & suppressio. 2. Idololatria & gloriæ Dei contumax ad idola appropriatio.

§. 1. 8. Qvod ergò Deus dicitur tradere Gentes in illas passiones ἀτιμίας, id non concipiendum est fieri per absentis hactenus immunditiei indationem & causalitatem: sed per judiciariam & justissimam derelictionem, qvà œstris libidinum, qvibus toti intus flagrant, justo Dei judicio relinqvuntur, ut ita

qvi

qvi nolunrunt νοεῖν τὰ ἀόρατα conf. supra v. 20. tradantur in ἀδόκιμον νοῦν conf. v. 24. & 25. Illa ergò *traditio* non est, extraordinaria non illuminatio, vel non emollitio abstracta ab omni actione positivâ: Sed non emollitio cum actu pœnali judiciario, à Deo sc. *Ut justo judice justum supplicium infligente*, & fornicationem idololatricam libidinibus, qvarum fons, mens reproba, puniente, qvas fornicationes & portentosissimas Gentilium libidines sub titulo pœnali explicat v. 26. ostendens illos fuisse βιαζεῖς τῆς φύσεως & infra בהמות seu bestias, ut ita essent τῷ ἀνταμοιβὴν τῆς πλάνης ἐν ἑαυτοῖς λαμβάνοντες, seu *mercedem qvæ debebatur errori* (idololatriæ sc. qvo coluerunt τῷ κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα conf. v. 25.) *in seipsis recipientes.* §. 2. Benè ad v. 21. & seq. §. 3. Augustinus: Obscuratio ista *pœna jam fuit, & tamen per hanc pœnam, i. e. per cordis cœcitatem, qvæ fit, deserente luce sapientiæ in plura & gravia peccata collapsi sunt:* Signum illius pœnæ ponit mutationem Dei incorruptibilis, & illa qvæ sequuntur à v. 26. vocat *peccata pœnalia. Ecce*, inqvit, *qvotiens vindicat Deus, & ex eadem vindicta plura & graviora peccata consurgunt* &c. Notetur 1. Creator & creatura sunt in cultu inconfusibili. Idololatria est si colatur ullo modo ἡ κτίσις παρὰ τὸν κτίσαντα.

2. Deus

2. Deus in impiorum peccatis se habet non saltem permissivè: sed & objectivè, negativè, privativè (gratiam subtrahendo, ampliorem gradum gratiæ denegando, ita ut ad objecta glorioſa e. c. miracula Dei in Ægypto magis atqve magis indurentur σκληρυνθῆναι) directivè finaliter. Sic induratio nunc conſideratur ut peccatum, nunc ut cauſa aliorum peccatorum, nunc ut peccati pœna. Prioribus modis eſt permiſſio: poſteriori eſt omninò actio à parte Dei. §. 4. 3. Sanctitas Pontificum & Romanæ Eccleſiæ. Sixtus IV. Sodomiæ uſum aliqvibus, qvos vulgatæ ſcortationis tædium conceperat, indulſit. Joh. de Caſ. Archiep. Benev. in laudem Sodomiæ librum ſcripſit, flagitium & artem divinam appellavit, & hi ſunt ſanctiſſimi, & illi infallibiles fidei judices.

11. Per δικαίωμα τοῦ θεοῦ intelligit id qvod Deus legaliter ab homine reqvirit, ut ita *jus naturæ* ſeu gentium & revelet τὸν ἀληθινὸν τοῦ θεοῦ, qvod reſpicit Dei eſſe, conf. v. 18. & 25. & τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ, qvod reſpicit Dei velle legale. Hoc gentes ſciviſſe tùm θεϊκῶς, tùm ἀνθρωπίνως probat Apoſtolo v. ult. c. 1. qvem malâ fide transtulit Vulgatus, pejori contra Chemnitium defendit l. 2. de Verbo Dei, Bellarminus.

12. Capite secundo ad Judæos transit Apostolus, etiam his laudem justitiæ operum abrogaturus. De Judæis agi à v. 17. adusqve finem capitis, in confesso est, ex expressa apostropha: ἴδε σὺ Ἰουδαῖος &c. An autem in prioribus sedecim versibus agatur de iisdem, an verò de gentibus, dubitatum aliqvando fuit. Non de Judæis agi probamus 1. ab argumenti antecedentis, & seqventis illum versum 17. identitate. Argumentum illud est: Sciens legem, docens legem, ex lege judicans, nec tamen legem faciens, non habet justitiam operum legalem, & proinde à lege potius damnatur qvam justificatur. Probamus 2. ex elencho supercilii critici, qvod magis convenit in Judæos censores v. 1. 3. Ex novissimi Judicii comminatione, v. 5. qvod argumentum Judæis magis qvam gentibus convenit. Conclusio hypothetica est: In causa justitiæ eadem est ratio Judæorum & Gentilium. Ratio: qvia Judæus, etsi sub lege, eadem designat peccata qvæ Gentilis sine lege extrinseca: Item à προσωπολημψία divina. Nexus capitis primi cum secundo, ex v. ult. cap. primi, & primo cap. secundi constat. Ibi damnantur jus scientes: hic præter scientiam ipsi doctores: Utrobiqve scelera approbantes & committentes.

13. In-

13. Inexcusabilem esse talem Doctorem, probat 1. ex identitate condemnationis, juxta identitatem operis, sc. talis docens vel judicans, eadem perpetrans, condemnat seipsum, & incurrit Dei judicium, qvippe qvod est juxta veritatem super omnes τὰ τοιαῦτα πράσσοντας: atqve adeò etiam super illos κρίνοντας, ut ita judicium Dei opponatur judicio mundi, conferatur v. 1.

14. Huic responsioni primæ subjicit elenchum qvorundam λογισμῶν, sc. 1. Deum esse Patrem Abrahami seminis. Ergò ad judicium Dei non coguntur exhorrescere Judæi. 2, In exhaustum esse thesaurum longanimitatis, patientiæ & misericordiæ Dei v. 4. Resp. Apostolus: Contemtores divitiarum misericordiæ & longanimitatis divinæ frustra gloriantur de privilegio: & qvia tales sunt, frustra provocant ad thesaurum χρηστότητος, ἀνοχῆς & μακροθυμίας Dei.

15. Finis τῆς χρηστότητος, καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ μακροθυμίας à parte Dei, per se & ex intentione Dei ponitur inductivum pœnitentiæ, v. 4. At ex accidente, ex hypothesi corruptionis, non cujuslibet: sed conjunctæ cum induratione & impœnitentiâ finali, ponitur *thesaurus iræ*, vel potius ἐπισωρευσμὸς ὀργῆς, qvi ipse ἐπισωρευσμὸς respectu plenissimæ

simæ manifestationis alligatur, ad *diem iræ, glorioſæ revelationis & juſti judicij Dei:* Qva occaſione Apoſtolus proceſſum deſcribit noviſſimi judicii, *in qvo* ſc. *Deus dabit unicuique ſecundum opera ſua.* Notetur hic 1. inſignis §. 2.
oppoſitio inter ἠσαωεὶν τ χρηςότητ, ſive *divinæ patientiæ, lenitatis & longanimitatis*, & inter illum ἠσαωεὶν ὀργῆς, ſ. *theſaurum iræ.* Ille eſt theſaurus maximorum beneficiorum, hic eſt theſaurus infinitorum ſuppliciorum: Unde *theſauro iræ* ſtatim *diem iræ, & noviſſimi judicij rigoroſi* adjicit Apoſtolus. Notetur 2. inſigne exemplum, voluntatis §. 3.
Dei, reſpectu diſtinctorum objectorum, in qvæ fertur, diſtinctæ in antecedentem & conſeqventem. Voluntate antecedente, ſeriò vult, ut omnes ſalvi fiant, & ad agnitionem veritatis perveniant, imò finis χρηςότητ & *longanimis tolerantiæ*, etiam reſpectu *vaſorum iræ*, ex intentione Dei, eſt illorum pœnitentia: At voluntate conſeqvente qvæ fertur in homines, qvatenus conſiderantur vel ſub finali fide, vel ſub finali impœnitentia & obduratione, vult, ut qvi pro *theſauro iræ*, fuerunt ἠσαωείζοντες ὀργλ, æternùm damnentur, & ut *in die juſti judicij*, audiant vocem tremendam: Ite maledicti in ignem æternum. Conferatur illuſtre exemplum Luc. 13.

v. 6. 7. in parabola de ficu, qvam idem ἀμπελουργὸς & voluit non eradicari, & suppositâ conditione finalis sterilitatis, voluit
§. 4. eradicari. Notetur finis *longanimitatis & tolerantiæ* erga ficum. Notetur item, tolerantiam illam non esse saltem passivam: sed vehementer activam, operativam, energeticam uti illius ampelurgi erga ficum, ita Dei erga hominem. Conf. de hoc argumento prolixius Rom. 9. v. 22. 23. Item 1. Tim. 2. v. 4. item, 2. Pet. 3. v. 9.

§. 1. 16. Notetur II. σκληρότης illa & ἀμεταvόητος καρδίας, non dicit saltem resistentiam qvamlibet, etiam morosam reluctantiam: sed illa suppositâ, resistentiam affectatam, cum cõtradictione & blasphemia etiam aliqvando conjunctam, qvalis fuit illa in Actis c. 13. v. 45. Conf. Act. 7, 51. Notetur III. insignis descriptio *adventus Jesu Christi secundi & omnium dierum dei novissimi*, qvi dicitur (1) respectu iræ Dei plenissime revelandæ, super omnes finaliter impœnitentes, *dies iræ* (2) Respectu glorioſæ revelationis filii hominis in nubibus cum majestate & gloria multa, item respectu plenissimæ apparitionis gloriæ filiorum Dei, *dies* ἀποκαλύψεως. (3) Respectu Judicii attributionis, *dies* δικαιοκρισίας τ̃ θ̃υ. Conferatur de titulo primo & tertio textus

2. Thes. 1.

2. Thess. 1. v. 5 7. 9. 10. de titulo secundo, Matth. 24. v. 30. 31. item, c. 25, v. 31. Marc. 13, 26. Luc. 21. v. 27. Rom. 8. v 19. 1. Joh. 3, 2. De titulo tertio conferatur præter textus Matt. 12. v. 36. Eccles. c. ult. v. ult. locus insignis 1. Cor. 4. v. 5. ubi benè notentur objecta illius judicii, item actus expressus per φωτισμὸν & φανέρωσιν: item verum veræ laudis principium, in illo demum judicio revelandum. §. 2.

Notetur IV. dicitur vulgò: bonis benè: malis malè fore, quod ipsum intelligendum est cum exceptione benignitatis divinæ, ut sc. si sint sanabiles, mali esse desinant, ut, si permaneant sui similes, sint inexcusabiles. Notetur V. dari gradus uti impietatis, ita & pœnarum: Unde illi contemtores & βλάσφημοι & per violentum obicem, excutientes, intentum à *patientia & tolerantia divina* finem, majores gravioresq; pœnas sunt laturi, ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως Conf. Luc. 12. v. 48. & Matt. 11. v. 20. 21. 22. 23. Notetur VI. dari tam *the-* §. 3.
sauros iræ, quàm *thesauros gratiæ*. Item, peccata hominum obsignari dicuntur in *thesauris Dei*, quando reservantur justo judicio & tremendo supplicio. Conf. illustris textus Deut. 32. v. 34. & notetur exinde, & ex vi hebraismi, quo peccata dicuntur obsignari Dan. 9. v. 24. prævalere lectum קְרֵי quod est לְהַחְתִּם præ

scripto, qvod est לְהַתִּכֵּם Conciliatio tamen utriusqve, ex textu dari potest sc. respectu illius יכרת משיח v. 26. Respectu enim Christi, rigorosissima fuit punitio, in qvem (ut sc. cum impetu, velut agmine facto in illum irruerent, confer. Esa. 53. v. 5. Rom. 15, 3.) reservabantur omnia peccata mundi, velut agnum Dei portaturum peccata mundi.

§. 1. 17. Notamus porrò VII. nullam esse consequentiam in hac illatione: *Deus in novissimo judicio reddet unicuiqve secundùm opera*, E. *per opera ut causam meritoriam justificamur:* Qvod consequens repugnat διὰ καὶ πάσων toti scopo Apostoli, qvi est *operibus nostris omnem justitiam detrahere in articulo justificationis coram Deo.* Conf. c. 3 v. 20. & 24. Praterea aliud est ἀποδοσις, aliud ἀνταπόδοσις; Non dicitur in textu: ὃς ἀνταποδώσει: sed ὃς ἀποδώσει: Nec dicitur ἐξ ἔργων vel διὰ ἔργων, *non per & propter opera:* Sed κατὰ ἔργα vel *secundùm opera.* Licet autem concedamus, illam ἀποδοσιν respectu damnatorum esse ἀνταπόδοσιν: tamen exinde ad opera bona salvandorum non valet consequentia. Neqve enim valet, *opera mala merentur mortem æternam:* E. *opera bona vitam æternam:* Qvia comproportio intrinseca, qvæ ibi datur, hic neqvaqvam datur. Conf. Rom. 8. v. 18. Neqve obstat

§. 2.

ſtat textus Matth. 24, 35. qvia ibi argumentum non eſt à cauſa rei, ſed tantum à cauſa illationis ſ. concludendæ qvæſtionis, ad qvam ſufficit vel ſignum vel effectus ſ. antecedentia, ita ut ſit ratio vel argumentum, etſi non cauſa. Neqve ergò *opera miſericordiæ*, qvibus promittitur retributio ex mera dignatione, non ex operis dignitate ſ. valore, cauſa propria ponuntur: ſed ſaltem ſignum & effectus illius εὐλογίας, unde deducitur κληρονομία regni præparati ab æterno, in v. 24.

18. Propoſitionem illam v. 6. univerſalem: *Deus reddet unicuiqve ſecundum opera ſua*, illuſtrat Apoſtolus oppoſitione claſſium ſalvandorum & damnandorum, qvæ exhauriunt illud objectum expreſſum voce ἑκάστῳ. Claſſis ſc. ſalvandorum continetur v. 7. Claſſis damnandorum v. 8. 9. Subordinatur autem theſis hæc paulina ſuperiori, qvæ eſt in v. 2. *de judicio Dei ſecundum veritatem*. *Reſpectu Claſſis ſalvandorum* talis eſt propoſitio in v. 7. *Deus dabit vitam æternam, non niſi illis, qvi ſecundum permanentiam in bonis operibus qværunt gloriam, honorem & incorruptibilitatem*. Notamus circa hanc propoſitionem 1. variationem interpretum. Lutherus noſter ita expreſſit: GOTT wird geben Preiß und Ehre und unvergängliches Weſen/ denen §. 1. §. 2.

die mit Gedult in guten Wercken trachten nach dem ewigen Leben: juxta qvam versionem, vel tres illæ voces sc. δόξα, τιμὴ & ἀφθαρσία, essent toti versui anteponendæ, item comma post verbum ζητοῦσι esset expungendum, item particula μὲν pariter delenda: Cœterum cum hæc trajectio sit violenta nimis, & præterea particula μὲν, evidentem respectum oppositum habeat ad particulam δὲ qvæ est in v. 8. proinde, ad conciliandum Lutherum, hæc lectio prævaleret: Τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ ζητοῦσι ζωὴν αἰώνιον, δόξαν, τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν, qva ratione de commate saltem qvæstio esset, §. 3. post verbum ζητοῦσι. Notamus obiter codicem Parisiensem, pro verbo ζητοῦσι legere ζῆσι. In reipsa parum interest, sive verbum ζητοῦσι, immediatè referatur ad ζωὴν αἰώνιον, uti legit Lutherus, sive ad δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν, uti habet codex Græcus: Qvid enim interest? *Deus dabit vitam æternam illis qvi qværunt gloriam:* &c: *Deus dabit gloriam &c. illis qvi qværunt vitam æternam.* Omninò tamen lectio Græca, qvam etiam seqvitur codex Syrus, nobis magis probatur. §. 4. Notamus II. Bezam, qvi alio modo, malè componendo & dividendo tex-

tum,

tum, ita expressit: *Deus illis, qui secundum patientiam vel tolerantiam, qværunt boni operis gloriam &c. dabit vitam æternam*, qva ratione comma post voces ἔργου ἀγαθοῦ malè esset expressum, post voces autem κατὰ ὑπομονὴν malè esset omissum. Non opus est ita textum torqvere: neqve enim periculum Papismi est, in hac propositione Apostolica: *Deus dabit vitam æternam sed nonnisi* τοῖς ἐπιζητοῦσι *futuræ vitæ gloriam*, seu incorruptibilem, & immarcessibilem, qvæ in cœlis reservatur κληρονομίαν (conf. explicatio vocis ἀφθαρσίας 1. Pet. 1, 4.) & qvidem τοῖς ἐπιζητοῦσι κατὰ ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, i. e. secundum persistentiam, vel secundum constantem & finalem immanentiam, in bono opere.

19. De voce ὑπομονῆς accuratè notandum est, illam ad solam perseverantiam in adversis, s. sustinentiam affectus dolorifici, restringendam non esse: Atqve adeò malè vocem illam per patientiam, ut illa est particularis virtus theologica, hoc in textu exprimi, pejus exinde concludi: Apostolum talem hic propositionem habere: *Patientia est necessaria ad salutem*, qvæ nullibi est in Apostolo. Contra amplior vocis ὑπομονῆς usus est, tùm alibi, tùm in sacris literis: nota sc. perseverantiam in qvovis affectu tùm con- §. 1.

cupiscibili, tùm irascibili, tàm circa objecta sacrata: qvam desiderata ac expetibilia; tam circa credita, qvam circa adversa. Non
§. 2. E. semper objectum est res dolorifica: sed indefinitum ὑπομονῆς vocabulum ex qvalitate objectorum de qvibus prædicatur, est limitandum: Sic 1. Thes. 1. sanctissimum est trifolium, in laude Thessalonicensium, sc. 1. fides, 2. charitas, 3. spes. Singulis autem addit πάθος aliqvod proprium, sc. fidei ἔργον: charitati κόπον: spei ὑπομονὴν ἐλπίδος. Atqve adeò ὑπομονὴ ἐλπίδος, est spes gloriæ Dei, qvæ ipsa conjuncta est cum perstientiâ, s. finali permanentia, unde illud Apostoli: Spes non confundit Rom. 5, 4. Sic conf. Jac. 1, 4. & Matth. 24, 12. & patebit qvid h. l. sit ὑπομονὴ ἔργου ἀγαθοῦ, & qvomodo exinde non probetur meritum boni operis vel bonorum operum. conf. pariter Hebr. 10. à v. 35. ubi ὑπομονὴ explicatur per μὴ ἀποβάλλειν τὴν παῤῥησίαν τῆς πίστεως, qvod faciunt Apo-
§. 3. statæ. Finaliter E. credentes sunt ὑπομένοντες, & tales faciunt τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, atqve adeò adipiscuntur promissionem. v. 36. Sic ibidem v. 38. & 39. opponuntur οἱ ὑπομένοντες & οἱ ὑποστέλλοντες, qvi sc. non credunt finaliter, sed deficiunt à confessione Evangelii;

Evangelii: Paulò autem post ὑποστολῆς opponuntur ὑποστάσεως, datur E. ὑπομονὴ πίστεως, datur ὑπομονὴ ἐλπίδος: atqve sic facilè patet, qvid sit ὑπομονὴ ἔργου ἀγαθοῦ Conf. Joh. 6. v. 29.

20. Notamus hæc doctrinalia I. uti duæ §. 1.
sunt classes hominum: sc. una credentium, & κατ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, inqvirentium δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν, seu τὸ ἐργαζομένων τὸ ἀγαθὸν, v. 7. & 10. Altera, τῶν ἀπειθούντων, s. non obedientium veritati, item τῶν κατ' ἐργαζομένων τὸ κακὸν: v. 8. & 9. ita duo qvoqve sunt status post hanc vitam, & consummationem seculi, sc. ζωὴ αἰώνιος, v. 7. qvæ ipsa explicatur per δόξαν, τιμὴν καὶ εἰρήνην in v. 10. & θυμὸς καὶ ὀργὴ s. exacerdescentia & ira æterna, qvæ ipsa explicatur per θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν s. afflictionem & angustiam in v. 8. & 9. Purgatorium ergò, limbus Patrum, illæ regiones inferorum, Papisticum figmentum sunt. Post hanc vi- §. 2.
tam non est nisi iræ æternæ vel vitæ æternæ locus. Notamus doctrinale II. idemq; practicum. Sancti sunt milites Jesu Christi, militantes κατ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ: & qvotqvot militant cum perseverantia finali, coronantur. Notamus III. Non seqvitur:

Vita æterna datur quærenti gloriam καὶ ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, item, *Gloria, honor & pax datur omni operanti bonum*, E. *vita æterna &c. datur bono operi, datur ut debita operi,*

§. 3. *datur ut effectus operis.* Contra in textu non memoratur bonum opus: sed *operans*, vel ὁ ἐργαζόμενον τὸ ἀγαθὸν. Vid. v. 10. Conf. quâ phrasin ἐργάζεσθαι Joh. 6. v. 27. 28. Talis merces qvæ datur operanti, datur ex liberalitate donantis, datur filiis, non datur servis: Præterea in scripturis latiùs patet merces qvam meritum, ut ita à mercede ad meritum non valeat consequētia. Sic aliud est, remunerationem esse propter opera, aliud secundum opera, qvod posterius esse potest ex merâ gratiâ: Qvanqvam nullibi in Apostolo dicatur, Deum daturum vitam æternam secundum opera: Propositio enim Paulina in v. 6. & 7. planè aliter se habet, ut ex thesi generali v. 6. concludere non liceat: *Deus dabit unicuique secundum opera.* E. *dabit salvandis vitam æternam secundum opera.* Ipse Apostolus longè

§. 4. aliter subsumit. Neqve valet hæc illatio: Is qvi permanet finaliter in bono opere, est subjectum salvandum, E. bona opera sunt causa salutis: Atqvi ita explicandus est v. 7. & 10. hujus capitis: Item Concio Christi de beatis, Matth. 5. v. 2. 3. 4. &c. Notamus IV. Complexus

plexus peccatorum utriusqve tabulæ, diviniſſimus eſt in v. 8. ſc. qvotqvot ſunt in claſſe τ ἐξ ἐριθείας, id eſt, contentioſorum damnandorum, illi dicuntur reſpectu tabulæ primæ ἀπειθοῦντες τῇ ἀληθείᾳ, i. e. non obedire veritati: Reſpectu tabulæ ſecundæ πειθόμενοι τῇ ἀδικίᾳ. Atqvi ſuper hos omnes eſt θυμὸς καὶ ὀργὴ, θλῖψις, στενοχωρία. Notamus V. apud Deum nulla eſt προσωπολη- §. 1.
ψία: Univerſaliter peccato iraſcitur, nullo cujusqvam perſonæ reſpectu flectitur: ſolo ſatisfactionis Jeſu Chriſti intuitu ad miſerendum ducitur. Doctrinale hoc eſt in v. 11. Notamus VI. Judæi, uti primi in gradu gloriæ: ita primi qvoqve in gradu iræ. Utrobiqve prærogativa datur Judæis præ Gentibus, tam credentibus in vita: qvam incredulis in ira & æterna στενοχωρία: Ut ita excellentius à Chriſto honorati, & ſi in Chriſtum credidiſſent, prærogativâ gradus in gloria fruituri, puniantur etiam graviùs increduli: unde illud πρῶτον inter Judæum & Græcum tàm ponitur in claſſe gloriæ, qvam excandeſcentiæ & iræ, vid. v. 9. & 10.

21. Qvid per Judæum & Græcum intelligat Apoſtolus, in v. 9. & 10. dictum jam ſupra eſt in c. 1. v. 16. Videnda hic eſt oppoſitio, qvâ vox Ἕλλην vel opponitur barbaro, ut

ſit

fit c. 1. v. 14. vel Judæo, ut, v. 16. & c. 2. v. 9. 10. De una metropoli religionis, tribus a. politiæ, qvæ fuerint Babylon, Alexandria, Hieros. De Gemina Judæorum διασπορᾷ, Asianâ sc. ad qvam scripserit Petrus, & Europæa de qvâ agitur Joh. 7, 35. prolixè hic agit Scaliger, qvi idem putat in utraqve διασπορᾷ fuisse Judæos: sed in Babylonia usos esse Targumim, in Europæa usos esse τοῖς LXX. atqve hinc posteriores dictos esse ἕλληνες, ejusdem Scal. Sententia est: qvi ipse putat, illos ἑλληνιστὰς esse Act. 6. v. 1. & c. 11, 20. qvi contradistingvantur Hebræis, id est, Judæis metropolitanis, Hierosolymitanis. Videantur de hac controversia Scaliger, Beza & Salmasius.

§. 1. 22. Thesin, qvam posuerat Apostolus v. 6. absolutè: & v. 7. 8. 9. 10. per μερισμὸν s. distributivè, probat v. 11. tali protheſi: Apud Deum non est προσωπολημψία: Unde argumentum: Qvorum est eadem conditio, qvorum eadem sunt facta, eadem peccata, eorum eadem qvoqve est apud Deum ἀπροσωπολήπτως ratio: atqvi Judæorum & gentium &c. E. Min. probatur ab Apostolo, v. 12. 13. 14. 15. 16. sc. v. 12. occurrit hæc gemina thesis: Judæi peccaverunt: Gentiles peccaverunt: qvod audem Judæi peccarunt cum lege, Gentiles absqve lege, id non mutat speciem ejusdem condi-

conditionis inter Judæos & Græcos: Sed uti damnantur Gentiles absqve lege, ita Judæi cum lege. Notetur hic I. qvâ locum communem de Deo ἀπροσωπολήπτῳ Actor. 10. v. 34. 35. Gal. 2, 6. Ephes. 6, 9. Col. 3, 25. 1. Pet. 1, 12. Deut. 10, 17. 2. Chron. 19, 7. §. 2. Notetur II. Gentiles pereunt ἀνόμως & non pereunt, ἀνόμως: Utrumqve est in Apostolo, v. 12. 14. 15. Pereunt ἀνόμως respectu legis extrinsecùs promulgatæ vel scriptæ: Non pereunt ἀνόμως respectu legis connatæ, & illius naturalis γνωστοῦ τοῦ θεοῦ, & δικαιώματος τοῦ θεοῦ vid. c. 1. v. 19. & 32. qvia, licet nec legem prolatam per Mosen vel audiverint vel observaverint, nec naturali γνωστῷ τοῦ θεοῦ satisfecerint: tamen, qvatenus in condendis legibus publicis & ratione vitæ privatæ, honesta præcipiunt, turpia prohibent, hoc ipso legem externam non habentes, ostendunt opus legis scriptum in cordibus, accedente conscientiæ testimonio, & τῶν λογισμῶν ἢ κατηγορίας ἢ ἀπολογίας, vid. v. 15. Notetur III. de gentibus peccantibus absqve lege, Apostolus saltem usurpat verbum ἀπολοῦνται: De Judæis autem cum lege peccantibus, usurpat verbum κριθήσονται, qvo ipso notatur, illos rigorosiori judicii censuræ obnoxios fore, tan- §. 3.

qvam

qvam judicandi & damnandi ἀφ' νόμῳ idq; *in die, qvo judicabit Dominus de occultis hominum, secundum Evangelium Pauli per Jesum Christum.* vid v. 16. Notatur E. rigorosius judicium Judæorum, vel μεῖζον κρίμα, Jac. 3, 1.

§. 4. Conf. item Matt. 11. 21. 22. 24 Notamus IV. Si Deus non revelasset legem scriptam, tamen ad damnandos Judæos satis juris Deo fuisset, & sic periissent ἀνόμως, uti Gentiles. Notamus V. apud Deum ex lege justus esse neqvit, nisi qvi universæ legis est observator, & adeò nullo modo est peccator: qvod cum per incapacitatem lapsus impossibile homini in hac vita fore Deus præviderit, proinde Deus ordinatione sua disposuit, ne perfecta legis observatio homini in hac vita possibilis esset. Conf. Gal. 3. v. 17. 21. 22. Frustra objicitur à

§. 5. Pontificiis textus ex v. 13. οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται, i. e. factores legis justificantur; E. non fide sed operibus justificamur. Nos enim subsumimus: nullus homo præter Christum est factor legis, E. nullus homo ex operibus justificatur. Sententia hæc Paulina est legalis, malè explicata ab August. lib. de Spiritu & liteta, c. 26. Usus hujus & similium sententiarum est, non modum salutis ostendere: sed nos de peccato convincere, ut vitâ & salute ex lege denegatâ, ex Evangelio offeratur medicina.

23. Ex

23. Ex professo autem contra Judæos disputat Apostolus à v. 17. Probaturus Judæos in laude justitiæ operum: nihilo meliores esse Gentilibus: qvam proinde thesin majori conatu & artificio Rhetorico, nunc tractat Apostolus, idq; per occupationem, in qva explicat excellentias glorioſorum Judæorum. Gloriabantur sc. I. *in pulcherrimo & avito nomine JUDÆI:* Unde Apostolus: ἴδε, inqvit, σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ. Notetur hic (1) Vulgatus, qvi reddidit: Si autem tu Judæus cognominaris: ac si esset ἐὰν δὲ σὺ: qvæ lectio etsi, teste Bezâ invenitur in qvibusdam codicibus. sine dubio tamen spuria est, licet illam etiam habeat Syrus. Notamus (2) Apostolum uti vocabulo ἐπονομάζεσθαι, ut sc. ostendat, illos *nominales* saltem Judæos esse, qvi sc. non tanti mensuram nominis explent: Atqve adeò dum Paulus excellentiam Judæorum proponit, simul elenchum addit. §. 1. §. 2.

24. Gloriabantur II. Judæi *de depoſito legis Mosaicæ:* Ubi Apostolus eodem artificio elenchum, gloriæ Judæorum interspergit, dum illam his verbis enunciat: ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ. Vox enim ἐπαναπαύεσθαι, docet *Judæos in lege latè acqviescere, in ejus depoſito ſecuros indormire,* & sic pulchrè Apostolus in illo ipso, in qvo Judæi gloriabantur, illorum νωθρότητα & veternum redarguit. 25. Glo-

§. 1. 25. Gloriatio Judæorum III. exprimitur per: καυχᾶσθαι ἐν θεῷ, i. e. gloriari in Deo, qvod sc. Israelis gloria Deus sit, & qvod ipse Israel Dei gloria sit. Cœterum ita gloriari in Deo, propter externam denominationem à Deo, titulus vanus & sine re est. Gloriabantur IV in γνώσει & θελήματος, s. in excellentissimâ cognitione voluntatis divinæ. Gloriabantur V. in Spiritu discretionis, per qvem possint discernere discrepantia à voluntate Dei revelata. Gloriabantur VI. in institutione legali, vel qvod essent κατηχούμενοι ἐκ & νόμου. Unde jam seqvebatur VII.

§. 2. Gloriatio titulorum, qvo gloriabantur se esse *ductores cœcorum, lumen in tenebris ambulantium:* v. 19. Cum tamen ipsi essent cœci, & Scotistæ maximi: Ex eadem excellentia legalis κατηχήσεως, jactabant se esse *insipientium informatores, infantium magistros, habentes formam cognitionis & veritatis in lege*, v. 20. Signanter autem μόρφωσιν explicat Apostolus. Aliud enim est γνῶσις τῆς ἀληθείας, aliud μόρφωσις γνώσεως τῆς ἀληθείας: Illa in theoria non subsistit, qvalis theoretica saltem μόρφωσις illa τῶν ἐπονομαζομένων Ἰουδαίων.

IN EPISTOLAM AD ROMANOS
DISPUTATIO VI.
à vers. 17. cap. 2. ad vers. 21. cap. 3.
Absolvens

CONFIRMATIONEM THEMATIS PRIMI,

respectu duarum prothesium,
quæ sunt
1. *Tam Iudæos, quam Græcos & adeò omnes esse sub peccato.*
2. *Ex operib. legis nullam carnē coram Deo justificari.*

Quam
DEO TRINUNO MODERATORE
Consentiente Venerandâ Facult. Theol.
SUB PRÆSIDIO
VIRI Maximè Reverendi, Amplissimi
atque Excellentissimi
DN. AUGUSTI VARENII,
SS. Th. D. Hebr. ac Catech. Christ. Pr. P.
celebratissimi, Fautoris, Promotoris & Præceptoris nunqvam non venerandi,
Placido Examini subjicit
MATTHIAS Petersen/ Rostoch.
Ad Diem I. Decembr.
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis à secundâ postmeridianis.

ROSTOCHI
Prælo RICHELIANO, cIↃ IↃC LV.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0181
DFG

VIRIS

Plurimum Reverendis, Amplissimis ac Excellentissimis

DN. JOACHIMO FABRITIO,

SS. Theol. D. Hebraicorum in illustri Pædagogio, qvod Stetini est, Professori celeberrimo, Vice-Superattendenti ibidem graviſſimo.

DN. MICHAELI COBABO,

SS. Theol. D. ut & Matheseos, in alma hac Rosarum, Professori Publ. maxime celebri.

Fautoribus & Promotoribus meis magnis

Hoc qvale, qvale, tum ad gratitudinem, pro singulari in me benevolentia, declarandam, tum ad eandem porrò eliciendam

offero

MATTHIAS Petersen.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0182
DFG

COROLLARIA RESPONDENTIS.

1. AN *Verbum divinum, quatenus præscinditur à scripto, vel ore prolato, ab eodem realiter differat?* Neg.

2. *An implicetur contradictio: Si virtus convertens sit Spiritui S. essentialis: & si eadem virtus convertens verbo divino sit essentialis?* Neg.

3. *An in Deum ulla cadat compositio?* Neg.

4. *An missio* JESU CHRISTI, *qua* DEUS *est, sit opus ad intra? an verò opus ad extra? Certo respectu affirmatur utrumque ex Fewrborn. fasc. 2. disp. 2.*

5. *An Angeli sint agentia libera? Affirm.*

6. *An concupiscentia prava, renatis post baptismum perceptum habitualiter inhærens, nec non primi ejus motus ἀκουσίαστοι sive involuntarii sint ex se & natura sua peccatum? Affirm.*

7. *An Electi ad tempus totaliter fidem & Spiritum S. inhabitantem, peccatis mortalibus, excutere possint? Affirm.*

Ad

Ad

Præstantissimum & Doctissimum

DN. MATTHIAM PETRÆUM,

SS. Theol. Cultorem laudatissimum, & in Collegio Paulino-Romano

RESPONDENTEM,

SOrs in Matthiam cecidit PAULINA Petræum:

MATTHIÆ & PAULI

Spiritus esto tuus!

Celerrimè honori & amori qvod debuit

L. M. Q.

Augustus Varenius,

SS. Theol. D. Hebraicorum & Cateches. Christianæ Profess. Publ.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0184
DFG

CONFIRMATIO I. PAULINI THEMATIS,

à v. 17. c. 2. ad v. 21. c. 3.

THESIS 26.

A cap. 2. v. 17. Apostolum apertè & expresso nomine, splendidâ item & vehementi oratione, sermonem ad Judæum convertere, eundemq; tùm per τὰ σφόδρα σεμνὰ seu insignia excellentiarum & privilegiorum prærogativa, supra Gentiles attollere, v. 17. 18. 19. 20. 25. tùm ex illis ipsis & damnabilem convincere, & infra Gentiles deprimere v. 21. 22. 23. 24. 26. 27. ad finem usqve capitis, ex sup. th. 23 24. 25. & αὐτοψίᾳ textus constat. §. 1.

Gloriatio Judæorum ad duo generalia contrahitur capita: unum מתן תורה seu *Legale*: alterum ברית המילה seu *Sacramentale*: illud à v. 17. ad v. 25. hoc à v. 25. ad fin. cap. Unde splendidos Ecclesiæ titulos objicere poterant. §. 2.

Utrumqve caput, uti observatum in gradu excellentiæ eminenti supra Gentiles posuisset Judæos: ita profanatum, & turpitèr habitum illos Gentilibus postposuit, vel, qvæ miserabilis est prælatura, in rigoroso judicio, præposuit, undè illud πρῶτον v. 9. Caput primum gloriatio- §. 3.

nis, in 7. classes titulorum, qvos inter in acie ponitur venerabile nomen JUDÆUS, jam supra contraximus: & qvomodo passim per vocabula ἀπονομάζεσθαι, ἐπαναπαύεσθαι per καυχᾶσθαι, per πεποίθησιν & μόρφωσιν, sales Elenchticos interspergat Apostolus, ostendimus. Inter illos, post abstractam illam γνῶσιν τοῦ θελήματος habetur hic glorioſus Elenchus: δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου. Circa illum duo notamus 1. Illa paraphrasis non convenit intento Apostolico: *Tu qvidem scis legem: sed dum aliena à tuâ vocatione facis, sciens volensq; legi contraniteris, ita ut satius esset, te nunqvam scivisse legem Dei.* Natales illa debet vitiatæ versioni Latinæ: *probas utiliora, instructus per legem.* Contra, uti in icholâ sapientiæ copulatur immediatè gradus דעת & בינה Prov. capp. 1. & 2. ita ad utriusqve excellentiam hîc evidens est respectus, ut ita דעת illa sit γνῶσιν τοῦ θελήματος, & בינה sit δοκιμάζειν τὰ διαφέροντα: utrumqve autem debeatur §. 4. §. 5. κατηχήσει ἐκ τοῦ νόμου. 2. Vox καταχεῖσθαι hîc non, uti in sensu Ecclesiastico, notat informationem Elementarem, qvalis est rudiorum: sed perfectam satis, ex intentione ad minimum τοῦ κατηχουμένου, qvi præter gradum

gradum illum רעת & כינה, se excellentissimum νομοδιδάσκαλον, talem scilicet, cujus scientiâ totus illustraretur orbis, adeò ut sit Φῶς τ ἐν σκότῃ, venditat. Sanè in usu Biblico indifferenter se habet hoc *vocalis informationis vocabulum*, resp. *rudiorum & perfectiorum*: nullibi tamen *in sensu patrologico* vox κατηχεῖν, vel κατηχεῖσθ formaliter usurpatur in N. T. (cæteræ etiam voces e. c. κατήχησις, item κατηχητὴς planè non reperiuntur in Scripturis: alia enim ratio est vocis καθηγητής, qvæ unius Christi titulus est Matt. 23. 8. 10.) Loca Actor. 21. 21. 24 generalia sunt ibidemq; generali voce אתאמר expressit illam Syrus. §. 6.

Textus Luc. 1. 4. videtur Patrologiæ favere, & *Timotheum* talem *Catechumenum* facere. §. 7.

Juvat Syrus דתדע שורשה ומלולא אילין דאתלמדת לחין. Pulcherrimum vocabulum illud אתתלמדת qvod respondet Græco κατηχήθης Matt. 13. 52. sed & effectus τ ἀσφαλείας, & vox καθεξῆς pro Catechesi Patrum militare videtur. §. 8.

Cæterum nec omnis qvi est תלמיד s. μαθητὴς est *rudis Discipulus*: nec cui alicubi deest ἀσφάλεια, talis est: nec vox καθεξῆς necessariò reflectitur ad verbum seqvens: sed satis commodè ad v. 1. ita ut com-

parentur *epicheremata* πολλῶν, cum intentione Lucæ. Illi ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι, §. 9. s. *ab aliis carptim, & non juxta perpetuam rerum gestarum seriem prodita*, in *ordinem redigere*, qvod idem & Lucæ placuit Consilium: Unde relatio illius: ἐπειδήπερ πολλοὶ in v. 1 ad ἔδοξε κἀμοὶ in v. 3. sed καθεξῆς, qvia post illos πολλοὺς demum scripsit. conf. de usu illo Act. 3. 24. c. 11. 4. c. 18 23. vel, qvia, uti illorum *Antecessorum* consilium fuit ἀνατάξασθαι: Ita & Lucæ ἔδοξε, παρακολουθῆσαι πᾶσιν ἄνωθεν ἀκριβῶς, & adeò scribere καθεξῆς seu כרם מרם בטכסיס & יציאורין uti Syrus exprimit, juxta qvem respectus esset ad סדר התהיכה. Exemplum *Ordinis magis* §. 10. *attenti à Lucâ qvàm à Matthæo* Heinsius dat in coll. Matt. 23. 6. cum c. 21. 9. Luc. c. 13. 35. & c. 19. 38. Sed Lucam intendisse *Ordine scribendi* certare cum Evangelistis aliis, improbandum. Neqve enim Mattæus αὐτόπτης καὶ ὑπηρέτης τοῦ λόγου includitur in classe πολλῶν ἐπιχειρήσεων v. 1. De voce κατηχεῖν vide ultra Actorum 18. 25. 26. ibidemq; notetur illud ἀκριβῶς & ἀκριβέστερον confer. 1. Cor. 14. 19 Galat. 6. 6. ubi generalem vocis usum rectè expressit noster Lutherus: **Der unterrichtet wird / theile mit allerley guts / dem der ihn unterrichtet.**

27. Ex-

27. Extat Catechismus Apostolicus, sex articulorum fidei comprehensivus Heb. c. 6. v. 1. 2. qvi ipsi dicuntur τὰ στοιχεῖα τ̃ ἀρχ̃ης τ̃ λογίων τ̃ θεοῦ, item ἀρχὴ τ̃ Χριστ̃ λόγου, item θεμέλιον, ipsiq; Catechumeni ibidem vocantur, non ætatis: sed judicii & doctrinæ imperfectioris respectu, νήπιοι, qvippe μέτοχοι γάλακτος, καὶ ὐ στερεᾶς τροφ̃ης, qvia sunt ἄπειροι λόγου δικαιοσύνης, & oppositi τοῖς τελείοις, qvibus Apostolus Δι' τὸ ἕξιν tribuit αἰσθητήρια γεγυμνασμένα πρὸς διάκρισιν καλ̃ τε καὶ κακ̃ Ebr. c. 5. v. 14. Talis ergò διδάσκαλος νηπίων est Catecheta. §. 2. Unde qvæstio, *an hoc sensu accipiendus titulus* JUDÆI in v. 20.? Sanè Apostolus JUDÆUM talem non facit *Catechetam:* nec convenit supercilio Pharisæi (cujus πεποίθησιν hîc Apostolus exprimit vid. v. 19.) Professio talis *Catecheseos rudiorum:* nisi qvatenus ex tumidâ suâ phantasiâ omnes, Proselytos maximè, præ se æstimavit, uti τυφλὸς, Scotistas, ἄφρονας v. 19 ita hîc omnes alios νηπίους s. informes, rudes, imperitos, ipse scilicet ἔχων μόρφωσιν τ̃ γνώσεως seu in Theologiâ Legali *formatus* Magister noster. Atqve ita nec hic titulus probat *Catecheseos Patrum*.

§. 1. 28. Esse illos non nisi ἐπονομαζομένους JUDÆOS, totamq; *illam gloriationem Legalem*, & μόρφωσιν τῆς γνώσεως, *causam Judæorum* insigniorem coram Deo *præ causâ Gentilium* non facere (nisi in pœnis asperioribus) probat Apostolus tùm *generali ratione*: v. 21. *Qvi docet alios, & seipsum non docet, is frustra objicit legalem & Doctoralem* πεπαίδευσιν (vid. v. 17. 18. 19. 20.) tùm *speciali & exemplari inductione* peccatorum tabulæ secundæ, sc. 1. *furti*, v. 21. 2. *adulterij*, v. 22. 3. *sacrilegij*, v. 22. unde

§. 2. ita conclusivè infert Apostolus: *Qvi de Lege gloriatur, & tamen Legem ipse transgreditur, is Deum dedecorat, & causa est, ut blasphemetur inter gentes nomen Dei*, seu ut gentiles arreptâ inde occasione calumniandi, culpam impietatis Deo tribuant, qvod ejusmodi populo jus peculii, Legem, & voluntatis revelationem dederit, qvi nullâ ex parte conetur juxta Legem, vitam instituere v. 23. 24. Atqve Judæus *docens non furandum, & hoc non obstante furatus, docens non mœchandum, & tamen mœchatus, abominatus Idola & admittens sacrilegia* de Lege gloriatur, & Legem transgreditur. E. qvam conclusionem ratione probatam, porrò *autoritate prædictionis* confirmat Apostolus v. 24. habito respectu ad textus Esa. 52. 5. Ezech. 36. 20. ubi illud γέγραπται, Notetur E. hoc

hoc fulmẽ Apostolicũ: *Qui in Lege, in Christianismi professione gloriatur, sive sit* νομοδιδάσκαλος *& Doctor Theologus, sive privatus Christianus, & ipse non vivit, prout Lex & Christianismi professio postulabat, Deum dedecorat, & causa est, ut inter sive paganos, sive incredulos alios, blasphemetur nomen Dei:* uti contra, si professioni Christianismi sanctitas vitæ respondeat, *& luceat lux nostra coram hominibus, glorificatur pater noster, qui est in cœlis* Matt 5. 16. *& ornatur* ἡ διδασκαλία τὸ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ Tit. c. 2. 10. Quæ §. 4.
oratione ipsam notamus 1. Elenchus v. 21. 22. 23. est interrogativus & tantò fortius objurgativus, non simpliciter enunciativus. 2. Capita elenchi e. c. *furari, mœchari,* ἱεροσυλεῖν tribuuntur Judæis non tantùm resp. *affectus & internæ cupiditatis:* sed etiam resp. *externi operis:* probatur ex *causalitate gentilis blasphemiæ* v. 24. 3. Illud crimen tertium: ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς, non adeò liqvidum. Sanè illud ἱεροσυλεῖν §. 5.
respondere debet suo antitheto qvod est βδελύσσεσθαι τὰ εἴδωλα, & adeò in participatione cultus Idolorum intelligi debet: At commodissimè hâc ratione applicatio fieret ex 1. Cor. & 10. & c. 10. 28. h. s. Tu profiteris, qvod sit ἐδὼν εἴδωλον ἐν κόσμῳ & qvod ἐδεὶς θεὸς ἕπερος εἰ μὴ εἷς, *Tu magnâ voce professionem*

jactas Lectionis : Audi Israel, JHOVAH Deus noster Deus unus est : Deut. 6. 4. & tamen sciens, volensq; Convivator accumbis in Idoleo, & vescеris Idolothytis cum Ididolatris.

§. 6. Cœterum, cum ἱεροσυλεῖν sacrlegium sit, Chrysostomus & Theophylactus de furto explicant, *quo, cupiditate victi Judæi res Idolis consecratas, contra legem usurpabant*, Syrus autem de *templi spolio* apertè explicuit: מחלץ אנתי בית מקדשא *Tu spoliaris domum sanctuarij :* Neqve verò opus est ad Syrum explicandum *solos Sacerdotes templi Hierosolymitani*, fures sacrorum thesaurorum hîc proclamare.

v. 7. Fuerunt & alii & alibi tales ἱεροσυλῆντες, etiam Romæ ipso tempore Pauli : vid. illustre exemplum emunctæ sub religionis & ornatus templi titulo *Fulviæ Saturnini* à 4 nebulonibus Judæis insigni auri, purpuræq; pretio, propter qvod ἱεροσύλημα ejecti Judæi omnes Româ sub Tiberio, 4000. in Sardiniam relegatis, *apud Josephum l. 18. antiq. Jud. c. 5.* Cœterum ἱεροσυλία illa Ididolatrica multis modis fieri poterat. Nam & talis *Idolothytophagus, & raptor sive anathematum Ididolatricorum*, §. 8. sive *sacrorum thesaurorum*, dum Idola abominatus, unius veri Dei Professorem & Cultorem se jactabat, hoc ipso, Deo majestatis indivisibilis gloriam iterum eripiebat, & ita fiebat

bat maximus Sacrilegus. Poterat & aliis modis idem, &, voce βδελύσσεσθαι καὶ εἴδωλα, & reipsâ strenuè ἱεροσυλεῖν.

29. Gloriationis Judæorum *caput alterum* erat *sacramentale*, de qvo agit Apostolus à v. 25. idq; (tùm 1. *privilegium sacramentale*, qvod erat *Circumcisio*, nominando, tùm 2. *privilegii illius abusum* exprimendo. Scilicet: παραβάτης νόμου seu *qvi per literam & circumcisionem est transgressor Legis*, illũ nil qvicqvam juvat Circumcisio: & adeò, *qvi nec ipse Legem implet, nec credit in eum qvi perfectè Legem implevit*, & est πλὴν νόμου εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι, *frustra gloriatur de Sacramento Circumcisionis*, frustra prælaturam sibi tribuit supra præputium, qvi habet *Circumcisionem saltem carnis non cordis:* qvin *Gentilis non circumcisus servans legem, non tantùm Judæo carnaliter circumciso erit melior: sed & condemnabit Judæum* τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου v. 25. 26. 27. §. 1.

Hâc occasione præeminentiæ Gentilis fidelis præ Judæo infideli & *Judæum* & *Circumcisionem* duplicem distingvit Apostolus v. 28. 29. Judæus sc. vel est ὁ ἐν τῷ φανερῷ *qvi est talis in propatulo seu manifesto*, i. e. qvi est Judæus tantùm Sangvine & Genealogiâ, circumcisus carne non corde: vel est Judæus ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ seu *in occulto* §. 2.

culto, qvi scil. talis est fide per sangvinem excellentissimi Judæi JESU CHRISTI, & *circumcisus corde, etsi non carne*: ille ὁ ἐν τῷ φανερῷ habet *laudem ex hominibus*: hic seu ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ, *ex Deo* vid. vers. ult. & notetur illud ᾧ *in Latino ambiguum*, in Græco *ad Judæum* τῷ ἐν κρυπτῷ & *circumcisum corde, in Spiritu, non Literâ referendum*. Sic circumcisio ἡ ἐν τῷ φανερῷ est, uti Apostolus statim addit: *Circumcisio* abstracta *carnalis* ἡ ἐν σαρκί: Circumcisio ἐν κρυπτῷ est *circumcisio interna cordis, spiritualis*, seu ἐν πνεύματι *spiritualiter intellecta* & γράμματι, uti illa Circumcisio ἡ ἐν φανερῷ, qvippe qvæ *secundum literam legis*, saltem amputabat pelliculam præputii, non attendens ad sublimiora mysteria Sacramenti. Qværitur circa hanc sa-
§. 3. cramentalem gloriationem. 1. Qvomodo *fructus circumcisionis seu* ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς suspendatur *ab observatione legis*, & qvomodo per circumcisionem inducta fuerit obligatio universæ legis faciendæ Gal 5. 3.? Inde enim videtur alterutrum seqvi, sc. *vel Judæos circumcisos perfectè legem Dei servare potuisse, & servasse*, vel *non habuisse* ὠφέλειαν τῆς περιτομῆς. Resp. 1. Aliud est: περιτομὴ ὠφελεῖ, ἐαν νόμον πράσσῃς: & aliud: περιτομὴ

οὐκ

οὐκ ὠφελεῖ ἐὰν μὴ ὅλον τὸν νόμον πράσσῃς, εἰ δὲ μὴ, ἀκροβυστία σου γέγονεν. Illud, non hoc dicit Apostolus v. 25. neqve ullibi reperitur hæc propositio: *Circumcisio non prodest, nisi perfectè & in Legali rigore Legem observantibus:* neqve ex ordinatione Dei prævidentis incapacitatem lapsus & illud ἀδυνατοῦν τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς Rom. 8. 2. Circumcisio unqvam obligavit individuum circumcisum, ad *subjectivam & perfectam* legis observationem, velut *possibilem:* sed, & illa fuit ordinata ut §. 4. instrumentum sacramentale, per qvod *tota justitia Christi ut Mediatoris*, atqve adeò illa in rigore *satisfactoria Legalis*, sive imputaretur & cum fide donaretur infantibus, sive obsignaretur in adultis credentibus; Unde Circumcisio σφραγὶς τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, illius scil. qvam habuit Abrahamus ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ dicitur Roman. 4. 11. & uti ὁ νόμος *430. annis promulgatione posterior*, οὐκ ἀκυροῖ τὴν ἀπὸ θεοῦ εἰς Χριστὸν προκεκυρωμένην Gal. 3. 17. ita nec illa, qvæ fuit in Circumcisione *legalis obligatio:* & uti non datus est ὁ νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι: ita nec *Circumcisio* obligavit ad τὸν νόμον τὸ δυνάμενον ζωοποιῆσαι: sed hâc ratione habuit se, ut Pædagogus εἰς Χριστὸν:

neqve

neqve minùs dicere licuit de *Circumcisione*, qvàm de *Lege*: περιτετμῆ ἄρχεις ἐὰν ἔλθῃ τὸ

§. 5. πνεῦμα Gal. 3. 19. 24. 2. Apostolus hîc loqvitur de circumcisione in statu, & qvidem Adultorum: qværitur qvid in hoc statu, facta olim circumcisio, ἡ ἐν σαρκὶ, ὠφελεῖ, non qvam ὠφέλειαν habuerit in actu e. c. *Circumcisionis Infantium?* ac si nulla ibi fuisset ὠφέλεια circumcisionis *Evangelicæ:* sed tantùm illa *legalis obligativa*. 3. Textus ad Galatas agit de Circumcisione post abrogatum pædagogum, seu post ἐλθοῦσαν τὴν πίστιν, ubi *ad pædagogum* redire, Christo, *qvi est finis Legis* neglecto, est per ὠφέλειαν τῆς περιτομῆς, negare ὠφέλειαν meriti & mortis Jesu Christi, & se facere ὠφελέτω totius Legis vid.

§. 6. Gal. 5. 2. 3. Qværitur 2. qvomodo Apostolus dicere potuerit post abrogatam jam obligationem circumcisionis: περιτομὴ ὠφελεῖ, s. *Circumcisio prodest*. Resp. 1. ex addito, ἐὰν νόμον πρᾶξῃς. Hoc ergò sensu esset enunciatio hypothetica, qvæ nihil ponit in esse absoluto. 2. Etiam *post abrogatam circumcisionem* erat, uti περισσὸν Ἰουδαίῳ, ita qvædam externa ὠφέλεια περιτομῆς materialitèr, illo sensu, qvo affirmat id Apostolus c. 3. 1. 2. 3. Nihil obstat, qvò minus agat Apo-

stolus

ſtolus *cum Iudæo, ut in foro Iudaico, ut ſtante adhuc fœderis pacto:* ubi ὠφελεια fuit circumciſionis, non qvidem ad juſtificationem ex virtute operis: ſed ut fuit 1. promiſſionis de ſalute ſigillum. 2. Ut regenerationis inſtrumentum. 3. Ut discrerionis hujus populi Symbolum. 4. Ut mortificandæ carnis monumentum. 5. Neqve minus probanda, qvæ §. 7. in h. l. habet *Haimo Epiſcopus* qvondam *Halberſtad. Hujusmodi circumciſionem hoc in loco pro ipſo genere gentis accipe, h. e. pro genere Abrahæ à qvo ille populus originem carnis trahit, à qvo etiam ipſa circumciſio exordium ſumſit, & eſt ſenſus: O Iudæe, tunc prodeſt tibi qvod de genere Abrahæ es, & de genere circumciſionis, ſi legem ſpiritualitèr intelligens credis in Chriſtum, cui lex teſtimonium perhibet, & ſi circumciſionem non carnalitèr: ſed ſpiritualitèr obſervas: alioqvi non prodeſt eſſe de genere Abrahæ: ſed magis obeſt tibi.* Putavit Haimo: περιτομὴ hîc nonniſi *concretè* ſumi pro *ſubjecto circumciſo.* Nihil §. 8. notiùs, qvàm ita paſſim ſumi & περιτομὴ & ἀκροβυστία, etiam *ſine reſpectu formali præciſo ad circumciſionis actum.* Hîc tamen, etiamſi daretur talis ſuppoſitio, omninò reſpectus formalis & principalis eſſet ad *Iudæum, qvatenus circumciſum,* & ſic reduplicatio τῆς ὠφελείας eſſet omninò ad περιτομὴν, ut conſide-

ratam

ratam in *sacramentali actu*, unde Judæus dicitur ὁ ἀφὸ νόμε καὶ περιτομῆς παραβάτης νόμε v. 27. idem tamen opponitur ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸ νόμον πλήρη qvæ certè periphrasis est *Ethnici non circumcisi credentis in Christum*, qvi est πλήρης νόμε, & *incedentis juxta Spiritum*, de qvo dicitur, qvod *præputiatus pius* sit judicaturus *sacramentalitèr circumcisos:* & ex professo hîc Apostolus de Circumcisione per aliqvot agit versus: sed & distinctè potuit *duplicem Iudaismum & duplicem circumcisionem* conf. v. 29. Qværitur 3. qvid per *Spiritum & litteram* intelligat Apostolus v. 27. & 29. Resp. 1 Non eadem *Literæ & Spiritus* significatio in Paulo est: uti patebit ex collatione textuum Rom. 3. 27. 29. c. 7. 6. 2. Cor. 3. 6.

§. 9. 8. Sanè in loco 2. Cor. 3. 6. ubi memoratur *Litera occidens* seu γράμμα ἀποκτεῖνον aliud omninò notatur, qvàm hoc ipso loco. Scilicet ipsa *Lex Mosis* in & per *veterem hominem* potentèr operans & damnans *Litera* dicitur: *Doctrina autem Evangelii* & Gratia liberans, & per renovationem sese ostendens, *Spiritus:* neqve verò ex *Litera occidente* ad *literam mortuam* totam sc. Scripturam, V. C. tùm qvia ibi Litera non est *tota Scriptura:* sed *sola Lex:* tùm qvia *ab inesse efficientèr ad inesse formalitèr non* V. C. tùm qvia *Occisio seu mortificatio illa* qvæ

§§

fit per modum *manifestationis & exaggerationis* τῆς κατ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλοῦ ἁμαρτίας energiam & δύναμιν Legis arguit, etsi non illa est δύναμις & ζωοποιῆσαι: ipsaq; Lex manet ὁ νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. Rom. 7. 12. 13. imò illa energia, *vitam formalem legis* potenter ostendit conf. Heb. 4. 12. 2. Per *literam & Spiritum*, §. 10. nec *literalem, & allegoricum sensum* cum Origene: nec *rem terrenam & cœlestem sacramentalem* cum Pareo: nec *externum verbi & Sacramentorum ministerium, ac Entusiasmum* cum Svencfeld. vel hîc vel ullibi in Paulo intelligimus: Non 1. qvia nullus locus qvadrat, nec prædicata *Spiritus* conveniunt Allegoriæ. Non 2. qvia non pars: sed *totum Sacramentum* est σφραγὶς τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως. Non 3. qvia etiam *verbum lectum & auditum* (eadem ratio Sacramentorum) est efficacissimum salutis medium & instrumentum. 3. Placet §. 11. nobis hîc sententia Philippi probata Luthero, in Comm. Ep. Paul ad Rom. in h. l. etsi alibi commentatio illa habet qvædam σκληρότερα: *Observabis hic*, verba sunt Philippi, *duo potissimum vocabula, Literam & Spiritum. Significat enim Litera non sensum literalem seu Historicum, ut Origenes putat: sed omne opus, omnem doctrinam, qvæ non vivit in corde per Spiritum.*

Spiritum. Lex litera est: Evangelium litera est: Historia litera est: Allegoria litera est, Opus externum qvantumvis speciosum in speciem, litera est: adeoq; qvicqvid non vivit in corde per Spiritum & gratiam, litera est. Spiritus est, qvod Spiritu gratiæ in corde vivit. Spiritus est amor Dei & proximi, Spiritus est fides, qvâ ex corde creditur Evangelio.

§. 12. Notetur autem in oppositione illâ περιτομὴ ἐν γράμματι sumi exclusivè, qvæ sc. tantùm est ἐν σαρκὶ vel tantùm ἐν γράμματι, cum aliàs γράμμα & πνεῦμα possint subordinari, ut, sicut idem Judæus esse poterat ἐν φανερῷ & ἐν κρυπτῷ, eadem *Circumcisio* esset *& carnis & Spiritus.* Est ergò Fall. à dicto *secundum qvid ad dictum simpliciter* in illo argumento Manichæorum & Svencfeldianorum, vel etiam Anabapt. *Sacramenta qvæ sunt ceremoniæ in literâ hærentis non sunt vere.*

§. 13. E. *eorum observatio ad regnum & Ecclesiam Christi non pertinet.* Fallit sc. exclusivam hypotheticam pro simplici sumendo: Neqve minùs Pontificiorum thesis, qvæ docet: *hominem justificatum & sub gratiâ constitutum perfectè posse observare & consumare legem Dei*, aliena est à Spiritu Apostolico, & hoc certè textu: qvi nullibi id habet, qvod sæpè ac diversis verbis Apostolum repetere, Estius dicit: *Hominem justificatum facere, servare, consumare legem*

legem Dei. Qvæ enim consequentia ab illis hypotheticis: *Si legem observes.* v. 25. *Si præputium jura legis observet.* v. 26. *Si præputium, Legem servet.* v. 27. (Notamus obiter Syrum voces ἐκ φύσεως ita nectere, ut sit ἡ ἐκ φύσεως πλοῦς, & opponatur τῷ διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς) ad hanc Conclusionem: E. *perfecta legis observatio homini justificato in hâc vitâ est possibilis*, qvalis sanè observatio *omnimodam & actualem conformitatem hominis renati hac in vitâ cum regulâ legis divinæ* reqvirit, qvam qvi comminiscuntur, vel altiorem etiam gradum perfectionis, eumq; transcendentem præcepta Dei, possibilem fingunt, *impudentes deceptores* sunt. Brutum fulmen hic æstimamus *anathema Tridentinum sess. 6. can. 18.* qvia est præter *Evangelium Paulinum*, conf. Rom. 7. 14. 15. Gal. 3. 17. 21. 22. Phil. 3. 9. 10. 1. Cor. 13. 9. 10. contra *confessionem omnium Sanctorum* 1. Johan. 1. 8. 9. Psalm. 32. 6. reponimus cum Paulo illud: ἀνάθεμα ἔστω Gal. 1. 6. 8. §. 14.

Addimus pro conclusione capitis hæc pauca ex textu consectaria 1. *Ad solidam in Domino gloriationem* non sufficit *titulus Ecclesiæ, & externa professio fidei*: sed reqviritur *interna fiducia cordis & obedientia*, qvalis gloriatio est proptiâ civium Ecclesiæ conf. Jer. 9. 24. 1. Corinth. 1. 31. Gloriatio Judæorum erat titula- §. 15.

ris, non gloriatio in Domino. v. 17. 2. Di-
§.16. ctum Augustini: *Baptismus esse potest sine Spiritu conferentis* l. 5. de Bapt. cont. Don. c. 24. qvà legitimationem & veritatem & efficacitatem in actu 1. valet de toto Ministerio: etsi *non semper & undiqvaqve*, qvà salutarem Ministerii administrationem, in actu 2., ubi *per accidens* reproborum ministerium sæpè dat ἐγκοπὴν Evangelio: tùm qvatenus *auditores* scandalizantur, & apud impios impuritate Doctoris in securitate suâ confirmatos, ὁ Θεὸς ἀλυμάζεται, & ita τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται: tùm qvatenus Doctores seu *Ministri impuri*, causa illius βλασφημίας suo Ministerio contemtum, & sibiipsis ταχινὴν ἀπώλειαν & *æternam Dei iram* accersunt 2. Pet. 2. 2. conf. Matth. 23. 3. & h. l. v. 17.
§.17. 19. 23. 3. Fœdus sacramentale (e c. Circumcisionis) fuit reciprocum. Deus promisit gratiam. Homo circumcisus restipulabatur obedientiam. 4. Circumcisi corde, non peccatum non habent: sed non faciunt conf. 1. Joh. 3. 9 Rom. 6. 12. 5. Περιτομὴ ἐν γράμματι & ἐν πνεύματι, Circumcisio carnis & cordis non faciunt duo Sacramenta: sed *unius legitimi Sacramenti* duos actus sacramentales, in Sacramento individuos, & *unius temporis in infantibus & adultis non hypocrytis*, circumcisis

cumcisis. Mediante sc. externâ *amputatione* §. 18.
præputij fiebat *regeneratio & receptio in fœdus*
Dei. Neqve ergò exindè probatur *duplex Bap-*
tismus, qvorum unus sit *Literalis, Elementaris,*
externus, significativus, repræsentativus & tantùm
signi: alter *internus, realis sanguinis, & signati,*
qvalem statuunt Calvinus, Beza: ille in *c. 12.*
prior ad Corinth. hic in *Coll. Momp. p. 446.* ne-
qve unius Baptismi velut *totius sacramentalis*
actiones (qvas distinctas agnoscimus, at tem-
poribus non separamus) faciunt *diversum bap-*
tismum: neqve alia *efficacia sacramentalis* fluit §. 19.
ab Elemento: alia à Spiritu S: sed ipsa *aqva*
Baptismi est ordinarium, Spiritui S. regenera-
tionem hominis executuro, instrumentum &
λετρὸν ὕδα(Θ· (ἐν ῥήμαλι) est λετρὸν πα-
λιγγενεσίας ἐν πνεύμαλι ἁγίῳ Ephes. c. 5. 26.
idq; propriè non metonymicè vid. Tit. 3. 5.
conf. Joh. 3. 5. Rom. 6. 2. 3. Gal. 3. 26. 1 Pet. 3.
21. contrarium qvi statuunt, non possunt non
Baptismum duplicare & contradicere tùm *Apo-*
stolo dicenti: ἓν βάπλισμα Eph. 4. 5. tùm *sa-*
cramentali N. T. numero, qvem Apostolus non-
nisi *dualem* exprimit per illud: πάνλες ἐβα-
πλίσθημεν, εἰς ἓν πνεῦμα 1. Cor. 12. 13. 6. Note- §. 20.
tur & abusus hujus loci in altero Sacramento
N. T. qvem his verbis ostendit Paræus: *In*
circumcisione duo sunt actus: in S. Cœnâ gemina

est manducatio: Una signorum externa: *altera* rerum *interna*, non *duo Sacramenta sunt: sed unius duo actus: conjunctim duo hæc sumuntur à fidelibus, qvi soli digni edunt & bibunt: infideles percipiunt* Symbola: Corpore & Sangvine *non pascuntur.* Distinctio Symbolorum à corpore & sangvine Christi, ita, ut illa tantùm sint *Objectum manducationis sacramentalis* ipsis infidelibus s. indignis, communis, non hæc, ostendit facilè, cujus illâ sint Spiritus.

§. 21. 7. Circumcisionis necessitas erat qvidem *ordinariè summa* Gen. 17. 14. cum casu tamen excepto 1. *infantium mortuorum anteoctiduanorum.* 2. *Proselytorum* ad sangvinem Abrahami non pertinentium, & à Paschate & connubiis Hebræorum abstinentium. 3 Extraordinariè *Israelitarum per 40. annos peregrinantium.* Non minor *Baptismi* necessitas, nec *absoluta*, uti Pontificii, nec *adiaphora*, uti cum Anabapt. Socinianis, Calvinistis: sed *ordinariè summa* Joh. 3. 5. *Casus* tamen *necessitatis*, qvi est *sine contemtus, vel malitiosi neglectus culpa* etiam hîc excipitur, tàm in *infantibus*, qvàm *adultis.* Sed his ob causæ continentiam adjectis, procedendum ad CAPUT III.

§. 1. 30. Nexus capitum evidens est. Fuerat hactenus à v. 17. cap. 2. *Occupatio gemina*, & diluenda ab Apostolo duplex objectio Judæorum glorioſa, una *privilegij Doctoralis & Legalis:*

lis: altera *Sacramentalis* sc. *Circumcisionis:* illo facto, & probato: *Nec gloriatione illâ Legis, nec Circumcisionis, Judæos vincere, nedum coram Deo præeminentiam in justificationis negotio habere*, facilis erat Apostolo Judæorum conceptuum haut ignaro, *Occupatio tertia* talis sc. *Si non datur excellentia Judæorum præ Gentilibus, Circumcisionis præ præputio: imò si præputiati non tantum adæquantur circumcisis: sed etiam anteponuntur, ut judices circumcisorum.* E. nulla est ὠφέλεια, & nullum περισσὸν sive Judæi, sive ipsius circumcisionis: atqve adeò illæ promissiones Deut. 4. 7. Psal. 147 20. sunt titulus sine re. Sed *absurdum posterius.* E. Respondet Apostolus duabus propositionibus, apparentèr (non verè, *qvia non secundum idem, eodem modo & respectu*) contradicentibus, unà *insignitèr affirmante:* alterà, *vehementèr negante.* Illa talis: Τὸ περισσὸν τῦ Ἰουδαίου ἐστι πολὺ κατὰ πάντα τρόπον i. e. *Excellentia Judæi est multa per omnem modum* v. 1. 2. §. 2. Altera talis est: Judæi οὐ πάντως προέχομεν; i. e. *Judæi nullo modo præcellunt: nulla planè illorum præ Gentibus est Excellentia*, v. 9. Utraqve ab Apostolo eodem enuntiatur *formali interrogativo:* Τί οὖν τὸ περισσὸν Ἰουδαίου v. 1. Τί οὖν προεχόμεθα v. 9. Ibi in responsione est: πολὺ κατὰ πάντα τρόπον: hic: οὐ πάντως.

Ex priori responsione, concessâ minore, negat majorem: ex posteriori, concessâ majore limitatâ, negat minorem limitatam. Atqve
§. 3. hâc geminâ propositione explicandâ, & demonstrandâ *totius hujus capitis* absolvitur. Generalis conciliatio apparentis contradictionis hæc est: *Judæorum præ Gentilibus datur insignis excellentia respectu divinæ revelationis:* qvia illi soli ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ad v. 9. at *nulla planè datur coram Deo in articulo justificationis* à v. 9. *ad fin. cap.*

§. 1. 31. Excellentiam Judæorum concessam specificativè probat v. 2. exprimendo unum *primarium* beneficium ex aliis insignibus (qvorum catalogum ad c. 9. reservat) *Oraculorum* sc. *divinorum*, & *Pandectarum Mosis ac Prophetarum nobile sanctissimumq; depositum* seu: ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Πρῶτον sine seqvelâ τοῦ δὲ οὐκ non ordinem: sed eminentiam notare, sive sumatur *nominalitèr*, sive *adverbialitèr*: aliud esse πρῶτον μὲν: aliud πρῶτον μὲν γὰρ: item Græcismum illum: JUDÆI ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, vocem λογίων non ponere in casu recto: sed
§. 2. qvarto, extra dubium est. Per λόγια τοῦ Θεοῦ qvid intelligatur qvæstio est: Nos nec *solam Legis*, vel fœderis Legalis uti opinatur Beza, nec *solam Evangelij* doctrinam intelligimus:

sed

sed *totam revelatam doctrinam cœlestem, tùm quà agenda, tùm quà facienda:* neqve excludimus excellentes patefactiones & circumstantias e. c. *quod Deus ipse cum gentis Judaicæ Patribus sit collocutus qvod ipse Legem tabulis inscripserit, ipse Prophetas miserit* conf. Act. 7. 38.

32. Excellentia illa monere Judæos debuisset, *ut bonâ fide depositarij tantum thesaurum custodirent, neqve custodirent saltem: sed & illo uterentur ac fruerentur, ac vivâ fide crederent in Christum, qvi est finis Legis ac Prophetarum:* at ille finis apud qvosdam frustrabilis (qvippe & non omnes bonâ fide concreditum illud depositum τ λογίων θ θῦ administrarunt, & plurimi in Messiam exhibitum non crediderunt) totam illam destruere poterat excellentiam. Ne id fieret, prævenit Apostolus, & pro illâ Judæorum gloriâ & opponit, & respondet sibiipsi. Objectio formatur: ἠπίστησάν τινες. At *quidam* infidi sunt facti. v. 3. Respondet Apostolus 1. Τί γὰρ εἰ ἠπίστησάν τινες atqve adeò & ἀπιστίας concedendo, & *omnes* tales esse negando: respondet 2. ignorantiam Elenchi ostendendo, sc. non esse in qvæstione, *an qvidam fuerint ἄπιστοι:* sed *an per talem particularem ἀπιστίαν probetur frustrabilitas pacti divini, & nullitas omnis Judæorum privilegij?* Et hujus vehementissimè negati §. 1. §. 2.

negati consequentis occasione respondet 3. memorabili sententiâ: *Hominum incredulitate*
§. 3. *vel perfidiâ non aboletur vel evacuatur fides Dei* (fides illa activa Dei promittentis, &, quæ promisit, constanter ac veracitèr exhibentis) imo: *Esto Deus verax:* omnis autem homo mendax v. 14. ubi notetur: πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης v. 4. at nonnisi λυτὸς ἡπίσθησαν v. 3. Latiùs ergò ψεύστης quàm ἄπιστος. Para-
§. 4. doxum illud Theologicum: *Omnis homo mendax* probat ex textu Psalmi 50. cujus sensus est: *Ego*, ait David *pœnitens, agnosco me peccatorem esse, ut tu solus justus, solus verax, solus justificans Deus habearis, & adeò justificeris* (justus celebris, agnoscaris) *in sermonibus tuis: & vincas, quando tu judicas.* v. 4. Nusquam sc. bonitas Dei evidentiùs sese declarat, quàm in nostro peccato, nec quicquam magis est Dei proprium, quàm misereri peccantium. Igitur, qui humili corde fatentur se injustos, æternamq; iram & judicium meritos esse, si Deus judicio secum velit experiri, justificant Deum: non item, qui se justos & veraces præsumunt. Exemplum utriusque in Pharisæi & Publicani pœnitentis parabolâ Luc. 18. 11.
§. 5. 13. Quæritur hîc, quomodo πίστις Dei maneat ἀπίστευτος? Resp. 1. In textu nihil plus dicitur quàm etsi ἠπίστησαν τινες, *propterea non abro-*

gari

gari πίστιν Θεῦ: atque adeò πίστιν Θεῦ etiam manere πῆς ἀπιστῆσι non est formalitèr in textu. 2. Valet Canon respectu *tàm promissionum absolutarum*, qvàm *hypotheticarum seu conditionalium*. Neutro modo *infidelitas hominum fidem Dei cassam reddere potest*. e. c. Fides Dei est, credentibus perseverantèr finalitèr dare vitam æternam. Potest qvidem homo facere ut non credat: at *non potest facere ut sibi non credenti Deus det vitam æternam*: 3. Sic mutatis subjectis e. c. *Impius non potest facere ut credenti Deus non det vitam æternam*. 4. Valet etiam in universalibus beneficiis, qvo- §. 6.
modo ἡ ἀπιστία ἀνθρώπων οὐ καταργεῖ τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ qvâ e. c. *Deus Solem oriri facit super justos & injustos*: sed & universalibus Ecclesiæ e. c. *Deus propter hominum multorum ἀπιστίαν consilium suum de colligendâ sibi in genere humano Ecclesiâ non mutat*: qvippe qvi in promissionum fide servandâ magis bonitatis suæ gloriam, qvàm ullam hominum perfidiam respicit. Subjicit Apostolus qvorundam §. 7.
λογισμῶν carnis refutationem. Scilicet si injustitiæ nostræ tàm glorioſus est effectus, ut *gloria Dei nostris peccatis illustratur*. E. 1. *Deus est injustus, qvi peccatis hominum irascitur*. 2. *Injustè homo ob peccatum condemnatur*. 3. *Audactèr facienda sunt mala, ut eveniant bona* v. 5.

7. 8. Ad λογισμῶν horum caput blasphemum respondet v. 6. probans *Deum esse justum* & v. 8. talibus Disputatoribus denuntians τὸ κρῖμα ἔνδικον s. *justum judicium*.

§. 1. 33. Illa igitur propositione, qvæ καθ' ἅλλον τρόπον aliqvam prærogativam ex beneficiis Dei tribuebat Judæis, per hypophoram Apostolo solitam & in hoc uno capite *septies* usurpatam, expeditâ, & absurdâ illâ illatione *de faciendis malis ut eveniant bona* (qvam *blasphemiam* à qvibusdam ipsi Apostolo imputatam, ex προλήψει seu profanâ acceptione sententiarum Pauli: e. c. *ubi abundat peccatum, ibi superabundat gratia* Rom. c. 5. v. penult. apparet satis ex parenthesi c. 3. 8.) simpliciter damnatâ: seqvitur nunc propositio altera formaliter superiori contradictoria: ὐ πάντως προεχόμεθα i. e. *JUDÆORUM præ Gentilibus nulla planè est excellentia:* atqve ita redit ad argumenti hypothesin principa-

§. 2. lem, de qvâ egerat toto cap. 2. Probat hanc propositionem per succinctam *recapitulationem totius Disputationis*, qvæ jam inde à v. 17. c. 1. ad fin. c. 2. continetur, ad qvam proinde hîc tanqvam *Demonstrationem jam factam* Apostolus appellat v. 9. προῃτιασάμεθα id est: *jam ante causis datis ostendimus, probavimus*, uti Erasmus: Vulgatus ad literam: *Præcausati*

sumus,

sumus, quod superiori modo *Valla* explicuit Lutherus noster: **Wir haben droben beweiset.** Beza: *Criminati sumus ante.* Sanè §. 3.
tàm simplex αἰτιᾶσθαι, qvàm compositum significationem habet *accusandi*: ut non malè reddatur: *nos jam ante probavimus allegatis criminibus tàm Judæorum qvàm Gentilium totum mundum condemnationi Dei obnoxium.* Viderunt id Batavi, qvi in Bibliis suis ita expresserunt: **Wy hebben te voren beschüldight beyde Joden ende Grieken/ dat se alle onder de sonde Zyn:** addunt in gloss. **Wy hebben met vaste redenen beweesen/ öfte overtuyght/ het Grieckssch Woordt! meeckent dickmael yemandt in rechte beschuldigen/ ende met goet bewyss övertüyghen.** At Syrus simpliciter sine emphasi illâ: קדמנא פשקן i. e. *antea exposuimus, pronunciavimus.*
Patet autem ex hâc voce *Ordo Disputationum* §. 4.
Paulinarum, ne qvis sine accuratissimâ argumentationum seqvelâ Apostolum disputare præsumat. Sic hic v. 9 Compendium est & *breviarium* totius tractationis superioris, cujus hæc est Summa: *Tàm Judæos qvàm Gentes esse sub peccato, carere justitiâ Dei, esse obnoxios iræ & maledictioni legis.* Conclusioni hujus §. 5.
protheseos autoritatem Scripturarum, & *Syllabum testimoniorum divinorum* ſ. τ̃ λογίων
ξ θεῦ

ἔχ θεῦ Apostolus addit à v. 9. adusqve v. 10. probans *totum mundum sub reatu peccati esse:* idq; tùm generalitèr per *negationem justi vel unius:* οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδὲ εἷς v. 10. Sanè si nulli sunt justi. E. *Omnes sunt sub peccato:*

§. 6. tùm specialitèr & distributivè, resp. *horrida corruptionis in mente*, ubi omnis σωφρόνως seu veræ agnitionis Dei & recti de rebus divinis judicii deficientia universalitèr asseritur per: οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν: 2. *In voluntate*, qvia sc. universalis est deficientia bonæ voluntatis Deum qværentis & colentis οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεὸν v. 11. Utrumqve *tùm privativè* v. 12. *tùm positivè* v. 13. 14. 15. 16. 17. 18. probatur, ubi ἀδωκμίαν præstandi ea, qvæ mens ex hypothesi justa esse agnòsceret, & voluntas amplecteretur, per singula membra unà cum positione studii contrarii deducit &

§. 7. in *fonte omnium malorum*, qvi est v. 18. *negatio* יראת יהוה Syllabum Elenchorum claudit Apostolus.

§. 8. Notetur hîc qvà ἔλεγχον *tùm in excessu* peccantium Manichæorum, Flacianorum: *tùm in defectu*, Pelagianorum, Pontificiorum Synergistarum, universalis & horrida naturæ corruptionis descriptio tùm 1. resp. boni privati; tùm 2. resp. mali positi; tùm 3. resp. termini in qvo: tùm 4. resp. Termini

mini ad qvem, ubi *nemo excipitur*, οὐκ ἔστιν οὐδὲ εἷς. Notetur 2. qva ἐπανόρθωσιν. In horridis aliorum lapsibus, labem naturæ nostræ deploremus: & si vel nullius criminis nobis conscii simus, agnoscamus tamen fontem corruptum, & in humilitate μετὰ φόβου καὶ τρόμου nos divino judicio obnoxios esse agnoscamus, *Os coram Deo, ejusq; tribunali obturemus*, nec ullas hic nostras prærogativas, nulla operum nostrorum merita somniemus. Discamus hîc illud Apostoli: σκοπεῖ σεαυτὸν Gal. c. 6. 2. Excepturos hic gentem suam, Judæos, & illos Elenchos propheticos Gentibus imputaturos prævidit Apostolus: Igitur & hîc occupat v 19. tali stereomate: *Quæcunqve lex dicit, potissimum iis dicit, qvi in Lege sunt, & adeò Judæis: non solis Gentibus.* E. *ut ita os omne obturetur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei.* §. 9. §. 10.

34. Qværi poterat, unde illum *Elenchorum Syllabum*, seu 9 illos versus habuerit Apostolus, vel ubi scriptum sit, qvod Apostolus dicit: γέγραπται v. 10. Sed id *ex variis* (non uno) *Scripturæ V. T. locis allegatum esse ab Apostolo*, concessum jam est: Primi 2 & 3. axiomatis autoritas ex Psal. 14. 3. qvarti ex Psal. 5. 10. Porrò 5. 6. 7. 8. 9. ex Psal. 140 3. Psal. 10. 7. Prov. 1. 16. Es. 59. 7. Ps. 36. 2. evidens. Omnes §. 1.

illos

illos versus in Psalmo 14. vel 13. (juxta Græcos & Latin. Vulg.) legit *versio Pontificiis authentica:* neqve defuerunt, qvi cunctos illos olim in fontibus Hebraicis lectos, & exinde malitiâ, nescio qvorum, expunctos esse, conclamarunt: & ipsos LXX. Interpretes testes corruptionis Hebraicorum codicum, certè in libro Psalmorum, allegarunt. Illud malitiosè: hoc non sine crimine ignorantiæ. Il-
§. 2. lius saniores Pontificios hodie pudet, unde Bellarminus hîc pro fontibus pugnat contra Patronos Vulgati, ζηλωτὰς σὺ κρίσιν ἐπίγνωσιν vid. lib. 2. de V D. c. 2. Concedit idem, uti & alii, *nec unqvam fuisse, nec esse debuisse versus illos omnes in fontibus Hebraicis in Psalmo 14.* & per Sphalma Scribæ, occasione continentis argumenti, ex N.T. & hoc ipso Paaui loco in-
§. 3. trasse in Vulgatum. In Græcâ autem versione τ LXX. nec jam inde ab *Origenis & Hieronymi ætate* illa cuncta in Ps. 14. vel 13. lecta: nec hodiè reperiuntur in opere Regio Hispanico, sive in ipsâ Græcâ versione, sive Hieronymianâ translatione: nec in ullo Græco codice. Hîc ergò Vulgatus habet, qvod hic nunqvam habuit, *vel fons Hebræus, vel codex Græcus.* Et tamen, *Psalterium Vulgatæ editionis semper sequitur Græcos,* Symbolum passim est Bellarmini. *Codex Psalmorum Anglicanus* ad qvem hic
v. 4. passim provocat Papismus, *qvis, qvalis, qvantus*

tus fuerit defectum est ab *Ariâ Montano in tom. ult. op. Reg. Hisp.* Vid. Hieron præf. l 16. comm. in Es. & Comm. Psalm. qvi fatetur, *nullos Græcos tractatores Psalmorum in Psal. 13. illa omnia verba legere*.

35. *Condemnato jam toto mundo*, seu probato illo, qvo sine nec gratia Dei, nec justitia Christi intelligi poterat, sc. *& Judæos & Græcos omnes esse sub peccato*, obturatum est os omne, & invicta jam sequitur prothesis 2. seu potius illius conclusio talis: *Propterea ex operibus Legis nulla caro justificatur coram Deo v. 20.* §. 1. cujus majoris firmamenti causâ addit hanc apodixin: *Qvod monstrat peccatum, idemq; revelatum exaggerat, illud non justificat.* Lex &c. E. Minor: διὰ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. Major in nexu γὰρ, qvæ particula ex effectu ἐπιγνώσεως ἁμαρτίας infert illud οὐ δικαιωθήσεται. Errant qvi *Legem saltem ceremonialem* hic notari putant, & *illius solius opera* excludi. §. 2. Contra 1. Lex indefinitè non minùs competit Legi morali, qvàm ceremoniali. 2. Lex ceremonialis fuit tantùm Judæorum: at totus mundus fuit condemnandus, & omne os obturandum. vid. v. 19. 3 ἐπίγνωσις ἁμαρτίας est effectus Legis moralis: tùm qvà *internam perfectionem requirit*, tùm qvà *concupiscentiam ipsam damnabilem ostendit*, tùm

qvà

qvâ *maledictionem omnibus & singulis indicit.* Rom. 7. 7. 11. 13 Gal. 3. 10. Deut. 27 26. Errant
§. 3. qvi *tantùm opera Legis* hic excludi statuunt, non *opera fidei:* vel *opera præcedentia fidem, non sequentia:* Contra 1. in thesi c 1. 16. 17. nonnisi πίστις: Justitia est ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. Evangelium salvat nonnisi πάντα τὸν πιστεύοντα. Contra 2. ex *qvo nemo justificatur coram Deo,* ex *illo nec est justus coram Deo.* v. 20. Contra 3. opera fidei sunt *post* justificationem: non *ante.* 4. Opera sunt Legis non Evangelii: illa mensurat operâ etiam in renatis. *Lex & opera* opponuntur in articulo Justificationis *Evangelio & fidei.*
§. 4. 5. Opera præstita fide, suppositâ, tàm sunt opera, qvàm illa sine fide præstita. E qvando excluduntur *simpliciter* opera ex Jsistificationis circulo, tàm illa, qvàm hæc sunt intelligenda. conf Rom. 4. 2. 6. 6. Judæi illi, qvos ex operibus non justificari hic concludit Apostolus, juxta definitionem fidei papisticam non erant sine fide. Erant enim γινώσκοντες τὸ θέλημα, κατηχούμενοι ἐκ τοῦ νόμου vid. sup thes. 26. Illorum ergò respectu excluderentur apertè illa, qvæ Pontificii vocant, fidei opera. Ita ergò in geminâ conclusione subordinatâ clauditur 1. tomus Apostolicus Romanus: 1. *Omnes homines sunt sub peccato.* 2. *Ex operibus Legis nulla justificatur caro.*

IN EPISTOLAM AD ROMANOS
DISPUTATIO VII.
Exhibens
THEMATIS PRIMI
DE JUSTIFICATIONE
EVANGELICA CONFIRMATIONEM POSITIVAM
à vers. 21. cap. 3. ad finem usqve capitis 4ti,
Quàm
DEO TRINUNO MODERATORE
Consentiente Venerandâ Facult. Theol.
SUB PRÆSIDIO
VIRI Multùm Reverendi, Amplissimi, atqve Excellentissimi
DN. AUGUSTI VARENII,
SS. Theol. D. Hebraicorum ac Catechet. Christ. Professoris Publ. longè celeberrimi, Præceptoris ac Promotoris sui filiali obseqvio devenerandi, colendi,
Eruditorum Disqvisitioni subjiciet
JOHAN ERNESTUS Scheele/
Cella-Lunæburgicus,
Ad Diem XV. Decembr.
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis postmeridianis.

ROSTOCHI
Prælo RICHELIANO, cIↃ IↃC LV.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0217
DFG

Adpræcellentem pietate, moribus & eruditione

JOHANNEM ERNESTUM SCHELIUM,

SS. Theol. Cultorem Eximium,

Nunc

in Collegio PAULINO-ROMANO

RESPONDENTEM.

PEr te Niliaci *qvondam visa* aula Tyranni:
Sangvine *nunc* CHRISTI *pagina nostra* calet.
Tunc Mosis: *nunc* blanda *placet tibi buccina* Pauli:
Justitiam *ex Lege hic*, qvæ sine Lege, *docet*
Intercesserunt annorum qvatuor *orbes*
qvando tibi plausus nostra Theatra dabant.

Sensimus

Senſimus interea ſtudiis & moribus aureis
Pectoris egregii plurima ſigna tui
Sic facias! palmam & victurum nomen habebis
qvod vel ab exeqviis poſthuma fama dabit.
Sic pergas ſtudium pietate probare Tonanti
& patriæ! cujus nobile ſidus eris.

Honori & amori qvod debuit
L. M. Q.

Auguſtus Varenius, D.

CONFIRMATIO POSITIVA DE JUSTIFICATIONE EVANGELICA.

à v. 21. c. 3. ad finem usqve capitis qvarti.

THESIS I.

FUit hactenus CONFIRMATIO *Destructiva*: cujus Breviarium est in v. 20. §. 1.
qvi totius præcedentis Syllogismi Apostolici formalis & materialis conclusio est. Seqvitur nunc formalis POSITIVA Apostolica à v. 21. atqve uti in v. 20. *δὲ* illius: ita particulæ *νυνὶ* ἢ hujus argumenti signa sunt. Summa *Positivæ Apostolicæ formalis est* in v. 21. 22. talis sc. *Justitia qvæ valet coram Deo, est justitia per fidem Iesu Christi in omnes & super omnes qvi credunt, eademq; obtinetur sine lege & operibus legis, & patefacta est sine lege, & tamen illa ipsa est μαρτυρουμένη seu habet testimonium à Lege ac Prophetis.* Germ. **Die Gerechtigkeit so vor GOTT gilt / ist zwar nicht auß dem Gesetz / iedennoch hat sie Zeugnis vom Gesetz.** Continetur in hac §. 2.
Positivâ *trias* particularium propositionum
1. *Iustitia qvæ valet coram Deo est per fidem in Iesum Christum, eademq; offertur omnibus & solis, sine discrimine nationali credentibus.* 2. *Iustitia*

quæ valet coram Deo manifestatur sine lege. 3. *Iustitia tamen illa omnium fuit temporum, & comprobatur testimonio Legis ac Prophetarum.* Primum & secundum in hoc capite á v. 23. Apostolus potenter confirmat: tertium toto c. 4. tractat, probans ibidem per exemplum Geneseos c. 15. *de fide Abrahami*, justitiam illam esse μαρτυρουμένην ὑπὸ νόμου: per textum autem *Davidis* ex Psal. 32. esse illam μαρτυρουμένην ὑπὸ προφητῶν: ut ita in brevissimâ hâc sententia: *Iustitia quæ πεφανέρωται χωρὶς νόμου est μαρτυρουμένη ὑπὸ νόμου* totius sequentis operis Idea contineatur.

§. 3. Quæritur autem *quomodo χωρὶς νόμου, cum semper ante ἄφεσιν ἁμαρτιῶν requiratur ἡ μετάνοια, quæ certè est ἐκ νόμου*, cum רוח בער משפט ורוח copulentur ab Esaiâ c. 4. 3. & Christus ipse jusserit *prædicare μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν inter omnes gentes* conf. Luc. 24. 47. Actor 17. 30. 31? Resp. 1. In textu non dicitur ἡ δικαιοσύνη Θεοῦ ἡ χωρὶς νόμου sc. in applicatione & praxi: sed ἡ δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται χωρὶς νόμου. Aliud est: *Iustitia quæ valet coram Deo manifestatur sine Lege*: aliud: *Iustitia illa in praxi Christianâ & conversione hominis salutari est sine Lege.* Hoc negamus. *Deus & Evangelium ad*

conver-

conversionem hominis salutarem, in praxi Christianâ ex intentione Dei & naturâ inditâ, etsi diversimodè conveniunt Marc. 1. 15. Joh. 1. 18. Rom. 8. 15. Gal. 3. 5. 12. 23. 24. Uti tamen pœnitentia fidei contradistincta ex Lege est, non *Evangelio, propriè dicto*: ita Justitia fidei *ex Evangelio non Lege*: & uti rectè dicitur: *Contritio πφωτέρωτη χωρὶς ἀγγελίε, etsi non est sine sequela Evangelij illa μετάνοια εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητος*: ita rectè dicitur: *Justitia Θεοῦ revelatur χωρὶς νόμε, etsi non imputatur sine antecedente contritione legali.* §. 4.

2. Neque ergò hîc est repugnantia, Evangelium, *in quo revelatur justitia Dei, in praxi salutaris pœnitentiæ, supponit legem, & adeò non est χωρὶς νόμε, suppositi* sc. &: *Justitia Dei revelatur χωρὶς νόμε.* §. 5.

3. Φανερῶς χωρὶς νόμε idem quod ἀπεκαλύπτεως *non in Lege*: sed *Evangelio* conf. propositio c. 1. 17. & c. 3 21. quæ sunt parallelæ, & hæc illius conclusio: quo modo autem revelatur, eo & imputatur ἡ δικαιοσύνη Θεοῦ sc. utrumque χωρὶς νόμε in sensu composito, licet totum illud: *Justitiam sc. fidei imputari χωρὶς νόμε* non fiat, nisi in subjecto *legaliter contrito*. Alio modo *Lex*, §. 6. alio *Evangelium* versatur circa peccatum. Illa ostendendo, accusando, damnando: hoc *remittendo, tegendo, non imputando*. Non Lex

moralis: sed Evangelium monstrat *agnum Dei, qui tollit peccata mundi*: nec Contritio legalis vel intentionem vel causalitatem habet remissionis peccatorum Gal. 3. 10. Act. 10. 43. Atqve ita manet propositio Apostolica: Δικαιοσύνη Θεοῦ χωρὶς νόμου φανερῶται. Neqve valet illatio: E. ante illam δικαιοσύνην τὴν προφανερωμένην χωρὶς νόμου, non est in subjecto convertendo usus νόμου. De

§. 7. locutione: δικαιοσύνη Θεοῦ rectè notatum ab August. *ad Bonif. l. 3 de Spiritu & litera* 1. esse *prædicationem propheticam*. 2. *Non dici Justitiam Dei, quoniam Deus justus est*: sed *quia homini ex Deo est: qui illa induit hominem, cum justificet impium, & quia eâ solâ coram judicio Dei subsistimus*: planè uti v. 22. *Fides IESU CHRISTI est, non quâ credit ipse Christus: sed quâ in Christo & in Christum creditur*. Circa

§. 8. particulam νυνὶ v. 21 dubium oriri poterat. *Si nunc demum Justitia Dei per fidem Iesu Christi revelatur. E. Patres exclusi à justitiâ & gratiâ Mediatoris, & adeò illi justificati ἐκ νόμου*. Sed responsio 1. ex verbo πεφανέρωται, qvod explicandum *de Clarissimo post ἐλθοῦσαν τὴν πίστιν revelationis gradu*, qvalis non erat πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὴν πίστιν conf. Gal. 3. 23. 25. Ubi proponebatur illa *Justitia* Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ

Χριστοῦ

χριστῶ in *Prophetarum vaticiniis*, in *ceremonialibus umbris*, sub *pædagogia Legis moralis*. Neqve enim sine φανερώσει omni, imò qvà ipsam hypostasin dogmatis, explicità, patres, aliosq; salvatos sub V. T. fuisse, §. 9. *ex addito* apparet, in qvo *illa ipsa justitia testimonium habere* dicitur *Mosis & Prophetarum*: sed & ex Act. 10. 43. 1. Pet. 1. 11 Act. 15. 11. Rom. 1. 2. A φανερώσει autem gradus inferioris ad fidem *Generalissimam* illam *implicitam* non V. C. *Gradum claritatis excellentiorem* in N. T. præ veteri lubentes admittimus: neqve excellentiorem *mysteriorum* e. c. *de SS. Trinitate*, *de Deo incarnando*, *de Mediatore* ἀνθρώπῳ cognitionem, Prophetis, præ aliis Idiotis in V. T. denegamus: sed & hîc varios gradus admittimus. At *fides* illa *generalissima* non gradibus solis & §. 10. circumstantiis: sed *totâ specie* differt à fide explicità, nec adeò est μία πίστις. Sanè fides in Messiam ut ἄνθρωπον futurum, *sine relatione ad naturam divinam*, & fides *in Messiam ut* ἀνθρωπον, non est μία πίστις: neqve ignoratio naturæ divinæ ad Messiam ita se habet, uti *non cognitio, vel Patris, vel Matris, vel patriæ* ad *hunc vel illum hominem*. Scire possum, hanc personam esse hominem, licet ignorem, qvo sangvine cretus, & qvod sit natale solum. At si ignorem, illum habere animam

rationalem: ignorabo qvoqve hominem; ita *ignorato Deo*, ſ. naturâ divinâ, *ignoro Chriſtum*. Apage illam fidem à Sanctis V. T. qvi πάντες τὴν πίστιν ἀπέβαλον. Notamus verbo: *terminum Legis aliter ſumi in hâc propoſitione ſine articulo, vel qvando eſt* χωρὶς νόμου *aliter cum articulo*: ὑπὸ τὸν νόμον. Ibi *Lex moralis* abſtracta: hîc *tota Moſis doctrina*, qvæ certè non fuit *merè legalis*: ſed *inſignitèr Evangelica*, ipſumq; adeò *Evangelium* ἐ ἐυαγγέλιον Μωσῆς, intelligitur conf. Gen. c. 3. 15. c. 15. 6. c. 22. 18. c. 28. 12. 14. c. 49. 10. Deut. 18. 15. c. 32. 43. unde cum Lege hîc copulantur *Prophetæ*. Summa
§. II. eſt: *Iuſtitiam fidei fundari in teſtimoniis Moſis & omnium Prophetarum, qvi omnes magnâ unâq; voce teſtentur nonniſi per fidem IESU CHRISTI, homines credentes coram Deo juſtificari.* Planè ſicut Salvator probaturus illud ἐδεῖ παθεῖν τὸν χριστὸν καὶ εἰς ἐλθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, à Moſe & Prophetis incepiſſe, & ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς *in omnibus illis Scripturis illa qvæ de ſe eſſent ſcripta, interpretatus dicitur* Luc. 24. 27. Idem omnia ſua παθήματα, ipſamq; ἀναστασιν ἐκ νεκρῶν ponit inter capita γεγραμμένα, 1. *In Lege Moſis*, 2. *Prophetis*. 3. *Pſalmis*. ibid. v. 44. Sic Philippus ad Natanelem: *Invenimus*, inqvit, *IESUM Nazarenum, qvem ſcripſit Moſes & Prophetæ* Johan.

han. 1. 41. conf. textus illustris 1. Pet. 1. 10. 11. 12. Sensus ergò auli est: *Justitiæ fidei Moses* §. 12. *& omnes Prophetæ præbent testimonium:* vel, uti Petrus: Τούτῳ (Μωσῆς καὶ) πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσι, *quod* sc. *per nomen Jesu Christi remissionem peccatorum accipiat, omnis qui in Jesum Christum credit* Act. 10. 43. Porrò, Psalmos sub *Prophetis* hic contineri, uti sup. in 1 Johannis, ex c. 4. ubi testimonium propheticum allegatur ex *Davide*, liqvidum est. Conferatur Act. 13. 38. ubi *Lex Mosis* ita sumitur prout in prædicato hujus propositionis Apostolicæ: πιστεύεται χωρὶς νόμου: sc. dicitur ibi: ἐν νόμῳ Μωσέως *non potuistis justificari:* sed *unicè per Christum vobis annuntiatur peccatorum remissio & justificatio*, & tamen ibidem allegantur testimonia Prophetarum v. 33. 34. 35.

2. *Justitiam illam qvæ valet coram Deo esse per* §. 1. *fidem in Jesum Christum, offerri omnibus, sine nationali discrimine sive Judæorum, sive Gentilium credentibus*, probat succinctâ appendice in v. 22. οὐ γάρ ἐστι διαστολή: seu לית פורשנא uti rotundo paritèr ore Syrus: atqve ita POSITIVAM *objectivè extensam & concretam* Apostolus probat v. 23. 24. sc. *Qvicunqve omnes sunt peccatores, & deficiuntur gloriâ Dei, illorum in Articulo justificationis nullum est*

§. 2. *discrimen.* Atqve tàm Judæi qvàm gentiles. E. præclarè Lutherus sensum vocis ἥμαρτον expressit, dum reddidit: **Sie sind allzumahl Sünder/und mangeln des Ruhms/ das sie in GOTT haben solten:** Cujus etiam in h. l. glossa, ostendit δύναμιν Spiritus: **Dieser Text ist das Hauptstück und der Mittelplatz dieser Epistel und der gantzen heiligen Schrifft / Nemblich/ daß alles Sünde ist/ was nicht durch das Blut CHristi erlöset/ im Glauben gerecht wird. Darumb fasse diesen Text wol/ dann hie liegt danieder aller Werck Verdienst und Ruhm/ und bleibt allein GOttes Gnade und Ehre.** Usus illius: πάντες ἥμαρτον §. 3. tùm contra *Pelagianos*, *Socinianos*, *Arminianos*, qvi nonnisi de *actualibus peccatis, & imitatione Adami in voluntario peccandi actu* vocabulum ἥμαρτον hîc explicant (vid. infra c. 5. v. 12.) tùm contra Pontificios, qvi Mariam ab hâc universali excipiunt. Fecerat illud, sed ex aliâ hypothesi, jam suo tempore *Pelagius:* neqve verò ille Mariam solam: sed omnes sanctos ac sanctas, qvas Scriptura memorat, ex illo nu- §. 4. mero excepit. Reverentèr *Augustinus* mediâ incedens viâ: *Excepta*, inqvit, *Sanctâ Virgine Mariâ, de qvâ propter honorem Domini nullam prorsus,*

prorsus, cum de peccatis quæritur, volo habere quæstionem (unde enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere & parere meruit, quem constat nullum habuisse peccatum) hâc inquam exceptâ, si omnes sanctos & sanctas, cum hîc viverent, congregare possemus, & ipsos rogare, utrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus? quantalibet fuerint in hoc corpore excellentiâ sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, unâ voce clamassent. Si dixerimus, quod peccatum non habemus nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Hoc si verum dicerent, haberent peccatum: si hoc mentirentur, nihilominus haberent peccatum quia veritas in eis non esset. c. 36. de nat. & grat. & c. 41. De vocibus §. 5.
ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ quæstio est. Notamus 1. vox ὑστεροῦνται rectiùs per carentiam, quàm per indigentiam exprimitur: neque adeò satisfaciunt, qui ita explicant: *Egent gloriâ Dei* i. e. *indigent omnes Dei miserentis auxilio s. gratiâ remissionis, ut ita glorificetur nomen Dei.* Conveniret magis δέονται, vel χρείαν ἔχειν, quàm ὑστεροῦνται. 2. Per δόξαν §. 6.
Θεοῦ alii *justitiam originalem*, alii *gloriationem coram Deo*, alii *vitam æternam* intelligunt, qui omnes facilè subordinantur. Omninò enim hæc duo fuerunt in statu integro illius

justitiæ consecutivæ: uti cum illâ originali justitiâ hæc pariter sunt penitùs amissa, & per Jesum Christum reparata, ubi *justificati ex fide*, applicatâ sangvinis reconciliatione & *gloriationem* habemus ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, & ipsam adeò δόξαν Θεοῦ, qvatenus τῇ ἐλπίδι jam nunc ἐσώθημεν. Hoc ergò respectu *gloriam* hanc *Dei*, dicere *gloriationem coram Deo*, concedi poterat: at non illo, qvo Estius loca parallela ponit c. 3. 27. & c. 4. 2. ibi enim est καύχησις vel καύχημα & hîc qvidem οὐ
§. 7. πρὸς τὸν Θεὸν: aliud autem est talis καύχησις, aliud δόξα Θεοῦ. Nos ergò de *gloriâ filiationis & æternæ vitæ hæreditatis*, qvæ datur filiis, hanc δόξαν Θεοῦ interpretamur, qvæ ipsa, etiam *ubi habetur in spe*, fundamentum est *gloriationis* seu καυχήσεως conf. Roman. c. 5. 2. utrobiqve Syrus qvoqve eodem modo exprimit, scilicet ibi משתבחרינן בסברא תשבוחתא דאלהא: hîc autem חסרין דתשבוחתא דאלהא: Sic eadem δόξα Θεοῦ vocatur ἡ μέλλουσα δόξα, item ἡ δόξα τῆ ἡῶν Θεοῦ Rom. 8. 18. 21. Ita igitur *cum omnes peccaverint, cum omnes sint* ὑστερούμενοι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, potenter concludit Apostolus: *Nullos coram Deo posse justificari nisi per fidem in Jesum Christum.*

3. Pro-

3. Probatâ illâ *modi justificationis unitate*, §. 1.
ad arcem causæ, & explicationem accuratam superioris positivæ nunc procedit Apostolus exprimendo 1. causam justificationis *principalissimam & supremam*, sc. *indebitam Dei gratiam & misericordiam* v. 34. in vocibus: δικαιούμενοι δωρεὰν, τῇ αὐτοῦ χάριτι, ubi illud τῇ αὐτοῦ χάριτι merè *exegeticum* illius δωρεὰν habet Beza, more sibi solito conf. idem c. 5. Johannis v. 19. qvod non agnoscit Syrus, qvi expressit מגן בטיבותא מדקקין, uti juxta fontes esse deberet מגן בטיבותיה. Contra, illud τῇ αὐτοῦ χάριτι in ordine ad actum δικαιώσεως habet se per *modum principij ipsum actum concomitantis*, ut sensus sit: Qvod, *postqvam omnes peccaverunt*, & ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, *homines peccatores justificantur*, §. 2.
est ex gratiâ, & ipse justificationis actus est *merè gratuitus*, qvi sc. fit δωρεὰν: atqve adeò justificatio non tantùm est ex gratia, unde sc est qvod possint peccatores justificari: sed *& fit per gratiam*, fit δωρεὰν. Errant Pontificii *Gratiam illam de qvalitate infusâ, inhærente, & formaliter justificante* interpretantes eandemq; *infusam justitiam, charitatem Dei*, aliisq; variis nominibus appellantes. §. 3.
Contra 1. si non datur talis infusa justitia,

tia, qvâ homo peccator coram Deo justificatur. E. nec talis erit hîc ab Apostolo per voces τῇ αὐτοῦ χάριτι notata. Probetur δικαιοσύνη θεοῦ infusa. Rationes Bellarm. & Becani nimis sunt febriles. 2. Apostolus hic *descendit*, non *ascendit*. Seqveretur ergò, gratiam nobis infusam ante ἀπολύτρωσιν τὴν ἐν Χριστῷ Ιησοῦ. Sanè illud δωρεὰν & χάρις supra λύτρωσιν ponuntur ab Apostolo. 2. Conf. 2. Tim. 1. 9. Item Synomia hujus gratiæ Ephes. 2. 2. 4. 5. Tit. 3. 4. 5. 4. Illud

§. 4. חנם seu מתנה vel δωρεὰν, qvæ vox notat 1. omnis *inhærentis* sive meritoriæ, sive non, *causalitatis justificandi negationem*. 2. *Causalitatis* ad effectum contrarium, qvi est damnatio, *positionem*. 3. Et tamen non obstante illâ sive negatione, sive causalitatis contrariæ positione, beneficii (justificationis) *gratuitam collationem*. 5. Habitus charitatis sub genere operum est. Errant illi ipsi *justificationem duplicantes, bonis operibus sive virtutem disponendi & de congruo merendi, sive virtutem merendi de congruo in ordine ad justificationem* sive 1. sive 2. imò & vitam æternam tribuentes, idq; non tantùm ratione *pacti*: sed & *valoris* ac *operis*. Unde illa *incertitudo gratiæ* Papistica. Refutantur illa omnia per has voces

§. 5. δωρεὰν, & τῇ αὐτοῦ χάριτι: per qvæ excluduntur

duntur *omnia opera, & merita humana*, & in universum omnis actio hominis sive per gratiam Dei, sive viribus naturæ facta, *etiam ipsa fides, si spectetur tanquam conditio magis vel minus digna*, sive ex se, sive ex æstimio per voluntatem Dei fidei superaddito. Quæ ratio est §. 6.
oppositionis *operum & gratiæ* τῦ καλέν]Θ. Rom. c. 9. 11. conf. c. 11 6.7. ubi, ut in electione ita & justificatione inconsistibiliter opposita memorantur, *opem & gratia*. Benè August. *Gratia Dei gratia erit nullo modo, nisi fuerit omni modo.* Idem cont. Pelagium rectè monet: *Non hic de gratiâ quæstionem esse, qua homo est conditus: sed quâ sit salvus, per Dominum nostrum Jesum Christum.*

4. Uti in ipso æterno Consilio, *gratia uni-* §. 1.
versalis fuit inductivum ordinandi Mediatoris, & τῦ ἀπολυτρώσεως τῦ ἐν Χριστῷ Ιησῦ & hæc ipsa iterum, inductivum *decreti, vocationis, justificationis & glorificationis* (qvippe sine qvâ non poterat illa universalis Dei gratia seu benevolentia erga omnes homines in efficaciam intentam, ipsisq; Lapsis salutarem transire) atqve adeò ibi non potuit fieri *prædestinatio* per illud δωρεὰν & τὴν χάριν abstractam: sed reqvirebatur ἡ ἀπολύτρωσις: §. 2.
idq; non consequenter ut effectus, sive medium adæqvatum exeqvendi prædestinationis

tionis decretum: sed an antecedenter, ut inductivum, & principium ipsius prædestinationis: ita ad justificationem non sufficit *gratia universalis* seu illud δωρεὰν & ἡ χάρις, qvippe qvæ concepta *ante Christi meritum*, non poterat esse causa adæqvata justificandi peccatoris: Sed gratiæ illi substernitur immediatè ἡ ἀπολύτρωσις seu *redemtio facta in Jesu Christo*: qvæ proinde *cum Gratiæ vocabulis* immediatè copulatur ab Apostolo, tanqvam *causa efficiens meritoria nostræ justificationis* v. 24. ubi Græcus textus formaliter ἀπολύ-
§. 3. τρωσιν subordinat τῇ χάριτι & dicit nos *gratiâ Dei justificari* διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως, qvomodo etiam Lutherus noster distingvit: **Wir werden ohn Verdienst gerecht auß seiner Gnade / durch die Erlösung so durch Christum JEsum geschehen ist:** At Syrus ut causam æqvè principalissimam copulat *redemtionem & gratiam*, dum expressit: *Justificamur per gratiam & redemtionem* seu
§. 4. בטיבותא ובפורקנא דאיתוהי ביד ישוע משיחא: neqve qvà rem ipsam interest inter τῇ χάριτι & διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως, unde & Vulgatus expressit: *per gratiam ipsius, per redemtionem, qvæ est in Christo Jesu*: & omninò uti ordinatio λύτρου satisfactorii

fluit

fluit à temperamento רַגְז & רַחֲמִים s. *misericordiæ & vindicatricis justitiæ* Chbacuc c. 3. 2. ita & *Electio*, & *Justificatio* tàm fluit à λύτρῳ seu *Jesu Christi merito*, qvippe exeqvendæ universalis gratiæ medio: qvàm à *Gratiâ*: ut ita in justificatione nostrâ & Dei *satisfactionem vicariam* ordinantis, admittentis, imputantis, celebretur *gratia*, & ejusdem, ut à Christo Sangvinis λύτρον postulantis, nec sine illo peccata remittentis *essentialis justitia*: ipsaq; justificatio ita sit respectu nostri *gratuita*, ut tamen in respectu ἀπολυτρώσεως sit *in rigore satisfactoria*, Deo sc. non exeqvente gratiam justificationis sine *Lytro Sangvinis*. Refutandi ex hoc Paulino stereomate 1. *Sociniani*, & λύτρον, & ἀπολύτρωσιν propriè dictam, & ipsum satisfactionis Jesu Christi *actum* planè negantes. §. 5.

2. *Calvinitani* ἀπολύτρωσιν hanc ex Consilio Dei Patris & Christi Redemtoris *ad solos absolutè electos*, respectu omnis veræ efficientiæ, restringentes, missionem item, incarnationem redemtoris, totamq; ἀπολύτρωσιν, effectum adæqvatum & executivum prædestinationis ponentes, atqve adeò antecedenter, meritum Jesu Christi à prædestinatione excludentes, qvâ ratione divellitur redemtio Christi à gratiâ, & abnegatur essentialis Dei Justitia. Sicut enim

Deus

§. 6. Deus nullum peccatorem, δωρεὰν & ex gratiâ sine intercedente ἀπολυτρώσει Jesu Christi potest justificare: ita nec unqvam Deus potuit sine Antecessore Redemtore, & ἀπολυτρώσει ac satisfactione plenariâ prædestinare. Qvod ergò Deus conjungit, homo non separet: *Gratiam* sc. & *Lytron*, unde nostra liberatio à servitute mortis & Diaboli Heb. 2. 15. *à maledictione Legis* Gal. 4. 5. *ab inimicis nostris* Luc. 1. 71. ἀπολύτρωσις dicitur: qvia sc. *Filius hominis dedit animam suam* λύτρον ἀντὶ πολλῶν Matth. 20. 28. vel, qvod idem est, *dedit seipsum* ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων 1. Tim. 2. 3. Neqve

§. 7. minùs ut erronei ex clarissimo hoc textu refutandi 3. sunt, qvotqvot vel *essentiali Jesu Christi justitiâ* hominem justificari, cum Osiandro, vel ἀπολύτρωσιν illam, ut actum Mediatoris *solâ humanâ naturâ* absolvi, cum Stancaro, & Papismo, vel *efficientiam redemtionis divinam soli naturæ divinæ* τῷ λόγῳ deberi, cum Calvinismo, vel *sola* justitiâ *obedientiæ Christi passivæ* hominem coram Deo justificari, cum Piscatore statuunt.

§. 8. Refutantur illa tùm ex v. 24. de ἀπολυτρώσει, tùm ex illo qvod seqvitur *de propitiatorio & Sanguine* v. 25. Et de illo qvidem constabit facilè applicatio ex comparatione כפרת in *Sancto Sanctorum super Arcam fœderis*, cujus geminus

usus

usus vid. Exod. 25. 22. unde & patebit an in voce περὶ ἁμαρτίας sit respectus ad *propitiatorium*, qvippe in *V. T. plerisqve Apocryphum*, & soli S. Sacerdoti aliqvando conspicuum. Notetur autem Syrum illud ἱλασμὸς masculino genere expressisse per ܟܦܪܐ s. Propitiatorem; ita ut Christus dicatur ἱλασμὸς s. victima iræ divinæ expiatoria: unde statim mentio fit Sanguinis: qvia sc. nulla victima erat ἱλασμὸς sine Sanguine Heb. 8. 22. In usu tamen Veteris T. & LXX. prævalet Genus Neutrum, & respectus ad Arcæ Operculum qvomodo & Lutherus reddidit: Den Gnadenstuel Conf. Ep. ad Heb. c. 9 4. 7. 11. 12. §. 7. *Sanguinem a & mortem crucis* Phil. 2. 8 1. Pet. 1. 19. Act. 20. 28. meminit, propter satisfactionis Jesu Christi *terminum*, qvi fuit; qvando in cruce audita vox Salvatoris: πεπλήρωται, postqvam sc. ἤδη πάντα πεπλήρωται Joh. 19 28. Utramqve, qvæ vulgò distingvitur, *obedientiam Christi* tàm *activam* qvàm *passivam* complecti, utramqve adeò, & ἀπολυτρώσεως voce h. l. notari, & in justificatione credentibus imputari, tùm ex h. l. tùm ex aliis textibus facilè probatur. Propositus autem dicitur §. 10. Christus ut ἱλαστήριον universale; sed ordinatè, scilicet διὰ τῆς πίστεως; qvod proinde

ſtatim addit Apoſtolus: Eſt qvidem Chriſtus ἱλασμὸς pro peccatis totius mundi: ſed κατὰ βουλὴν θελήματος, ut ſcilicet ſoli vivâ fide apprehendentes illam ἀπολύτρωσιν, efficacitèr & actualitèr illo univerſalitèr impetrato ἱλασμῷ fruantur. Atqve ita cauſis ef-
§. II. ficientibus principalibus, *inſtrumentalem* ordine ſubjicit Apoſtolus: memorans τὴν πίστιν ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, ſeu *fidem relatam in JESU CHRISTI Sangvinem* (הימנותא דדמיה seu *fidem Sangvinis* Syrus expreſſit, Lutherus etiam noſter: Durch den Glauben in ſeinem Blut: rectiùs qvàm illi, qvi ſive ad vocem ἱλαστήριον, ſive ad verbum προέθετο formalitèr referunt, licet qvà rem ipſam neceſſaria ſit *concomitantia illius* αἵματος, ἱλασμοῦ & προθέσεως, & eadem relatione *fides* feratur in ἱλαστήριον & αἷμα I. Χριστοῦ)

§. I. 5. Qvæ ſeqvuntur poſt ἱλαστήριον & *fidem Sangvinis*, variis Interpretum relationibus & explicationibus intricata ſunt. Textus habet: εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ. Πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ. Qvæſtio principalis eſt, an eadem δικαιοσύνη θεοῦ notetur v. 25. & 26. & eadem utrobiqve

ἔνδειξις scil. *Justitiæ imputatæ per fidem*, an verò gemina, ita ut illa in v. 25. sit ἔνδειξις *essentialis Dei justitiæ*: altera in v. 26. *Justitiæ Evangelicæ*: sed & illud qværitur, an πάρεσις ἁμαρτημάτων idem hic sit qvod ἄφεσις ἁμαρτιῶν, scil. *remissio peccatorum*, qvæ est de *formali ratione justificationis*. Si posterius, utrumqve sibi constaret, sensus satis fidei & contextui Apostolico analogus talis esset. *Deum Patrem proponendo unigenitum filium, morti crucis traditum, & Sangvinis ἱλαστηρίον atqve adeò nonnisi Sangvine Filij peccata remittendo, hac ratione nobis qvidem gratiam: at in punito propitiatore Christo, & Sangvinem fundente, justitiam essentialem vindicatricem, utriusqve adeò & gratiæ & justitiæ admirabilem temperaturam demonstrare: factam autem esse illam πρόθεσιν ἱλαστηρίου, & illam ipsam propitiationem Sangvinis διὰ τὴν πάρεσιν τῶν γενομένων ἁμαρτημάτων propter remissionem præexistentium peccatorum, qvæ adusqve actualem illius ἱλαστηρίου ἐν αἵματι præstationem fuerint ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, ut justitia Evangelica, dato in mortem crucis, & ἱλαστηρίου Sangvinis, Filio, plenissimè revelaretur ἐν τῷ νῦν καιρῷ: atqve ita in Justificatione, per Filij Sangvinem, mortem, satisfactionem, demonstrari justitiam illam Dei essentia-*

§. 4.

lem: per gratuitam autem resp. nostri peccatorum remissionem, & meriti Iesu Christi imputationem, justitiam Evangelicam: pro qvo gemino re-
§. 3. spectu τῆς ἐνδείξεως & justitiæ, facit, geminum, qvod Apostolus subjungit illius ἐνδείξεως effectum 1. εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον (qvod respondeat priori ἐνδείξει:) 2. εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ (qvod respondet ἐνδείξει posteriori) cœterum δικαιοσύνῃ θεοῦ in uno eodemq; textu, tàm variè sumi, durum: omninò autem ita illa se habet in v. 25. uti in v. 21. 22. postulat id seqvela textus: neqve patet, qvomodo alia ἔνδειξις v 25 alia v. 26. Neqve duplicatio illa v.
§. 4. 26. *Ut sit ipse* (Deus) *justus & justificans eum, qvi est ex fide Iesu*, talem justitiæ duplicationem cogit: qvia clausula illa ex *positiva hac Apostolica* longè faciliùs fluit sive illud *de Deo justo* reflectatur ad ἀπολύτρωσιν & ἱλαστήριον αἵματι sive ad illud: πάντες ἥμαρτον v. 23. Hoc ipso enim, qvod *omnes peccaverunt, ac deficiuntur gloria Dei, manet solus Deus justus*: hoc ipso autem, *qvod Peccatores justificantur gratis, per redemtionem factam in Iesu Christo, Deus justificat eum, qvi est ex fide Iesu.* Sed & illud: διὰ πάρεσιν τῶν γεγονότων ἁμαρτημάτων reddere: *Propter remissionem peccatorum*

eorum quæ antecesserunt, illo sensu qvo ἄφεσις ἁμαρτιῶν aliàs sumitur, contra vocis etymologiam & usum, etsi hic nonnisi semel in N. T. hoc sc. loco occurrit. In sensu, inqvam, §. 5.
ἀφέσεως, nam aliàs *per remissionem* illam cum Vulgato exprimere nihil prohibet, illo sc. sensu, qvo idem illud Apostoli: Hebr. 12. 12. Τὰς παρειμένας χεῖρας ἀνορθώσατε expressit: *Remissas manus erigite:* πάρεσις est à παρίεμαι, in qvo prætereundi significatio, qvam proinde hîc usurpavit Beza reddens: *Prætereundo peccata, quæ antecesserunt:* at illa ipsa vox in usu famoso *remissionem seu dissolutionem*, qvæ *intensioni, firmitati ac robori* opponitur, significat. Doctissimus Budæus: Πάρεσις, inqvit, *est defectio & langvor, & virium corporis & extenuatio ac tabes.* Atqve hinc illæ interpretationes Chrysostomi, & §. 6.
aliorum, de mundo ante Christum paralytico sc. *Deus, cum videret mundum peccatis præcedentibus oppressum contabescere ac veluti paralyticum iacere sine spe salutis, misericordia motum, misisse, Christum Medicum & Propitiatorem.* Patet autem, *remissionis* vocabulum in Vulgato hâc ratione planè aliter sumendum sc. resp. *peccatorum antecedentium* seu τῶν προγεγενημένων ἁμαρτημάτων, non *passivè*, qvasi *peccata illa*

dicantur remissa: sed active, *quod peccata illa talem remissionem seu Paralysin universalem fecerint.* §. 7. Sed illud *de mundo paralytico* parum τῇ πίς ἀναλογον. Syrus illud vocabulum planè omisit: uti & primam ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης κτλ: idem illud ἐν τῇ ἀνοχῇ τ Θ ad v. 26. trajecit: Statuimus omninò Lutherum nostrum illam ἔνδειξιν justitiæ utrobiqve rectè expressisse: **Damit er die Gerechtigkeit die vor ihm gilt darbiete**; atqve adeò una eademq; utrobiqve & justitia notatur, & ἔνδειξις: qvo supposito, sponte suâ talis fluit sensus: *Deus proposuit Christum propitiatorium per fidem in Sanguine ipsius, ad demonstrationem Justitiæ suæ (propter dilatam* hactenus sub illo *divinæ tolerantiæ tempore, peccatorum, qvæ antecesserunt, punitionem*, id enim hic est πάρεσις ac si dicas, *remissionem tractationem, præteritionem*: cui opponitur ἀπολύτρωσις αὐμῷ (Θ v. 24. 25.) *ad demonstrationem*, inqvam, *Justitiæ suæ* §. 8. ἐν τῷ νῦν καιρῷ. Hactenus scil. Deus fuit ὑπεριδὼν χρόνους ἀγνοίας Act 17.30. & qvasi עבר עת פשע: fuit *tempus tolerantiæ divinæ*, sub qvo fuit πάρεσις ἁμαρτημάτων, *plenissima actualiq;* illorum punitione, & satisfactione, *reservata Agno Dei, qui tolleret peccata mundi*:

mundi: at ἐν τῷ νῦν καιρῷ, dum homo JESUS CHRISTUS seipsum dat λύτρον, dum *fundit sanguinem proprium*, & actu ipso in rigore punitur pro peccatis hominum, in plenissimo potentissimoq; robore procedit, & demonstratur *Iustitia illa quæ valet coram Deo*, qvâ sc. *justificamur gratis per redemtionem factam in Iesu Christo.* Atqve ita Deus *proposuit Christum* ἱλαστήριον *per fidem in Sanguinem*, §. 9. ut, cum παρεγενόντα ἁμαρτήματα qvippe Mediatori Christo imposita, & imponenda hactenus nullâ actuali punitione executus fuerit: sed virtute satisfactoris præteriverit, & temporibus N. T adusqve actualem illam ἀπολύτρωσιν executionem reservaverit, ἐν νῦν, s. hoc tempore Christum actualitèr puniendo, & illius ἀπολύτρωσιν jam consumatam imputando, pleno orbe fulgeret in toto *orbe justitia qvæ valet coram Deo.* & sic appareret Deum esse & justum, & ex fide Jesu justificantem.

6. Ad Conclusionem Apostolus descendit occasione geminæ qvæstionis 1. *Ubi sit gloriatio?* §. 1. s. An ulla homini peccatori supersit ante & extra Christum gloriatio? Cumq; negetur hæc universalitèr, tanqvam penitus exclusa: Seqvitur qvæstio 2. *Per qvam Legem illa sit exclusa?* Respondetur *per Legem non*

operum sed fidei, qvæ scilicet omnem salutis nostræ gloriam Deo in solidum vendicat: v. 27. qvâ suppositâ sequitur *Conclusio formalis* v. 28. & ille λογισμὸς Apostolicus, ex supernaturali revelatione profectus (neqve enim *Caro & Sanguis* facere potest talem λογισμὸν) *de fide justificante absqve operibus legis, & adeò fide tantum justificante:* Conf. Luc. 8. 10. Gal. 2. 6. qvâ formam oppositionis. Objici po-

§. 2. terat: *Illud δικαιοῦσθαι πίστει privilegium solorum esse Judæorum.* Occupat Apostolus tali prothesi v. 30. *Deus tàm est Deus Gentium, qvam Judæorum:* neqve semper uni populo Judaico debet privilegium, qvale illi sub V. T. est concessum. E. *eodem modo, qvo Judæi, Gentiles qvoqve sunt justificandi*, ut ita sicut unus creationis & redemtionis: ita qvoqve justificationis omnium modus sit. Objici

§. 3. poterat iteram: *aboleri, per justitiam fidei, Legem, tolli bona opera:* Respondet Apostolus: *Justitia fidei Legem potius stabilit, qvàm cassam reddit* v. 31. dum sc. illum qvi est *finis Legis*, & ejusdem impletor consumatissimus, qvi item meruit, ut in omni credente sit δικαίωμα τοῦ νόμου, ostendit.

§. 1. 7. Dixerat Apostolus supra c. 3. 21. *Justitiam Dei* τοῦ χωρὶς νόμου esse μαρτυρουμένην ὑπὸ νόμου καὶ προφητῶν, Id nunc probat

toto

toto cap. 4. *pro testimonio Legis* proponens *Exemplum Abrahami* ex Gen. 15. 6. *pro testimonio Prophetarum*, testimonium *Davidis* ex Psal. 32. 1. 2 3. quo quasi interposito seu parentheticè posito, redit ad exemplum Abrahami, qui proinde non consideratus sub notione *unius privati individui*, nec sub notione *fidelis cujuslibet*: sed ut ὁ πατὴρ ἡμῶν, vel, juxta Syrum, *Princeps Patrum*, ut exemplar Filiorum, hîc repræsentatur, ut conclusio ex exemplo Abrahami talis sequi possit, qualis est c. 4. 23. 24. Respectus ille Exempli Exemplaris in primo statim versu in Abrahami titulo indicatur, ubi, ut id obiter notemus, insignem, *Fallaciam compositionis & divisionis* commisit Vulgatus, voces κατὰ σάρκα cum *paternitate* conjungendo, quæ immediatè nectendæ cum voce εὑρηκέναι. *Paternitas Abrahami*, qualis hîc describitur, non est κατὰ σάρκα conf. v. 11. 12. An autem Abrahamus *Pater noster invenerit* §. 2. *justitiam* κατὰ σάρκα? Apostolus in v. 1. quærit, non ponit. Ex sanctissimo illo *de fide Abrahami* Cimelio Mosaico, quod respectu actuum est παλίνδρομον & reciprocum sc. *Abraham credit in* JHOVAH (in CHRISTUM promissum) & JHOVAH *æstimat illud credere ipsi Abrahamo in justitiam* Gen. 15. 6. argumentatur Apostolus: *Quicunque est* ἐργαζόμενος §. 3.

illi merces imputatur secundum debitum. At Abrahamo merces imputata est non secundùm debitum (sed secundùm gratiam) *E. Abrahamus non fuit* ἐργαζόμενος *i.e. justificatus ex operibus.* 2. *Cuicunque ut credenti in Deum justificantem, impium, fides imputatur in justitiam, ille non est* ἐργαζόμενος. *Abrahamo* &c. E.

§. 1. 8. Cum Mose per particulam καθὼ *David* copulatur ex Classe *Prophetarum*, Evangelista maximus. Argumentum generale: *Ita se habet justificatio hominis peccatoris coram Deo,* καθάπερ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Atqve in λογισμῷ δικαιοσύνης χωρὶς ἔργων David ponit beatitudinem hominis E. v. 6. Minorem probat v. 7. & 8. ex Psalmo 32. 1. 2. qvia sc. David justificationem hominis describit 1. per נשוי פשע *s. transgressionum remissionem.* 2. כסוי חטאה *s. peccatorum tectionem.* 3. לא חשב עון

§. 2. seu, *iniqvitatis non imputationem.* Atqve ita se habet Argumentum Davidicum, in qvo tres illi termini *remissionis, tectionis non imputationis* ita sumendi, ut *æqvipolleant* termino qvi est in *positivâ Apostolicâ*: sc. *imputatio justitiæ Jesu Christi sine operibus.* Vid. v. 6. Nugæ sunt, qvando Becanus: *Fidem in justitiam imputari* phrasin dicit esse Apostolicam: non item alteram: *Justitiâ Christi imputatâ nos justificari,*

ſtificari, qvam nullibi dicit in Apoſtolo reperiri: Contra clariſſimus eſt hic verſus 6. *Beatitudo eſt hominis, cui Deus imputat juſtitiam.*

9. Ad principale Argumentum, cujus propoſitio eſt v. 1. & 23. aſſumtio v. 3. redit Apoſtolus à v. 9. nexu evidenti. Qværit ſc. *an* μακαρισμὸς *ille dicto Davidis expreſſus tantùm ad Judæos, an etiam ad Gentes pertinent?* Affirmat Apoſtolus poſterius, eſtq; illi in promtu ratio. Si μακαρισμὸς *ille ſ. imputatio fidei ad juſtitiam contigit Abrahamo in præputio, eandemq; in præputio acceptam fidei juſtitiam multis annis poſt demum obſignavit circumciſio. E. illa juſtitia fidei &* μακαρισμὸς *tàm in præputium cadit, qvàm circumciſionem*, atqve adeò Abraham in juſtificatione exemplari, tàm eſt *Pater credentium in præputio, qvàm in circumciſione* v. 10 11. 12. ubi notetur Character filiationis Abrahami, ſed, E. ſententia Davidis eſt univerſalis, ſc. *Omnes illi ſunt beati, qvibus Deus imputat juſtitiam abſqve operibus* vid. ſup. v. 6. Seu, qvod idem eſt, *Beatitudo eſt* χωρὶς νόμων *per juſtitiam fidei.* §. 1.

Pro hâc ipsâ Concluſione ſubjicit ex ſuperiori Exemplo Abrahami ſeqventia argumenta & πεῖσματα 1. *Abrahamus non per legem factus hæreditarius mundi: ſed per juſtitiam fidei. E. nobis qvoqve promiſſio* τῆ μακαρισμῷ. v. 13. 2. *Si daretur* κληρονομία §. 2.

vitæ

vitæ æternæ *Legalis, evacuata esset fides, & abolita promissio.* Absurdum autem posterius: pactum sc. Dei juratum aboleri E. v. 14. 3. *Quod iram operatur*, illud coram Deo non justificat. *Lex* &c. E. Probat majorem: qvia: *Ubi non est Lex, ibi non est transgressio* v. 15. Argumenti hujus & paradoxi Apostolici explicatio datur c. 7. Manet ergò Conclusio gemina superior

§. 3. 1. *Hæreditas vitæ æternæ est ex fide, per gratiam.* 2. *Totum semen Abrahami* i. e. *tàm Iudæi fideles circumcisi*, qvi sunt τὸ σπέρμα ἐκ τοῦ νόμου sc. credentes ita, ut tamen addita sit obligatio circumcisionis, *qvàm Gentiles incircumcisi*, qvi sunt τὸ σπέρμα ἐκ τῆς πίστεως exclusivè sine obligatione circumcisionis, *justificantur coram Deo per justitiam fidei* v. 16. & sic manet, qvod in titulo capitis dixerat: *Abrahamum esse Patrem omnium nostrùm.* Conf. v. 1. & 16.

§. 1. 10 *Paternitatem* illam *Abrahami*, qvâ constitutus est אב המון גוים, Apostolus 1. ex *responso Dei prophetico* Gen. 15. 5. c. 17. 4. 5. &c. probat. 2. fundamentum illius *paternitatis* reduplicativè determinat utrumqve v. 17. Abrahamus sc. est *Pater omnium nostrùm*, κατέναντι οὗ ἐπίστευσε ex ipsâ ordinatione Dei, *coram Deo*, & respectu *fidei*, *qva credidit Deo vivificanti mortuos, & vocanti qvæ non sunt, tanqvam sint.*

§. 2. Hâc occasione Fidem *Patris credentium*

dentium Abrahami commendat à sublimibus qvibusdam excellentiæ signis, qvalia 1. qvod promittente Deo *fore Abrahamum Patrem multarum gentium* & seminis benedicti ac benedicturi omnibus gentibus, *crediderit contra ſpem* (qvia sc. Abrahami centenarii corpus jam erat emortuum, nec minùs Saræ uterus v. 19.) *sub ſpe* (in certissimâ spe promissioni innitente, & non confundenda) v. 18. 2. Qvod *minimè infirmus fide fuerit* v. 19. nedum *per incredulitatem ad promissionem Dei addubitaverit: ſed fide corroboratus Deo gloriam dederit: pleniſſimè* sc. *certioratus, Deum id qvod promiſerat, qvoqve præſtare poſſe* v. 21. His igitur tàm excellentibus signis Deo hominibusq; constabat veram *vivamq; eſſe fidem Abrahami*, & qvia fuit vera & viva fides, *διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην* qvæ est conclusio Apostoli v. 22. §. 3.

11. Hactenus justificationem *in Abrahamo Patre* ostendit Apostolus: nunc in *Filiis*: hoc ipso ostendens argumentum superius *ab Abrahamo ad omnes juſtificandos* non esse merè particulare: sed illationis virtute universalè, & sicuti ibi nectebatur *modus juſtificationis Abrahami cum noſtro* per simplicem identitatem: ita hîc, post Conclusionem de Abrahamo: *Cui fides imputata eſt ad juſtitiam*: immediate subjicit modum justificationis nostræ: *Non ſcriptum* §. 1.

ptum est propter Abrahamum solùm (illud sc. de imputatâ justitiâ) sed etiam propter nos, quibus paritèr futurum est, ut imputetur (fides sc. in justitiam) cumq; in justificatione nostrâ maximè operetur ἀπολύτρωσις ἁμαρτιῶν, mors & resurrectio Christi, proinde Disputationem hanc recapitulaturus ponit tale breviarium: §. 2.

Iis qui credunt in Deum, qui suscitavit Jesum Dominum nostrum ex mortuis, fides imputatur ad justitiam, in quo cum & *mortis & resurrectionis* JESU CHRISTI fiat mentio, proinde illud *justificationis* & possibilis & actualis *fundamentum*, & *causam meritoriam*, hoc insigni auteolo obsignat: *Christus est* (morti) *traditus propter offensas nostras & suscitatus propter nostri justificationem* v. 24. 25.

Ad Bald. & Hunn. h. l.

§. 1. 12. De justificatione resp. V. & N. T. hæc habet Socinus Synopsi 1. de justif. *Est quidem sub utroque fœdere eadem hominis coram Deo justificandi ratio, quatenus utrobique ex parte Dei requiritur peccatorum remissio, ex hominum verò parte resipiscentia, & præceptorum Dei in posterum obedientia: quæ illa fides est revera, quæ semper hominem Deo acceptum reddit, & redditura est: sed tamen quia obedientia, quam à nobis Deus requirit in novo fœdere, non eadem planè est cum eâ, quem in veteri fœdere requirebat: sed multò quàm illa absolutior, atque præstantior, idcircò non sunt hæ tractationes confundandæ: nec una*

cum alterâ justificandi mtione miscenda: præsertim, uti de rudibus in religione Christianâ instituendis agitur. Itaque vel ea tantùm in medium producenda sunt, quæ ad justificationem nostram sub N.T. pertinent, vel, si ea quoque proferuntur, quæ ad T.V. sunt referenda, diligenter prius inter utrumque fœdus in hoc justificationis negotio distinguendum est. Licet autem non omninò eodem modo utrobique homines justificentur coram Deo, tamen hoc perpetuum est, ut nemo justificetur coram Deo, nisi cui Deus gratuitò peccata remittat, id autem nemini contingere, nisi qui resipiscat, Deoq; in futurum se obediente præstet. Erronea hic §. 2.
& hæretica quamplurima 1. *A ratione justificationis in V.T. non esse argumentandum ad rationem justificationis in N.T.* nec utrobique homines justificari coram Deo *eodem modo*, quod est contra expressum Apostoli ex *Mose & Davide* argumentum in hoc capite. 2. *Justificationem hominis coram Deo utrobiq; tàm in V. quàm N.T. absolvi à parte Dei solâ peccatorum remissione* (abstractâ & negatâ realissimâ JESU CHRISTI satisfactione, & illâ ἀπολυτρώσει i. redemtione sanguinis, propositoq; illo ἱλαστηρίῳ vid. c. 3. 24.) *à parte hominis solâ resipiscentiâ & præceptorum Dei obedientiâ:* est expressè contra textum Paulinum c. 3. 24. ubi in sensu composito sumitur illud δωρεὰν & ἡ ἀπολυτρώ-

ἀπολυτρωσις ἡ ἐν Χριστῷ Ιησοῦ c. 4. 3. 4. 5. 6. 23. 3. *Fidem justificantem nihil aliud esse quam obedientiam*, cujus objecta sint *tùm per Mosen in Lege lata, nec per Christum abrogata: tùm per Christum Legi addita*, uti Catech. Racov. loqvitur p. 246. Solet eadem Catechesis distinguere inter *fiduciam in Deum & Christum* & inter *obedientiam mandatorum Dei & Christi*, ut definitivè complexa in fide justificante: cæterum præterqvam qvod *fiducia in Deum promittentem*, malè opponitur *fiduciæ satisfactionis Jesu Christi*, cumprimis voce fidei *obedientiam* intelligunt, qvam dicunt esse *fidei formam & complementum*. At illi ipsi pariter *bona opera* dicunt esse *formam fidei*. vid. Smalc. disp. 2. de pœnit. fol. 362. disp. 7. de bon. oper. fol. 212. E. fides justificans juxta Socin. sunt *bona opera*, qvæ ipsa generali vocabulo sunt *obedientia*. Contra in c. 3. 25. memorantur πίστις ἐν τῷ αἵματι Ιησοῦ Χριστοῦ v. 6. πίστις Ιησοῦ c. 4. 5. πίστις διὰ τῆς δικαιοσύνης ἀπεδη conf. v. 24. 25. Qvin in totâ hâc tractatione perpetua est *fidei justificantis & operum, in justificatione* oppositio. Abraham dicitur fuisse μὴ ἐργαζόμενος, ἀλλὰ πιστεύων &c. c. 4. 5. 4. *In N. T. requiri multò absolutiorem & præstantiorem obedientiam, qvàm in V. T.* & adeò *absolutiorem qvoqve fidem*. qvod falsum esse, alibi probatum.

§. 3.

§. 4.

IN EPISTOLAM AD ROMANOS
DISPUTATIO IIX.
Exhibens
FRUCTUM JUSTIFICATIONIS PRIMUM QVI EST PAX APUD DEUM
ex toto Capite V.
Quam
DEO TRINUNO MODERATORE
Consentiente Venerandâ Facult. Theol.
SUB PRÆSIDIO
VIRI Multùm Reverendi, Amplissimi, atque Excellentissimi
DN. AUGUSTI VARENII,
SS. Theol. D. Hebraicorum ac Catechet. Christ. Professoris Publ. longè celeberrimi, Præceptoris ac Promotoris sui filiali obsequio devenerandi, colendi,
Eruditorum Disquisitioni subjiciet
PETRUS EGGEBRECHT,
Rostochiens.
Ad Diem XIX. Decembr.
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis postmeridianis.

ROSTOCHI
Prælo RICHELIANO, cIↃ IↃC LV.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0253
DFG

1. AN Fidelibus qui ante natum Christum vixerunt bona tantùm temporalia & terrena, an verò etiam spiritualia promissa fuerint? Aff. post. Neg. prius.

2. Num quædam peccata dentur, quæ ex suo genere vel ex operis imperfectione, venialia, aut veniâ digna sint, an verò omnia ex natura sua mortalia sint & æternam damnationem mereatur? Aff. post. Neg. prius.

3. An plenariâ peccatorum extirpatione, an verò gratuitâ peccatorum remissione in conspectu Dei justificemur? Aff. post. Neg. prius.

4. An essentiali & æternâ Dei justitiâ, non autem Sanguine Christi, totiusq; legis perfectissimâ implectione, ab ipso præstitâ justificemur? Neg.

5. An Christianorum liberi ante baptismi lavacrum decedentes propter peccatum Originis damnentur? Neg.

6. Num Sacramenta quæ per malos & impios ministros dispensantur efficacia sint & illis uti liceat? Aff.

7. An animæ à corporibus separatæ quidquam sentiant & intelligant antequam glorificatis corporibus jungantur? Aff.

Ad

Ad magnæ expectationis Juvenem

DN. PETRUM EGBRECHT,

in Collegio Paulino-Romano

Respondentem.

PAX *omnem superans mentem, Lingvamq;*, labotis
Est tibi, PAX CHRISTI, maxuma materies.
Qvod *mentẽ & lingvas superat*, poterisne referre?
Credo vel *expertus* multa referre potes.
Et PAULUS PETRUM *Pacis Secreta* docebit,
& *Docta & Sancta* hinc vox tibi PACIS erit.
Exulat hâc qvi *pace Dei*, manet atqve manebit.
Infelix: *Vitâ* est, est qvoqve *morte* miser.
Qvi fruitur, *Cœlum omne* tenet, *vitæq; coronam*.
Ipsa *cruces inter* vita triumfus erit.
Hanc nobis PACEM peperit *de Virgine casta*
Maximus *exiguâ* natus in *urbe* Deus.
Hanc Bethlehemi in agris PACEM cecinere *Seraphim*:
In TERRIS sit PAX: GLORIA *summa* DEO.
Hanc tibi, PETRE, precor PACEM, dum *labitur annus*
atqve alter poscit *candida vota* novus.
Nil tibi, nil studiis magis *hâc* qveo *Pace* precari
Dum precor hanc, *Sirenam* do tibi, PETRE, Satin?

Augustus Varenius, SS. Theol. D. Hebr. & Catech. Christ. Prof. Publ.

FRUCTUS JUSTIFICATIONIS PRIMUS QUI EST PAX APUD DEUM.

ex toto Capite V.

THESIS I.

ABsoluto *justificationis* dogmate, ad *Fructus justificationis* procedit Apostolus, à c. 5. atqve ubi hactenus egit de *subjecto justificando*, ita nunc de *justificato*. Patet illa seqvela & distinctio argumentorum ex v. 1. ubi subjectum ponitur: δικαιωθέντες οὖν πίστεως s. *jam ex fide justificati*, & primus *justificationis fructus* per particulam οὖν ut per viam causalitatis educitur ex *justificatione* jam suppositâ & adeò naturâ causâq; etsi non tempore, priore. Fructus ille justitiæ Fidei primus uno verbo est PAX seu εἰρήνη πρὸς τὸν Θεὸν v. 1. conf. Rom. 14. 17. *Habetur* autem pax illa *per Dominum nostrum Iesum Christum*: ibid. v. 1. Notetur hîc trifolium Apostolicum πολυώφρημον in v. 1. & 2. cujus hæc est seqvela 1 *per fidem sanguinis*, seu διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ vid. c. 3. 24. *sumus justificati*. 2. Justificati, *per Dominum nostrum I. C. habemus pacem apud Deum*. 3. *Per Fidem in eundem D. N. I. C. accessum*

habuimus in hanc ipsam gratiam, in qvâ stamus

§.3. v.2. Notetur in ipsâ seqvelâ particula καὶ in v. 2. & mutatio temporum in verbo *habendi*: de *Pace* dicitur: εἰρήνην ἔχομεν v. 1. de *accessu* seu *adductione ad gratiam in qvâ stamus* dicitur: ἐσχήκαμεν: atqve adeò gratia & προσαγωγὴ *illa in gratiam* ponitur ante εἰρήνην illam πρὸς τὸν Θεόν, & reflectitur ad *ipsam justificationem* ἐκ πίστεως unde incipiebat in c. 5. Apostolus: qvod est contra illos

§.4. qvi τῷ χάριν ἑαυτῶν in v. 2. simplicitèr reflecti putant ad τὴν εἰρήνην πρὸς τὸν Θεόν in v. 1. juxta qvos etiamsi tautologiâ vix liberari poterat superior Trias Apostolica: esset enim talis seqvela: *Per Iesum Christum habemus pacem apud Deum: per qvem etiam habuimus accessum in pacem apud Deum:* qvis dubitat: *per qvem habemus pacem, per illum etiam*

§.5. *nos adductos esse in pacem.* Ordinatio ergò talis est: *Per Iesum Christum credentes primò omnium adducti sunt ad gratiam justificationis* sc. & *applicatæ reconciliationis:* & adeò qvia in illa gratiâ stant, sc. *imputatæ* justitiæ & *reconciliationis per sanguinem factæ, habent Pacem apud Deum per eundem D. N. I. C. seu per eundem sunt in statu Pacis & reconciliationis.* Vox ἐσχήκαμεν & pro *præterito* & *præsenti* supponit: illud propter relationem ad ἐσχήκαμεν: antecedens

tecedens hoc propter relationem copulativam ad χωρὶς ἔργων sequens: in *gratiâ ergò justitiæ, fidei & primò omnium* positi sumus, & post *pacem apud Deum* stamus: illud non temporis sed *causalitatis prioritate* intelligendum, illo modo, *quo Sol prior est radiis & Lumine*, naturâ sc. non temporum intervallis, satis notum est.

2. Ita omnia in solidum JESU CHRISTO vendicat Apostolus: sed nonnisi *fide apprehenso.* Per CHRISTUM s. *fide in Christum justificamur:* Per Christum habemus *pacem apud Deum:* per Christum *ad gratiam pervenimus:* per *fidem in Christum in gratiâ stamus & gloriamur in spe gloriæ Dei.* Ita & *prima justificationis gratia, & status in illa, & Dei gloria* non ullis nostris operibus sive meritis: sed *soli fidei Christum* s. λαμβάνοντι & ἀπολύτρωσιν αὐτῷ *apprehendenti* adscribitur. Errant adeò qvi *justificationem* duplicant, qvi §. 2. utramqve Operibus: alteram etiam *meritò de condigno* adscribunt, qvi sive de præsenti gratiæ statu sive *de finali perseverantiâ* incertitudinem perpetuam inculcant, vel *certitudinem absolutam* ex dogmate particulariſſimo per Circulum formant, qvi *bona opera medium* ponunt *salutis retinendæ*, & hoc sensu illa *ad salutem necessaria* defendunt contra illud Apo-

§. 1.

stoli: Τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην εἰσηγωγῆ ἐσχήκαμεν, τῇ πίστει ἐν τῇ χάριτι ἑστήκαμεν. *Fides*, ait pulchrè August. l. de nat. & grat. c. 44. *Sanavit antiquos, quæ sanat & nos: Fides Mediatoris Dei & hominum, hominis Iesu Christi. Fides Sanguinis ejus. Fides crucis ejus: Fides mortis & resurrectionis ejus.*

§. 1. 3. Pacis illius s. εἰρήνης τοῦ Θεοῦ signum ponitur *triplex gloriatio* sc. 1. *gloriatio spei* Dei gloriæ seu vitæ æternæ, de qvâ qvia *omnis justificatus* certus esse potest, proinde qvoqve illi semper licet *gaudere & gloriari in Domino* vel שמות עלץ לפני אלהים Psal. 68. 5. 2. Gloriatio ἐν τῇ θλίψεσιν i. e. *de afflictionibus* v. 3. &c. 3. Gloriatio *ipsius reconciliationis* vel *gloriatio de Deo per Dominum Iesum Christum, ut reconciliatorem* v. 11. sequela triplicis hujus καυχήσεως evidens est v. 3. & 11. ex particulis, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ

§. 2. καὶ. Admirabilis autem est Ordinatio *Objectorum* seu *capitum gloriationis* Apostolica. Est sanè prior ἡ καταλλαγὴ, qvàm vel ἡ θλῖψις, vel ὑπομονὴ: hæc autem, resp. exercitii & gradus est prior τῇ ἐλπίδι, qvia fructus τῆς θλίψεως μετὰ ὑπομονῆς est ἡ ἐλπὶς ἡ οὐ καταισχύνει v. 5. at Apostolus *à gloriatione spei* ascendit *ad gloriationem reconciliationis*,

ut ita

ut ita qvi à reconciliatione ſ. *Pace apud Deum* cœperat v. 1. ad illam ipſam redeat, tùm propter occaſionem argumenti *præcedentis* v. 8. 9. 10. 11. tùm *conſeqventis* à v. 12. unde comparatio *prævaricatoris Adami*, & *unius reconciliatoris Chriſti* incipit, & omnes illas *tres gloriationes* effectus ponat *gratiæ juſtificationis* v. 2. ne qvis putet *ſpem gloriæ* nullo modo eſſe ante exercitam τὴν ὑπομονὴν ἐν τῇ θλίψει. *Gloriationis* illius *in afflictionibus* (qvæ non minùs, §. 3.
qvàm 1. & 3. propria eſt juſtificatorum & adeò non datur extra Eccleſiam) inductivum ponitur *triplex effectus ſubordinatus* ſc. 1. ὑπομονὴ ſeu *tolerantia*. 2. δοκιμὴ ſeu *experientia*. 3. *Spes non pudefaciens*: qvâ Occaſione ponit 1. reconciliationis ſignum ſc. *Charitatem Dei per Spiritum S. datum in juſtificatione effuſam in cordibus noſtris.* v. 5. 2. Reconciliationis illius medium ſeu fundamentum, qvod eſt *mors Chriſti* v. 6. 7. 8. 9. 3. Reconciliationis illius medium ſeu fundamentum, qvod eſt *Vita Chriſti* v. 10. atqve ſic itur ad gloriationem tertiam v. 11. & ab hâc ad *comparationem* ſuprà memoratam *Adami & Chriſti* à v. 12.

4. Nexus ſigni & fundamenti & *commen-* §. 1.
datio charitatis Dei objectis diſtinctæ: ut ſc. vel pro objecto formali habet *impios* v. 6. *peccatores* v. 8. *inimicos* v. 10. vel *reconciliatos*, *juſtificatos*,

catos, servandos v. 9 10. Unde Apostolus infert: Si Christus ex immensâ dilectione mortuus est ὑπὲρ ἀσεβῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων, ὑπὲρ ἐχθρῶν, & Deus per mortem filii sibi *reconciliavit inimicos*, multò magis per *vitam Christi servabit inreconciliat.* s. Sed prius. E. & posterius. Major est in v. 8. 9 10. Minor v. 6. 7. 8. Notetur ergò circa
§. 2. hunc textum 1. *Eorum pro quibus Christus mortuus est conditio*, qvæ præterqvam qvod v. 8 10. terminis supra memoratis exprimitur ex professo v. 6. & 7. describitur. Versus textus ita habet: ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε! qvæ verba eum non careant controversia, notabimus paucula. Vulgatus expressit: *Ut qvid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secun-*
§. 3. *dum tempus pro impiis mortuus est.* Pro ἔτι legisse ἐς τί, vel ἵνα τί, qvod Vulgato passim est: *Ut qvid* conjicit Estius: potuit ita esse: etsi in v. 5. positum illum ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν rectè expressit Vulgatus: *cum adhuc peccatores essemus*: sed & potuit interpositio Χριστὸς in v. 6. alium particulæ illius ἔτι usum Vulgato persvadere. Sed hoc leve est: Omninò illud, ἔτι ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν in v. 6. & ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν in v. 8.

in v. 8. positus est parallelus (cui nec *Syrus* satisfacit tùm resp. particulæ ἔτι, tùm δὲ, tùm ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν) & qvi paulò post dicuntur ἀσθεῖς, ἁμαρτωλοὶ, ἐχθροὶ, illi hic dicuntur ἀσθενεῖς (ita ut non *virium parvitas* sed *nullitas* notetur) sc. *omnibus viribus spiritu-* §. 4.
alibus destituti: nec adeò ita se habet hæc ἀσθένεια, prout vel respectu *mortalitatis & corruptibilitatis* corpus τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν dicitur *seminari* ἐν ἀσθενείᾳ 1. Cor. 15. 43. vel prout Sancti *afflictiones & persecutiones suas*, ἀσθένειαν vocant conf. 2 Cor. 11. 23. & c. 12. 9. imò sentiunt sæpè *Spiritum promtum*, *Carnem infirmam*, Matth 26. 41. vel, qvomodo dicimur habere ἀρχιερέα δυνάμενον συμπαθῆσαι τῇ ἀσθενείαις ἡμῶν Ebr. 4. 14. 15. vel, qvomodo dantur ἀσθενοῦντες τῇ πίστει de qvibus passim Ep. ad Rom. c. 14. 15. 1. Cor. 18. 10. qvibus qvi se accommodat, is qvoqve ἀσθενεῖν dicitur exemplo Apostoli 2. Cor. 11. 29. qvi factus est infirmus infirmis 1. Cor. 9. 21. vel qvomodo decantatur ἀσθένεια legalis seu τὰ ἀσθενὲς καὶ πτωχὰ στοιχεῖα *Sacerdotij Levitici & qvorundam ceremonialium* Coloss. 2. 20. Gal 4. 9. Hebr. 7. 18. neqve adeò Christus dicitur §. 5.
mortuus pro languidis, pro pronis ad malum, sed *pro omni robore & virtute spirituali prorsus priva-*

ris, & in summè contemtibili & desperato maledicti-onis statu positis. Tales ἀσθενεῖς objecti sunt *Christo ut Medico*, curandi sanguinis ἰατρυλύτῳ, non qui ita saltem sunt חלים, uti in Psal. 6. 3. clamat David: חנני יהוה כי אמלל אני hoc enim modo אמללים sentiunt se etiam *Sancti* quatenus *ex parte* & *secundum veterem hominem* adhuc sunt σαρκικοὶ

§. 6. Roman. 7. 14. De vocibus illis κατὰ καιρὸν quæritur, *an referendæ sint antecedenter ad illud* ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν, *an consequenter ad illud* ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. Non caret sensu satis pulchro utraque relatio. Juxta priorem, *duplex* notaretur *status* seu *tempus* hominis, *unum peccati*, *alterum justitiæ*, ita ut καιρὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν opponatur καιρῷ δικαιωθέντων ἡμῶν ἐκ πίστεως: juxta posteriorem notaretur *duplex Status Christi*, unus, qui esset καιρὸς ταπεινώσεως s. *exinanitionis*, alter, καιρὸς ὑπερυψώσεως s. *exaltationis*: ad illum *mors Christi*: ad hunc *vita Christi gloriosa in cœlis*, pertinet: utriusque mentio in

§. 7. textu, & *mortis* & *vitæ* v. 8. 9. 10. Quin ab illâ ad hanc argumentatur Apostolus, atque adeò pulcherrima est argumentatio Apostoli: *Si Christus pro inimicis est mortuus* κατὰ καιρὸν ἀσεβῶν: *multò magis, nunc* κατὰ καιρὸν ὑπερυψώ-

ἐγερθώσεως, *ubi resuscitatus, sedet ad dextram Dei Patris, & gloriosè interpellat pro nobis, servabit* ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ *reconciliatos, justificatos.* Facit id pro posteriori sententiâ, uti & qvod *temporis mentio, incarnationi* potiùs & *redemtioni* factæ in *plenitudine temporis* (definiti & constituti à patre) qvàm *statui miseriæ nostræ* in Scripturis vendicatur: neq; ipsa vox καιρὸς, qvæ *tempus oportunum ad aliqvid agendum* notat, τῷ ἀσθενείας statui convenit: & habet hæc proprior relatio autoritates, Hieron. ep. ad Algas. qvæst. 7. Theophyl. & Oecumen. in Commentariis. Argumentatio ergò v. 6. §. 8. qvæ est probatio antecedentis consqventiæ ita se habet: *Si tanta erga nos fuit Christi charitas, ut pro nobis qvando adhuc eramus infirmi, & proinde* ἀσεβεῖς *s. injusti & peccatores, mortuus sit, Ergò dabit nobis Spiritum S. per qvem diffundetur charitas Dei in cordibus nostris, nec adeò spes promissionis æternæ gloriæ pudefaciet.* Sed verum est prius. E. & posterius. Majorem collatione amplificat v. 7. *Si vix reperietur inter mortales, qvi pro justo homine liberando velit se dare in mortem, vel pro bono homine mori in animum inducat, multò minùs dabitur, qvi moriatur pro impiis. At Christus mortuus* ὑπὲρ ἀσεβῶν. E De Commento *Marcionis* per *justum* intelligentis *Deum Legis:* per *bonum*

Deum Evangelij, & Arii per illum intelligentis *Christum*: per *bonum, Deum Patrem*, non locus est dicendi, nec meretur id absurditas hæretici dogmatis.

§. 1. 5. Fuit hactenus reconciliationis signum, & reconciliationis fundamentum: hoc sc. fuit *mors Christi*: ubi proposita ab Apostolo 1. *eorum pro qvibus Christus est mortuus conditio* v. 6. 2. *Voluntatis humanæ cum facto Dei collatio* v. 7. Seqvitur nunc inde 3. *amoris divini erga peccatores demonstratio, & fiducialis exinde Apostoli collatio* v. 8. 9. 10. est autem collectio duplex: una, *Qvi moritur pro peccatoribus, pro damnatis, is magis servabit eosdem Sangvine Filij justificatos* 8. 9. altera, *qvi per mortem Filij sibi reconciliavit inimicos, is multò magis jam reconciliatos servabit in vitâ Filij, ut adeò per Dominum* JESUM CHRISTUM, *de applicatâ reconciliatione, in Deo possint gloriari* v. 10. 11.

§. 2. Insignis autem hujus textus in hoc capite prioris usus est tùm contra *Socinianos* negantes satisfactionis vicariæ & realissimæ JESU CHRISTI *actum*: tùm contra *Calvinianos* limitantes satisfactionis illius *formale objectum*. Contra illos notetur 1. qvod toties dicitur Christus mortuus ὑπὲρ ἀσεβῶν, item ὑπὲρ ἡμῶν ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων: 2. Qvod per mortem JESU CHRISTI dicantur hostes

ſtes Deo reconciliati v. 8. 10. 3. Quod diſtinguatur *reconciliatio* à *juſtificatione, & ſervatione aternâ* ut cauſa ab effectis hypotheticis. *Si Chriſtus pro peccatoribus eſt mortuus, & antea hoſtes, Deo Patri per mortem ſuam reconciliavit, E. multò magis jam reconciliati juſtificabimur per Sanguinem Chriſti, & juſtificati ſervabimur ab irâ Dei &c.* conf. v. 8 & 10. Concludimus §. 3.
exinde 1. In *Satisfactione Jeſu Chriſti datur veriſſima ſurrogatio, quâ CHRISTUS in locum generis humani à culpâ & pœnâ liberandi ſurrogatus eſt tùm ratione culpæ, tùm pœnæ*, qvam ipſam particula ὑπὲρ, item ἀντὶ notat, qvibus eleganter apud Syros reſpondet particula בְּרַ, in qvâ ſignificatio eſt talis *permutationis*, qvalis datur in tali *ſurrogatione:* conf. qvâ partic. illas Joh. 10. 15. c. 11. 51. 52. 1. Cor. 1. 13. c. 5. 7. 2. Cor. 5. 14. 15. 1. Theſs. 5 10. 1. Pet. 2. 21. c. 4. 1. Ebr. c. 2. 9. & conf. Eſa. 53. 4. 6. & de figurâ *hirci expiatorii bajulantis peccata totius populi* Levit. 16. 21. 22. & conf. applicatio ex Johan. 1. 19. 1. Pet. 2. 24. Galat. 3. 13. Errant E. §. 4.
Sociniani, *Occaſione tantùm peccatorum noſtrorum & occaſione annunciandæ Dei bonitatis Chriſtum afflictum, & mortuum non verò meritò eorundem, & propter imputationem culpæ noſtræ eſſe paſſum*, ſtatuentes & tantùm *commutationem aliqvam ſurrogationi ſimilem*, Chriſtum ſc. *ſuſtinuiſſe ſaltem aliqvid ſimile ei malo, qvod nos ferre mereba-*

merebamur, idq; per modum saltem exemplaris admittentes: lubrica autem est ratio Crellii: sc. *Christus non pertulit mortem æternam*, vel, *si pertulit, ergò omnes sunt liberati etiam qui pereunt.* Omninò Christus pertulit mortem æternam, *intensivè* resp. ipsius κίνητος mortis, & essentiæ pœnæ, etsi non *extensivè* resp. *circumstantiæ & temporis s. æternæ durationis*: qvia Christus non saltem debuit *mori pro peccatis nostris*: sed etiam *excitari propter justificationem nostram*: nec saltem mori ὑπὲρ ἀσεβῶν: sed etiam *justificare Sangvine suo illos peccatores reconciliatos, eosdemq; servare*: ut non sit *prævalentia mortis & inferni*: sed *Christi* conf. Rom. 4. ult. c. 5. 6. 8. 9. 1. Cor. 15. 55.

§. 5. Sic & omninò omnes, etiam *illi qvi pereunt sunt per mortem JESU CHRISTI reconciliati*, & in tantum liberati, ut, si non affectatè *respuant* λόγον τ καταλλαγῆς, possint *actualitèr Deo reconciliari*, 2. Cor. 5. 19. 20. Impetrata scil. omnibus est *reconciliatio* absolutè, etsi applicatio illius reconciliationis est *ordinata & fide conditionata*, qvæ causa est, qvod actu ipso & resp. efficientiæ actualis, ultimatæ *non omnes liberentur pro qvibus Christus est mortuus*, qvia sc. applicatio non est absoluta: ita Christus *mortuus est pro omnibus*, ut tamen non justificet *nisi per Sangvinem* c. 4. 9. i. e. per

πίστιν

πίστιν ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι conf. c 3. 25. Concludimus 2. *in satisfactione Jesu Christi datur* λύτρον *propriè dictum* conf. Matt. 20. 28. 1. Tim. 2. 5. (unde hic est verissima ἀπολύτρωσις) qvod λύτρον *per mortem filij, per sanguinem* &c. passim in textu exprimitur: dum sc. Christus *posuit animam suam* in אשם s. *Sacrificium pro reatu*, dum *dedit seipsum pro nobis oblationem & sacrificium Deo*, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Eph. c 5. 2. & *reconciliavit morte suâ peccatores*, dedit seipsum λύτρον ὑπὲρ πάντων. Fatetur Socinus, λύτρον propriè dictum, *non esse pecuniam tantùm: sed qvicqvid ut ei satisfiat, qvi captivum detinet, datur.* Illud autem non Diabolo: sed §. 6. §. 7. justitiæ essentiali vindicatrici tanqvàm *principalitèr detinenti* persolvendum fuit: posse autem eidem (diverso respectu) *& pretium solvi, & pretio isto rem emi vel acqviri*, posse *in illius manu rem antea esse*, (per modum obligationis criminalis & reatus contracti) *cui* (alio respectu) *eadem res acqviritur*, mirum est à Socino potuisse negari, & exinde λύτρον propriè dictum oppugnari. Non Diabolo: sed Deo *per mortem Filij* reconciliati dicimur, eidem acqvirimur dum *reconciliati justificamur, & ita servamur* ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Non acqvirimur Deo ut offenso (in cujus manu antea eramus) sed ut reconciliato. Datur autem λύτρον ut §. 8.

offenso

offenso & placando, non *ut reconciliato & placato.* Negatur hîc cum Socino *Crellius*, dum urget versum 8 & textum 1. Johan. 4. 10. & λύτρον tale datum *Deo offenso pugnare dicit cum dilectionis illius commendatione, cum ex irâ Dei non posset ostendi dilectio.* Sed hæc ex analogiâ *blasphemæ religionis* suæ dicit contra evidentes Scripturas, in qvibus mors Christi & ut ἔνδειξις & maximum argumentum iræ, & ut maximæ dilectionis Dei signum repræsentatur, illud resp. acerbissimæ passionis & *rigorosissimæ punitionis* Dei filii: hoc respectu *Ordinationis Mediatoriæ & suppeditationis Jesu* resp. *acceptæ satisfactionis vicariæ, & propositionis divinæ* qvâ Deus Christum proponit ut ἱλαστήριον *(per fidem in illam mortem & sanguinem)* applicandum singulis credituris. Qvin hic ipse §. 9. textus dum *impios, peccatores, hostes* memorat, dum Deum *ut reconciliandum morte Filij* repræsentat, dum *sanguinis & iræ*, unde *servamur per sanguinem*, meminit, & tamen *commendare Deum* dicit *suam erga nos charitatem, eò qvod cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit*, satis aperte *iræ & dilectionis, justitiæ & misericordiæ* temperamentum ostendit. Sic *justificamur qvidem gratis*, τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι: sed non nisi per ἀπολύτρωσιν αἵματι· vid. sup. c. 3. 23. 24. Neqve verò Apostolus h. l. ex *irâ*

Dei

Dei ostendit dilectionem: sed *ex placatione iræ & medii suppeditatione.* Idem sc. *Deus reconciliandus & adeò offensus* dum placationis medium ordinat, & de suo suppeditat, dum unigenitum filium tradit in mortem crucis, eundemq; ut offensus punit *charitatem suam* τὴν εἰς ἡμᾶς seu *ergà nos* (non item *ergà Christum* punitum) hoc ipso ostendit. Concludimus 3. *Beneficium reconciliationis* non est ipsa conversio: sed hujus fundamentum, & adeò *prius conversione.* §. 10.

Errat ergò Socinus ita *reconciliationem* describens, *non quasi Christus Deo morte suâ id solverit, quod nos propter scelera nostra ejus justitiæ debebamus, atque eâ ratione Deum nobis conciliaverit, aut quia merito tàm insignis obedientiæ suæ iram Dei adversum nos placaverit, siquidem neque his rebus quidquam opus erat, neque eà ullo modo fieri poterant* (ita hæresiarcha impudens blasphemè. Paulo apertè contrarium hoc in textu dicenti, contradicit) *sed quia nos quia à Deo aversi eramus, sui sanguinis fusione ac morte intervenicnte ad Deum adduxit, atque ut illi in posterum confideremus, exq; illius præscripto obediremus, effecit:* Ita ille Synops. 1. de justificatione, ubi & hæc habet apertè blasphema 1. *Cum dicitur Christus mortuus pro nobis, non id significatur, Christum vice seu loco nostrûm mortuum esse: quemadmodum, Christum* §. 11.

mortuum esse pro peccatis nostris non significat eum vice seu loco peccatorum nostrorum mortuum: (conf. contra Esa. 53. 4. 5. 6. 11. 1. Petr. 2. 24.) 2. *Non intelligendum est, vim quandam occultam Sangvini Christi inesse ad expurganda peccata nostra: sed quia Christus non aliâ viâ, quàm per fusionem sui Sangvinis ad summam illam potestatem pervenit, proinde, ejus sangvine factum est, ut nos à peccatis expurgemur: quia* sc. *si in luce ambulaverimus eâ suprema potestate omnes sibi obedientes beatâ immortalitate donare potest.* 3. *Etiamsi Sangvis Christi nihil aliud efficeret, quàm declararet nos ab omni peccato expurgatos esse, tamen rectissimè scriptum fuisset, Sangvinem Christi nos expurgare ab omni peccato. Remissio peccatorum nobis ultrò offertur, & oblato Sangvine Christi tanquam sigillo obsignatur.* Errat pa-
§. 12 ritèr Crellius reconciliationem illam ponens in oblatione remissionis peccatorum, velut medium, qvo Deus invitare voluit homines ad se amandum & odium deponendum. Neqve valet conseq. Crellii: καταλλαγέντες sunt δικαιωθέντες. E. καταλλαγὴ est ipsa δικαίωσις. vel *Conversi sunt reconciliati.* E. *Conversio est*
§. 13. *ipsa reconciliatio.* Ineptissimè à materiali ad formale. Contra in textu ponitur 1. *Mors Christi* ut reconciliatrix v. 6. 8. 10. 2. δικαίωσις *s. justificatio per Sangvinem Christi.* 3. σωτη-

εία

ἐκ τοῦ θεοῦ v. 9. conf. etiam 2. Cor. 5. 19 ubi describitur *reconciliatio satisfactoria* v. 19. eademq; considerata in *articulo fidei 2.* & post illam, ut jam universalitèr & plenariè factam, demum memoratur *illius reconciliationis applicatio* (*reconciliatio ut in artic. fidei 3.*) v. 20. Contra Calvinianos notetur 1. totiens iterata descriptio *Objecti formalis, reconciliationis vel mortis Jesu Christi satisfactoriæ*, quæ proinde nullum excludit individuum, quod sub titulo ἀπάντων, ἀσεβῶν, ἁμαρτωλῶν, ἐχθρῶν continetur: neqve adeò illi antecedenter *solorum Electorum* titùli sunt: sed *totius generis humani, positi in communi lapsus culpâ & miseriâ.* §. 14.

Notetur 2. illud: ἀπέθανεν, ὑπὲρ ἀσεβῶν, ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν qvem particulæ positum non *sola sufficientia* absolvi: sed realissimam simul *efficientiam mortis* Jesu Christi, eamq; *ex serio & gratioso* Consilio & proposito Dei Patris Filium tradentis, & Christi morientis illa notari, agnoscunt ex Calvinianis accuratiores, qvi proinde improbant qvorundam suorum Sociorum phrasin ineptam: *Christus mortuus est pro omnibus hominibus sufficienter, neqvaqvam autem efficienter.* §. 15. Si pro omnibus E. & efficientia qvædam mortis Christi est universalis, & qvædam καθολικὴ καθολική. Notetur 3. Objectum τῆς καθολ- §. 16.

λαγῆς per mortem Christi impetratæ, amplius est, qvàm objectum τῆς καταλλαγῆς s. ejusdem reconciliationis actu ipso applicatæ: illud ἐχθροὶ, s. inimici, peccatores, impii, ἀσεβεῖς: hoc sunt ἐκ πίστεως δικαιωθέντες ἐν τῷ αἵματι Χριστοῦ conf. v. 1. 2. 9 neqve impetratio reconciliationis est ipsa applicatio. Argumentantur ex hoc
§.17. textu Dordraceni: *Pro qvibus Christus est mortuus, illi etiam justificantur per Sanguinem Christi, & servantur ab iraillà:* v. 9. *vel servantur per vitam Christi.* v. 10. *Atq; Reprobi non justificantur, nec servantur* &c. E Urgent argumentum Apostoli, qvod sit *à dilectione majori ad dilectionem minorem. Si reconciliati sunt inimici. E. servabuntur reconciliati.* Resp. ad 1. Arg. Pauli est: *Pro qvibus Christus est mortuus,* illi δικαιωθέντες ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ *salvabuntur. Pro peccatoribus* &c. E. Supponendum ergò est ex titulo Capitis illud: δικαιωθέντες ἐκ πίστεως, item ex v. 2. τῇ πίστει & adeò limit. præd. illi si credant in Dei filium reconciliatorem & ἱλαστήριον. Absolutè enim major sumta, falsa
§.18. est. Addatur: Argumentum Pauli non tàm de facto, qvàm de *gratioso & charitativo Dei commendantis dilectionem suam consilio procedit: Si Deus ex immensâ charitate Filium pro peccatoribus in mortem tradidit: multò magis* (credentes in Fi-

in Filium) *justificabit, & in æternum salvabit:* atqve adeò hoc saltem probatur: *Deum, dum ex charitate dat in mortem Filium, seriò velle, ut omnibus non saltem impetretur: sed & applicetur reconciliatio, ut omnes justificentur, salventur:* sed Ordine Evangelico, unde & *Deus rogare & Christus obsecrare* dicitur: ut mundus reconcilietur Deo 2. Cor. 5. 19. 20.

6 Seqvitur 4. post *signum, fundamentum & firmamentum* (vid. sup.) *comparatum transgressionis & reconciliationis, Adami & Christi* à v. 12. adusqve fin. c. 5. ad qvod occasione *tertiæ gloriationis*, nexu satis evidente procedit Apostolus. *Comparati* illius notetur 1 *Collatio generalis*, per modum hypotheseos v. 12. 13. 14. (qvia enim *peccatum* cum *justitiâ*, *Adamum* cum *Christo* comparare instituit Apostolus, proinde præmittenda fuit accurata illius τῆς τύπου futuræ explicatio, & sententia de peccato, totaq; illa hypothesis prius munienda ab Apostolo) 2. *Collatio specialis negativa* v. 15. 16. 17. 3. *Collatio specialis affirmativa* v. 18. & 19. additur Occupatio de Usu Legis v. 20. 21. atqve hoc *textus capitis resp. articuli 2.* jam indeà v. 12 est breviarium.

7. Collationis generalis *thesis comparativa* §. 1.
(qvam notat part. ὥσπερ) est in v. 12. in qvo *proprium locum doctrinæ de peccato Originis* con-

tineri notatum à Chemnitio tit. de P. O. c. 3. p. 229. addit idem: *Universale esse, tales locos in Scripturâ præ cæteris dilacerari & depravari.* Præivit jam ante August l. de nat. & grat. ubi contra Pelagium objicientem, non nisi qvod legitur in Scripturis Sacris esse credendum, *O utinam*, inqvit, *contra id qvod legit nihil vellet adstruere, fidelitèr & obedientèr audiret, qvod scriptum est: Per unum hominem peccatum intravit in mundum &c. & non infirmaret tanti Medici gratiam, dum fateri non vult naturam humanam esse vitiatam & c. 41. Hæc sententia, inqvit, per unum hominem &c. & antiqvos & recentiores & nos & posteros nostros complectitur.* Abusus tamen loco est idem August. c. 8. ibid. ubi defendit: *Parvulum omnem, qvi sine lavacro regenerationis exiit, à damnatione, qvæ per universam massam currit, non admitti ad regnum cœlorum.* Sed his ἐν παροδῷ, qværitur 1. An in v. 12. sit *sensus imperfectus*, & ubi *comparationis illius* ἀπόδοσις? Resp. 1. Non satisfaciunt qvi ἀπόδοσιν in καὶ οὕτως ponunt: ita ut protasis sit per διότι: ἀπόδοσις per ὅτι, ab *effectu ad causam per regressum demonstrativum.* 2. Paulum hic loqvi, ut ἰδιώτιον πρὸς λόγῳ 2. Cor. 11. 6. probatur Hieronymo: nec minus Irenæo, qvi hîc *Hyperbatum* statuit qvi idem lib. 3. c. 7. *Hyperbatis*, inqvit, *freqventèr utitur Apostolus*

§. 2.

§. 3.

propter

propter velocitatem sermonum suorum, & impetum qui in eo Spiritus est. 3. *Nullam* in similitudine esse ἀπόδοσιν, uti & illud: sensum sive ex antecedentiâ, sive consequentiâ textus esse supplendum non malè dicitur: sed pessimè à qvibusdam suppletur, sc. *Qvemadmodum peccatum in mundum intravit per unum hominem, nempè Adamum, qvi primus transgressus est Dei mandatum, & per peccatum mors, qvam Deus stipendium illius esse voluit: ita per unum hominem, nempe Christum, qvi primus Deo perfectè obedivit obedientia in mundum intravit, & per obedientiam vita æterna, & ita vita ad omnes homines pervenit, qvoniam omnes obediverunt.* Sed hoc supplementum Arminiano-Socinianismum satis palpabilem prodit. 4. Ἀπόδοσιν §. 4.
esse in v. 18. & hactenus ἀνάθεσιν, ita ut hæc propter qvasdam dissimilitudines & protheses pleniſſimè tractetur, idq; qvasi περιεκτικῶς, ante expressam ἀπόδοσιν, tutior sententia est. 5. Probatur tamen nobis sententia qvæ ἀπόδοσιν ponit in membro 2. versus 11. *Per* (unum) *Dominum JESUM CHRISTUM accepimus reconciliationem, ita ut* Δι' ἑνὸς illud iterandum doceat ex v. 11. in 12. cui bono etiam additur v. 14. *Adamus typus venturi* sc. CHRISTI. Qværitur 2. Qvid per §. 5.
τὸ ἑνὸς in v. 12.? Resp. 1. additur ἀνθρώπου: frustra

frustra ergò sunt, qvi hic de *principio suggestionis* s. *Diabolo* argutantur. 2. In v. 14. ille ἐκ ἀνθρωπος expressè nominatur ADAMUS. Errant ergò, qvi hîc per *unum hominem* vel *solam fœminam*, qvippe & πρώτως & *immediatè & formaliter* seductam, & *principium primi ortus corruptionis* vel *& marem & fœminam* velut *unam carnem*, intelligunt. Con-
§. 6. tra 1. lapsus consumati principium non fuit *Heva*: sed *Adamus*. 2. Idemq; principium *propagationis & successionis*. 3 Fit hîc comparatio *individui* cum *individuo*. Per unum individuum *Peccatum* & *mors*: per alterum, *Justitia* & *Vita* succedit: illud est Adamus: hoc CHRISTUS. Qværitur 3. de illo ἐφ' ᾧ
§. 7. qvorsum & qvid illud? *Qvæstionem hanc Grammaticam non levitèr exercuisse Augustinum & alios bonos Viros*, fatetur Chemn. L. C. l. alleg. Rejicienda simplicitèr est prima expositio. Augustini, qvi ex ignorantiâ Elementorum Græcorum, ad *peccatum* retulit, seu ad τῷ ἁμαρτίαν. Obstat pronomen masculinum: & præterea distinctio τῆ ἁμαρτίας à παραπτώματι unius. Melior est expositio Augustini altera, referens illud ἐφ' ᾧ ad *unum hominem*, velut in statu integro propagatorem imaginis, cujus erat depositarius, ita in corrupto corruptionis. Magno cum plausu ex-

cepta

cepta est hæc constructio Augustini: sed non §. 8.
sine abusu, & mole qvæstionum. Allegatum
est ut parallelum, exemplum *Levi decimati in Abrahamo* Hebr. 7. 9 propter existentiam in lumbis Abrahami: & adeò uti ibi figuratum aliqvid indicatur per clausulam additam, ὡς ἔπος εἰπεῖν: ita concluſum, nos omnes in Adamo peccasse ὡς ἔπος εἰπεῖν, *figuratâ* sc. *aliqva dicendi ratione*. Sed sic fundamentum pariter & peccatum originis ipsum penè §. 9.
tollitur. Qværitum, *si propter solam existentiam in lumbis Adami omnes pecaverunt*. E. vel Christus non fuit in lumbis Adami: vel simùl continetur in illo: ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. Distinctum qvidem est inter *existentiam in Adamo per rationem seminalem & corpulentam substantiam* &c. sed hæc otiosis ingeniis fenestram qvæstionum Magistralium aperuerunt: unde tutius & expeditius existimavit *Magnus noster Chemnitius* ex Grammaticâ qværere veram interpretationem (aliam). At illa ex §. 10.
pedire tanti momenti non erat: neqve enim V. C. *In Adamo omnes posteri peccaverunt. E. non propriè: sed* ὡς ἔπος εἰπεῖν, *figuratè*, uti *Levi decimas dedit, qvando Abrahamus illas Melchisedeco obtulit*: neqve sola *existentia* virtualis *in lumbis*, facit ut nati natorum rei dici possint sceleris, qvod commisit Antecessor

atavus aliqvis: neqve adeò propter illam involveretur hîc Christus ipse, nec V.C. *Christus*
§. 11. *fuit in lumbis Adami.* E. *peccante Adamo peccavit Christus*, ut taceamus, qvod Christus ut *Semen Mulieris* non fuerit in Adami lumbis sive resp. *decreti* sive *pacti* intimati, nisi post lapsum conceptum & perfectum, qvod Christus non fuerit in *Lumbis Adami* ut respectu sui individui & immediatæ generationis, σπερματικῶς & naturaliter propagabilis: qvod ibi fuerit, ut ἀπάτωρ. Ita facilè illa diluuntur. Neqve desunt magni Theologi, qvibus illa interpretatio Augustini etiam nunc probatur, idq; tanto magis, qvia à Pelagianis, Socinianis & Arminianis illa vehementer oppugnatur. Placuit & Bezæ, qvi reddidit: *In qvo uno homine omnes* peccaverunt. Instantia Erasmi nulla est, dici sc. ἐφ' ᾧ non ἐν ᾧ: qvia nihil usitatius, qvam ἐπὶ pro ἐν Marci 2. 4. Heb. 9. 17. Illud ἐφ' ᾧ
§. 12. semper significare *qvoniam* vel *qvatenus*, falsum est: nec textus Matth. 26. 50. nec 2. Cor. 5. 4. nec Philip. 3. 12. illud probant: qvin ibi ἐφ' ᾧ reflectitur ad σκλύω. *Ordo constructionis objicitur, qvæ non permittat, ut ad Adamum referatur, de qvo initio commatis actum est: durior illa qvippe foret trajectio:* sed monuit Beza illud δι' ἑνὸς ἀνθρώπου subintelligi *in immediatè*

dictè præcedenti propositione, ſ. *Per unum hominem mors in omnes homines pervaſit*, ut ſic nulla ſit longior trajectio. Sed hæc pro alterâ illâ Auguſtini interpretatione, juxta qvam hîc §. 13. talis eſſet ſeqvela 1. παράπτωμα *Adami*. 2. *Peccatum Originis per illud* παράπτωμα *intrans in mundum*. 3. *Mors pervadens in omnes homines*: qvia autem in hâc ſeqvelâ deſiderari poterat *Fundamentum illius peccati ex unius Adami* παραπτώματι *intrantis in totum mundum*, additur *æqvitas reatus illius propagandi*, qvia ſc. peccante *Adamo*, *omnes* (in Adamo) *peccavimus*, idq; veriori modo attributionis, qvàm illo ὡς ἐπ' ἐκεῖν conf. 1. Cor. 15. 22. Non poſſumus, *qvâ rem ipſam* ab hâc interpretati- §. 14. one penitus recedere, licet dare facilè poſſimus, illud ἐφ' ᾧ idem eſſe qvod ἐφ' ὅσον *in qvantum*, *qvatenus*, *qvia*, eamq; famoſiorem eſſe illius conſtructionis acceptionem. Ita ſumi, olim voluit *Pelagius*, ut interpretari poſſet *de imitatione Adami in actualibus peccatis*: & adeò *ſuper hos ſaltem dominari mortem æternam*: qvâ ratione non generatione: ſed imitatione peccatum in mundum intraſſe hic diceretur, & adeò nullum ex hoc textu peccatum Originis probaretur. Illa hæreſis *Au-* §. 15. *guſtinum* movit, ut rejiceret hanc illius ἐφ' ᾧ explicationem cauſalem & retineret ſuperio-

rem vid. ille *cont. Julian. l. 6. c. 12.* Et sanè hoc sensu illa hæretica est interpretatio. Neqve tamen cum Pelagio statim faciunt, qvi illud ἐφ ᾧ πάντες ἥμαρτον de *peccatis actualibus* exponunt: qvod faciunt qvi *duplicem in hoc versu mortis originem* describi statuunt, ita ut per τὸν ἁμαρτιαν intelligatur Pecc. Originis: Per ἥμαρτον, actualia: Omninò tamen verba illa ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον ad superiora, & adeò ad Originis peccatum reflectuntur: qvod si vel διὰδοσις Bezæ, vel altera illa, qvæ illud καὶ ἄτως habet ut ἄτω καὶ sibi constaret, facilis ad veram illius clausulæ relationem via esset: qvin, si per simplex saltem comma distinguntur illa ἐφ' ᾧ ab oratione antecedente nihil obstabit, qvò minus duas illas propositiones habere liceat *per actū reflexum*, ut primas, ut dicatur Apostolū *à peccato ad mortem, & iterum à morte ad peccatū procedere*, uti iterum v. 13 à peccato ad mortem v. 14. procedit. Statuimus omninò verba illa §. 16. ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον habere se, ut partem versus secundam, seu ut aliqvod membrum 2. in Pasuk Biblico Hebraico, & adeò reflecti ad tria antecedentia sc. 1. *ipsum παραπτωμα Adami.* 2. *Ad peccatum qvod dicitur intravisse in mundum.* 3. *Ad mortem, qvæ in omnes homines pervasit:* Qværitur qvæ *ratio æqvitatis* ex uni-

lus Ada-

us Adami παραπτώματα *reatum propagari, & peccatum intrare in totum mundum?* Resp. qvoniam πάντες ἥμαρτον, peccante Adamo peccavit genus humanum. §. 17. Qværitur *qvæ ratio & origo mortis per peccatum pervadentis in omnes homines?* Resp. *Qvoniam, vel qvatenus omnes* ἥμαρτον **Dieweil sie alle gesündiget haben** uti noster Lutherus: non saltem in Adamo: sed in seipso peccato Originis infecti & damnati. Ita illud accipiendum *& ratio perfecta breviarij*, qvod hoc in versu instituit Apostolus, cui bono omninò æqvitas reatus propagandi, qvæ dependet à totius generis humani specificâ existentiâ in personâ 1. hominis, cujus *intellectu & voluntate* peccantibus *intellectus & voluntas* totius speciei verè peccavit, §. 18. explicanda fuit, (ut appareret *non esse crudelem Deum propter solum originale peccatum homines æterna morte damnantem*) *& sequela textus* postulat.

8. Objici poterat: *Ubi non est Lex, ibi nec peccatum: at ab Adamo adusqve Mosen non fuit Lex.* E. §. 1. Prævenit occupatione solito sibi more Apostolus, distingvendo inter *non esse negativum*, & *non esse putativum*. Scilicet, *peccatum qvidem est non existente Lege:* at *non putatur esse peccatum, non existente Lege:* posteriori ergò modo concedit totum: qvo non obstante manet:

manet: *Usqve ad Legem peccatum fuisse in mundo, etsi non putatum* v. 13. Fuisse autem *peccatum Originis*, §. 2. qvod dixerat per *unum hominem intrasse in mundum*, in illo Metaxysmo *Adami & Mosis*, probat v. 14. *Si ab Adamo adusqve Mosen, etiam* (bene notetur particula καὶ) *super illos, qvi non peccarunt actualitèr contra legem externam* (seu in similitudine transgressionis Adami) *mors regnavit. E. in illo Metaxysmo qvoqve verè peccatum fuit.* Sed E. Curcellæus *tr. de jure Dei in creatur. innoc.* §. 3. p. 124. ita παραφράζει: *Sicut mors in omnes eos regnavit, qvi ab Adamo adusqve Mosen vixerunt, qvia ex Adamo oriundi erant, qvi propter peccatum morti obnoxius factus fuerat, etiamsi tàm gravis criminis non essent rei atqve ipse, qvi mandatum Dei expressum mortis pœnâ sancitum transgressus erat, aut illi, qvi post Mosis tempora vixerunt, per qvem Deus legem suam Israelitis dedit, adeò ut pro peccatoribus sint habiti, propter ipsius offensam potiùs qvàm suam, qvia etiamsi peccassent, tamen ubi nulla est Lex peccatum non soleat imputari: ita ex adverso omnes, qvi secundum Spiritum ex Jesu Christo per veram fidem nati sunt, vitæ æternæ hæredes erunt, etiamsi tam perfectam atqve ipse Deo obedientiam non exhibuerint, & ante suam conversionem magni fuerint peccatores, & post illam adhuc in multis per infirmitatem labantur: & hâc*

ratione

ratione per obedientiam Christi justi habebuntur potiùs, quàm per suam, quæ secundum rigidum jus expensa id nominis non meretur. Paraphrasis hæc palpabilem craſſumq; ostendit Arminiano-Sociniano-Pelagianismum. §. 4. Falsum est *illa universalia axiomata* v. 12. *Mors in omnes homines pertransiit, quoniam omnes peccaverunt,* non esse de omnibus in universum hominibus ab initio adusqve finem mundi accipienda: sed tantùm de iis, *qvi ab Adamo adusque Mosen vixerint.* Nec id probat v. 13. 14 qvia *Peccatum Originis post legem fuisse*, velut certum ex revelatione Legali *exaggerante peccatum, & ostendente* e. c. *Concupiscentiam* in actu 1. *esse peccatum* (qvam ante & extra Legem nemo agnoscere poterat esse peccatum propriè dictum) supponit: atq; adeò id probat, qvod magis dubium esse poterat, *an* sc. *illud peccatum, qvod per unum hominem intravit in mundum, fuerit qvoqve ab Adamo ad Mosen.* Patet inde qvorsum tendat illa restrictio, & cur, qvod omnibus sine ullâ exceptione convenit, unius temporis hominibus particularitèr adaptet Apostolus. Sanè illos hîc Apostolus *Peccatores* probare vult, *qvos nemo facilè tales esse, opinari potest.* §. 5. At illos, qvi isto temporis intervallo vixerunt, qvod ab Adamo usqve ad Mosen effluxit, ex actualibus peccatis jure pro peccatoribus haberi potuisse, *nemo*

dubitare

dubitare potent: qvia tale peccatum etiam ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου. Fatetur idem Curcell. *tales verè peccatores fuisse & morte dignos, qvia contra naturæ legem cordibus suis insculptam peccaverint.* Illud autem falsum est, in illo Metaxysmo *Adamitico-Mosaico* non poni alios peccatores, nisi *qvi expressas Dei leges mortis pœnâ sanctas non violaverint, sicut Adam & Israelitæ à temporibus Mosis.* Particula sane
§. 6. καὶ contrarium testatur. *Mors regnavit etiam super illos, qvi non peccarunt in similitudine transgressionis Adami.* E. *Qvotqvot ab Adamo ad Mosen peccarunt, non peccarunt ut Adam* Nullibi hæc consequentia. Nihil e. obstat, qvò minus de hominibus ut ab ipso conceptionis & nativitatis momento peccato Originis infectis, & adeò de Infantibus textus explicetur. Prin-
§. 7. cipium petit idem Arminianus, dum de *Infantibus* textum non agere probat, qvia *infantes nullo modo peccare possunt:* & in illo iterum, dum probat, *qvia* sc. *nec ad similitudinem transgressionis Adami adusqve expressam legem peccare possunt, nec adversum legem naturæ, aut dictamen rationis, cujus nondum usum habent.* Ita supponitur non fuisse, nec esse, qvod jam inde ab Adamo extitisse hîc Apostolus probat, *Peccatum Originis.*

§. 1. 9. Dissimilitudo in collatione speciali occurrit

currit gemina 1. ἐχ' ὡς τὸ παράπτωμα, ὅτω καὶ τὸ χάρισμα i. e. Non uti offensa: ita etiam gratia s. justitia donata. Additur ratio: *Nam si istius unius offensâ multi mortui sunt, multò magis gratia Dei & donatio per gratiam, quæ est unius illius hominis Jesu Christi, in multos exundavit.* Est ergò collatio specialis 1. *ratione imputationis* v. 15. Unius peccatoris Adami παράπτωμα peccatum à primâ nativitate inhæret omnibus, & ita mortis omnes rei sunt: at non ita justitia Jesu Christi: neqve enim qvatenus in nostris factis habemus justitiam: sed qvatenus justitia Jesu Christi nobis per fidem in ἀπολύτρωσιν sangvinis imputatur, coram Deo justificamur & salvamur. Collatio specialis 2. est *ratione delicti per justitiam sublati* v. 16. & *ratione efficaciæ causarum operantium vel vitam vel mortem* v. 17. Verba concisa v. 16. καὶ ἐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα non malè noster Lutherus: Vnd nicht ist die Gabe allein über eine Sünde / wie durch des einigen Sünders einige Sünde alles Verderben Explicatur illud statim: *Ex unâ offensa est reatus ad condemnationem: at τὸ χάρισμα s. justitia donata est ex multis offensis ad justificationem:* & magis illustratur v. 17 sc. *Delictum per qvod mors dominium obtinuit, est unum unius hominis ac solum: justitia per qvam vita regnat, seu per* §. 2.

qvam

quam justificati regnant, & potentes sunt in vitâ est justitia unius Jesu Christi ex gratiâ donata: sed abundans propter majestatem personæ. Collatio
§. 3. specialis affirmativa & qv. conclusiva est v. 18. 19. idq; tùm *ratione operationis*, tùm *imputationis*. Comparatur ergò à parte Adami 1. ἑνὸς παραπτωμα. 2. ἡ ἁμαρτία. 3. κατακριμα: qvibus respondent à parte Christi 1. ἑνὸς δικαίωμα. 2. δικαίωσις. 3. ζωὴ. Per *realissimam imputationem inobedientiæ* τῦ ἑνὸς peccatores: *Per realissimam imputationem obedientiæ*
§. 4. τῦ ἑνὸς justi constituuntur multi. Monstrosa est glossa qvæ v. 18. per πάντας ἀνθρώπους solummodò illos intelligit, qvi *ab Adamo ad Mosen* usqve vixerunt: & huic fini urget τῦ πολλοὶ v. 15. & 19. qvasi sc. πάντες non essent οἱ πολλοὶ. Magis blasphema est Armini-
§. 5. ano-Sociniana in h. l. glossa: *Posteros Adami ad peccatum Adami nihil omninò contulisse, & eo adeò peccatores effici non potuisse, neminem peccatorem reddi nisi propriâ voluntate: illud: Per unius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi* v. 19. *vel de malo exemplo, ab Adamo posteris dato, vel per Hebraismum, de illis qvi tractantur ut peccatores intelligendum*; uti Genes. 43. 9. & 44. 32. Exod. 5. 16. 1. Reg. 1. 21. Hæc diluere operosum non est. Claudit Apostolus Occupatione de gemino Legis usu subordinato v. 20. 21.

IN EPISTOLAM AD ROMANOS
DISPUTATIO IX.

DE JUSTIFICATIONIS FRUCTU II. III. IV.

ex Cap. 6. 7. & 8.

Quam

DEO TRINUNO MODERATORE
Consentiente Venerandâ Facult. Theol.
SUB PRÆSIDIO
VIRI Multùm Reverendi, Amplissimi, atque Excellentissimi

DN. AUGUSTI VARENII,

SS Theol. D. Hebraicorum ac Catechet. Christ. Professoris Publ. longè celeberrimi, Præceptoris ac Promotoris sui filiali obsequio ætatem devenerandi, colendi,

Placido Eruditorum Examini subjicit

CORNELIUS PITTEL,
Gartz. Mecklenb.

Ad Diem XXI. Decembr. D. Thomæ festum
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis à secundâ postmeridianis.

ROSTOCHI
Prælo RICHELIANO, cIↃ IↃC LV.

I. AN tremenda mysteria, sive Theologiæ, sive Oeconomiæ in V. T. credenda omnibus fidelibus fuerint explicitè? Affirm.

II. An Filius Dei in V. T. ἀνθρωποπρεπῶς & immediatè respectu suppositi Angelici, in corpore οἰκονομικῶς ad repræsentandum verè appropriato, & accidentaliter unito aliquando apparuerit? Aff.

III. An Deus Pater genuerit Filium tantum quoad personam, an etiam quoad essentiam? Affirm. Posterius, id. ex Prov. VIII. v. 22. 23.

IV. An Christus qua naturam humanam sit Filius Dei naturalis, an adoptivus? Aff. Prius. Vid. Celeberr. Dn. D. Dorscheum in collatione ad Concil. Francofurt. Sect. 3. c. 2. p. 113. ubi verus hujus controversiæ de Filiatione Christi secundum humanitatem status formatur.

V. An humana Christi natura rectè dicatur adjunctum τῷ λόγῳ? Neg.

VI. An anima Christi traducta sit ab anima Mariæ Virginis, an creata ex nihilo? Affirm. Prius.

VII. Utrum Christus natus sit in urbe Bethlehem, an extra urbem, in suburbiis, vel agro? Aff. Prius.

VIII. An Christus quoque natus sit ex tribu Levi? Neg.

IX. An stabulum in quo natus est Christus fuerit spelunca? D.

X. An ex Scripturis probari possit Salvatorem natum inter Bovem & Asinum? Neg. vid. tamen Doctiss. Casaubonus Exerc. 2. ad Annales Baronij. p. 123.

Ad

Ad magnorum Exemplorum
Pietatis, Modestiæ, Eruditionis Juvenem

DN. CORNELIUM PITTELIUM,

In Colleg. PAULINO-ROMANO RESPONDENTEM.

CUm SIMONE MAGO, nuper PARADISUS & OPHIR
Cura fuit: Cordi nunc tibi PAULUS erit.
Aut nusqvam, aut certè in PAULO est *Paradisus & Ophir.*
Linqve aliis *plumbum:* tibi PAULUS erit.
Gryphes habent *auri montes:* sunt fabula *Gryphes,*
Qvêis nemo tribuit, nec meruére fidem.
Hoc opus hic labor est, studiis fera monstra domare,
Qvêis demum domitis, aurea vena fluit.
Sit PAULUS tuus, & magnum mercabere nomen
Et *Phœnix* tibi tu, *nobilis,* ipsus eris.
Perge! licet superet longi via, perge! laboris
Qvi tibi *principium,* JAH, tibi *finis* erit.
Omnia qvi se scire putat, næ, desipit ille.
Plus ultra: Semper discere Sacra, juvat.
Et *pietas, mores q;* tui, *studium q;* probantur.
Posce Rosam *Laurum:* Spondeo, læta dabit.

Augustus Varenius, SS. Theol. D. Hebraicorum & Catech. Christ. Profess. Publ.

THESIS I.

APostolus hactenus demonstrare volens doctrinæ Evangelicæ ad salutem necessitatem, primò *Gentes*, deinde & *Judæos*, & sub eorum nominibus universum mundum convicit peccati c. 1. 2. & 3. adusqve v. 21. & qvidem non posse mundum liberari *à maledictione peccati per legem*: sed solummodo *per fidem Christi* (illam qvippe aufert gratiosa justificatio qvæ tantùm fit per Christum propositum ἱλαστήριον *per fidem in sanguinem*) & per hanc ipsam reconciliari, probavit c. 3. à v. 21. integrisq; 4 & 5. capitib⁹: nunc, *non posse eŭdem liberari à peccati dominio per Legem* probat à c. 6. qvia id effici oportet per renovationẽ, qvæ est donũ Dei in Christo, fluens *ex complantatione cum ipso per conformationẽ mortis & resurrectionis illius*, qvæ citra *fidem in ipsum* effici non potest. §. 1.

Atqve hâc occasione de *renovatione* agit c. 6. 7. & priore c. 8. parte, unde Apostolus tandem hoc educit consectarium: *Solos illos qvi habent Spiritum Christi, & veram cum Christo communionem, esse veros Dei filios, & vitæ æternæ hæredes, eosq; non servili metu: sed imperterritâ ac filiali παῤῥησίᾳ Deum Patrem invocare eiq; servire posse* adusqve v. 18. c. 8. §. 2.

Qvia verò nullibi & nunqvam magis Christiani se habuere §. 3.

passivè, qvàm tempore Apostoli, tàm *Judæorum* qvàm *Gentium* implacabilibus odiis expositi, hinc est qvod c. 8. à v. 18. Stereomata Christianorum contra afflictiones addit, docens sc. *illas diligentibus Deum in bonum cadere, per passiones Deum sanctos suos ad gloriam adducere, exemplo Capitis, Ducis ac Servatoris Jesu Christi: Deum ita sanctos suos diligere, ut nullæ afflictiones, nullæq; creaturæ possint illos separare à dilectione, qvæ est in Christo Jesu* v. ult. c. 8. Atqve ita se habet tùm trium præsentium capitum 6. 7. 8 tùm totius textus Apostolici, qvi est in parte principali Epistolæ primà à c. 1. ad 9. *breviarium Theologicum*.

§. 1. 2. Uti ergò *fructus* 1. justificationis fuit PAX vel ἕξις εἰρήνης c. 5. ita *fructus* seu *effectus* 2. nunc ponitur *renovatio* seu *sanctificatio* c. 6. Nexus capitum ex seqvelâ argumentorum est. Ex reconciliatione ejusq; gloriatione, ex *pace illâ apud Deum* v. 1. & 11. ex fine Legis subordinato, & illà *superabundantia gratiæ* ad πλεονασμὸν ἁμαρτίας v. 20. offendiculum de securitate apud qvosdam metuendum erat: qvod proinde removet Apostolus, docendo *renovationis* necessitatem: qvin
v. 2. ex responsione v. 21. c 5 ita infert Apostolus c. 6. v 1. solitâ sibi occupatione: *Si ubi abundat peccatum, superabundat Dei gratia, ergo*

gone

gone insistendum peccato, ut fiat abundantior gratia? Respondet autem extemplò: Μὴ γένοιτο v. 2. atqve adeò hîc est absoluta propositio: *Justificatus, & Deo plenè reconciliatus non debet* ἐμμένειν τῇ ἁμαρτίᾳ, *seu sub prætextu gratiæ insistere peccato ejusq; regno: sed id agere, ut non dominetur vel regnet peccatum in mortali ejus corpore.* Argumentum pro hoc themate particulari primum, tale est: *Mortui peccato, non amplius vivere debent in peccato.* Atqve *justificati ex fide sunt mortui peccato.* E. Minorem statim probat Apostolus: *Baptisati in Christum Jesum sunt mortui peccato.* Atqve *justificati* &c. sunt. E. Majorem iterum probat: §. 3.
Baptisati in mortem Jesu Christi cum Christo sunt mortui & sepulti, atqve adeò, sicut Christus excitatus est à mortuis per gloriam Patris, ita illi in novitate vitæ debent ambulare v. 3. & 4. Atqve *Baptisati in Christum Jesum* &c. E. Pro minore notetur: illud βαπτίζεσθαι εἰς τὸν θάνατον Χριστοῦ Ἰησοῦ nihil aliud esse, qvàm in Baptismo *Mortem Christi per fidem baptizando applicari, ut peccatorum suorum omnium expiationem, & destructionem*; atqve sic hominem spiritualitèr mortuum esse peccato, imò cum Christo qvasi sepultum, ut cum eodem *resurgat homo semper vivus.* Notetur ergò hîc 1. *spiritualis* §. 4.
mors: 2. *Spiritualis resurrectio justificatorum*:

Utriusqve figura & fundamentum ponitur: illius qvidem *mors Christi:* hujus, *resurrectio CHRISTI.* CHRISTO moriente, mortua sunt generis humani peccata, & criminalis obligatio penitùs est destructa: CHRISTO resurgente, justificatio est perfectè acqvisita, & parta omnibus credentibus nova vita.

§. 5. Utrumqve probat Apostolus argumento subordinato: *Qvicunqve per complantationem coaluerunt cum Christo, assimilatione mortis, illi etiam coalescere debent cum illo & σύμφυτοι esse assimilatione resurrectionis.* Atqve *baptisati in mortem Christi.* Argumentum hoc *à furculorum insertione* in genere propositum v. 5. In specie nunc explicat & qvidem resp. *mortis Christi* v. 6. 7. *respectu* autem *resurrectionis* v. 8 9. 10. 11. qvorum hæc brevis summa: 1. per realissimam

§. 6. imputationem omnium peccatorum mundi, factam in CHRISTO agno Dei, & justitiæ ac crucifixionis JESU satisfactoriæ imputationem factam hominibus, *crucifixo Christo, verè qvoqve crucifixus est vetus homo,* & adeò abolitum ac *abolendum peccati corpus,* nec amplius *peccato serviendum.* v. 6. 2. Christus expiatis, qvæ in formâ servi, ut agnus Dei bajulabat, peccatis, ex mortuis reviviscens, nec jam amplius peccato, nec mortis dominio est obnoxius. Ita justificatus *semel peccato mortuus, vivit Deo.* v. 7. 8. 9. 10 11.

3. Objici

3. Objici poterat, illam resurrectionem & vitam novam ad exemplum Christi, esse impossibilem homini justificato, qvippe qvi non *sit immunis ab omni peccato* & circumgestet ex parte *veterem Hominem*. Prævenit ergò Apostolus v. 12. distingvens inter *totalem & radicalem peccati exuitionem*, & *ejusdem suppressionem* sc. *regnet*: atqve adeò thema superius specialius repræsentat, tale sc. *Qvi peccato sunt mortui, in illorum mortali corpore non debet regnare peccatum*, & explicat, qvid supra voluerit per: μὴ βασιλευέτω τῇ ἁμαρτίᾳ item per: ὑποθήκειν τῇ ἁμαρτίᾳ v. 1. 2. Aliud sc. est: *Peccatum est, seu peccatum habitat in mortali corpore*: aliud, *peccatum regnat in mortali corpore*. Prius de *omni* etiam *justificato* rectè dicitur, qvi non tantum est *subjectum denominationis* seu circa qvod fit renovatio: sed etiam qvà veterem hominem seu corruptas per peccatum facúltates hominis omnes & singulas, tàm superiores, qvàm inferiores, *est subjectum proximum & materia adæqvata*, in qvâ fit *renovatio*: probatur ex v. 6. hujus capitis conf. Ephes. 4. 22 Coloss. 3. 9. 10. qvæ cum hâc in vitâ *ob defectum perfectæ commensurationis cum regulâ justitiæ & sanctitatis divinæ*, non solùm sit imperfecta (cum nunqvam habitus pietatis nobis inhærens ad gradum illius excellen- §. 1. §. 2.

tiæ perveniat) sed etiam *omnis actio hominis renovati intuitu hujus defectus sit peccaminosa* Roman. 8. 5. 6. Ps. 19. 13. proinde omnibus etiam justificatis & sanctis dicendum: *Dimitte nobis debita nostra* 1. Joh. 18. Psal. 32. 6. At posterius, in sensu compositio, non dicitur nisi de *irregenito*: in sensu autem diviso etiam de regenito: possunt enim peccata etiam regenitum reluctantem aliqvando superare, ut ita qvi antea erat in gratiâ regenerationis, jam sit sub regno peccati: alio tamen modo peccata regnant in irregenitis: alio (juxta superiorem limitationem) in regenitis conf. 2. Tim. 2. 26. Joh. 8. 34. Ephes. 4. 18. 19. concludimus; *Peccatum etiam tum verè est peccatum, cum non regnat*: nec adeò à negato peccati regno in homine justificato, ad negandum peccatum proprie dictum V. C. Allegat hunc textum Augustinus l. de nat. & grat. c. 37 soluturus objectionem Pelagii: *Certè primo tempore Adam & Heva, ex qvibus Cain & Abel nati sunt, qvatuor tantum homines fuisse referuntur. Peccavit Heva: Scriptura hoc prodidit: Adam qvoque deliqvit, eadem Scriptura non tacuit: sed & Cain peccasse, ipsa Scriptura testata est. Qvod & si Abel peccasset, & hoc sine dubio Scriptura dixisset. Sed non dixit. E. nec iste peccavit. Credamus ergò qvod legimus, & qvod non legimus astruere, nefas credamus.* Thesis Pelagii fuit in

§. 3.

§. 4.

sensu

sensu composito *possibile esse, ut homo vitam hanc traducat sine commissione peccati actualis:* Item, *perfectionem illam, ut homo esse possit absque peccato & in hâc vitâ obtineri posse, & actu ipso à quibusdam* e. c. Abele &c. *obtentum esse.* Respondet Augustinus: *Ea scripta sunt, quibus modus fuit adhibendus, & paucis exemplis ad multa necessaria Lector instruendus: exempla dat nomina filiorum & filiarum Adam, quæ Scriptura magno numero tacuit.* Qværit porrò: *Annon Abel, qvamvis justus, aliqvando paulò immoderatius riserit, vel viderit aliquid ad concupiscendum, vel cum oraret, cogitaverit aliqvid, unde ejus in aliud avocaretur intentio?* Addit, *an forte peccata non sunt de qvibus cohibendis monemur præcepto Apostolico:* Non ergò regnet peccatum in mortali vestro corpore. *Hæc ergò ne obediamus ad ea qvæ non licent, vel minus decent, qvotidiana & perpetuâ conflictatione certandum est. Nam utique ex hoc vitio dimittitur oculus, qvò non oportet: qvod vitium si convaluerit, & prævaluerit, etiam adulterium perpetratur in corpore, qvod in corde tantò fit citius, qvantò est cogitatio celerior, & nullum impedimentum morarum. Hoc peccatum i. e. hunc vitiosæ affectionis appetitum, qvi magnâ ex parte frenarunt, ut non obedirent desideriis ejus, nec exhiberent ei membra sua arma iniqvitatis, etiam justi appellari meruerunt & hoc adjutorio gratiæ Dei. Verum qvia* § 7.

sæpè in levissimis & aliquando incautis obrepit peccatum, & justi fuerunt, & sine peccato non fuerunt. Conf. Hieron. Dial. 1. cont. Critob. Iustinentem pers. Pelagii.

§. 1. 4. Ne peccatum, prout semper *appetit*, dum *adversus Spiritum concupiscit*, *regnet in mortali corpore*, armis opus est, *armis Spiritus*, uti ergò in omni renato est ἁμαρτία ἐχουσα ὅπλα: ita & *Spiritus armatus*: atque adeò quâ ratione à parte justificatorum impediri possit *regnum peccati in mortali corpore*, docet v. 13. sc. *Justificati non debent sistere membra sua arma injustitiæ peccato: sed sistere se Deo, ut vivos ex mortuis & membra sua arma justitiæ Deo* v. 13. Hâc occasione pro thesi hujus capitis principali sequitur argumentum 2. à statu gratiæ. *Justificati sunt, sub Gratiâ, non sub Lege, sunt liberati à dominio regnoq; peccati* ne possit *terrendo, damnando κυριεύειν* in regenitos. E. *debent membra sua sistere arma justitiæ, & id agere, ne relabantur in regnum peccati*: non debent

§. 2. ζῆν ἐν ἁμαρτίᾳ v. 1. Argumentum hoc, ob λογισμὸν carnalem, quem Apostolus prævidebat, occupatione tractat à v. 15. Scilicet: *Si justificati non sunt sub Lege: sed gratiâ*, E. habebunt privilegium peccandi; *Ergò licebit impunè peccare.* Respondet Apostolus *negandò consequentiam, & consequens*; & contra

servile

servile illud privilegium, velut justificatis indignum disputat v. 16. 17. 18. qvorum hæc summa est: *Illi est serviendum, cujus sumus servi. Atqve justificati non peccati: sed justitiæ sunt servi. E. non illi: sed huic debent servire.* Minorem probat ex *comparatione statuum ante & post gratiam.* Ibi fuit *servitus peccati*: v. 17. hic *justitiæ* v. 18. unde *tertium argumentum* pro superiori theli ducit Apostolus v. 19. uti qvart. *ex oppositione regnorum Diaboli & Christi* v. 20. 21. 22. 23. Scilicet in regno Diaboli 1. *Sistuntur membra servа impuritati & Legis transgressioni.* 2. Ibi sunt *servi peccati, & liberi justitiæ* v. 20. (Objici poterat: jucundum tamen esse peccati regnum, in qvo tanta libertas: prævenit Apostolus asserendo *pudendam* & abominabilem esse illam libertatem, & miserrimam jucunditatem: qvia) 3. ibi *finis & stipendium* est *Mors æterna* v. 21. 23. Contra in regno Christi, 1. *Sunt liberati à peccato, & servi facti Dei*: atqve adeò *vera libertas est Deo servire, à peccato liberum esse.* 2. *Fructus* ibi est *sanctificatio.* 3. *Finis, vita æterna* v. 22. Ratio & seqvela utriusqve in v. 23. *Mors æterna ad peccatum, habet se ut stipendium ad meritum. Vita æterna*, ad servitutem justitiæ & sanctificationem, *ut χαρίσμα τοῦ Θεοῦ.* Atq; ita clauditur Disp. c. 6. §. 3.

5. Seqvitur effectus 3. *à reatu legis liberatio & spiritualis fructificatio* c. 7. conf. v. 1. 4. Argumen- §. 1.

gumentum principale, à qvo orditur Apostolus hanc tractationem tale est: *Separatus à lege per mortem alligatur Christo ad fructificandum Deo. Omnis justificatus est talis.* E. Majorem probat exemplo *Legis conjugij* v. 1. 2. 3. Minorem v. 4. ubi proinde est formalis conclusio.

§. 2. Prosyllogismus ille *Legalis* (talem enim docet illa parenthesis: Peritos Legis alloqvor) est talis à v. 2. *Sicut se habet Mulier ad Maritum mortuum: ita justificatus ad Legem.* At illa à Lege *mariti mortui per mortem est liberata, adeò ut* (qvod vivente marito non licebat) *nubere liceat alteri viro, sine mœchæ titulo.* E. *& justificati qvippe mortificati Legi* (uti Lex mortificata illis) *per corpus Christi liberi sunt à dominatu legis, & juncti Viro alteri, ut fructum ferant Deo:* atqve adeò *geminum* hîc describitur *conjugium*, unum *hominis carnalis*, ut uxoris, & *Legis dominantis*, ut Mariti: alterum *hominis spiritualis* seu regeniti, & *Mariti* qvi est *Spiritus Christi.* Manet ergò Conclusio talis: *Lex non dominatur justificatis, qvippe per corpus Christi Legi & peccato mortuis.* Hâc occasio-

§. 3. ne *duplicis Conjugij* Apostolus subjicit collationem *gemini status*, unius *Peccati* seu *Carnis*: alterius *justitiæ* seu *gratiæ.* De illo agit v. 5. de hoc v. 6. In *statu carnis* Apostolus qvatuor distinctè memorat, sc. 1. *Peccata* ſ. τὰς ἁμαρτίας.

πίας. 2. Παθήματα peccatorum ἃ ἀπὸ τοῦ νόμου sc. φαινερώματα vel καθ' ὑπερβολὴν πονηρὰ ἁμαρτία. 3. Illorum παθημάτων seu *passionum in membris* nostris *energemata*. 4. Fructus illorum παθημάτων s. ἐνεργημάτων mors æterna. In *statu justitiæ* pariter Apostolus ponit 1. liberationem à Lege antea detinente, & adeò peccato, & illis παθήμασι peccatorum. 2. Enerqemata opposita sc. *servire in novitate Spiritus & non in vetustate literæ*. Ita se habet primæ partis in hoc capite resolutio. §. 4.

In v. 6. dubium faciunt illa verba: ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα. Dubium exinde geminum: Unum an legendum ἀποθανόν (ᾧ) uti Beza: *Mortuo eo in quo detinebamur* an ἀποθανόντες: alterum qvis ille ἐν ᾧ κατειχόμεθα, an peccatum, an Lex? Sed omninò, & ibi legendum ἀποθανόντες, & ille ἐν ᾧ κατειχόμεθα est νόμος, certo sc. respectu maledictionis &c. utrumqve contra Bezam, qvi prolixè contrarium defendit. Ordinatio est: νυνὶ δὲ ἀποθανόντες (τῷ νόμῳ) ἐν ᾧ κατειχόμεθα κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου: neqve magis implicat *renatos Legi mortuos*, qvam eosdem vel κατηργηθέντας ἀπὸ τοῦ νόμου uti hoc v. vel θανατωθέντας τῷ νόμῳ dici. Sed de hoc positu alibi. §. 5.

Porrò *servire in vetustate* §. 6.

literæ

literæ est ex coactione Legali, etiam cum tædio id facere, qvod extrinsecus Lex præscribit: cui opponitur Dulia ἐν καινότητι πνεύματος, qvæ est illorum qvi sunt בעלי נדבות & ducuntur filiali & *spontaneo* Christi Spiritu.

§. 1. 6, Occasione hâc *usus legalis*, & *mortificatæ Legis* seqvitur *Occupatio* 1. E. *Lex est peccatum*, non qvidem *formaliter* sed *effectivè*: qvatenus sc. per νόμον est πλεονασμὸς ἁμαρτίας vid. sup. c. 5. 20. Resp. Apostolus negando consequentiam, & explicando qvomodo ex Lege sit *peccatum abundans*, sc. non per se & resp. esse realis: sed tantùm *occasionaliter* & resp. *esse cognoscibilis*. Lex non facit ut sit peccatum abundans: sed, ut, qvod jam antea tale est, tale esse cognoscatur. Lex sancta, justa,

§. 2. bona nec est peccatum, nec efficit peccatum nisi 1. *per modum revelationis* v. 7. qvia sc. peccatum non cognoscitur nisi per Legem: qvod Apostolus statim probat exemplo concupiscentiæ v. 7. 2. *Per modum exaggerationis*: qvia sc. cum *peccatum sine Lege sit mortuum*, ubi Lex jam revelavit id esse peccatum, qvod tale antea non agnoscebatur, *peccatum occasione inde arreptâ, facit vehementer ferveſcere concupiscentiam* antea qvietè regnantem, atqve sic Lex *ostendendo in conscientiâ peccatum*, naturam incomprehensibili qvodam terrore confun-

confundit, unde irritata natura corrupta Legi Deoq; iratscitur v. 8. Illum *modum exaggerationis* & illam ἀφορμὴν ἐντολῆς v. 8. explicat Apostolus suo *nondum renati* exemplo v. 9. 10. 11. qvorum hæc summa est: *Erat in* §. 3.
me Pharisæo odium & blasphemia Dei, erat multiplex concupiscentia: sed qvia conscientia hæc ignorabat, non sentiebam intra me esse tantam peccatorum molem, nec Lex ostendebat, vel terrebat ignorante sc. conscientiâ peccatum. Vixi itaqve ad tempus sine Lege. & adeò sine Conscientiâ internorum peccatorum, etsi Zelotes patriarum Legum: & tunc erat peccatum mortuum. At veniente Legis præcepto, peccatum, redivivo qs. stimulo conscientiæ, revixit, ubi cœpi indignari, terreri, furere adversus Legem & Deum, adeoq; mori, & sic Lex peccatum ostendendo, exaggerando mihi fuit mortis instrumentum, propter occidens me per Legem peccatum. Concludit ergò Apostolus v. 12. *Legem non esse peccatum, nec efficere*, propriè loqvendo, *peccatum*: Sed esse SANCTAM, *Præceptum item esse sanctum, justum, bonum*: neqve enim illa *ostensio vel exaggeratio* arguit vitium Legis: sed corruptæ nostræ naturæ.

7. Ex responsione ad objectionem 1. oritur §. 1.
Occupatio 2. & tale argumentum: *Præceptum cedit ad mortem* v. 10. *& occidit* v. 11. *Præceptum est sanctum, justum, bonum* v. 12. E. *qvoddam*
qvod

quod est sanctum, justum, bonum mihi cessit ad mortem, & me occidit. v. 13. Resp. Apostolus ad majorem, ostendendo *fallaciam causæ.* Causam sc. illius effectus θανάτου non *Legem* esse: sed *peccatum*: ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία sc.

§. 2. ἐμοὶ γέγονε θάνατος. Lex autem nihil ad mortem facit: nisi in quantum facit; *ut appareat* (quam pernicioſa res ſit) *peccatum*, talis sc. *quæ per id quod bonum est* (per Legem) *efficit mortem*, atque ita *peccatum fieret ad modum peccans per illud præceptum.* Quæ versus 13. est vera metaphrasis. Hâc Occasione applicat Apostolus usum Legis etiam ad credentes, idq; in suo, renati, etsi non quâ tales; exemplo à v. 14. & ponit 1. firmissimam *pro Lege etiam in renatis damnabilia quædam invenient demonstrationem*

§. 3. v. 14. quia sc. *Lex est spiritualis: homo autem renatus*, etsi agitur à Spiritu S. tamen *ex parte* κατὰ τὸν, *secundum veterem hominem est carnalis venundatus sub peccato*; quod ex effectu probatur v. 15. quia sc. *non agit quod vult: sed facit, quod odit.* Ponit 2. *duorum agendi principiorum in homine renato* oppositionem (unum, est ὁ ἔσω ἄνθρωπος *novus homo* alterum *peccatum inhabitans*) & perpetui duelli in homine justificato descriptionem adusque v. 24. Ponit 3. *Querulam* ratione profundissimæ corruptionis *exclamationem* v. 24. Ponit 4. ra-

tione

tione liberationis seu non imputationis mali (qvippe non est ab homine renato: sed inhabitante peccato) *humilimam gratiarum actionem* v. 25. atqve sic clauditur c. 7.

8. Disputatio jam inde ab AUGUSTINO & ætate *Pelagij* omnibus seculis fuit de נושא המאמר s. *Subjecto textus posterioris* hujus Capitis jam inde à v. 14. & mentione τῦ σαρκικῦ & πεπραμμένυ ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν s. *carnalis & venundati sub peccato*, utrum Paulus sub personâ suâ loqvatur *de homine non regenito, sub Lege constituto: an de homine regenito, & sub gratia posito?* Affirmavit primum *Pelagius* tàm in comm. in qvo sensum hunc diligentèr inculcat, qvàm *lib. 3. de lib. arbitr.* qvem, uti in hæresi, ita in hâc qvoqve interpretatione secutus est superiori seculo *F. Socinus Senensis*, qvi superiori seculo 1582 peculiari disputatione sub nomine *Prosperi Dysidæi* editâ sententiam *Pelagij* & interpretationem hujus textus *de Paulo non regenito* defendit, cùmq; ab Anonymo illa esset oppugnata, *Apologiam Disputationis* illius de loco 7. cap. Epist. ad Rom. scripsit, dedicatam *Nicolao Barnhaudo Medico, uti vocat*, & *Philosopho eximio*, anno 1595. Atqve uti Pelagius, referente Augustino l. de grat. Christi c. 39. scripsit, *Omnes Ecclesiasticos Viros asserere Paulum hoc in peccato-*

§. 1.

§. 2.

peccatoris & sub lege adhuc positi personâ dixisse: ita Faustus Socinus in Apologiâ suâ *Origenem, Hieronymum, Chrysostomum, Theodoretum, Oecumenium, Photium, Ambrosium*, ut quos autores suæ interpretationis habeat, allegat: quin *contrariam sententiam* dicit *unum esse ex multis erroribus, quos Pontificiis acceptos referre debemus, ipsi verò Pontificij Augustino, cui nimium &*

§. 3. *Evangelici sint addicti.* Potuit Socinus eodem jure, quo pro se allegavit verum Hieron. in c. 3. Daniel. & quæst. 8. ad Algasiam, etiam *Augustinum* allegare: quia & hic aliquando favit sententiæ primæ: uti ex quæst. 66. l. 83. nec non quæst. 1. ad simplic. constare potest: Sed, uti *Augustinus*, occasione certaminum Pelagianorum, contextus & Scopi Apostolici scrutator magis industrius apertè retractavit *l. 1. retract. c. 23. 26. l. 2. c. 1.* vid. idem passim, & præprimis *l. 1. cont. duas Epist. Pelagianorum c. 8. 10. 11.* ita non minùs *Hieronymus* vid. *Ep. ad Eustach. de custod. virginitatis & lib. 2. Dial.*

§. 4. *adv. Pelag. c. 1.* Habet utraque sententia Patres autores. *Carnalem esse, sub peccato venundatum, agere non quod bonum est: sed quod est malum, captivum teneri in lege peccati*, non videntur competere homini constituto sub gratiâ: quod proindè movit *Hilarium, Gregorium, Vaz. & Ambrosium, Chrysostomum, Lyranum, Carthusianum*, & qui peculiari tractatu quæstionem

stionem hanc tractavit, Fr. *Toletum, Erasmum*, ut de homine non renato interpretarentur. Ita & ex Calvinianis *Musculus & Bucerus*. At *velle bonum spirituale, odisse malum, consentire & condelectari Legi Dei, non amplius obnoxium esse damnationi*, dicere: *Non ego*: *sed peccatum inhabitans &c.* arguunt sane, hoc dicere *Paulum de se ut jam plane regenito, seu qualis erat, cum ista scriberet*, nec ullo modo verisimile est, ad personam hominis sub Lege constituti, & adhuc in regno peccati versantis, qui qualis sit docuit Apostolus c. 2. hæc Apostolum referre, vel salvâ fidei analogiâ referre potuisse. §. 5.

Omninò ergò, uti olim contra Pelag. *Augustinus*, eundemq; secuti *Prosper, Gregor. Rom. Hugo Victorinus*: & ante August. *Methodius* Martyr vid. Epiph. hæres. 64. ita nunc contra *Socinianos* defendendum est, Paulum *hîc de se agere, ut plane regenito, etsi non secundum partem regenitam*: *sed secundum veterem hominem*, κατὰ σάρκα. Paulus sc. regenitus fidelis, *ex parte* est *carnalis, ex parte veteris hominis*, sub peccato venundatus: quatenus adhuc fomitem peccati, eundemq; verè peccatum & *causam peccati* circumfert, & experitur *carnem concupiscentem contra Spiritum*. Facit pro illo *mutatio temporis*, quæ profectò hîc vehementèr indicat *mutationem Status*. §. 6.

Fuerunt

§. 7. hactenus verba *temporis præteriti* c. c. ἔγνων, ἤδειν, v. 7. κατηργήσατε, v. 8. ἔζων, ἔζησεν, v. 9. ἀπέθανον, εὑρέθη, v. 10. ἐξηπάτησε, ἀπέκτεινεν, v. 11. &c. Nunc *præsentis temporis* sequuntur vocabula: Carnalis εἰμι v. 14. ὃ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω, θέλω, πράσσω, μισῶ, ποιῶ v. 15. conf. v. seq. & benè notetur illud iteratum v. 17. & 20. οὐκ ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία, Hæc certè non poterat dicere Paulus *de se ut non regenito* 1. Tim. 1. 13 uti & illud iteratum ἡ οἰκοῦσα ἁμαρτία: nam in non renatis non saltem est ἡ οἰκοῦσα: sed & ἡ ἁμαρτία ἡ βασιλεύσασα vid. c. 6. 12. conf. superius §. 4. & §. 6. pro orthodoxiâ textus proposita & cum

§. 8. illis Gal. 5. 17. Objectiones omnes tùm *Pelagianorum veterum*, tùm *Socinianorum* diluit clausula capitis Apostolica v. 25. *Igitur ego* πῷ μὲν νοῒ Mente *quidem* (seu interiore homine) *servio Legi Dei:* τῇ δὲ σαρκὶ, carne *autem, servio Legi peccati.* Inculcat passim Socinus Apolog. superiùs allegatâ, se non de *irregenitis quibuslibet:* sed *illis saltem* textum hunc intellectum velle, *qui sub Lege ad omnium excellentissimum gradum pervenerint. Probè*, inqvit, *scio, complures esse homines non regenitos, seu sub ipsâ Lege adhuc constitutos, qui isti*

mente,

mente, quâ sc. velint obtemperare Legi v. 22. *non sunt præditi: unde apertè repeto, Paulum hoc loco hominem Christi expertem, & ab ipsâ Lege pendentem describere, neque tamen quemlibet ejusmodi hominem intelligere: sed eum, qui in eo statu ad excellentissimum gradum pervenit.* At hæc §. 9.
hypothesis disputationi Paulinæ c. 1. 2 & 3. ex Diametro est contraria, ubi non de *irregenitis rudibus:* sed *satis excellentibus cognitione Legali*, agit, eosdemq; communi sententiâ cum aliis *peccatores* absolutè pronunciat, & tam *mente*, quam *voluntate* undiquaque corruptissimos conf. c. 3. 10. 11. 12. 13. ubi talis excellentissimus Fausti Socini jugulatur ab Apostolo. Argumentum Socini principale: Si de *homine ut regenito Paulus loquitur, fatendum hominem renatum non concupiscere tantùm: sed etiam factis ipsis mente licet repugnante, concupiscentiam suam plerumque explere.* Ita *Socinus* contra explicationem *Augustini* quæ fuerat talis: *Malum facio*, id est, *concupisco*, ut sc. *hoc saltem dicatur, in homine regenito adhuc concupiscentiam remanere, cui tamen is nec animo nec facto ullo modo consentiat.* Concedimus facilè, illud, §. 10.
quod Apostolus inquit, *Malum quod nolo hoc facio*, non absolvi *concupiscentiâ abstractâ:* sed omninò *motus quoque & actiones carnis* s. *Veteris hominis* involvere. *Vult* homo *jam justificatus & regenitus*, bonum i. e. *Vult*, & optat in

se perfectam derogationem seu deprivationem ejus, qvod intellectus, voluntas, & appetitus naturaliter concipiunt, eligunt, & appetunt menti & voluntati divinæ adversum: optat, ut omnes facultates & actiones suæ perfectè conformentur cum divinâ Lege: sed sentit se propter inhabitans adhuc peccatum, non capacem perfectæ renovationis: sentit se illud *bonum, qvod vult, non agere,* imò omnes suas actiones defectus illius intuitu peccaminosas esse: sentit se, *qvod non vult, hoc agere* i. e. in se seu *Carne suâ νόμον ἀνθισρατευόμενον Legi mentis & captivantem experiri,* non exactè normæ sanctitatis & justitiæ divinæ seu Decalogo conformari, ab eminenti dilectione Dei & charitate proximi sæpè ita abripi, ut remissius Deum proximumq; dili-

§. 11. gat, qvàm par erat. Neqve tamen probandus Socinus, qvi *homini huic Paulino* voluntatem *planè inefficacem & imperfectam, qvæ non impediat qvò minus is, & peccati servus, & qvi totus à peccato possideatur, dici possit,* tribuit. Paulus non dicit se *totum sub peccato venundatum, se totum adeò peccati servum* v. 14. conf. v. 25.

§. 12. Sunt ejusdem hypothes aliæ aperte falsæ e. c. *Hominem non regenitum posse aliqvid boni velle, vel cogitare. In homine non regenito etiam Lucta Carnis & Spiritus esse, Hominem talem non totum*

totum possideri à peccato. Contra in *non regenitis* ſ. *non justificatis* non eſt *Spiritus:* ſed *tantùm Caro:* non adeò *Lucta Spiritus:* non boni motus & actiones ſive Evangelicè Matth. 12. 33. Ebr. 11. 6. ſive νομικῶς ſeu Legaliter Gal. 3. 10. Matth 22. 37. Utitur paſſim hoc §. 13. textu Auguſtinus contra Pelagium: Statuebat hic, *Hominem habere poſſibilitatem non peccandi naturæ inſitam, ita ut non peccare ſit arbitrij & liberæ voluntatis:* & admittebat qvidem tandem Pelagius *gratiam: ſed nonniſi qvatenus ejus naturæ Deus Autor eſt, cui poſſibilitatem non peccandi naturaliter inſitam dicit.* Contra Aug. ex h. t. *Ubi,* inqvit, *eſt poſsibilitas qvæ inſeparabiliter inſita probatur eſſe naturæ? Ecce homines qvæ volunt ea non faciunt; Cum vult, ergò faciat, qvia non vult, non facit. De peccando utique agebat, non de volando, qvia homines non alites erant* c. 50. de nat. & grat. Idem ad v. 24. ad lacrymas Pauli. *Paulus ſanctus & verè* §. 14. *renatus, cum ſentiret non licere hic vivere ſine peccato, optat liberari ex corpore peccati, ſeu mori ſine peccato. Acutè Pelagius, ſtatuens poſsibilitatem vitæ ſine peccato etiam præcisâ gratiâ* objecit olim Hieronymo: *Aut ſancti de hâc vitâ abeunt ſine peccato, aut cum peccato. Si cum. E. damnantur. Si ſine. E. homo ſaltem propinqvante morte eſſe poteſt ſine peccato in hâc vitâ.* Reſpondit Hieronymus: *Cum ſit acutiſſimus*

parum attendit, non frustra etiam justos in oratione dicere: Dimitte nobis debita nostra: & Dominum Christum illi orationi subjecisse: Si dimiseritis &c. Per hoc enim quotidianum spirituale incensum, quod ante Deum in altari cordis, quod sursum habere admonemur, infertur, etiamsi hîc non vivatur sine peccato, licet tamen mori sine peccato, dum subinde veniâ deletur, quod subinde vel ignorantiâ vel infirmitate committitur. vid. Aug.

§ 15. l. de nat. & gr. c. 35. Idem Ep. 53. *Si adest illa possibilitas, quare fideles orant, à quo malo se liberari orant, nisi maximè de corpore mortis hujus: unde non liberat, nisi gratia Dei per Dominum nostrum Jesum Christum. Natura vulnerata, sanciata, vexata, perdita est: verâ confessione, non falsâ defensione opus habet.* Conf. idem Ep. 54. Idem ad l. eundem: *Non petit Apostolus liberari de substantiâ Corporis: quia non omnis, qui liberatur de Corpore mortis, seu de substantiâ Corporis liberatur ab inferni pœnis. Testis est Epulo in flammis. Non ergò substantiam sed vitium Corporis accusat. Videt quippe aliam Legem in membris suis repugnantem* (neqve id saltem: sed etiam captivantem &c.) *Legi mentis suæ. Videt esse, non recolit fuisse. Præsentibus urgetur, non posteriora reminiscitur. Hinc orat, hinc adjutorium Medici flagitat.* l. de N. & G. c. 55.

§. 1. 9. Per Eucharisticam clausulam, nexu satis evidenti ad qvartum effectum seu Justificationis

cationis fructum procedit Apostolus c. 8. Proponitur ille in ipso statim exordio capitis: sc. ἐδὲν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ιησ atque adeò effectus ille est: *Infirmitatum & peccati in justificatis etiam, & regenitis, adhuc habitantis, etsi non regnantis, non imputatio, & propter illud, talis hominis non condemnatio.* Notetur hîc 1. *principium illius non condemnationis*, quod est status *in Christo Jesu*: 2. *Conditio, si non secundum Carnem ambulat: sed secundum Spiritum.* v. 1. 3. *Ratio non condemnationis*, uno verbo est LIBERATIO quia sc. homo §. 2. justificatus *jam est liberatus*, quoad coactionem sc. & maledictionem, *à Lege peccati & mortis*: quæ ἐλευθέρωσις facta dicitur per τὸν νόμον τὸ πνεύματος τ ζωῆς ἐν Χριστῷ Ιησ, durch das Gesetz des Geistes der da lebendig machet in Christo JEsu: quæ ἀφεσις est Evangelii per quod donatur omnibus in Christum credentibus *Spiritus vivificans* v. 2. Liberationem illam probat v. 3. & 4. qui auream planè sententiam continent, cujus hoc est breviarium. Ex hominis §. 3. incapacitate per lapsum contractâ nulli homini hâc in vitâ perfectæ Legis observatio seu impletio possibilis erat: erat ibi *virium Legalium* non *imbecillitas*: sed *nullitas*, & talis ἀδύνατα, quæ simul esset ἀδυναμία, idq;

διὰ τὴν σαρκὸς ſ. *corruptæ naturæ vitio: Sacrificia* præterea *Legalia* hircorum & vitulorum non poterant præſtare *expiationem pro peccatis mundi:* ſed in illis qvoqve dominabatur τὴν ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελὲς illud conf. Hebr. 7. 18. Qvæ ergò *legis, qvippe omnibus viribus destitutæ erat impotentia, Deus perfecit impletionem legis in carne* imò *in formâ, consimili carni peccato obnoxiæ* (ὁμοίωμα enim ad ἁμαρτίαν pertinet) *missο filio*, ut non ſolùm in Legali rigore *illam impleret:* ſed & ut περὶ ἁμαρτίας ſ. *Sacrificio pro peccatis* (conf. qvà vocem, Heb. 10. 6.) *victimâ* ſc. *ſui corporis peccatum damnaret, in illâ ipsâ ſc. carne humanâ,* (qvam peccatum damnationi obnoxiam ſubjecerat: ἐν τῇ σαρκὶ, noſtrâ ſc. per peccati inhærentiam: CHRISTI, nonniſi per realiſſimam peccati imputationem) idq; tùm *meriti Legalis*, tùm *Sacrificij* corporis JESU CHRISTI apoteleſma, tantam habet vim, & efficaciam, ut δικαίωμα τοῦ νόμου h. e. *abſolutiſſima Juſtitia qvam Lex poſtulat, impleatur non* qvidem *à nobis:* ſed *in nobis*, qvia ſc. Chriſtus, qvi Legem implevit eſt in nobis, & nos in CHRISTO, *qvi non ſecundum Carnem: ſed ſecundum Spiritum ambulamus.* Ita ſicut in ipsâ theſi v. 1. ita
§. 4. hîc in probatione v. 4. *eandem ambulationis ſecundum Spiritum clauſulam* addit Apoſtolus.

De

De homonymiâ Vocis *Carnis*, *de ambulatione secundum carnem* (qvæ est irregenitorum & *peccati regnantis*) *& secundum Spiritum* (qvæ est regenitorum, in qvibus qvidem est vetus homo: sed sine regno) res ex Apostolo liqvida est. Occasione illius iteratæ clausulæ seqvitur *4. ratio illius conditionis*, qvod sc. *ambulatio secundum Spiritum Sanctis verè credentibus & renatis sit necessaria* à v 5. sc. *Omnis ambulans secundum carnem, sapit qvæ sunt carnis* v. 5. *est in Statu mortis* v. 6. *est hostis & inimicus Dei* v. 7. *nec* ullo modo *placet Deo* v. 8. At nullus regenitus, credens, *sapit qvæ sunt Carnis*: sed *qvæ sunt Spiritus* v. 5. *est in morte*: sed *in statu pacis & vitæ* v. 6. est *hostis Dei*: sed *amicus Dei, & placet Deo* &c. v. 9. Item. Qvicunqve habet *inhabitantem Spiritum Christi, illius corpus qvidem est mortuum propter peccatum*: *Spiritus autem vita est propter justitiam, qvin illius corpus qvoqve mortuum vivificabitur per inhabitantem Spiritum* v. 10. At *omnis justificatus* & qvi est in Jesu Christo habet Spiritum Christi &c. v. 9. probatur minor v. 10. E. & adeò justificatus *non est carnalis*: *non* τὰ τῆς σαρκὸς φρονεῖ v. 5. non ἀλλὰ σάρκα πολιτεύεται v. 4. *sed secundum Spiritum* qvod erat probandum: Atqve illa propositio ambulationis secundum Spiritum iteratur per formam conclusi- §. 5. §. 6.

onis v. 12. qvæ talis est: *Justificatorum est vivere non secundum carnem: sed Spiritum*, i. e. *Spiritu actiones carnis mortificare.* Additur statim ratio 3. *Si secundum carnem vixeritis, futurum est ut moriamini. Si Spiritu actiones corporis mortificetis, vivetis*, vel ζήσεσθε v. 12. qvæ ratio non tàm est *à causâ rei*, qvàm *conclusionis.* Eqvidem *vita secundum carnem* est qvidem *causa rei* s. *mortis:* at non item mortificatio illa est *causa vitæ spiritualis & beatæ;* sed *causa conclusionis*, & adeò *effectus* potiùs, qvam
§. 7. *causa vitæ.* Per regenerationem sc. seu justificationem sumus jam in vitâ: Signum illius *Status vitæ* est *renovatio* s. *sanctificatio*, per qvam introducitur habitus pietatis nobis inhærens: ad illam *renovationem* pertinet illa θανάτωσις τ πράξεων τ σώματος: neqve ergò id vult hæc sententia Apostolica, qvod exinde probare conantur *Majoristæ* in
§. 8. propositionis illius *de bonorum operum ad salutem necessitate* apologiâ; & sicut ex v. 14. *Qvicunqve aguntur Spiritu Dei, illi sunt filij Dei. E. agi Spiritu Dei, est causa vel antecedens conditio filiationis:* ita nec ibi. *Qvi Spiritu actiones carnis mortificant, vivent. E. illa mortificatio est causa vel conditio antecedenter necessaria ad vitam. V. C.*

§. 9. 10. Seqvitur ratio 4. Signum & Character Filiationis v. 14. *Si ambulare secundum Spiritum,*

ritum, item: *agi Spiritu Dei* signa sunt filiationis. E. qvi non agitur Spiritu Dei, non est Dei filius. At *justificati sunt filij Dei* (& consequentèr κληρονόμοι v. 17.) E. *aguntur Spiritu Dei*, & adeò illorum *est ambulare secundum Spiritum, Spiritu actiones carnis mortificare*. Minorem probat v. 15. 16. 17. distingvendo inter *Spiritum* Legalem, Servilem, ex coactione agentem, cujus finis est φόβος *timor s. servilis metus*: & *Spiritum* Evangelicum adoptantem, opera carnis mortificantem, cujus finis est fiducialis & *filialis effectus*, & *clamor* ABBA v. 15. atqve adeò argumentatur: *Qvicunqve acceperunt Spiritum adoptionis, per qvem clamare possunt*: ABBA i. e. *Pater*; *illi & sunt Filij Dei, & certi qvoqve esse possunt de suâ tùm filiatione, tùm vitæ æternæ hæreditate*. Atqve justificati &c. E. Majorem qvà *certitudinem filiationis* probat v. 16. à συμμαρτυρία *Spiritus cum Spiritu*, divini, *Spiritus* sc. *Patris & Filij* vid. v. 11. *cum nostro*: qvà sequelam autem *hæreditatis ad filiationem*, probat v. 17 qvia sc. *si filii*. E. *etiam hæredes Dei, cohæredes Christi*. §. 2.

11. Notetur hîc modus procedendi Apostolicus. Conditionem illam *ambulationis non secundum Carnem*: sed *Spiritum*, tèr Apostolus hactenus in capite iteravit, versu sc. 1. 4. & 12. & qvidem cum specialiori limitatione §. 1.

tione v. 12. 13. vid. sup. thes. 10. § 6. nunc qvartâ vice eandem repetit v. 17. sed cum specialissimâ & exemplari limitatione, vel in *exemplo*, qvod ponitur: *συμπάσχειν Χριστῷ* s. *pati cum Christo*, v. 17. *εἴπερ συμπάσχομεν, si modò cum Christo patimur, ut cum Christo qvoqve glorificemur:* atqve ita nexu planè divino procedit Apostolus, ad partem ultimam hujus Tractationis, qvæ est de afflictionibus, & Sapientiâ crucis (vid. thes. 1. §. 3) Thema speciale
§. 2. tale est: *Omnis justificatus debet ambulare secundum Spiritum, abnegare semetipsum, tollere crucem suam, sequi Christum,* & ita cum CHRISTO pati (ac in afflictionibus gloriari vid. sup. c. 5. 2) Ratio 1. in eodem v. 16. statim addita est corona gloriæ: qvi volunt *συνδοξασθῆναι Χριστῷ* s. *cum Christo glorificari*, illi etiam debent *συμπάσχειν τῷ Χριστῷ* s. *cum Christo pati*, & ita *per multas passiones intrare in regnum seu gloriam* conf. Luc. 24. 26. Act. 14.
§. 3. 21. Heb. 2. 10. Illam *Coronam gloriæ* velut inductivum potentissimum, per qvod erigimur *πρὸς τὸ συμπάσχειν* ex professo, majori vi Spiritus repræsentat Apostolus, ut tantò magis appareret vis argumenti. Pro illo ergò urget 1. *immensam omnisq; comproportionis exclusivam Gloriæ illius magnitudinem* v. 18. qvia sc. *ἡ μέλλουσα δόξα ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς*

s. gloria

ſ. *gloriâ in nobis poſt reſurrectionem palàm & pleniſſimè revelanda*, immenſis modis excedit omnia omnium Martyrum, imò τὰ νῦν καιρῷ omnium jam inde à Paradiſo & Habelis Martyrio temporum παθήματα usqve adeò ut nec illa omnia, horrida licet & infanda παθήματα ullam habeant ἀξίας *meritum*, *comproportionem*, qvâ vel potuerint ἀξιῶσαι *mereri*, vel qvodammodo reſpondere & cauſari illam vitæ æternæ gloriam. Hoc argumento, velut fulmine concutitur, qvicqvid *pro meritis bonorum operum in ordine ad vitam æternam* habet Papiſmus. Eqvidem poſteriores §. 4.
Scholaſtici in ſolâ *ſive Ordinatione, ſive promiſſione, ſive acceptatione divinâ* dignitatem *operis meritorii* fundant. Tridentini qvoqve qvi anathemate damnant hoc dogma: *Juſtificatum bonis ſuis operibus non verè mereri vitam æternam*, eodem modo *meritum condigni* defendunt, ita ut illa *condignitas fluat radicalitèr à merito Jeſu Chriſti*, ex qvo ſit ille *valor operum*: ſed (præterqvam qvod nullibi *talis valor operum* ſit præſcriptus, qvin potius apertè in Scripturis refutatus) Bellarm. illis non contentus, *communis*, inqvit, *ſententia Theologorum admittit ſimpliciter meritum de condigno, ita ut non ſaltem ex Dei liberalitate: ſed & ex juſtitiâ & juſto Dei judicio debeatur meritis operum, poſ-*

tâ pro-

tâ promissione merces vitæ æternæ l. 3. de just. c. 16. §. 5. Statuerat Scotus: *Bona opera esse meritoria vitæ æternæ ex condigno: sed non nisi ratione pacti.* Belarm. l. 5. c. 17. illo non contentus, addit: *etiam rationem operis esse meritoria ex condigno, imò sine pacto etiam habere proportionem ad vitam æternam (nisi quod ad actuale meritum requiratur pactum)* Hæc est vox Bellarmini *anathemate* digna, qvia est ἕτερον Εὐαγγέλιον, qvàm qvod hîc habet *aperta sententia Paulina.*

§. 6. Solent illi ipsi Pontificii passim objicere textum Matth. 25. 35. Cæterum si omnia tot ac tanta hujus seculi παθήματα non sunt ἄξια &c. Multò minùs talia erunt, illa qvæ vocantur, *misericordiæ opera*, qvibus promittitur *retributio æterna*, non certè ex dignitate: qvid enim *buccella panis, & poculum aqvæ* datum pauperi, ad *vitam æternam?* sed ex merâ dignatione. Neqve obstant textus Luc. 21. 35. 2. Th. 1. 5. Apocal. 3. 4. ubi memorantur καταξιωθέντες τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ: neqve enim exinde ad ἀξίαν *Operum*, sive ex se, sive §. 7. ex æstimio Dei acceptantis V. C. *Dignitatem nunqvam dici ex solâ alterius voluntate: sed ex inhærenti aliqvâ qvalitate*, non est universaliter verum: potest omninò, qvi per se talis non est, *dignus* haberi per relationem & formam externam, sine propriâ inhærente qvalitate

c. c. *Si Rex mendicum ad summos honores evehat ille καταξιοῖ τινα.* 2. Si illud vocabulum diceret *inhærentem dignitatem*, deberet certè *qualitas illa commensum habere*, vel non est *meritum propriè dictum.* 3. Ἄξιον quidem ex Etymologico est ἰσορρόπον: sed exindè non probatur ἰσότης. Contra: Vita æterna est χάρισμα τοῦ Θεοῦ: & in h. l. absolutè negatur, sive *opera parva*, sive *maxima*, quorsum pertinet *Patientia omnium Martyrum*, ἄξια esse, & ullam proportionem ad vitam æternam habere.

12. Pro illâ *Coronâ gloriæ* urget 2. geminam ἀποκαραδοκίαν, unam *totius Creaturæ Vanitati, non sponte suâ subjectæ, ejusdemq; suspirantis, parturientis, & intimè desiderantis Libertatem ex Servitute corruptionis*, quæ per totalem abolitionem irrationalis creaturæ tùm demum continget, ubi *revelabitur libertas gloriosa Filiorum Dei* v. 19. 20. 21. 22. Alteram *Ecclesiæ suspirantis, & redemtionem corporum expectantis* v. 23. idq; per *spem invisibilium* v. 24. 25. Urget 3. *interpellationem Spiritus*, ejusq; robur, & *operationem ineffabilium gemituum* v. 26. 27. quæ σωματόπληξις *Sancti Spiritus* facit, ut non obstantibus infirmitatibus nostris possimus Christo συμπάσχειν. Urget 4. *Lætissimam & glorioſissimam sequelam cœlestis brabei*

quod

qvod est *glorificatio*, cujus describit 1. radicem seu fundamentum, qvod est ELECTIO. 2. Processum per actus subordinatos, qvi ponuntur 1. *Præscientia*. 2. *Prædestinatio*. 3. *Vocatio*. 4. *Justificatio*, ad qvos seqvitur 5. *Glorificatio* v. 29. 30. Urget 5. *triumfalem & invictam adjutorii divini assistentiam* v. 32. cujus jus fundamentum est 1. *Christi passio & mors*. v. 31. 32. 2. *Resurrectio*. 3. *Sessio ad dextram Patris*. 4. *Interpellatio* v. 33 34. Urget 6. *conditionatum Christianorum resp. inseparabilis & inamissibilis boni, privilegium*, unde illa Jubilea à v. 35. ad finem usqve totius hujus tractationis est clausula, qvorum majestatem nunc adumbrare saltem jubet paginarum angustia. Abusi sunt hoc textu Dordraceni ex v. 32. ita argumentati: *Pro qvibus Deus proprium filium tradidit, illis, cum Christo omnia donabit.* Atqve *reprobis cum Christo non omnia donabit.* E. Si terminus Reprobornm formaliter sumatur concedi poterat totum argumentum. Aliàs limitanda major: illis, *si credunt in nomen unigeniti Dei Filij.* Sic falsa minor. Ex hypothesi sc. illâ, etiam illis *consequenter reprobis Deus cum Christo daturus fuisset omnia.*

COLLEGII PAULINO ROMANI
DISPUTATIO X.
Exhibens Epistolæ CAPUT IX.
Quod est

DE ANATHEMATE
A JESU CHRISTO EIDEMQ; OPPOSITA ELECTIONE ET UTRIUSQVE CAUSIS,

Quam
DEO TRINUNO MODERATORE
Consentiente Venerandâ Facult. Theol.
SUB PRÆSIDIO
VIRI Multùm Reverendi, Amplissimi, atqve Excellentissimi
DN. AUGUSTI VARENII,
SS. Theol. D. Hebraicorum ac Catechet. Christ. Professoris Publ. longè celeberrimi, Præceptoris ac Promotoris sui filiali obsequio ætatem devenerandi, colendi,
Placido Eruditorum Examini subjicit
JOHANNES SCHÖLERUS,
Stralf. Pomer.
Ad Diem XIX. Januar.
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis à secundâ postmeridianis.

ROSTOCHI,
Prælo RICHELIANO, cIↃ. IↃc. LVI.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0325
DFG

COROLLARIA RESPONDENTIS.

I. *Ullramenta sunt licita, ubi gloria DEI & utilitas Ecclesiæ id postulat.* ex vers. 1.

II. *Charitatis fraternæ est, Animam ponere pro fratribus 1. Joh. 3. v. 16.* ex vers. 2.

III. *Paulus diligendo Judæos legem de dilectione proximi perfectè non implevit.*

IV. *Christus est verus DEUS & homo in una persona.* ex vers. 5.

V. *Gratiæ eligenti nec objiciuntur, nec substernuntur ulla hominum merita: nec eidem opponitur mors JESU CHRISTI satisfactoria.* ex v. 11.

VI. *Pharaonis contumacia nequaquam fuit divinitus immissa, sed vincibilis & spontanea, ex cæcâ dominandi libidine, & impio adversus DEUM furore Diaboli instinctu profecta, eademq; affectata & cum obice repugnantia.* ex vers. 17.

IGnea qvi meteora satis vestigat in orbe,
Ignei is ingenii dat monumenta sui;
Jure suo merito qvoqve suspiciendus amicis,
Et porrò gratus semper habendus erit.
Qvi si, Romanis qvæ dixit epistola Pauli,
Conjunctis operis officiisq; colat,
Jam tantò major fit, qvantò elementa supremũ
Exuperant cœlum suspiciuntq; suum.
HisTe nunc SCHÖLERE coloribus undiq; pingis,
Picturam illustret Pictor ubiqve DEUS!

Votum & omen animitus fudit

Joh. Georgius Dorscheus, Argentorat. D.

Ad

Ad Præstantissimum & Doctissimum

DN. JOHANNEM SCHÖLERUM,

in Collegio Paulino-Romano

de textu sublimis argumenti

qvod est in Cap. IX.

RESPONDENTEM.

HARTMANNUS *qvondam* nostri pars clara Roseti
Sed nunc, Sunda, tui *gloria magna* chori
Te Studiis, SCHÖLERE, Rosæ, Lunæq; *sacravit*
& nostrâ voluit te qvoqve voce vehi
Per Jardenis opes: *cœptum benè: perge! labori*
qvod superest magno pectore constat iter.
Consilium HARTMANNI *sequitor. Sic* pandi-
tur æther: *&*
qvoqve tu patriæ lux *potes esse tuæ.*
Qvis dubitet, qvi post das fulmina, *fulmina Pauli*
& miranda sonas, nunc Meteora Dei?
Honori & amori qvod debuit L. M. Q.
cum voto Schl. טוב חן ושכל
בעיני אלהים ואדם

Augustus Varenius, D.

Thesis 1.

A Justificatione ejusq; fructibus altius §. 1.
alscendit Apostolus c 9 10 11. ad ipsum
sc. *principium Ecclesiæ*, ostendens, qvod,
per tempora παρέσεως & χρόνες ἀγνοίας,
in qvibus Deus εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι
τὰς ὁδὸς αὐτῶν Act. 14. 15. c. 17. 30. Ecclesia
fuerit *Judæorum*, gentibus qvasi Atheis Eph.
2. 12. & χωρὶς Χριστὸ, ἀλλοτρίων vid. ibid.
in N. T. contra Ecclesia, rejectis à gratiâ &
gloriâ Judæorum plurimis, *Gentium*, id unicè
ex indebita Dei misericordia fluere, neqve adeò
vel operum, meritorum, natalium carnalium
prærogativis, vel titulo Ecclesiæ Judæos co-
ram Deo gloriari, vel contra illam suam reje-
ctionem, & vocationem gentium, *fustrabilita-
tem testamentorum divinorum* objicere posse.
Summa totius hujus partis est in *Testamento* §. 2.
Mosis Deut. 32. ubi rejectionem hanc Judæo-
rum plurimorum tùm à gratiâ, tùm conse-
qventer à gloriâ & vitâ æternâ magnificâ vo-
ce expressurus Moses jamjam moriturus duas
ponit protheses contra Judæorum calumnia-
as: unam: Deum *etiam tùm qvando Judæos re-
probat & Gentes ad Ecclesiam magno numero vo-
cat* esse צור s. *rupem, constantem, immutabilem:
Opus omne Domini esse* תמים imò *omnes vias, seu*

consilia Dei esse משפט: Deum esse אל אמונה *Deum constantissimæ veritatis*, esse צדיק imò esse צדיק וישר הוא v 4. Alteram: *Deum neqvaqvam perditè egisse* (seu causam perditionis Israeli esse) *sed Filios sibi ipsis tale* מומם *attraxisse, & factos esse generationem perversam, & penitùs laqveis Diaboli contortam* v. 5. (*An Deus perditè egerit sibi? neqvaqvam,* לא לו שחת: *filiorum ejus est macula: sunt generatio perversa & planè contorta.*)

§. 3. Uti *Canticum totum*, & illud Stereoma Cantici, ita & ejus *clausula* (qva jubet Gentes vocandas ad regnum Christi cantare הרנינו גוים עמו) *jubiléa* huic tractationi Apostolicæ est parallela. Patet ex dictis de argumentis horum

§. 4. capitum. Formula concordiæ hîc de *prædestinatione* agi concedit: neqve abnuit Lutherus in præfatione Germanicâ. Vid. Form. concord. p. 806. 820. Uti Apostolum serió & ex intentione *de Prædestinatione ad gloriam*, eidemq; oppositâ *reprobatione* passim qvædam interspergere, ex evidentiâ textus v. 11. 22. 23. negandum non est: ita nec affirmandum, Thema principale hîc esse *Electionem ad vitam æternam, & Reprobationem ab illa*: penitùs autem negandum *de Prædestinatione ejusq; speciebus Calvinisticis*, Electione sc. & Reprobatione *absolutâ*, nec CHRISTI nec Fidei antece-

dentèr

denter respectivâ Apostolum hîc agere, nisi in c. 9. 19. ubi repræsentatur ὁ ἀνταπκρινόμενος τῷ Θεῷ. Ubi enim in amplissimo hoc argumento repetitur talis conclusio? *Deus* §. 5.
sive *ex creabilibus & labilibus*, sive *ex jam creatis & lapsis*, quosdam *absolutè elegit* ad vitam æternam, iisdemq; postea gratiam irresistibilem, Christum Mediatorem, vocationem efficacem destinavit: alios omnes, eosq; longè plures *absolutè ex solo beneplacito* præterivit non elegit, reprobavit, iisdem nec gratiam nec vocationem efficacem, nec Christum Mediatorem destinavit: quin ut reprobatio absoluta non destitueretur intento fine, illos induravit, ut credere non potuerint, & damnari ad æternos cruciatus possint. Tale decretum nec Christus, nec Paulus (eadem §. 6.
ratio Apostolorum aliorum) ullibi revelavit: estq; illud in Scripturis non saltem *arcanum* & vehementer *apocryphum*: sed & *consilio Dei revelato planè contradictorium*. In capite fanè hoc nono, nullus Argus, etsi totus oculeus, tàm *grande & blasphemum arcanum* invenerit. Et tamen nisi ita inferatur, frustra hîc sub umbone Pauli militatur. Manet: *Sedes doctrinalis THEMATICA Prædestinationis & Reprobationis non est c. 9. Ep. Rom.*

§. 1. 2. A *pathetico* planè *exordio*, & *magnâ vehementiâ affectus contestatione* Thema hoc orditur Apostolus versib. 5 priorib. Constat exordiolum illud admirabile, tali Apostolicâ argumentatione: Quicunque sunt 1. *Fratres mei & consanguinei mei secundum carnem*, 2. *Israelitæ*, à sanctissimo sc. Israele pronati. 3. Octo *insignibus excellentiis* & prærogativis conspicui, illos à regno Christi rejici seu *anathema à Christo fieri*, verè, vehementèr, continentèr, & seriò *doleo*. At Judæi &c. E. Hujus argumenti conclusio est in v. 1. 2. memb. 1. v. 3. Minor v 3. 4. 5. Major ex nexu & relatione v. 3. 4. 5. ad v. 1. & 2. uti docet ἀνάλυσις textus. Conclusio *& desiderij & doloris* Pau-
§. 2. lini est expressiva. Illius objectum erat *salus consanguineorum in Consanguineo CHRISTO*. Hujus, *anathema eorundem à Jesu Christo*: hoc ipso enim, quod vovet *se fore anathema*, arguit tales jam factos consanguineos Judæos. Notetur hîc (1) συμπαθείας Apostolicæ vehementissima asseveratio per gradus (1) *Veritatem dico*. (2) *& quidem in Christo*. (3) *non mentior*. (4) *testem appello & Spiritum S. & conscientiam*. Notetur (2) doloris Apostolici exaggeratio *dolor mihi est magnus*, & *cruciatus cordis* inessabilis, idemq; charitate usque adeò accensus, ut cum meo damno, ἐπ' ἀναθεμ, furro-

surrogari velim & qvidem ἀὼπὸς ἐγὼ, אני קנמי uti Syrus loqvitur, in locum Judæorum, dummodò illis hâc ratione consulatur. Notetur (3) doloris illius ratio, qvæ est: *Judæi facti sunt anathema à Christo* חרמא מן משיחא v. 1. 2. 3. atqve ita modificatur votum surrogationis Paulinæ: qvod sc. *Judæi actu ipso jam erant, id ex ardenti charitate pro fratribus Apostolus optat se esse,* ἀνάθεμα sc. ἀπὸ Χριστοῦ Ἰησοῦ. Notetur (4) dolorificæ illius rationis gradatio à v. 3. m. 2. *Fratres* sc. *& Cognatos Pauli secundum carnem*, tot excellentiis conspicuos Israelitas, incurrere pœnam *anathematis*, & separari *à Jesu Christo* maximus erat gradus doloris Apostolici. Controversiæ hîc insigniores, partim circa *anathema à Christo Jesu*, partim *circa illas* occurrunt *Judæorum excellentias*. §. 3.

Circa *votum anathematis Paulinum* qvæstio *de jure* moveri solet, an in illo sit τὸ θεῖον an aliqvid ἀνθρώπινον & ἀνθρωπικόν. Pro primo omninò facit συμμαρτυρία *conscientiæ Paulinæ, & Spiritus Sancti* v. 1. & uti votum illud, sublime *amoris erga Christum, & dilectionis erga Judæos* argumentum pro illustrandâ Dei gloriâ interpretari, est facile: ita in illo non negandum dari aliqvod inexplicabile. Solet huic parallelum exemplum allegari votum Mosis *de deletione ex* §. 4.

libro ex Exod. 32. 32 qvod non improbandum, modò rectè explicetur ille *Liber*. Sed ad

§. 5. rem. Textus *de voto anathematis* ita habet: ηὐχόμην αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, ubi illud ὑπὲρ, qvod in tali positu est רשון חרורף f. *permutationis* particula, facilè *statum Judæorum* ostendit: qværitur autem, *an Apostolus idem illud anathema, in qvo erant Judæi, sibi optet?* Pro negativâ facit, qvod ad votum surrogationis in locum pœnæ, non reqviratur præcise identitas: sed sufficiat æqvivalentia pœnæ exacta juxta proportionem Geometricam etc. Si pro subdito capite plectendo Princeps oculum sibi erui patiatur. Malum pœnæ, non κατὰ τὸ πρόσωπον: sed καθ' ἡμᾶς, non ex *proportione rei*: sed *personæ* æstimatur. Majus malum est in se, vitam amittere qvàm vel unum oculum vel manum: & tamen da-

§. 6. tur ibi proportio. Omninò tamen hîc *affirmanda est* qvæstio, qvia in voto vel *optativo Apostolico* est expressa præscriptio speciei illius mali, in qvo erant Judæi: nec tantum in *actu signato* dicit Apostolus, *se optare id ferre pro Judæis, qvod debebatur Judæis*: nec dicit, se optare *malum aliqvâ circumstantiâ æqvivalens* malo Judæorum (nec Apostolus poterat in proportione Geometricâ ita se habere ad totum Israelem

Israelem reprobatum: uti Rex, vel Regis filius ad unum subditum): sed in actu exercito optat *se esse anathema à Christo Iesu pro fratribus.* Qværitur 2. de qvidditate *voti anathematis:* qvodnam illud malum, cui Judæi jam subjecti, & cui Paulus optat subjici? *an damnatio æterna?* Ita passim, ut hic sit *optativus impossibilium*, Paulo sc. præ eminenti dolore, & exuberante charitate damnatione æternâ Judæorum salutem redimere volente, annotatur. §. 7.

Qvæstio est magni momenti, & qvæ phosphorum affert toti disputationi Paulinæ. §. 8.

Dicimus 1. Per illud: *Fratres mei sunt facti* ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, intelligitur *bonum* qvod antea Judæi habuerunt: sed nunc amiserunt, & *malum*, qvod Judæi per Christum σημεῖον ἀναλεγόμενον contraxerunt, antea autem non habuerunt: hoc ipso enim, dum Apostolus illos nunc *anathema factos* commemorat, olim tale non fuisse, satis significat. §. 9.

2. Seqveretur ergò ex hypothesi superiori, vel eosdem fuisse *& electos & reprobos, & salvandos & damnandos:* vel *nationem Iudæorum totam antea habuisse merè Electos* salvandos: nunc autem *merè reprobos* damnandos: vel tempore Pauli *particularem qvorundam Iudæorum electionem ad vitam desisse*, vel sub V. T. *reprobationem particularem Iudæorum non*

extitisse. Absurda omnia. Apparet facilè
§. 10. de publico ministerio à Judæis ablato, Gentibus concesso, textum agere: *& non repugnantiam mutationis illius cum immutabilibus promissionibus divinis*, Paulum ostendere, & adeò ex professo disputare, cur, cum omnes impietate *gratiam Ecclesiæ & prærogativam Verbi* excusserint, nunc id majori parte *denegetur Judæo*, concedatur ἔθνεσι, s. *Gentilibus?* Patet simul inde *& anathematis, & voti* ratio specialis.

§. 1. 3. Excellentiarum caput est ISRAELITA. Israelitarum caput ISRAEL seu JACOBUS, cui primò omnium ex ineffabili illâ contentione *& principatu agonis*, qvi memoratur Gen. 32. tàm augustum. & sanctioris radicis ac compositionis vocabulum, factum est *nomen proprium*: unde postea populus omnis ex Jacobo descendens ISRAELIS nomine excellit in Scripturis. Hoc suppositio, sequitur *octonarius superior excellentiarum nationalium* qvas inter 1. υἱοθεσία seu *adoptio*, qvod sc. DEUS ex omnibus gentibus terræ hunc populum assumserit סגלה מכל העמים s. peculium Dei præ omnibus populis, illum adoptaverit, imò hanc gentem, *velut portionem & funiculum hæreditatis suæ selegerit*, ut ita ISRAEL esset *Primogenitus Dei*, de qvo Deus ipse alibi; בנים גדלתי ורוממתי conf. pro

hâc

hâc excellentiâ 1. Exod. 19. 5. Deut. 7. 7. 8 c. 9. 5. 6. c. 32. 9. Esaiæ 1. 2. Exod. 4. 22. בני בכרי ישראל. Excellentia 2. est ἡ δόξα, illustre planè & beneficium & vocabulum. Notatur illo, præter aliorum miraculorum in hoc populo exhibitorum gloriam, tàm *gratiosa & gloriosa Dei* in V. T. in Ægypti exodo, in 40 annorum deserto, in tabernaculo & templo i. per admirandum nubis & ignis columnæ Symbolum revelatio, & majestatica inhabitatio conf. Exod. 40. 34. 1. Reg. 8. 10. 11. ita ut respectus vocis sit ad השכן seu ad עכן כבוד יהוה qvæ ipsa passim vocatur כבוד יהוה cui hîc respondet δόξα, tùm vel maxumè, qvi illis Symbolis figurabatur τὸν λόγον σαρκωθέντος seu Dei incarnati ex hâc gente, in illâ ipsâ natione prima manifestatio, ut ita ἡ δόξα, hîc sit qvod Chaldæis est שכינתא דיי, in V. T. *Dei in nube, igne:* in N. T. *Dei in carne:* ibi in templo & tabernaculo Mosaico: hic ἐν ναῷ σώματος Joh. 2. 21. qvâ de re prolixius actum comm. in Chaggæum ad c. 2. Convenit significatio τῆς δόξης egregiè: notat illa *Lucem copiosam, vel fontem qvasi lucis, vel splendorem illustrem*, planè sicut תהלה Hebræum, conf. Chbacuc. c. 3. v. 3. 4. Talis δόξα fuit illa in V. T. Schhina vid. §. 2.

Exod. 17. 21. 22. c. 15. 20. Num. 9. 15. 16. 17. conf. Exod. 34. 35. 2. Cor. 3. 10. 11. Ita Christus & est ἀπαύγασμα τῆς δόξης Ebr. 1. 2. & uti φῶς εἰς ἀποκαλυψιν ἐθνῶν, ita longè magis δόξα λαοῦ Ισραὴλ Luc. 2. 32. conf. Joh. 1. 14. c. 12. 41. c. 17. 22. Act. 7. 55. Act. 22, 11. Nec obstat, qvò minus per τὴν δόξαν *Messiam ipsum* superiori sensu intelligere liceat, ejusq; tum in V. T. *adumbratam*, tùm sub novo fœdere *plenissimè repræsentatam* σκιὰν ἐν ἡμῖν.

§. 3. Excellentiam tertiam dant αἱ διαθῆκαι i.e. *pacta* seu *Testamentorum gloria*. De *tabulis pacti legalibus* ipsius Dei manu inscriptis interpretatur Beza. Nihil tamen obstat, qvominus respectus sit ad *exempla pacti* (seu διαθήκης ἁγίας) *jurati Dei cum Abrahamo*, qvale illud ברית בין בתרים Gen. 15. & illud ברית המילה Gen. 17. &c. Ex-

§. 4. cell. 4. ἡ νομοθεσία, qvod de משפטים seu de *Legibus judicialibus*, *forensibus* ab ipso Deo Reip. Israelis præscriptis, qvarum compendium *in Libro fœderis* Exod. 21. 22. 23. explicare licet, non excluso publico illo & solemni promulgatæ in Sinai legis actu & πρὸ φάσεως φανερώσθω, uti Ep. ad Hebr. c. 12. 21. Excellentia 5. ἡ λατρεία, seu *cultus religionis* c. c.

§. 5. *sacrificialis*, ab ipso Deo præscriptus, totumq;

illud

illud Sacerdotij Levitici ministerium, *varia ordinatio sacrificiorum*, qvo sensu Syrus reddidit per תשמשתא. Excellentia 6. αἱ ἐπαγγελίαι, *Promissiones Abrahamo, Isaaco, Jacobo* illustri modo totiens factæ, qvalis e. c. Gen. 12. c. 15. 3. 4 5. c. 22. 21. 22. c 28. 10. 11. 12. 13. qvarum promissionum potentior & principalior respectus erat ad Judæos, unde propter illas confirmandas & *ostendendam veritatem Dei* Christus factus *minister* seu λέγων ὑπὲρ περιτομῆς c. 16 8. Excellentia 7. *Gloria Patrum* v. 5 Qvod sc. ex hâc natione & in illâ, tot insignes & sanctissimi Patriarchæ, Prophetæ, Reges, Judices, Ecclesiæ Doctores &c. extiterint, augebat sanè externam Judæorum excellentiam, & doloris Apostolici vehementiam. Excellentia 8. eaq; facilè primaria, qvod ex hâc natione sit ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, *qvod ad carnem seu humanam naturam attinet:* qvi est *super omnia Deus benedictus in secula. Amen.* §. 6. §. 7. §. 8.

Atqve ita se habet seqvela Excellentiarum. Notamus in Excellentia 8 insigne §. 9. invictumq; argumentum *pro summâ divinitate Christi.* Est enim expressissima hæc positio Apostolica: *Christus, qvi est ex Patribus secundum carnem, est idem, qvi est super omnes, Deus benedictus in secula:* neqve illud saltem: sed *& naturæ humanæ veritas & unionis personalis*

realitas

realitas hoc aureolo Paulino notatur. Idemsc. ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας actu 1. est ὁ θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Titulus
§. 10. hic soli & *uni summo Deo* est proprius, ut si probatum sit, *de Christo* illum hîc ab Apostolo intelligi, hoc ipso probatum sit, *Christum esse summum & quidem naturâ Deum.* Solet Socinianismus concedere, *CHRISTUM verum & nequaquam imaginarium Deum esse*, imò *CHRISTUM esse magnum Deum*. Facilè etiam concedent *Christum* suo modo *esse super omnes, esse Deum, esse benedictum in secula*, neque enim putant exinde seqvi, *CHRISTUM esse DEUM summum, esse naturâ & essentiâ Deum*: sed ita esse *Deum propriè*, qvomodo post Christum proprie *Dij* dicuntur, in cœlis *Angeli*, in terris *Magistratus*: qvia sc. *non tantùm S. literæ: sed ipsa etiam sana ratio dictat, unum tantùm supremum esse Deum, & unius numero substantiæ nonnisi unam tantùm esse posse personam*, verba sunt Völkel. l. de ver. relig. Unde ille ipse, *Christus*, inqvit, *est Deus & qvidem magnus Deus: sed nullibi ita appellatur. Idem Christus est qvidem verus Deus: hoc tamen nomen ei nusqvam in S. literis tribuitur.* Si urge-
§. 11. antur evidentes textus Tit. 2. 13. ubi objectum ἐπιφανείας ponitur ὁ μέγας θεὸς καὶ σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς vel 1. Joh. 5. 20. negant notari ibi

ibi per *magnum & verum Deum*, personam Christi: sed putant Deum Patrem intelligi: Si qværatur ratio: *Qvia*, inqviunt, *additur articulus ὁ Θεὸς*. At sic principium petitur: hoc ipsum enim qværitur, *annon Christus qvoque sit ὁ Θεὸς?* Præterea illæ regulæ Photinianæ *de Deo* sive *cum* sive *sine articulo, planè ex analogiâ blasphemæ religionis* sunt fabricatæ: unde liberè ab illis per exceptiones limitantur e. c. *Qvoties nomen Dei subjectivè usurpatur, seu eam substantiam aut personam significat, qva Deus sit, de solo Christi Patre intelligendum: similiter etiam cum prædicati locum obtinet, & articulum in Græco præfixum habet:* qvia tamen vident obstare textum Joh. 20 28. (qvem locum ipse Erasmus *invictum* & supra omnium hæreticorum cavillationes positum fatetur, ut qvi *palàm probet CHRISTUM Deum*) hinc superiori regulæ addunt: *modò nihil adjiciatur, qvod articuli istius vim infringat: positâ enim restrictione articulum istum non retinere vim suam: putant ergò illud μὴ* infringere summam divinitatem τοῦ Θεοῦ: & *casum vocandi* obstare argumento. Sic *eadem vox prædicati locum obtinens & articulo destituta non notat summum Deum*, vel *supremam divinitatem*, nisi ex accidenti: Sed has omnes regulas fabricavit hypothesis: *Solum Patrem esse summum* §. 12.

naturâ

naturâ Deum: c. c. Joh. 1, 1. Θεὸς ἦν ὁ λόγος. *Verbum illud erat Deus.* Non summus, non naturâ: *quia non additur articulus:* vel, *quia Christus non est summus Deus.* Ex hâc enim
§. 13. hypothesi illa fluunt. Sed ad h. l. Si illud *de Deo benedicto in secula*, intelligendum de Christo, omninò jam probatum: *Christum esse summum Deum & naturâ Deum:* neqve hic attendendum, an *sensu diviso*, Christus, non summus, nec naturâ, Deus, aliqvo modo dici possit esse *super omnes*, item, *esse Deus*, esse *benedictus in secula.* Textus non est *disparatus:* sed *continens.* At sic, indignus est auribus Christianorum, qvi de alio qvàm *essentia & naturâ Deo* explicat. Tàm autem palpabile est המאמר נושא hîc *Christum* esse, ut propter evidentiam nimiam videatur ponendum inter indemonstrabilia. Textus de *Christo* loqvitur: articulus ὁ ante χριστὸς, ad articulum ὁ ὢν reflectitur: ὁ χριστὸς *est ex Patribus* (τὸ κατὰ σάρκα) ὁ ὢν *qvi idem est, Deus super omnia* (& adeò qvoqve *super omnes*, super illos ipsos Patres) *benedictus in secula.*
§. 14. Particula τὸ idem probat qvæ vim excipiendi habet: excipit sc. *alteram naturam, secundum qvam non est ex patribus: sed super omnes Deus benedictus in secula.* Codices objiciuntur particulares habentes sive comma sive

colon

colon post σάρκα: Cyprianus item & Hilarius, qvi legunt, sine explicito Dei nomine: *qvi est super omnia benedictus in secula.* At nec tale *Colon* est universale: sed valdè particulare: & si tollatur nomen *Deus*, manebit tamen argumentum irrefutabile *pro summâ Christi divinitate*, in illo: ὁ ὢν ἐπὶ πάντων εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Sed qvis docuit §. 15. ex corruptis Scribarum vitiis paucorum patrum codicibus, certum judicium lectionis petere, & qvidem in contradictorio ipsius textus originalis puriorum codicum? Ponatur autem tale *colon*, & detur epiphonema δοξολογικὸν. Sanè illud ad Christum s. ὁ ὢν πατέρων τὸ κ. σάρκα referendum erit: & sic nihilominus manebit *Christus Deus benedictus in secula.* Neqve alius conceptus naturalis hic §. 16. fertur, qvem ut *de Christo* intelligatur illa clausula, qvam obsignat: Amen: neqve aliter intelligit Syrus: מנהון אחתו משיחא בבסר דאיתיהי אלהא דעל כל דלדר תשבחן וברחן לעלמין: clarissimè determinavit *individuum Christi*, ac si Græcè exprimeres per crebras articuli iterationes: ὁ Χριστὸς ὁς ἐστι Θεὸς ὁς ἐπὶ πάντων. ὁς ἐστιν ὁ εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας,

4. Post

4. Post Exordium προοιμιώτερον, sequitur
§. 1. Tractatio plena rotundæ majestatis. De *Judæorum ab Ecclesiæ gloriâ rejectione* agit à v. 6. ad 23. De *Gentium vocatione* & Electione à v 23. ad v. 30. *De utriusque tùm Judæorum rejectionis, tùm Gentium vocationis causis* à v 30. ad f. cap. Erravit Beza, quando ad v. 6. hæc reliquit: *Est in his verbis generalis propositio totius istius, de æternâ prædestinatione tractationis quæ tertia pars est hujus Epistolæ usque ad 11. cap. finem: nempè, aliquam esse particularem Dei electionem, quæ sit primaria nostræ fidei & salutis causa.* Tractatio autem hæc perpetuis *occupationibus* ferè continetur. Ab occupatione illam statim orditur. Objectionem Judæi alicujus talem sibi diluendam sumsit Apostolus v. 6. *Si Judæi, quorum octo illa tam insignia celebrantur privilegia, rejiciuntur,* & fiunt *anathema à Iesu Christo, Gentes autem vocantur* & eliguntur ad gratiam Ecclesiæ. E. *exciderit verbum promissionis, totumq; factum fuerit irritum.*
§. 2. At absurdum posterius E. Negat Apostolus illationem majoris, simplici hâc oppositione: οὐχ οἷον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Sensus est planus: *Ab illo anathemate consanguineorum Iudæorum, ad excidentem sermonem Domini non V. C.* Probat illud tali Prosyllogismo: *Illi, quibus facta sunt promissiones,*

ones; sunt verè & οὐ πάντως Ισραήλ. *Quidam qui sunt ex Israele, non sunt verè & οὐ πάντως Israel.* E. & adeò integritas fœderalis, & rejectio Judæorum pluralis sunt consistibilia. Minorem probat Apostolus v. 7. & 8. propositâ §. 3.
sibi iterum ἀντιθέσει Judæorum: *Semen Abrahami sunt verè & οὐ πάντως Israelis filij. Iudæi sunt semen Abrahami.* E. Resp. Apostolus: à ratione seminali ad filiationem f. τὰ ἐξ ἕξεως τέκνα Θεῦ οὐχὶ non V. C. *Propterea, quia sunt semen Abrahami, non statim sunt Filij Dei, filij promissionis, & οὐ πάντως Ισραήλ: qui soli apud Deum reputantur in semine* v. 7. Probat id Apostolus typo duplici, uno *Isaaci & Ismaelis*, §. 4.
utriusqve ex Abrahamo carnaliter nati: cum tamen *in solo Isaaco vocandum fuerit semen Abrahamo* v. 7. ut *promissionis filio* v. 8. 9. ubi cum natalium diversitatem respectu *maternæ conditionis* excipi à Judæis posse, prævideret Apostolus, *typum planè parallelum* subjungit *Iacobi & Esavi* fratrum uno patre pariter & matre pronatorum, ex qvibus tamen *solus Iacobus* fuerit *filius promissionis* v. 10. 11. Ut ita maneat conclusio Apostolica: *Non omnes ex Israele carnaliter natos esse veros Israelitas, verum semen Abrahami, & filios:* nec adeò *apud Deum tales censeri ex prærogativâ carnalis generationis, nec externæ operationis:* qvia *nondum natis pueris,*

eris, cum nihil fuissent boni vel mali, ut propositum illud Dei quod est circa electionem maneret, sc. non ex operibus: sed ex vocante, dictum est Rebeccæ: Major serviet minori, sicut scriptum est: Iacobum dilexi: Esavum autem odio habui v. 11. 12. 13.

§. 1. 5. Thema hactenus fuit: *ex solâ promissionis gratiâ æstimari semen Abrahami, quod exemplo* ostendit *Esavi & Iacobi ex unâ Rebeccâ*, eaq; habente κοίτην ἐξ ἑνὸς natorum, &, cum nondum essent nati, jam à Deo nationaliter discretorum, ita ut *major serviret minori*, cujus discretionis prærogativæ ratio exprimitur à sanctissimo Spiritu 1. per remotionem *omnis carnalis privilegij & operum meriti.* 2. Per positionem *gratiæ vocantis, ut propositum quod est circa electionem stabile maneret.* Ipsa autem prærogativa gemino Scripturarum testimonio firmatur, uno ex Gen. 25. 22. *Major* (sc. natio Esavi) *serviet minori* (nationi Jacobi) altero ex Malach. c. 1. 2. *Iacobum dilexi, Esavum*

§. 2. *posthabui.* Summa locorum est: *Prælaturam nationalem Iacobi præ Esavi natione reprobatâ esse ex merâ & indebitâ misericordiâ.* Prælatura autem illa est tùm *Ecclesiastica* qvod nationem Jacobi in V. T. Deus elegerit ad Ecclesiam; non item Esavi: tùm *terrestris* qvod in distributione terrarum, nationi Jacobi terram excellentissimam, & lacte ac melle fluentem:

nationi

nationi autem Jacobi terram horridam, ſterilem & maledictam dederit: tùm *politica*, qvod tronus Davidis, qvem collapſum reſtituere Meſſias ex pacto debebat, in natione Jacobi, non Eſavi eſſe debuerit. Ita Deus *Iacobi poſteros dilexit: Eſavi poſteritatem, unà cum capite, odit* i. e. longè Jacobi poſteris poſtpoſuit. Notetur circa h. t. 1. qva voces v. 11. §. 3.
ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ πρόθεσις illud κατ' ἐκλογὴν non habere ſe per modum vel *cauſæ* vel *regulæ* (ac ſi ἡ ἐκλογὴ regula eſſet προθέσεως, qvâ ratione potius ἡ ἐκλογὴ paſſim facta dicitur κατ' πρόθεσιν, item κατ' τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος vid. Epheſ 1. v. 5. & 11.) ſed per modum *Objecti vel materiæ circa qvam*, ut dicatur: *Propoſitum Dei, qvod eſt circa Electionem, vel illud propoſitum, qva Electionem, ſtabile manere: Propoſitum* autem il- §. 4.
lud *Dei* non eſt abſolutum: ſed hypotheticum ſc. *de ſolis filiis promiſſionis* ſeu *credentibus ſalvandis:* Licet ergò in reſpectu ad Electionem, ejusq; principium, qvod eſt *indebita Dei miſericordia* (de qvâ Apoſtolum agere adusqve v. 30. uti de *fide* eiq; oppoſitâ *incredulitate*, velut conditione objecti, inde ad f. cap. jam ſupra dictum) explicitè hîc non exprimatur, hoc ipſo tamen qvod *gratia vocantis*, qvod *propoſitum* (de ſolis ſc. filiis promiſſionis ſal-

vandis) idemq; *circa electionem* memoratur *fides in Christum propitiatorem*, qvippe qvæ non *oppositum*: sed *donum & effectus est gratiæ*, neqvaqvam in applicatione *excluditur*: neqve
§. 5. adeò V. C. *Deus in electione nationali Iacobi præ Esavo, nec carnalem generationem, nec opera respexit*. E. *in ἐκλογῇ ad vitam æternam*, ubi est ἡ πίστις ὄντως, *nullum fidei in Mediatorem respectum habuit*: sed absolutè, *sine Christi, fidei, & incredulitatis respectu qvosdam elegit, qvosdam autem, eandemq; multò maxumam generis humani partem, qvia ita libuit, absolutè reprobavit*. Omninò dum hîc ἡ πίστις κατ' ἐκλογὴν memoratur, *fides* includitur. No-
§. 6. tetur 2. illud: ὁ μείζων s. uti est in fontibus רב, reflectitur ad גוי seu לאם, & adeò subjectum propositionis, & objectum illius s. *Major & minor*, dicunt nationaliter *populum* seu *gentem majoris* (Esavi sc.) & *populum* seu *nationem minoris* (Jacobi sc.) Ita intelligendum illud responsum *prægnanti Rebeccæ* datum, & vaticinium docet, & complementum. In
§. 7. *vaticinio* comparantur duo גוים & לאמים & aperte dicitur לאם מלאם יאמץ ורב, atqve adeò & רב & צעיר reflectuntur ad *nationem*, ita tamen ut denominatio *Majoris & minoris* non sit *nationum comparatarum inter se*: sed in relatione *ad caput nationale*, cujus resp.

Populus

Populus Esavi fuit רב : *populus Iacobi* צעיר, cum aliàs hic fuerit *major* : ille *minor numero*. conf. *Benedictio Esavi* Gen. 27. 40. qvæ etsi in formâ *Esavum* : reipsâ tamen non nisi nationem Esavi respicit. De facto ipso si qværatur, *nunqvam persona Esavi serviviſſe personæ Iacobi* in Scripturis reperitur : sed contrarium potius invenitur. §. 8. Eadem ratio nominis JACOBI & ESAVI in textu Malachiæ : prærogativa sc. inculcatur non *personæ* : sed *nationis totius*, idq; eo modo, qvi statim à Prophetâ subjungitur. Notamus 3. *electionem nationis Iacobi* hic nullam memorari *ad vitam æternam* : sed ad *Ecclesiasticam & terrestrem illam prælaturam* : nec adeò contra memorari hîc *reprobationem à vitâ æternâ* : sed saltem *ab Ecclesiâ*, per qvam non omnes & singuli in *natione reprobatâ* statim ad gehennam ablegantur, planè sicut nec omnes *ex posteritate Iacobi ad vitam æternam electi* esse dici possunt. §. 9. Ex Idumæis innumerabilem turbam ad regnum Christi vocatam, salvatosq; plurimos, utriusqve & V. & N. T. Scriptura clamat. §. 10. Notamus 4. *Dilectio & odium* non sumuntur *oppositè*, *absolutè* : sed *relativè*, resp. *graduum & effectuum amoris comparatorum*, qvo resp. Esavus qs. Exosus : Jacobus autem (ejusq; natio) insigniter *dilectus D.o* significabatur. Licet autem *Esavum* tàm certò pro *reprobato* §. 11.

& *damnato*, qvàm Jacobum pro prædestinato & salvato habeant Calviniani, ut grande illis παραδοξον sit, *Esavum in Electorum numero ponere*: ex hoc tamen textu (& non facilè aliunde) neqvaqvam *reprobatus & damnatus* Esavus probatur: qvin poterat in לְאַהֲבָה *dilecto* aliqvis damnari, e. c. *Saul dilectus*, & in לְאַהֲבָה seu *natione odio habitâ* aliqvis salvari. Si qværatur, qvænam sit ratio discretionis *prælaturæ*
§. 12. *fratris unius præ altero*, seu *Iacobi præ Esavo*, fatemur hîc nullam aliam poni, qvàm Dei εὐδοκίαν, qvia Deus ita voluit, ut adeò *omnis idoneitatis, nativitatis, conditionis ex condigno vel ex æstimio*, omnis item *actionis prævisio* planè hîc negetur, & illa *ad Ecclesiam electio nationalis* Jacobi absoluta statuatur. *Prævisio mali* est qvidem causa, cur utrumqve Deus potuerit negligere: sed non est causa discretionis istius,, qvod electo Jacobo, reprobetur Esavus: Deo ignotum non fuit, qvid boni vel mali, sive duo illa nationum capita, sive ipsæ nationes essent facturæ: at id Deum ad eligendum & reprobandum commovisse hîc negatur. Id hîc Apostolus removet, qvod ut
§. 13. *inductivum electionis Iacobææ nationis* alicui verisimile videri poterat: at nemini in mentem venire poterat, Deum *ab actionibus actu existentibus* inductum, ut præferet fratrem fratri,

fratri, *antequam nascerentur*. Non ergò saltem *actiones in actu*: sed & *prævisio illarum actionum* removetur, & *absoluta* hoc sensu *electio* statuitur, licet non respectu *absoluti*: sed *indebiti & misericordiæ principij* hîc fiat applicatio. De causâ enim efficiente principali seu Gratiâ hîc unicè agit, à qvâ etsi in applicatione fides, ut conditio subordinata non excluditur, hîc tamen illa ipsa non exprimitur: qvia de illâ non hîc; sed infra agere instituit Apostolus.

6. Illi ipsi *causæ supremæ* pertinaciter insistit Apostolus, uti *ex Objectione* apparet, qvæ est v.14. sc. *Si Deus sine ullo operum sive bonorum, sive malorum respectu, Iacobi nationem eligit, Esavum rejicit.* E. *Deus est injustus.* Respondet Apostolus, *Consequentiam negando* per illud ΨΠ seu μὴ γένοιτο v.14. Summa responsionis est: *Deus non est injustus, & nemini facit injuriam, sive peccatorem ex misericordiâ salvet, sive negligat & reprobet.* Ratio ex responso divino apud Mosen Exod. 33. 19. Cujus summa est: *Deus nemini debet misericordiam! non qvia debet: sed qvia vult & miseretur: non ex debito: sed ex misericordiâ.* In illo ipso sanctissimo responso qvod Apostolus expressit: ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω v.15. planè sicut in fontibus Mosis est:

§. 1.

§. 2.

1. וחנותי את אשר אחן, 2. ורחמתי את אשר ארחם. Notetur, qvod ad tractationem Apostolicam insignitèr facit, Apostolum *à gratiâ* seu *misericordiâ in effectu & apotelesmate*, qvalis hîc notatur per radicem חנן adscendere ad *misericordiam* in ipso *principio seu fonte*, ad ipsa σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν, qvæ notantur per radicem רחם, ut sc. ratio accuratè cum thesi Apostolicâ conveniat, qvæ hîc non tàm *de Objecto*, qvàm *causâ primâ electionis* agit, sc. de *misericordiâ Dei indebitâ*, ejusdemq; non aliâ causâ primâ, qvàm *gratuitâ Dei voluntate*, ut ita & hîc *vindicatâ* à calumniis Judæorum *Dei justitiâ, obturetur os omne, & mundus omnis Deo obnoxius*
§. 3. *reddatur.* Atqve ita patet hujus occupationis Conclusio, qvæ unicè respicit ad primam illam seu *supremam electionis causam*, vel principium, uti patet ex ἄρα οὖν v. 16. illo, qvem supra expressimus, modo: *Non est volentis* (Beza: Electio non est ejus, qvi velit) *nec currentis: sed Dei miserentis:* vel, uti pulchrè vim latentem Syrus expressit: לא בידי רצבא ולא בידי דרהט אלא בידי אלהא דרחמנא i. e. *Non est in manibus seu potestate ejus qvi velit, nec in manibus ejus, qvi currat: sed in manibus Dei miserentis*; i. e. *Ex solâ Dei misericordiâ*

ricordia & promissione gratuita est, quod unam §. 4.
nationem præ alia eligat, imò quod hunc vel illum eligit ad vitam æternam, non verò ex ullo operum præviſorum merito. Concluſio hæc Apoſtoli generalis eſt, & tàm ad *Electionem illam*, qvam *ad gratiam* vocamus, qvàm *ad prædeſtinationem gloriæ* applicabilis. Proſternitur *omne electorum & prædeſtinatorum meritum*, ſive ut ſuppoſitum ſive ut producendum, ſive ex viribus naturæ, ſive ex viribus gratiæ: excluditur *omnis actio hominis, omne hominis liberum arbitrium*, ipſa etiam *fides*, qvatenus ſpectatur tanqvam conditio magis vel minùs digna, ſive per ſe, ſive ex æſtimio per voluntatem Dei fidei ſuperaddito: neqve enim in ipsâ prædeſtinatione fides includitur, ut conditio inducens ad prædeſtinandum: ſed tanqvam donum dandum prædeſtinatis, ut haberent inſtrumentum, qvo beneficia ex prædeſtinatione promanantia poſſint applicare.

Notamus hîc Græcos hodiernos planè aliter §. 5.
hunc textum Apoſtolicum ordinare, ita ſc. ut v. 16. 17. 18. 19. ſint continens interrogatio *objicientis*, non *concluſiva enunciatio Pauli ſententiam dicentis*: putant ſc. illud ἄρα ἂν in v. 16. & 18 correſpondere, ita ut v. 17. ſit qvaſi *parentheticus*, hoc ſenſu. *Qvod ſi igitur neq; eſt volentis, nec currentis: ſed tantùm Dei miſerentis* v. 16. (additur exemplum Pharaonis

v. 17.) *& adeò Deus liberè, cujus vult, miseretur, qvem vult indurat* v. 18. *Voluntati autem Dei nemo resistere potest. Ergò sine causa Deus succen-*

§. 6. *set, & indignatur* v. 19. Analysis illa compendium foret liberandi hunc textum à σφενδόνῃ Calvinianorum, nisi Græci ipsi hic *Pelagianismum*, apertè proderent: *Dei* sc. *miserentis non esse nisi perficere: nostrum autem seu liberi arbitrij esse bonum spirituale eligere & velle.* vid. Act. Wirt. cum Patriarch. Constant. p. 114. Hanc damnabilem hæresin refutat Apostolus toto hoc contextu v. 11. & 12. cui adeò opponitur hæc conclusio: *Non est volentis, non currentis: sed Dei miserentis* (Deus sc. ὁ ἐνεργῶν *in nobis & velle & perficere*, ὑπὲρ τῆς

§. 7. εὐδοκίας Phil. 2. 12.) Si autem qværatur qvorum Deus misereatur, respondet qvidem Apostolus Rom. 11. 32. ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ: Cœterum hîc non de Objecto formali: sed de causâ prima âgitur. Intensiorem præterea gradum imò *supremum illum gradum*, qvem *perseverantem* dicimus, Deum *voluntate consequente* solis prædestinatis dare destinasse, dubio caret: Destinavit qvidem illum præscitis gratiam primam non excussuris: at cum illa non excussio, nec sit naturalis privatio: nec positivum applicans, vel ad applicationem oblatæ gratiæ ullo modo positivè con-

currens,

currens, nihilominus in solidum omnia magna, parva, maxima sunt τοῦ ἐλεῶντος Θεοῦ.

7 Allegatur *tremendum Pharaonis exemplum* v. 17. idq; ut *causa conclusionis præcedentis* v. 16. uti constat ex particulâ γὰρ. *Deus dicitur excitavisse Pharaonem ad hoc ipsum ut ostenderet in illo potentiam suam, & ut nomen divinum annuntiaretur in tota terra.* De voce ἐξήγειρά σε qvæstio est. Fons, qvem allegat Apostolus, est Exod. 9. 16. ibidemq; est vox הֶעֱמַדְתִּיךָ cujus emphasis vulgò urgetur, & exinde Apostolus mitigatur, ut sit ἐξήγειρά idem qvod: *Stare te feci, te toleravi*, & sensus *permissivus, sustentati & tolerati hactenus in vita*, à Dei μακροθυμία, *Pharaonis.* Sed vereor ut subsistet emphasis illa. Ubi enim illa in usu Hebræorum? cui certè magis convenit vox & nexus Apostoli: *excitavi, constitui te*, vel *judicialitèr & pœnalitèr induravi te*, conf. v. 18. ubi certe ex hoc Pharaonis exemplo pobat Apostolus illud: Deus ὃν θέλει, σκληρύνει i. e. *qvem vult indurat*: uti ex superioribus v. 13. 15. illud: ὃν θέλει ἐλεεῖ. *Excitare* ergò illud est *indurare*. At *indurat* etiam Deus, dum *facit stare*, ut jam ἐν σκληροκαρδίᾳ καὶ ἀμεταγνώτῳ καρδίᾳ *relictus*, & *Diabolo traditus*, qvò magis & gravius delinqvit, eò gravius puniatur. §. 1. §. 2. §. 3.

Causa

Causa illius excitationis, *ut* sc. *in Pharaone ostenderetur potentia* Dei, *& ut annuntiaretur nomen* Dei *in tota terra*, non est qvod peccata Pharaonis excesserint Dei misericordiam s. τὸ ὑπερπλεονασμὸν τῆς χάριτος: nec, qvod Deus non potuerit invenire alium æqvè malum: sed qvod DEUS ita voluerit, ut sc. *in Pharaone agnoscat orbis tremendum*, severum,

§. 4. liberumq; *Dei judicium.* Neqve ergò de intentione divinâ dirigendæ pertinaciæ Pharaonis *in usum Tyranno salutarem*, hîc loqvitur Apostolus: sed de *causa obdurati contumacis Tyranni*, modo pœnali. Neqve tamen dicitur Deus Pharaonem feriantem, & qvasi dormientem è somno excitasse ad rebellandum, ad peccandum, ad resistendum: Sed jam sponte ruentem, & resistentem, excœcasse, induravisse, & ex tanto peccantium numero ad Exemplum judicii divini selegisse, vel *ad ostensionem potentiæ suæ* deputasse: neqve adeò aliud hinc seqvitur, qvàm Deum *antecedenter peccatores impœnitentes* induratione juste punire.

§. 5. Pharaonem *esse excitatum, esse induratum à Deo*, & nos cum Scripturâ dicimus: at nos illam excitationem & indurationem pœnalem, non criminalem: voluntatis *consequentis*, non *antecedentis* esse statuimus: adeoq; jam supponimus ante hanc excitationem *à parte Pharaonis* vincibilē & durabilem resistentiam, ac superbis-

superbissimam repugnantiam: *à parte Dei*, longanimem tolerantiam, qvam ordo miraculorum & legationum Mosis in Exodo adusqve c. 14. clarè exprimit: neqve enim qvi omnium miseretur, absolutè salutis media Pharaoni denegavit: sed post superbissimam repugnantiam & multam tolerantiam, auferendo omnem respiscentiæ gratiam Pharaonem jam durissimum, induravit, dum tale justitiæ & potentiæ suæ spectaculum illum esse voluit. Concludit E. Apostolus v. 18. *Non esse injustitiam apud Deum, licet, qvos velit, misereatur, & eligat: qvos velit, induret.* §. 6. Qvinam autem illi sint, *qvos Deus velit indurare*, & cujus vel *qvorum velit misereri*, non hîc, sed infra dicitur. Illustratur etiam gratia Dei ex *duobus Pharaonibus* æqvè refractariis: *Si Deus ex illis unum per extraordinarium & irresistibilem gratiæ gradum convertat*: alterum *ordinariè summa gratia adfectum*, ut justus Judex *induret*, & ad id constituat, ut *ostendatur in illo potentia divina, & nomen Dei annuntietur in tota terra*, sanè cum in utroqve fuerit fundamentum reprobationis, discretio illa unicè est *à misericordia resp. unius electi: à voluntate vindicatrice resp. alterius indurati.* Reprobatio qvatenus est actus divini judicii, tam est extra summum Deum incommunicabilis, §. 7. qvàm actus judicandi vivos & mortuos: & hoc respectu finis abstracti, solam Dei volun-

tatem, eamq; liberam esse causam reprobationis, non negamus.

8. Objectio non Pauli occupantis: sed
§. 1. Disputatoris Judæi repræsentati ut opponentis est v. 19. *Si Deus pro voluntate eaq; irresistibili quorundam miseretur, quosdam autem indurat. E. Deus iniqvè agit, & iniqvè queritur de hominum impœnitentia.* Respondet Apostolus I. indirectè: *Nulli creaturæ, nedum peccatrici convenit, litigare cum Deo Creatore* v. 20. idq; illustratur exemplo vel simili *Figuli* v. 21. qvo ostenditur *jus Dei*: Si sc. qvosdam ex peccaminosâ massâ ad ignominiam destinasset. Unde non seqvitur. E. destinavit, vel: ad *ignominiam creavit*: vel. E. *potestatem habuit faciendi hominem vas ad dedecus & iram simpliciter.* A responsione de *Iure* Dei *in massam corruptam*,
§. 2. transit ad responsionem *de Facto* Dei v. 22. idq; I. resp. reproborum seu *vasorum iræ*, ubi notetur applicatio: Vas á figulo fa-
§. 3. ctum, ad dedecoris usus, non potest expostulare cum figulo. At Deus vasa iræ non fecit ad dedecus: sed jam καταρτισμένα ad dedecus s. æternum exitium *in multa longanimitate toleravit*: multò ergò minus expostulandi cum Deo causam habet creatura, qvàm *Vas cum figulo*. Patet ergò, in qvo ponatur for-
§. 4. malis actus Dei in Vas iræ. Illi sanè contradictorius est actus Dei ut figuli Calvinianus, juxta qvem Deus ex massâ rudi qvosdam ho-

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0358
DFG

mines ad vitæ æternæ gloriam, qvosdam ad æternos cruciatus inferni condit, & adeò *facit vasa iræ*, idq; ὑπὲρ τ̃ εὐδοκίας. Sanè §. 5.
qvæ *in multa longanimitate toleramus*, ea non ipsi facimus: sed jam facta saltem perferimus, ut qvæ, qva talia, nunqvam facta vellemus, & qvæ illo nomine extremè displicent. Neqve ergò vasa iræ hîc dicuntur fieri: sed §. 6.
jam facta, à patiente Deo *tolerari*, ferri: neqve qvando dicitur ex massâ corruptâ fieri *Vas iræ*, dicitur *Vas iræ*, fieri *ex vase iræ*, ut sit βαθυλογία: qvia *Vas iræ* non dicitur resp. communis lapsus & miseriæ: sed finalis impœnitentiæ. Expositio sanè illa Bezæ in h. l. & blasphema est, & textui, & toti doctrinæ Evangelicæ contraria, uti alibi probavimus. Finem tolerantiæ *vasorum iræ* ponit 1. *demonstrationem iræ*. 2. *Ostensionem potentiæ* v. 22. qvo- §. 7.
modo & in viâ tolerantiæ Pharaonis, per tot prodigia & signa, & in termino, per tremenda supplicia iram pariter & potentiam demonstravit in Tyranno *iræ vase* Deus. II.
Resp. *de Facto*, resp. *Vasorum misericordiæ*, v. 23. §. 8.
circa qvæ actum Dei ponit, προητοίμασεν εἰς δόξαν seu *præparationem ad gloriam* (cum non de *Vasis iræ* dixerit: DEUS *præparavit* vel κατήρτισεν εἰς ἀπώλειαν: sed *tulit, in patientia toleravit*) atqve uti in actu circa *vasa iræ* finem à parte Dei posuit γνωρισμὸν τ̃ ὀργ̃ς

πρὸ τὸ δωξαι: ita hîc γνωρισμὸν τὸ ἐλέους ἐξ τὸ δόξης αὐτοῦ. Ne verò *vasa misericordiæ*, qvis putaret solos esse *Iudæos* ex Israele carnaliter natos, ad *Vocationem Gentium* transit, & à v. 24. adusqve v. 30. ex conjunctis *Hoseæ & Esaiæ* testimoniis probat hoc thema: *Vasa misericordiæ sunt electi ex Iudæis, & maximè ex Gentibus.* Atq; inde à v. 30. ad finem usq; cap. agit de *electionis & rejectionis causis proximis*, tùm resp. *Iudæorum*, tùm *gentium*, Studiis & eventu discretarum. Causam *rejectionis* ponit *incredulitatem*: hujus, *offendiculum in Christum* אבן נגף ופלע מכשול de qvo ex Esaiâ c. 28. 16. Apostolus in hujus capitis clausulâ allegat illud aureolum Evangelicum: המאמין לא יחוש. Notetur hîc 1. *elegans antithesis*, in summariâ hâc *totius disputationis* sententiâ: *Justitiam Gentes non qvæsiverunt, & invenerunt: Judæi qvæsiverunt, & non invenerunt:* id est qvod supra dixerat: *Non est volentis &c.* 2. Summarium hoc non tantùm est Consectarium propheticum resp. *executionis*: sed etiam *propositi*. 3. *Sectari legem justitiæ* est *sectari justitiam valentem coram Deo*, aliàs enim Tavtologia esset, sc. *Israel non est assecutus justitiam legalem, qværendo justitiam legalem, qvia qvæsivit justitiam legalem.* Qværere *justitiam ex operibus legis, & qværere justitiam Legis*, est unum & idem. Manet adeò: *Qvisqvis extra Christũ crucifixũ justitiam qværit, in Christum impingit, & qvod qværit, non invenit.*

§. 9.

§. 10.

COLLEGII PAULINO ROMANI
DISPUTATIO XI.
DE
REJECTIONE JUDÆORUM, EJUSDEMQ; CAUSA ZELO NON SECUNDUM SCIENTIAM
ex Cap. 10. & 11. Ep. ad Rom.

Quam
DEO TRINUNO MODERATORE
Consentiente Venerandâ Facult. Theol.
SUB PRÆSIDIO
VIRI Multùm Reverendi, Amplissimi, atque Excellentissimi
DN. AUGUSTI VARENII,
SS. Theol. D. Hebraicorum ac Cateches. Christ. Professoris Publ. longè celeberrimi, Præceptoris ac Promotoris sui filiali obsequio ætatem devenerandi, colendi,
Placido Eruditorum Examini subjicit
JOHANNES FISCHER,
Lubecensis,
Ad Diem XXVI. Januar.
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis à secundâ postmeridianis.

ROSTOCHI
Prælo RICHELIANO, cIↃ IↃC LVI.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0361
DFG

I. *An ante solennem promulgationem legis in monte Sinai homines sine lege vixerint? N. nam præter legem naturalem habuerunt etiam leges à Deo latas uti constat ex Scriptura passim, Gen. 2, 17. c. 4, 3. c. 9, 3. 4*

II. *An anima Christi ab ipsa suâ creatione ita repleta fuerit omniscientia, ut nullo modo in scientia habituali & creatâ, formali, profecerit? Negamus contra Pontificios Elenchi ignorationem committentes Vid: Marc. 13, 32. Luc. 2, 40.*

III. *An Christus sibi aliquid meruerit? N. ita jubente textu Es 9, 5. 6. Zach. 9, 5. 6. Ps. 16. 2. 3. Rom. 8, 31. 32. Gal. 4, 5. 6. ubi dicitur Christus redemit sub lege positos, at ipse est Dominus legis Matt. 12, 8. Pro affirmativa Papicolæ tuentur textus Phil. 2, 8. 9. Hebr. 2, 9. in quibus urgent particulas διὸ & διὰ, cùm tamen διὸ in se non causam rei: sed consequens in ratiocinatione inferat, διὰ verò in textu posteriori non* propter *sed* per *vertendum sit (confer. Excellentiss. Glass. Philolog. l. 3. tract. 7. caus. 22. p. 834.) ordo itaque non causa denotatur uti etiam in Luc. 24, 26.*

IV. *An Præpositio διὰ semper notet causam? Neg. licet enim hoc de plurimis locis concessérmus, uti concedendū est) quid fiet de loco Hebr. 11, 29. ubi ἐμμέσως de medio vel via; (conf. Luc. 17, 11.) quid de Act. 14, 22. Hebr. 2, 10. ubi ἀγαλλιῶς de modo vel ordine; quid de Hebr. 2, 15. ubi σωεχῶς de tempore continuato: quid de Marc. 2, 1. Act. 24, 17. ubi de temporis termino; Quid denig; fiet de Rom. 2, 27. c. 4, 11. c. 7, 4. Gal. 4, 13. 1. Tim. 2, 15. Heb. 7, 9. ubi ἐνυπαρκτικῶς de nudâ ineſſentiâ, &*

ultimò de Gal. 3, 19. 2. Tim. 2, 2. ubi pro intra particula Διὰ ponitur?

Πρὸς τὸν Εὐσεβῆ καὶ Φιλομαθῆ Κ. Αποκελνομ. ἐν τῇ
Αγ. Παύλου πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ.

Γλώττας ἐγκυκλίους τε μαθὼν πιστῶς καὶ ἀκριβῶς
Πηγὰς παμπόλλων ἐν χθονὶ τῇδε καλῶν,
Νῦν παρασκευάζεις νόον εἰς τὴν θεολογίην
Καὶ μάλ' ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν γραφέων.
Εὖγε δὲ ὃν προέθης ΠΑΥΛΟΥ σκόπον, ἔμμενε κείνῳ
Προσδεκτός τε Θεῷ χρήσιμος ἠδὲ βροτοῖς.

Τῷ ὁμοδιαίτῳ καὶ ἐνοίκῳ φιλτάτῳ. ἔγρ.
PRÆSES.

INter diviuæ mentis potiora relatum,
Signa fuit, Sancti dogmata nôsse DEI.
Ergò qvi PAULUM doctè scrutaris, Amice,
Ex PAULO disces omne salutis opus?
Cum Benedictione scr.
BERNH GOSMAN, Th. D. & P. P.

QVid prosit studiis assiduè bonis
Porrexisse oculos, optime, cognitum,
Das, FISCHERE, satis, dum benè disputas,
Alto VARENIO duce.
Macte hoc! perge alacer tramite, qvo diu
Orsus; maxima sic præmia temporum
Doctorum capies; nomen & aureis
Mittes sideribus tuum.
Ita gratulabundi applaudunt
MESOSELENIANI.

THESIS I.

NExus capitis 10. cum præcedenti 9. evi- §. 1.
dens est ex collatione textuum. Av. 30 ad f. usqve c. 9. proximam & genuinam totius superioris Disputationis causam, & summariam sententiam eleganti antithesi expresserat Apostolus: *Justitiam Gentes non qvæsiverunt, & invenerunt: Judæi qvæsiverunt, & non invenerunt* v. 30. & 31. Causam *non inventæ justitiæ* Apostolus ponit *incredulitatem, & offendiculum*, seu qvia προσέκοψαν τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος v. 32 & claudit his aphorismis Theologicis: *Qvi suam justitiam qværit, Christi negligit, in Christum impingit:* Item: §. 2.
Qvisqvis justitiam qværit extra Crucifixum, salutem extra Jesum, qvod qværit, non invenit: & talis in lapidem Christum offendit, & pudefit v. 33. qvod omne in Judæorum exemplo probavetat ex Esa. 28. 16. Uti ergò in ipso cap. 9. exordio, *voto* admirabilis *anathematis:* ita hîc insigni humanitatis & *charitatis temperamento* occupat Apostolus, præmittendo *affectus Apostolici erga Judæos consanguvncos contestationem*, idq; tûm *Fratrum* appellatione, tûm εὐδοκίας & δεήσεως πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ expressione, cujus utriusqve finis,

§. 3. *Salus Judæorum* v. 1. Ratio illius voti ponitur ζῆλος θεοῦ, qvem uno versu & Apostolus *concedit & corrigit.* Habent qvidem *Zelum Dei:* sed οὐ κατ' ἐπίγνωσιν v. 2. qvalis sc Zelota sine ἐπιγνώσει fuerat Saulus Phariſæus, conf.

§. 4. Act. 9. 1. 2. Philip. 3. 6. *Bonitas Zeli* dependet ab ἐπιγνώσει: unde qvamdiu erronea est ἐπίγνωσις, tamdiu erroneus est & *non bonus Zelus*, sive agatur juxta erroneam ἐπίγνωσιν, sive contra. Excutiendus hîc esset *Zelus bonus* Bellarmini: *sed non secundum scientiam:* Cœterum id alibi abundè factum. Objectum illius ἐπιγνώσεως, qvæ negata facit *Zelum erroneum*, est CHRISTUS *finis Legis & justitia Christi per fidem imputata* valens coram tribunali Dei, v. 3. ubi probat defectum ἐπιγνώσεως esse in Zelo Judæorum, qvia sc. *justitiam Dei* (eam qvæ coram Deo valet, & ab eo acceptatur, perfectissimam sc. Christi obedientiam, qvam Legi divinæ præstitit, & qvæ in Evangelio oblata verâ in Christum fide apprehenditur) *ignorantes, & propriam justitiam* (externam illam disciplinam, & erga legem obedientiam e.c. in opere sive sacrificiali, sive circumcisionis Sacramentali, qvo justificari se posse coram Deo putarunt) *constituere studentes, justitiæ Dei non fuerunt subjecti*, seu *noluerunt seſe submittere*: qvod fuerint ἀγνοοῦντες

ἀγνοῦντες τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην probat ex *ignorantione Christi*, qvia sc. *ignorarunt CHRISTUM finem legis, ad justitiam cuivis credenti ignorarunt qvoqve justitiam Dei* v. 4. Est autem CHRISTUS τέλος νόμου s. Finis Legis, 1. resp. *Scopi*, qvia CHRISTUS ut Autor Salutis, & Mediator, ac causa meritoria justificationis credentium, est μαρτυρούμενος ὑπὸ νόμου καὶ προφητῶν conf. Symphonia Prophetarum Actor. c. 10. 43. c. 13. 38. c. 4. 12. Luc. 24. 27. 44. 45. 2. Specialiter, Lex moralis & cæremon. resp. *Pædagogi* Gal. 3. 24. 3. resp. perfectionis & *complementi*, qvia sc. solus Christus perfectè implevit legem Rom. 8. 2. 3. §. 6.

2. Hâc occasione, nexu continente & evidente agit Apostolus de *justitia Legali & Evangelicâ* v. 5. 6. 7. 8. 9. 10. *Differentia* ponitur objectiva, qvia sc. *justitia Legalis* respicit *agentes:* Evangelica *credentes*, qvod breviarium est sex illorum versuum. Justitia Legalis describitur verbis Mosis ex Levit. 18. 5. &c. desumtis: ὁ ποιήσας (ἄνθρωπος) ζήσεται ἐν αὐτοῖς. v. 5. Justitia autem fidei aliter loqvitur, sc. *Si professus fueris ore tuo Dominum JESUM, & credideris in corde tuo, qvod Deus eum suscitaverit ex mortuis, salvus eris.* v. 6. 7. 8. 9. Non caret autem hæc comparatio, & particula ca- §. 1. §. 2.

pitis suis qvibusdam difficultatibus. Illud
§. 3. summarium justitiæ Legalis Mosaicum v. 5. de justitiâ legali externâ operum, & promissione vitæ temporalis explicat glos. marg. Luth. in Bibl. Germanicis, ut ita nihil aliud dicatur, qvàm transgressorem Legis Mosaicæ c. c. illius de gradibus consangvineitatis seu de שאר בשר morte temporali puniri, & è Rep. Israelis exscindi. Observatorem autem Legis, per externa opera illa in Rep. tolerari, non morte temporali puniri. Esset hâc
§. 4. ratione vis oppositionis non tàm in verbo *faciendi*, qvàm *vivendi*, hoc sensu: *Justitiam illam qvæ est ex Lege, tantùm temporalem vitam, & immunitatem à pœnâ conciliare: at vitam, qvæ est ex justitiâ fidei, sublimiorem esse, nec illam: sed hanc, coram Deo valere.* Rectius videtur judicium Philippi in h. l. *Mihi*, inqvit, *hæc videtur sententia: qvandoqvidem proposuit Christum esse impletionem legis ad justificationem omni credenti, adeoq; qvoniam Apostoli intentio est docere, qvod legis impletio sit, non qvidem facere: sed credere, seqvitur, qvod qvoniam justitia Legis est facere: illa non sit impletio Legis, seu non justificet.* Ut ita non tàm in verbo *vivendi*, qvàm *faciendi* hîc sit summa argumenti. Conf. Ga-
§. 5. lat. 3. 9. 10. 11. Omninò nec illud *πιστεν actione Legali saltem externâ:* nec illud ζησεται

v. 5. so-

v. 5. solâ *vitâ temporali* morti in foro Israelis inflictæ oppositâ absolvitur: sed uti illud *obedientiam, subjectivè, objectivè, extensivè, intensivè perfectam in rigore Legali* reqvirit: ita illud ζήσεται, *vitam æternam eandemq; beatam* dicit: neqve tamen exinde *duplex modus justificandi & vivendi coram Deo*, suppositâ lapsus prævisione, seqvitur: aliud enim est: *Moses describit justitiam qvæ est ex Lege, dicens: Qvi præstiterit ea* (statuta & præcepta Legalia, in gradu rigoroso Legali) *vivet per illa:* aliud: Moses describit, homines peccatores, perfectè Legem Dei observare, & per illam observationem coram Deo vivere, & ita ex Lege justificari coram Deo posse. §. 6. Fit saltus à formali abstracto hypothetico, ad materiale concretum absolutum: à Lege resp. *essentiæ*, ad resp. *existentiæ*. §. 7. Posterius falsum: nullibi talem justificationem vel *Moses* describit, vel *Apostolus* ex Mose deducit: sed potius tales justificandos Legales *maledictos ex Lege* ostendit Gal. 3. 10. 11. 12. Neqve vel *Moses*, §. 8. vel *Apostolus* ita enuntiat illam *justitiæ Legalis propositionem hypotheticam:* Qvi observat Legem, vivificabitur per illam: non dicit: ζωοποιήσεται ἐν αὐτοῖς: sed ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Supponitur sc. in subjecto tali qvod est ὁ ποιήσας, jam *in statu justitiæ positus*, e. c. *homo in originali*

originali justitiâ conditus: talis ποιήσας *justus, vivit ex Lege*: at nec ullum unqvam in peccatis mortuum *Lex vivificavit*, nec Deus, ut peccatores vivificaret, Legem dedit, nec, ut ex Lege ulli justificarentur, & ut in hâc vitâ, perfecta Legalitèr esset, Evangelicè justificatorum renovatio, ordinavit, atqve ita actu ipso post Lapsum nulla est peccatorum ex Lege justitia, uti magnâ vi probat Apostolus Gal. 3. 10. 11. 12. 16. 17. 21. 22. cujus hæc est hypothesis:

§. 9. *Nec data est Lex* πρὸς τὸ ζωοποιῆσαι: *nec adeò ex Lege justitia coram Deo*: imò denegat Legi omnem δύναμιν ζωοποιήσεως, eandemq; *ad manifestandum peccata*: non ad *vivificandum peccatorem* datam dicit v. 22 Aliud ergò est;

§. 10. *Moses, post lapsum, describit justitiam, qvæ est ex Lege*: aliud: *Moses describit, qvæ sit post lapsum justitia ex Lege, homini peccatori possibilis.* Illud, non hoc dicitur: qvin hoc est expressè συγκλείειν ὑπὸ ἁμαρτίαν. Si enim est homo peccator. E. non potest esse justus ex Le-

§. 11. ge: & contra. Sic, dictum τὸ ἐκ πίστεως δικαιοσύνης in v. 6. ut oppositum exprimitur illi dicto Mosis Legali v. 5. ut sit oppositio: Μωσῆς γὰρ γράφει v. 5. & ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει, v. 6. neqve tamen facilè apparet, qvâ ratione dictum justitiæ Evangelicæ tùm negatum v. 6. 7. tùm affirma-

affirmatum v. 8. opponatur dicto Mosis Legali v. 5. maxumè si illud dictum prius ex Mose Deut 30. 14. allegatum (de *propinqvitate* §. 12. *verbi in ore & corde*, & adeò de *non vel in cœlum ascendendo, vel in abyssum descendendo*) *de facilitate cognoscendi*: non *observandi* accipiatur; cum non satis congrue *facilitas cognoscendi* opponatur difficultati vel *impossibilitati Legem observandi*.

3. Facile est illud ex argumentationis Apostolicæ nexu expedire. *Pro* thesi particulari: *Judæorum Zelum habere defectum* ἐπιγνώσεως §. 1. ita argumentatur Apostolus: *Qvicunque ex ignorantiâ justitiæ Dei, & studio constituendæ propriæ justitiæ, non subjiciunt sese justitiæ Dei, illorum Zelus est* οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. *Atqve Judæi &c.* v. 2. 3. Probat majorem v. 4. tali illatione: *Qvicunq; aberrant, à CHRISTO, fine legis ad justitiam cuivis credenti, illi non habent veram* ἐπίγνωσιν. At *illi ex ignorantiâ justitiæ Dei & studio constituendæ justitiæ propriæ non subjicientes se justitiæ Dei, aberrant à Christo, qvi est finis legis ad justitiam cuivis credenti*. E. v. 4. Hujus argumenti majorem, seu qvod vera §. 2. ἐπίγνωσις sit agnoscere *Christum finem Legis ad justitiam cuivis credenti, & proinde* qvod hujus cognitione carentes, non habeant ἐπίγνωσιν illam, probat Apostolus v. 5. tali argu-

mento: *Si justitia quæ est ex Lege, non nisi perfectè Legem observantibus vitam promittit*: & contra, *non manentes in omnibus quæ scripta sunt in Libro legis, ut faciant ea*, atqve adeò omnes omninò homines extra gratiam Christi positos, *execrabiles & maledictos esse convincit*, E. *per Legem nemo apud Deum justificatur*: sed qværendus est *finis legis, Christus qvi redemit nos ab execratione legis*: qværenda *justitia fidei* v. 4. & 5.

§. 3. At verum est prius. E. Hactenus ergò Apostolus has hypotheses posuit 1. Nonnisi perfectè & rigorosè præstantes omnia maxima & minima Legis, justi sunt ex Lege, & vivunt ex Lege: uti contra vel in minimo deficientes à justitiâ exactâ Legali, maledicti sunt, & damnantur ex Lege. 2. Cum perfecta Legis impletio nulli homini naturalitèr propagato, post lapsum, hâc in vitâ sit possibilis, proinde sententiâ Legis damnantur omnes, justificatur nemo: atqve adeò ultimum Legis est, *peccatorem revelare, peccatum exaggerare*, remedium nullum ostendere: sed de illo inqvirendo peccatorem solicitum vel fluctuantem relinqvere. 3. Ubi Lex peccatum ita exaggeravit, & hominem execrabilem ex operibus Legis non justificandum, convicit, immediatè Legi Christus succedit, & ita *CHRISTUS est finis Legis ad justitiam omni credenti.*

§. 4. 4. Atqve adeò justitia fidei est *justitia qvæ valet coram*

coram Deo: qvâ ignoratâ, qvi *propriam justitiam constituere student, non subjiciuntur justitiæ Dei.* 5. Cumq; hoc facere studeant *Judæi Zelotæ*, proindè rectè dictum: *illos habere ζῆλον οὐ κατ' ἐπίγνωσιν.* Hanc sequelam ostendit particula γὰρ qvatèr posita v. 2. 3. 4. 5. ubi in ascendendo, Conclusio ultima fuit; *finem Legis esse Christum, ad justitiam cuivis credenti*, atqve adeò *de justitiâ fidei* v. 4. qvam probavit *ab impossibilitate justitiæ Legalis*, qvippe exactissimam observationem postulantis v. 5. Hâc ergò ratione Apostolus *ad justitiam* ex fide redit v. 6. eandemq; *ita loqventem* introducit; *Ne dixeris in corde tuo qvis ascendet in cœlum? hoc est Christum ex alto deducere: aut, qvis descendet in abyssum? hoc est, CHRISTUM ex mortuis reducere: sed qvid dicit? prope te verbum est in ore tuo & in corde tuo* v. 7. 8. §. 5.

Jucundissima jam est oppositionis ratio. Qvi ex Lege justitiam qværunt, ab ipsâ Lege ut peccatores maximi convincuntur, damnantur, confunduntur, cœlo excluduntur, ad abyssum relegantur, & sine Medico relinqvuntur: hinc tumultuantur, fluctuantur, & perplexi remedium nunc in alto qværunt, nunc in abysso, nihil habentes ex Lege, in qvo possint consistere & qvo possint abyssi supplicium effugere, & ad beatorum cœlum §. 6.

pervenire. Qvod ergò Lex ostendere non potest, ostendit *Evangelium & justitia fidei*, idq; 1. *per actum de fide negatum* v. 6. 7. qvi est vel *in cœlum ascendere*, & post Filium unigenitum τὸ ὄνομα εἰς τὸ κήλαιον τὸ πλεῖος, qvi perfectissimè nobis revelavit voluntatem patris, & nos redemit *à maledictione Legis*, alium Mediatorem & Oratorem seu Revelatorem justitiæ, cœlo educere, *vel in abyssum descendere*, h. e. Christum velut adhuc mortuum, & nondum Autorem nostræ salutis consumatum, post glorioſam resurrectionem dudum factam ex mortuis velle reducere. 2. *Per actum* §. 7. *fidei affirmatum* v. 8. qvi est inhærere Evangelio clarissimè revelato & prædicato, velut *Verbo fidei*, qvod est *in ore & in corde*, ut non opus sit propterea *vel in cœlum ascendere*, *vel in abyssum descendere*. Neqve ergò hîc est oppo- §. 8. sitio cognitionis *Theoricæ*: sed *Practicæ*, cujus ab unâ parte incertitudo, & nullitas: ab alterâ parte certitudo, & veritas ostenditur. Facile est, scire, qvis sit legalitèr justus, sc. *qvi manet in omnibus, qvæ Lex præscribit*, seu §. 9. ὁ ποιήσας. At difficile est, imò desperata res est, ubi qvis se non esse talem ποιητὴν, & adeò legalitèr justum agnovit, *ex Lege definire, qvâ ratione peccator jam convictus coram Deo justus esse possit*. At *justitia fidei*, qvia est

ex

ex *verbo fidei prædicato*, atqve adeò *propinqvo*, cui *justificandus adhæret*, propior est, & ex *Evangelio* tùm clarissimè proponitur, tùm facilimè acqviritur Ita se habet ordo sententiarum Paulinarum adusqve v. 9. De verbis v. 6. 7. 8. 9. qværitur. Allegationis qvidem *formale* signum non extat: *materialis* tamen convenientia satis ostendit *respectum* Apostoli *Mosaicum*, s. ad textum Deut. 30. 11. 12. 13. 14. Immutatio levis est. Summarium loci contraxit Apostolus, unde qvædam subordinata, & in sensu facilè subintelligenda omisit. Illud μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σε latet in לאמר v. 12. Illud: τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν expressè est in fontibus: מי יעלה לנו השמימה v. 12. Illud τίς καταβήσεται εἰς ἄβυσσον §. 11. paulò alitèr Moses, sc. מי יעבר לנו אל עבר הים; sed facilè illud etiam in formali conciliatur, ut taceamus Mosen bimembre thema voluisse probare, sc. 1. המצוה לא נפלאת היא ממך, 2. לא רחקה היא, unde exemplum utriusqve tale ponendum fuit, pro qvo *abyssum* Apostolus substituere potuit. Exegesis utrobiqve ab Apostolo addita illud postulavit. In illo autem, qvem supra vocavimus §. 12. *actum affirmatum*, planè parallelus est Mosi

Aposto-

Apostolus: קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשתו. Expressit Apostolus: ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου Moses dixerat: *Propinqvum valdè.* Apostolus sine adverbio. Illud à Mose additum לעשתו non exprimitur, qvia non ita Græcæ lingvæ cum voce ῥῆμα convenit Hebraismus עשות את הדבר Gottes Wort halten / qvæ periphrasis est fidei, pro qvâ in N. T. Τηρεῖν τὰς ἐντολὰς Θεοῦ s. Χριστοῦ conf. Joh. 14. 23. 1. Joh. 3. 22. 23. & illa πίστις Jacobi c. 1. 25. sc. illud παρακύψας εἰς νόμον τέλειον &c. Qværitur autem, an in eodem cum Mose argumento, his verbis utatur Apostolus? Certum est Apostolum illa hîc applicare ad *justitiam fidei*, & illud *verbum propinqvum in ore & in corde* de Evangelio explicare: Unde Apostolus post illa in v. 8. statim subjungit: Hoc *est Verbum illud fidei, qvod*
§. 13. *prædicamus.* Conf. infra v. 17. Qvod si ergò citat Apostolus sententiam Mosis, utiqve & is fuerit qvoqve sensus Mosis. At tantùm de *Lege* agere Mosen, idemq; sine allegatione Apostolum applicare saltem suo modo *ad Evangelium*, statuunt alii: meliùs alii, generaliter Mosen *de verbo revelato tàm Legis, qvàm Evangelij* agere, Apostolum exinde *ad speciale verbum*

verbum Evangelij de Christo & fide in Christum accommodationem sumere. Rectissimè di- §.14.
citur, Mosen ibi loqvi *de Lege* seu verbo Legis concretè, in qvantum consideratur cum CHRISTO *qvi est finis legis ad justitiam omni credenti.* Neqve enim putandum est, duplicem justitiam docuisse Mosen, ita sc. ut Israelitæ partim *ex Lege*, partim *per fidem Christi* justificarentur: sed nonnisi *justitiam fidei, ut valentem coram Deo*, Israelitis inculcavit, qvæ ut tantò rectiùs agnosceretur, *justitiam Legis hypotheticam*, ejusq; *conditionis rigorem* & impossibilitatem exaggeravit: sed & jam justi- §.15.
ficatos ad Legem ut regulam vehementiùs alligavit pro ratione temporis Legalis V.T. non justificatos autem æqvè tunc, ac nunc sub reatu, & *execratione Legis* esse potentèr ostendit: de cœtero, *nonnisi per gratiam Domini IESU CHRISTI salvari homines peccatores* ipse Moses docuit. Conferatur pro responi. superiori textus v. 9. 10 15.

4. Breviarium illius *verbi fidei*, s. *Evangelij* §. 1.
prædicati ab Apostolis exprimitur v. 9. *Si professus fueris ore tuo Dominum IESUM, & credideris in corde tuo, qvod DEUS eum suscitavit ex mortuis, servaberis.* Copulatur ab Apostolo *professio oris*, & *fides cordis*, planè ut in *verbo fidei* v 8. *& oris & cordis* facta mentio: probat utrumqve v. 10. *Nam corde creditur ad justi-*

ad justitiam: ore autem fit professio ad salutem; & hoc iterum v. 11. ex dicto Esaiano c. 28. 16. *Qvisqvis credit in eum non pudefiet*, qvo aureolo jam supra allegato insignitèr delectatur Apostolus. Notetur hîc 1. Uti in verbo fidei propinqvo, prius oris, deinde cordis fit mentio בפיך ובלבבך conf sup. thes. 3. §. 12 ita in hoc breviario, priùs professio Domini JESU in ore, ponitur, qvàm fides resurrectionis in corde v. 9 qvia sc. de Verbo fidei, ut nobis cognoscibili, per modum ὅτι procedebat Apostolus, omninò uti in dicto Mosis: ita & Apostoli prius memoranda erat *professio oris*, qvàm *fides cordis*: per illam enim hæc cognoscitur: uti contra in ratione illius breviarii, ubi per modum διότι procedit Apostolus, *fides cordis* ut causa professionis ponitur ante *professionem oris*, ut causatum. Note-
§. 2. tur 2. *professio illa oris* subordinanda est *fidei cordis*, ita ut sit talis propositio: *Fides in Dominum IESUM ut suscitatum ex mortuis est ad salutem necessaria, & salvat, qvæ ipsa fides in ore est per professionem*: neqvaqvam autem hîc *fides professioni* vel opponenda, vel contradistingvenda: seqveretur alias objectum *professionis in ore* distinctum ab objecto *fidei in corde*: item, fide qvidem homines justificari,
§. 3. at non salvari. Pro illo facit 3. qvod in ratione

tione Biblicâ seu Propheticâ v. 11. *Solius fidei* fit mentio, sine mentione *professionis oris*: atqve adeò argumentatio Apostoli talis est, 1. *Qvicunqve credit in Christum non pudefit* i. e. justificatur & salvatur v. 11. E. 2. *Fides*, qvæ ipsâ professione Domini Jesu se exerit est *ad justitiam & salutem necessaria*, v 10. atqve adeò 3. *Qvi profitetur ore suo Dominum Iesum, & credit in corde suo, qvod Deus cum suscitaverit ex mortuis, servatur* v. 9. Ex hâc ergò correspondentia probationis Apostolicæ cum §. 4.
thesi, solvuntur facilè argumenta Pontificiorum, & Majoristarum, qvi grande suæ causæ præsidium habere se putant in illis verbis Apostoli: στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν v. 10. Sanè, si confessio ita se habet ad salutem, prout *fides cordis ad justitiam*, sequetur, confessionem ad salutem esse necessariam per modum causæ organicæ, homines fide justificari, confessione salvari: sequetur adeò bonum qvoddam opus hominis esse ad salutem necessarium, non tantùm respectu compræsentiæ: sed & veræ *causalitatis, & activæ efficientiæ* (neqve enim eadem esset ratio causandi formalis in fide, & confessionis opere) particula ergò εἰς *solam sequelam* dicit salutis, ad *professionem oris*, qvæ est *ex fide cordis*: nec qvicqvam cognationis habent hæ duæ enuntiatio-

tiationes: *Ore fit professio ad salutem.* E. *Professio oris* (ut bonum opus) *est ad salutem necessaria.* Justificatus ex fide cordis, non est

§. 5. κωφὸν πρόσωπον: sed *Ore confitetur Dominum Iesum* & ita solâ fide justificatur (*Dicit enim Scriptura: Quisquis in eum credit non pudefiet*, i. e. speratam salutem omninò assequetur, expectatione suâ non frustrabitur, uti expl. Estius) E. *ipsa confessio oris fidei contradistincta est causa salutis.* Hoc ex illo non sequitur: Proximè

§. 6. ad orthodoxiam accedit sententia Gulielmi Estii ad v. 10. *Posset fortassis in hâc bimembri sententiâ repetitio ejusdem intelligi, diversis verbis facta, more Hebræorum, quandoquidem & oris confessio actus est fidei, & justitiam salus consequitur, ac proinde etiam dici posset: Corde creditur ad salutem. Rectè tamen in utroque membro peculiare aliquod ab Apostolo significatum intelligimus, dum fidei justitiam ascribit, confessioni salutem, istud nimirum, quia fides ad justitiam consequendam prorsus est necessaria: sed tamen homo per fidem jam justificatus ad salutem vitæ æternæ non perveniet, imò nec ipsam salutem inchoatam tueri poterit ac retinere, nisi, cum res postulaverit, fidem, quam animo tenet, ore confiteatur.*

§. 1. 5. Justitiæ illius Evangelicæ, cujus indolem hactenus descripsit, & quam *testimonio Prophetico* roboravit, *universalitatem* (ne quis occuparet illam solorum esse Judæorum) probat

Aposto-

Apostolus à v. 12. *ab uno Domino, Iudæorum & Gentium*, ejusdemq; *universali misericordiâ omnibus invocantibus exhibendâ*, quod testimonio Joelis 2.32 roboratur v. 13. *Omnis qui invocaverit nomen Domini, servabitur.* Hâc occasione gradus *in invocatione* suppositos, *fidei originem, Evangelicum ordinem, ministerij efficacitatem* Apostolus, accuratè explicat, ab objectione auspicatus. *Invocatio* sc. supponit *fidem* (ut causam justitiæ & salutis): hæc ἀκοὴν s. *auditum*: auditus, *prædicationem*: prædicatio *missionem*, quæ missio *à pedibus Evangelizantium* probatur ex Esaiæ 52. 6. 7. Concluditur 1. *fidem esse ex auditione: hanc* autem postulare *Verbum Dei prædicatum.* 2. *Prædicationem & auditionem esse universalem: at fidem particularem.* Πάντες μὲν ἤκουσαν: sed οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. *Auditionem illam universalem* probat Apostolus ex Psalm. 19. à regulâ Apostolicâ sonante per omnem terram, & ad ultima usque orbis terrarum v. 18. At *obedientiam particularem*, seu quod *non omnes obediverint Evangelio*, probatur ex Esa. 53. 1. generaliter v. 16.: particulariter resp. Israelis ex *testimonio Mosis* Deut. 32. 21. in v. 19. & Esaiæ c. 65. 2. unde Apostolus probat *Gentium conversionem* v. 20. *Israelis rejectionem* v. 21. De cætero v. 17. non agere Apo- §. 4.

§. 2.

§. 3.

stolum *de Ecclesiâ jam constitutâ: sed per prædicationem Evangelij demum in mundo constituendâ, atque adeò respectu temporis Apostolici*, rectè
§. 5. notatum ab Hunnio. Notamus pro conclusione hujus capitis 1. ex v. 14. argumentum apodicticum contra *Invocationem Sanctorum* & θρησκείαν Ἀγγέλων Papisticam. Argumentum Apostoli est πανδέμον tàm affirmativè, qvàm negativè: *Objectum fidei est qvoqve objectum invocationis. Angeli, & Sancti mortui non sunt objectum fidei.* Item: *Solus Deus Pater, Filius & S. S. est objectum fidei.* E. Major est formaliter in Apostolo. Minor est concessa. Firma ergò conclusio. Exci-
§. 6. pit qvidem adversarius ex v. 13. repetendum esse ὄνομα κυρίου in v. 14. & *majoris prædicato*, ut plena sit sententia: *Qvomodo invocabunt nomen Domini in qvem non credunt?* item lim. maj. præd. *is est objectum invocationis, tanqvam autor salutis*, ut ita concedatur totum argumentum. Cœterum, illa limitatio *principium petit, in Grammaticam impingit, universalem Apostoli* qvæ talis est: *In qvemcunqve non creditur, is non invocatur*, fine causâ *restringit*, ut in qvadam saltem *invocatione religiosâ* fides requiratur: præterea falsum dicit: neqve enim Pontificii Sanctos invocant saltem, *ut opitulatores suos, per preces & suffragia*: sed & *per sua merita*,

meritâ, & *suo modo*, *ut Autores salutis*. Notamus 2. Argumentum pro gratiâ & *vocatione*, maximè tempore N. T. *universali*. *Sonus Apostolicus exivit in omnem terram: verba Apostolorum ad ultima orbis terrarum* v. 18. *Deus volens omnes salvari*, vult illo ordine, ut *invocent, credant, audiant, ut illis prædicetur, ut illis Evangelistæ mittantur*. Si salvari non possunt, nisi credant, nec credere, nisi audiant, nec audire, nisi prædicetur, consequens est, etiam gentibus prædicandum fuisse Evangelium, imò omnibus hominibus. Contrarii ergò sunt scopo Apostoli, qvi ex hoc textu probare nituntur: *non omnibus hominibus à Deo dari sufficiens auxilium ad salutem*: neqve valet illatio: *Nec nunc singulis prædicatur, nec ante Christi adventum de fide ad salutem necessariâ prædicatum est omnibus & singulis*. E. *non datu est omnibus sufficiens gratia*. Fatemur facilè ex hoc textu non formaliter probari: *Omnes omnium seculorum homines audivisse*: sed illud saltem: *Apostolorum tempore velut à Deo præordinato prædicatum ita esse & prædicari Evangelium, ut per totum mundum audiatur*. Probatur ergò universalis gratia vocationis in gradu excellenti, qvem Deus non præstat singulis ætatibus, nec præstare tenetur. Durior hîc fuit Augustinus, negans *unqvam, vel ipso Apostolorum tempore notitiam Evangelij a' o-*

§. 7.

§. 8.

§. 9.

mnes gentes perveniſſe, cui & hîc textus eſt contrarius, & ille Coloſs. 1, 23. Matth. 24, 14.

§.10. Act. 17. 30. Marc. 16 20. Falſum eſt, interrogationem Apoſtoli v. 18. μὴ οὐκ ἤκουσαν eſſe *de ſolis Judæis*, excluſis gentilibus. Obſtat Apoſtoli reſponſio de *ſonus Apoſtolici penetratione univerſali*: obſtat *interrogatio particularis* v. 19. de γνώσει Iſraëlis: Diſputatio qvidem à Paulo inſtituta eſt de *reprobatione Judæorum*, non *Gentilium*: ſed profectò à v. 12. tranſitus ad *Gentiles* eſt evidens: ut mirum ſit ex Pontificiis Gulielmum Eſtium v. 18. de *ſolis Judæis* intelligere, qvi paulò ante ad v 14. no-

§.11. taverat: *Apoſtolum hîc agere de generali prædicatione Evangelij per omnes Gentes: Si enim beneficium Dei ſtatuentis hominem juſtificare & ſalvum facere per fidem propoſitum eſt omnibus tàm Gentilibus, qvàm Judæis, credere autem non poſſunt, niſi audiant, nec audire, ſi non ſit qvi prædicet, conſequens eſt etiam gentibus prædicandum eſſe Evangelium, nec offendi debere Judæos, ſi Paulus ac cæteri Apoſtoli per ſuam prædicationem generale Dei beneficium etiam ad gentes propagent.*

§.12. Not. 3. Fides adultorum, juxta modum acqvirendi ordinarium, non eſt ex immediatâ divinâ vel angelicâ revelatione: ſed ex *verbo ſive audito, ſive lecto*, ſive prædicato, ſive ſcripto: unde Evangelium *verbum fidei*. Surdi nati, qvia

nec

nec audire possunt, nec literas discere, & adeò legere, ad extraordinarium casum pertinent. Notamus 4. De jure, non prædicant, nisi *missi:* de facto multi prædicant, non missi: sed prædicantes non missi, non sunt veri Evangelistæ, nec sunt illorum pedes speciosi. §.13.

Neqve tamen omnes missi, sunt Evangelistæ veri, qvia dantur etiam *non legitimè missi.* Notamus 5. Illud: ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς v. 17. non est sumendum *exclusivè*, ita sc. ut *fides* nullo modo ordinario sit in ullo subjecto salvando, nisi *ex auditu.* §.14.

Omninò *fides & qvidem actualis* in infantibus non est ex auditu, illo modo, qvo hîc vox ἀκοῆς contradistingvitur objecto audito: concedimus tamen in ordinariâ praxi adultorum exclusive sumi. *Fides habitualis* Papistica, qvæ in adultis est ex actuali: in infantibus sine actuali, ita ut actu non possint credere, est ἄπιρ γεγραφῆς. §.15.

6. Clausit Apostolus caput 10. tristi qverelâ de Israele, ut populo rebelli & contradicente, & hactenus *reprobationem* Israelis, ejusq; *causam* expositi: nunc à capite 11. *rejectionem Israelis non esse universalem, nec absolutam* ostendit, idq; 1. *suo Exemplo* sc. *Paulus non est abjectus. Paulus est Israelita.* E. *qvidam Israelita non est rejectus:* & adeò falsum est, *Deum abjecisse populum suum*, ὃν προέγνω sc. §.1.

per Evangelii prædicationem in Christum creditur um. 2. *Eliæ responso*: seu τῷ χρηματισμῷ ex 1. Reg. 19. 10. 19. sc. *Si Eliæ temporibus, usque adeò magna reprobatorum fuit pluralitas, ut ipsi Prophetæ Ecclesia fuerit invisibilis, idemq; se solum relictum esse putaverit, & tamen illo ipso tempore septem millia virorum, qui non flexerint genu* τῇ Βάαλ *Deo conspicua fuerunt. E. etiam nunc esse possunt in tantâ rejectorum multitudine quædam Electorum reliquiæ Deo conspicuæ, etsi* nobis magnâ parte ignotæ. v. 1. 2. 3.

§. 2. 4. s. Causam particularis Electionis ostendit esse *Gratiam*, non meritum: dum vocat λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος, qvâ ratione subjungit Oppositionem Gratiæ, & operum v. 6. & occasione Electorum s. τῆς ἐκλογῆς ἡ δὲ λοιπὴ τυχοῦσα sc. τῆς δικαιοσύνης θεοῦ, redit ad *rejectionem Ismaelis* justitiam operum sectantis, & justo Dei judicio πωρωθέντος v. 7. qvod Esaiæ & Davidis testimonio probat v. 8. 9. 10.

§. 1. 7. Objectio inde Apostolo talis 1. Μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσι, *An impegerunt, ut penitus exciderent?* i. e. numqvid absolutè rejecti sunt? numqvid interitum illorum Deus qvæsivit? Negatur ab Apostolo & simùl probatur tali argumento: *Si Deus, impingentibus Judæis* vocat *Gentes, easdemq; salvat, ut Judæos ad salutarem*

salutarem æmulationem gentium provocet. E. *Deus non voluit absolutè, ut Iudæi impingerent ita ut penitus exciderent.* Sed. E. v. 11. Illatio inde §. 2.
Apostolica est in v. 12. talis sc. *Si παράπτωμα Iudæorum est opulentia mundi, & diminutio illorum est opulentia Gentium: quantò magis plenitudo Iudæorum?* i. e. Si rejectio Judæorum particularis profuit Gentibus, multò magis universalis conversio profuisset mundo Gentium. Sed. E. Atqve hanc ipsam illationem post parenthesin & Apostropham *Orationis ad Gentes* (ut scil. his reverentiam erga Judæos imprimeret) directam, & affectu erga Consangvineos Judæos insignitèr temperatam v. 13. 14. resp. temporis futuri explicat iteratò Apostolus v. 15. *Si ἀποβολὴ Iudæorum fuit reconciliatio mundi, multò magis ἡ πρόσλημψις illorum erit vita ex mortuis* v. 15. Ratio §. 3.
Apostoli est: *qvia adhuc est sanctum semen: probat:* qvia: *si primitiæ sanctæ: ergò etiam sancta est Massa: si sancta est radix.* E. *etiam rami.* Per ἀπαρχὴν s. primitias intelligit sanctos Patriarchas, qvibus facta est promissio: per φύραμα posteros fide eam apprehendentes: non enim hoc vult Apostolus sanctorum Judæorum posteros naturâ esse Dei filios: seu in divino fœdere: contra hanc enim opinionem gravissimè disputavit c. 9. 8.

sed hoc innuit: Deum qvi Judæorum majores verbo & Sacramentis, ad regnum suum vocaverit, eosq; plurimis beneficiis affecerit, & prærogativis exornaverit, non ita in universum omnes illorum posteros rejecisse, ut non, modò verè convertantur, eos in gratiam velit recipere: cum vocatio & omnia charismata Dei sint ἀμεταμέλητα v. 29.

§. 1. 7. In illâ Orationis ad Gentes Apostropha seqvitur *Gentilium conversorum ab insolentiâ & contemtu Judæorum dehortatio*, cujus propositio est v. 17. 18. Gentiles conversi non debent κατακαυχᾶσθαι τῶν κλάδων seu, se *extollere & insolenter gloriari adversus ramos seu Judæos qvosdam lapsos*: rationes adduntur: qvia sc. *non omnes rami sunt defracti*: sed saltem *non nulli*. 2. Gentiles sunt *non olea*: *sed oleaster*, vel *oleastri surculus*. 3 Non sunt rami nativi: sed saltem *insitiij*, per participationem sc. radicis ac pingvedinis oleæ. 4. Gentiles non portant radicem: sed *radix Judæorum portat Gentiles*: i. e. Religio & Testamentum non venit à gentibus ad Judæos: sed à Judæis ad

§. 2. Gentes. v. 17. 18. Qvia autem præcipua gloriationis Gentilium adversus Judæos materia esse poterat comparatio *Ramorum defractorum cum insititiis*: Judæi sc. sunt *rami defracti Gentiles insititij*, v. 19. proinde ad hanc objectionem

ctionem refutandam totus nunc Paulus accingitur à v. 20. Respondet autem 1. *Causam* §. 3.
fractionis & insertionis ostendendo. v. 20. Illi sc. τῇ ἀπιστίᾳ seu per *incredulitatem sunt defracti: Gentiles autem conversi* τῇ πίστει seu per *fidem stant:* atqve adeò stantia illa Gentilium est solius gratiæ: 2. Dei potentiam & superbiæ humanæ opponendo & timorem inculcando: Imperativus reverentiæ expressus est v. 20. Μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ i. e. ne extollitor animo: sed metue. Inductivum timo §. 4.
ris est v. 21. à majori ad minus: *Si Deus non pepercit ramis naturalibus: sed illos propter incredulitatem defregit.* E. *multò minus parcet insitiis, Gentilibus incredulis, Apostatis.* v. 21. 3. Justitiam Dei erga ramos defractos: Misericordiam erga insertos celebrando v. 22. *Vide*, inqvit, *benignitatem ac* ἀποτομίαν seu *præcisam severitatem Dei: hanc* respectu illorum *qvi ceciderunt:* illam *resp. Gentilium conversorum stantium in benignitate: qvin imò possunt Gentiles rami insitivi, non permanentes in benignitate divina, exscindi:* & *Iudæi rami nativi, etsi defracti, non permanentes in incredulitate, iterum in Ecclesiam inseri seu* ἐγκεντρίζεσθαι: v. 23. qvam possibilitatem inserendi rursus Judæos probat argumento à minori ad majus v. 24. *Si Gentiles ex naturali excisi oleastro, præter natu-*

ram insiti sunt in veram oleam, quanto magis Iudæi inseri possunt naturali oleæ? Patet autem

§. 5. hinc 1. de *quâ reprobatione* Judæorum primariò & ex professo supra egerit Apostolus sc. de tali, in qvâ reprobi possunt fieri Electi, & æternum salvari. 2. Illam fidem, per qvam Deus inserit homines in veram salutis oleam: per qvam stant in oleâ, & qvâ amissâ, excidunturex oleâ, atqve adeò veram & vivam in Jesum Christum fidem & totalitèr & finalitèr in qvibusdam esse amissibilem. Respondet 4. *Magnum* aliqvod *mysterium* revelando, ejusdemq; mysterii utilitatem inculcando à v. 25.

§. 6. Substantia mysterii est 1. Πώρωσις seu *excæcatio Israelis majori parte, durabit* ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ *usqve dum plenitudo Gentium intravit.* 2. *Ita totus Israel servabitur, sicut scriptum est:* Veniet ex Sion ὁ ῥυόμενος &c. v. 25. 26. 27. Notetur in illo mysterio illud

§. 7. ἀπὸ μέρους & ἄχρις οὗ v. 25. item illud ἔτω & καθὼς item πᾶς Ισραὴλ σωθήσεται v. 26. Locus allegatus est ex Esaiâ c. 59. 20. Huic mysterio subjungit 1. paræneſin de amore Judæis præstando ob futuram conversionem, & sanctam radicem v. 28. 2. Conversionis multorum certitudinem v 29. qvia sc. *Deum non pœnitet vel charismatum, vel*

§. 8. *vocationis.* Ineptissima ex hoc textu est il-

latio

latio Caſpari Sargeri Minoritæ tract. de Miſsâ, ſc. Dona Dei ſunt ἀμεταμέλητα. E. *poſt conſecrationem & ſumtionem durabilis eſt transſubſtantiati Corporis & Sanguinis Chriſti præſentia Euchariſtica.* 3. Temporariæ excœcationis finem, *miſericordiam* ſcil. *exhibendam Judæis*, qvi finis illuſtratur ſimilitudine excœcationis Gentium. ſc. *Gentiles increduli*, τῇ ἀπειθείᾳ Judæorum, non ut causâ: ſed occaſione, *accipiunt miſericordiam.* E. *& Judæi nunc increduli poſſunt donari miſericordiâ* (omittitur in applicatione occaſio ἀπειθείας Gentium,) idq; *Occaſione miſericordiæ præſtitæ Gentilibus.* Verba illa: τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει ad ſeqventia refert Beza: pro qvo facit correſpondentia illius: τῇ τῶν ἀπειθείᾳ in v. 30. 4. Miſericordiæ illius divinæ intentam univerſalitatem: qvia ſc. *concluſit Deus omnes in infidelitatem* (non illam in omnibus efficiendo: ſed ut juſtus Judex declarando, omnes ob peccatum reos eſſe æternæ mortis, ſi Deus ex rigore juſtitiæ cum illis vellet agere) *ut omnium illorum miſereretur* v. 32. §. 9. 5. Magnificam *profundiſſimarum divitiarum tùm Sapientiæ, tùm Cognitionis Dei, imperſcrutabilium item judiciorum & imperveſtigabilium viarum admirationem & celebrationem* v. 34. Ratio ponitur 1. *impenetrabilitas mentis Domini*, ſc. *in illis imperſcru-* §. 10.

tabilibus

tabilibus judiciis : 2. *Nullitas Consiliarij*, qvæ comparatur illis *imperveſtigabilibus viis* v. 34. 3. Miſericordia indebita. *Deus nemini aliqvid debet* v. 35. Probatur illud indebitum v. 36. *Ex qvo, per qvem, in qvem ſunt omnia illi nemo prior dedit, ut retribuatur eidem* : atqve hâc Occaſione additur Concluſio δοξολογική. *Ipſi ſit gloria in ſecula* v. 36. Ita ſe habet σωματοπάϑεια Capitis 11. totiusq; adeò tractationis c. 9. 10. 11.

§. 1. 8. Qværitur hîc 1. An negativa Apoſtolica c. 11. 2. οὐκ ἀπώσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ contradicat teſtimoniis propheticis c. 10. verſu maximè 21. allegatis, ita ut qvod manifeſtè teſtantur Prophetæ, ſuis ſaltem verbis exprimere noluerit Apoſtolus, ut ſuæ genti parceret ? Neg. Ratio ex collatione *Objecti reprobati & non reprobati.* Opponitur ſc. λαὸς ὃν Θεὸς προέγνω, τῷ λαῷ ἀπειθοῦντι καὶ ἀντιλέγοντι conf. text. c. 10. ult. c. 11. 2. ſc. λαὸς ὃν προέγνω eſt objectum προορισμοῦ vid. c. 8. 29.

§. 2. Notamus hîc Eſtium pontificium : *Peſſimè*, ait, *faciunt illi, qvi ex vocabulo præſcientiæ ſeu* προέγνω *ſtatuere hîc nituntur electionem ex operum prævisione, contra illud qvod paulò poſt ſequitur. Si gratia jam non ex operibus.* Solens aliàs eſt Papiſmo *prædeſtinationem gloriæ* prævisis meritis de condigno, *non qvidem liberi arbitrii;*

bitrii: sed *gratiæ* tribuere: qvi semipelagianismus est: uti distinctio *reprobationis in Negativam & positivam: illam absolutam: hanc conditionatam* Bellarmini Calvinismus est vid. Bec. de Val. & Bell. l. 2. c. 9. de gr. & lib. arbitr. qvanqvam vix ullibi plures sint in Papismo Mæandri, qvam in hoc dogmate. Cæterum tollit illam orthodoxiæ speciem idem adversarius, *Si*, inqvit, *de operibus absolutè loqvamur jam certè non pugnat dari aliqvid ex gratiâ simùl, & ex operum merito: si scil. ipsa opera qvibus meremur, sint gratuitò donata: unde idem distingvit inter opera prævenientia gratiam, & qvæ sunt solarum virium, & opera promanantia à gratiâ Dei, qvæ possint promereri vitam æternam.* Igitur qvod supra dictum ab §. 3.
Estio tantùm intelligendum *de Prædestinatione primæ gratiæ*, qvæ non cadat in meritum bonorum operum: non item *de Prædestinatione gloriæ*. Contra ab Apostolo, *gratiæ eligẽti* opponitur *omne opus hominis, sive per gratiam Dei, sive virib. naturæ factum:* ipsa etiam *fides*, qvat. juxta Pontificios, est *bonum qvoddam opus nostrũ*. Qværitur 2. An Elias conqvestus: *Ego relictus §. 4.*
sum solus, id intellexerit comparatè resp. *aliorum saltem Prophetarum*, ita ut dicat *se solum superesse Prophetam, an absolutè* resp. *aliorum visibilium Ecclesiæ membrorum?* Aff. post. Probatur ex oppositione 7000. illorum: qvo sensu

sc. Eli-

sc. Elias conqvestus est se solum superesse, eō
§. 5. sensu Deus testatus est superesse septem millia
& contra. At non 7000. Prophetas super-
§. 6. esse Deus est testatus. E. nec Elias se solum
ut Prophetam. Notamus obiter duo 1. arti-
culus Fœmininus ante Baal non probat Baa-
lem non masculum fuisse Tyriorum ac Sido-
niorum Deum. 2. Notatum ab Hieronymo
comm. in c. 8. Sachar. in numero septem mil-
lium plenè contineri nomen Christianorum,
per parem sc. Arithmeticam 1941.

§. 1. 9. Qværitur 3. An illatio Apostolica v. 6.
Si per gratiam, jam non ex operibus, alioqvin
gratia jam non est gratia, evertant dogma Papi-
sticum de meritis bonorum operum respectu
vitæ æternæ? Aff. Vanum effugium pontifi-
ciorum est, qvando dicunt Apostolum loqvi
non de qvibuscunq; operibus: sed de iis qvæ gratiam
omnem præveniunt, & proinde ad solas naturæ vi-
res referenda sunt: Petitio principii est illud
Estii thes. 8. §. 2. & expresè contra Apos-
§. 2. tolum, qvi ἐνεργῶ χάριτος absolutè operi-
bus opponit, & adeò omne operum meritum
sub qvocunqve respectu excludit. Neqve ul-
libi scriptum: *Deum donare justificatis bona o-*
pera, ut per illa mereantur vitam æternam. Qv. 4.
An rectè à Vulgato omissum membrum 2. ver-
sus 6. seu illud Antitheton Apostolicum: *Si*
autem ex operibus, jam non est gratia: alioqvin

opus

opus jam non est opus? N. obstat 1. summus consensus in Græcis codicibus. 2. Necessitas explendæ antitheseos *fidei & operum.* 3. Interpretatio Syra, qvæ plenè legit: אן דין בעבדא §. 3.
לא הוא מן טיבותא ואן לא עבדא לא
איתוהי עבדא. 4. Antithetica illa particula planè jugulat *omne operum meritum in ordine ad vitam æternam.* Frustra excipit Erasmus: *Paulum hic non agere an opus sit opus: sed astruere* § 4.
gratiam contra Judæos: neqve enim Paulus hic agit qvoqve *an gratia sit gratia:* sed uti exinde: *si sc. id qvod est per gratiam, esset ex operibus* concludit illud absurdum & contradictorium *Gratiam non fore gratiam.* Ita ex illo: *Si id qvod est ex operibus s. operum merito esset simul ex gratiâ*, concludit absurdum illud: *Opus fore non opus* qvod est ἀντικείμενον ἐν προσκειμένῳ. Interest Papismi, hanc clausulã pro spuriâ haberi, qvæ tàm directe repugnat superiori illi distinctioni, de operibus gratiæ subordinatis, & *sub hâc* promerentib⁹ vitam æternam. At *sine causâ* dubitatur an hæc §. 5.
sit *germana Apostoli lectio.* Præferendi hic tractatores Græci, e. c. *Theophylactus Oecumenius:* Chrys. §. 6.
in commentar. ad totum hunc versum parcus satis est *Commentator:* ut exinde concludere non liceat *Chrys. non legisse.* Legitur sane textus, prout est in Græco apud Chrys. licet illum brevius tractet. Rectè e. *Cajetanus* eclipsin in Latino textu Vulgato hic notavit: male *Gulielmus Estius* Pleonasmum in-

utilem in Græco textu esse respondet. Qv. 5. An A. §. postol⁹ c. 11. 8. allegaverit juxta versionem Græcam 7. ☞ LXX? R. 1. Dubium hoc expedire non licet, nisi prius ostendatur genuina antiqva ☞ LXX. translatio, qvam cum jam inde ab Origenis ætate nemo viderit, audacia est, qvæstionem tùm hic tùm alibi affirmare. 2. *Si ex convenientiâ qvorundam locorum N.T. allegatorum ex Vet. cum Græcâ versione* ☞ *LXX. hodiernâ*, probatur, Apostolos allegavisse in N.T. juxta Græcam ☞ LXX. E. ex *innumerabilium locorũ disconvenientia* cum textu Græco versionis hodiernæ ☞ LXX. probabitur, illos non allegavisse LXX. edit. Græc. Tutissimè dicitur: *Illos Fontes Prophetarum ipsos consuluisse*, vel etiam sine Consilio fonti- §. um critico, *actos á Sp. S. locutos esse & allegavisse*. 8. Qv. 6. Qvæ ratio illius mysterii *de salvando post introitum plenitudinis gentium omni Israele* v. 26. R. De toto *Israele carnali* ad Christianismum convertendo, *postqvàm intravit plenitudo gentium*, explicat Chrys. Aqvin. Caj. & Sotus. De *plurimis Iudæor. ante diem novissimũ convertendis*, atq; adeò de *Israele carnali* Patres alii: estq; hic tam Græcor. qvàm Latin. consensus, qvi huic textui parallelum statuunt Hos. c. 3. & ex utroq; probant, *futuram magnam conversionem Iudæor.* Ipse Hier. qvi comm. super c. 11. Es. de *Israele spirituali ex Iudæis & Gent. electis* constanter, explicuerat, comm. in c. 3. Hos. apertè retractat. Qvid sentiamus, ex superiori textus propositi. constare poterit, & magis ex *Opisodromo* constabit.

COLLEGII PAULINO ROMANI
DISPUTATIO XII.
DE
ARTICULO RENOVATIONIS
ex c. 12. 13. 14. & Conclus.
Epist. c. 15. 16.
Quam
DEO TRINUNO MODERATORE
Consentiente Venerandâ Facult. Theol.
SUB PRÆSIDIO
VIRI Multùm Reverendi, Amplissimi,
atque Excellentissimi
DN. AUGUSTI VARENII,
SS Theol. D. Hebraicorum ac Catechet.
Christ. Professoris Publ. longè celeberrimi,
Præceptoris ac Promotoris sui filiali obsequio ætatem devenerandi, colendi,
Placido Eruditorum Examini subjicit
JOHANNES SCHACHT,
Lubecensis,
Ad Diem 1. Februar.
IN COLLEGIO MESOSELENII
Horis antemeridianis.

ROSTOCHI
Prælo RICHELIANO, cIↃ IↃC LVI.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0397
DFG

MANTISSÆ RESPONDENTIS.

Qvær. I. Qvomodo Spiritus S. se habuerit in conceptione CHRISTI. Resp. Non περιφλικῶς contra Smalcium, sed 1. δημιεργικῶς, 2. ἁγιαστικῶς. 3. πληρωτικῶς. 1. Qvoad θαυμάσιον ἐνέργειαν qvam Virgini dedit, 2. Qvoad θαυμάσιον ἁγιασμὸν qvo Massam humanam sanctificavit. 3. Qvoad ἄῤῥηκτον ἕνωσιν qva humanam naturam actu personali perfecit.

Qvær. II. An CHRISTUS etiam dicendus sit Filius Spiritus S.? Resp. Neg.

Qvær. III. An creatio & formatio CHRISTI facta fuerit in instanti? Resp. Distingvendo inter membrorum effigiationem, & effigiatorum accretionem: illam fuisse momentaneam, hanc successivam piè creditur.

Qværit. IV. An Maria post partum manserit Virgo? Resp. Affirm. Qvi negant, afferunt locum Matth. 1. v. ult. contra respondemus ex regula: Particulæ

culæ usqve, Donec &c. non semp.. significant affirmationem, post tempus qvod notatur, si præcesserit negatio, nec semper negationem, si præcesserit affirmatio Conf. exempla parallela Es. 22,14. 1. Sam. 15. v. ult.

Qvær. V.

De vocibus לב *&* καρδία *an semper notent medium Geometricum aqvidistans ab extremis suis? Neg. vid. exempl. Tyri Ezech. 18. v 2. contra Pontificiorum hypothesin de loco inferni in centro terræ, qvem & ad illum descensum animæ Christi separatæ Matth. c. 12 v. 40. per falsum illud suppositum de medio malè probant.*

Qvær. VI.

An vox מרבר *(cui respondet in græco* ἔρημος*) in Scripturis semper & ubiqve dicat locum in accessum, planè incultum, ab omni hominum consortio remotum. Pontificii*

affirmant

affirmant, ut ex deserto Johannis, suum probent eremum & ex Johanne Eremitam. Nos negamus ductiexemplis 1. sex civitatum in tribu Juda, quarum situs ponitur במדבר Josuæ 15. v. 61. 2. Nabalis habitantis in deserto 1 Sam: 25 v: 1. & 4. 3. Idumææ sitæ in deserto, quæ tamen fuit regio non planè nec ubique inculta 2. Reg. 3. v. 8. ακρίδες & μέλι ἄγριον in Diætâ Johannis non probant contrarium. Locustæ sanè non fuerunt cibus Eremitarum: sed vulgaris Judæorum & aliorum Orientalium.

Qvær. VII.

Judæi valedicturi amicis utuntur formula לֵךְ בְּשָׁלוֹם (abi in pace) cum sanè in fine codicis Thalmudici הֲרָחוֹת expreßè jubentur, ne ita dicatur: quandoquidem sic dixerit David Absolomo, qui abierit & suspensus fuerit 2. Sam. 15. v. 9. potius itaque dicendum

dicendum esse לֵךְ לְשָׁרוֹם *sicut Jethro dixit Mosi, qui abiit & iter feliciter confecit Exod 4. v. 18. Est illud unum ex monitis Magistralibus, quod quanti æstimandum αὐτοψία docet.*

ARdua, mi SCHACHTI, *mysteria voce tuendo,*
Mente simul reverenter habes, DOMINIq́; *timorem*
Principium statuis præstantis Cognitionis.
Perge, ut cœpisti sectarier optima dona
Et dabit Omnipotens sanctam contingere metam!

Cum gratulatione & voto
Hermannus Schuckman/
Theol. D. & Prof.

Τῷ ἀπὸ πέρυσι ἐν τῷ Ἀμφικυρβοσελιωχίῳ ΡΟΔΩΝΙΑΣ τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ἄνωθεν ἀκριβῶς ἠδ᾽ εὐσεβῶς παρακολουθοῦντι, καὶ τανῦν εἰς τὴν Ἀγ. Παύλου πρὸς Ῥωμαί. Συζητητῇ Ἀποκρινομένῳ Κ. ΣΧΑΧΤΙΩ.

Μέσης σελήνης ἀξίωμ᾽ ἔχων ἴσον
Κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ᾽ ἔχων ἴσον

Νῦν

Νῦν θεολογίης πρώτην εὐκλείαν φέρει
Κάλλος τε πρώτων φίλτατος μοι ΣΧΑΧΤΙΟΣ.
ΠΑΥΛΟΥ τ' ἔχαιρ' ἐπιστολικαῖς συνηγόροις.

Μάρτυρ σεληνῶν ἐστὶν ἡ ΣΕΛΗΝΑΙΑ
ΡΟΔΩΝΙΑΣ· σοῦ ἴδμεν ἐγγυμνάσματα
ἢ καὶ προπύλαια μειζόνων μυστηρίων.
Κάθιζε νῦν ἀποστολικὸν κριτήριον
ΠΑΥΛΟΥ· Τί γ' ἄρρητ' ἀναμετρήσασθαι χρεών·
λογικῆς λατρείας γνησίου παραινέσεως·

Μάψ τῆς ματαίας καὶ κενῆς εὐγλωττίας
Τῆς ἐν διαύλοις καὶ λάρυγξι φορουμένης
ἢ νῦν ἀπείρῳ περιβαλοῦσ' ὑφάσματι
ἔχειν πάλαιστραν, πλεκτάναις φαντασμάτων.
ΠΑΥΛΩ τ' ἔπεσθαι, δόγμα συντομώτατον.

Κηδᾶ δρομαῖος πῶλος ὡς ἀπὸ ζυγοῦ
Πολλῶν νέων προχηλαῖς ὁμήγυρις
ὁρμαῖς ἀπαίκτοις εὐκόλως ῥιπίζεται.
ἐντεῦθεν ἔφυ πανήγυρις ἡμιβαρβάρων.

Δεδογμένον σοὶ Ταρσέως σκοπεῖν ὁδόν
(οὐκ ἔστιν εὑρεῖν τὴν ἀμείνω ΤΑΡΣΕΩΣ)
ἑξῆς θελήσεις, ἃ μαθὼν νῦν σπείρειας.
ΕΙΝΑΙ ΔΕ ΜΑΛΛΟΝ Ἢ ΔΟΚΕΙΝ ΘΕΩ
ΦΙΛΟΝ.

Ἀγαπητῷ συντραπέζῳ τε καὶ ἐνοίκῳ
ἔγ.

PRÆSES.

Felix

FElix Interpres PAULI, qvi practica jungit
Contemplativis, nam bene fiet ei!
Tu PAULI ROMAM claudens, hâc laude coruscas
Mi SCHACHTI, qvòd sis Civis in urbe DEI!

Cum Benedictione scr.

Bernh. Gosman, D. & P. P.

Epigramma.

EXpetis à nobis meritos, doctissime SCHACHTI,
Plausus, dum triplici victor in pulvere.
Hinc qvoqve non ultra ternam distendere bigam
Vota velis, hosti signa ne discrepent.
En tibi: sed qvartam jungas; cum nulla triphylli
Omina, ni foliis se probet qvattuor.

Quo
ὁλοκαρδίως
applaudunt
Commensales
MESOSELENIANI.

THESIS I.

CUm Divina ad Romanos Epistola, perfectum sit totius Theologiæ breviarium, & admirabile compendium: proindè, uti in aliis, ita præprimis in hac Epistolâ, id agit Apostolus, ut non saltem doceat *Articulum Iustificationis*, vel, qvomodo per verbum fidei regenerentur seu justificentur salvandi: sed etiam, qvomodo jam justificati, & salvandi, per idem verbum sint renovandi, mente, voluntate, affectibus, ad pietatis studium, juxtà utramqve Decalogi tabulam instituendum: atqve adeò *cum articulo justificationis* immediatè copulat *articulum renovationis* seu *sanctificationis* à capite 12. Ut itâ, sicut alibi utrumqve Articulum, divinâ brevitate & majestatè contrahit, qvandò ad Tit. c. 3. v. 6. 7. celebrat ineffabilem Dei χρηστότητα & φιλανθρωπίαν, addens: *non ex operibus*; sed *ex gratiâ salvos nos fecit per lavacrum regenerationis* &c. statim autem v. 8. subjungit: *Fidelem esse hunc sermonem, eundemq; magnâ vi inculcandum*, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες θεῷ. Ταῦτα ἐστὶ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. Idem ergò à cap. 12. in hac Epistola agit Apostolus, §. 1. §. 2.

id unicè urgens, ut *jam credentes & justificati, bonis qvoqve operibus sint conspicui*, qvem nexum Articulorum *Iustificationis & Renovationis*, docet particula ἔν in v. 1. qvæ ipsa facit

§. 3. tale argumentum: *Qvicunqve sunt electi, vocati, illi qvoqve debent corpora sua offerre Deo in sacrificium vivum, sanctum, Deo beneplacitum*. Atqvi Romani, Christiani sunt tales. E. Titulus ergò partis ultimæ, uno verbo, est *renovatio*, de qva in antecessum hæc generalia præmittimus. 1. *Renovatio à justificatione differt formaliter*; idq; 1. respectu causæ efficientis: qvia justificatio est actio solius Dei: at renovatio, ità est actio Dei in justificatis, ut etiam

§. 4. per ipsos justificatos producatur. 2. Respectu causæ formalis: Forma justificationis est absolutio à peccatis, eaq; merè gratuita per applicatam redemtionem sangvinis: At forma renovationis, est mutatio intellectûs, ad cognoscendum, voluntatis, ad eligendum, Affectuum, ad appetendum, Facultatum omnium, ad exercendum bonum: Præterea est mutatio Actionum emanantium qvoad actum secundum, qvi est bonorum operum. 3. Respectu Modi formalis. In Justificatione sc. est imputatio: in renovatione est inhærentia Justitiæ & introducti habitus pietatis: ibi

§. 5. imputatur, qvod est extrà nos, *meritum* sc. vel *Sangvis Christi*; At renovatio est partim extrinseca,

trinseca, partim autem intrinseca mutatio: sic justificatio fit in *instanti*, renovatio fit *paulatim & successivè*. Conferatur de his textus 1. Joh. 1. v. 9. Matth. 9. v. 22. Ad Rom. 3. v. 24. Ad Eph. 2. v. 8. & 10. c. 3. v. 18. Notamus 2. *Renovatio easdem habet causas, efficientem* sc. *principalem & meritoriam*, quas habet justificatio: illud Christi: *Sine me nihil potestis facere*, æquè valet in renovatione quàm in justificatione. Datur tamen in renovatione *Synergismus*. Homo justificatus, non saltem est subjectum Denominationis, seu *passivæ renovationis*: sed etiam est *causa secundaria*, per gratiosum influxum superioris mota, concurrens ad suam renovationem, atque adeò ità renovatur à Deo, ut renovet quoque se ipsum per vires supernaturales, in regeneratione acceptas: At in regeneratione & justificatione, nullus planè datur Synergismus, conf. 2. Tim. 2. v. 19. 21. §. 6. Notamus 3. *Justitia bonæ causæ valet in renovatione: non in justificatione*, neque §. 7. proindè confundenda est cum illa, quæ constitibilis est coràm Dei tribunali. conf. Psal. 7. v. 4. Psal. 18. v. 21. Psal. 142. v. 22. ad Phil. 3. v. 9. Notamus 4. *Fides non solùm operatur in justificatione; sed etiam in renovatione*: operatio autem fidei posterior non est nisi per charitatem, conf. 1. Tim. 1. v. 22. 23. Actor. 15. v. 9. Galat. 5. v. 6. ad Philip. c. 1. v. 11. Notamus 5. §. 8.

Subjectum denominationis in Articulo renovationis, non est progenies viperarum, nec δένδρον σαπρὸν: sed *homo jam justificatus*: uti ergò in non justificatum. e. c. genitem non cadit renovatio: ita nec bona opera: imò motus non justificatorum, non sunt boni, sive Evangelicè, sivè legaliter; Non illud, conf. Matt. 12. v. 33. ad Hebr. c. 12 v. 6. Non hoc: conf. ad Gal. 3. v. 10. Matt. 22 v. 37. bona opera gentilium, talia dicuntur saltem resp. aliqvalis cum lege convenientiæ & generalis complacentiæ: At specialem, nec convenientiam nec complacentiam habuerunt: præterea bona opera non tàm *nominibus* qvàm *adverbiis* sunt dijudicanda, an sc. benè fiant, idq; tùm resp. principii, tùm resp. scopi. Notamus 6.

§. 9. *Renovatio versatur circà omnes facultates hominis, summas, infimas, activas, passivas, internas, externas, voluntarias, involuntarias, naturales, præternaturales:* uti ex textu præsenti v. 1.2. &c. constabit. Materia tamen adæqvata renovationis est *vetus homo*. Forma renovationis consistit in perfectissima conformatione totius hominis cum norma sanctitatis & justi-

§. 10 tiæ divinæ. Unde patet, hac in vita non tantùm renovationem esse imperfectam: sed etiam omnem Actionem hominis renovati certo respectu esse peccaminosam, ut impu-

dentes

dentes Sophistæ sint, qvi non saltem commensuratam toti Decalogo: sed etiam transcendentalem aliqvam perfectionem homini renato in hac vita tribuunt. Finis renovationis, non est salus obtinenda, sive sub titulo medii s. medici: sed glorificatio Dei, declaratio justificati, assecutio majoris gradûs gloriæ, invitatio aliorum ad bona opera, qvæ nullô modô remissionis peccatorum, gratiæ, justificationis, salvationis; sed aliorum præ- §. II.
miorum corporalium & spiritualium hujus & futuræ vitæ meritoria dici possunt, ita tamen, ut & in illis præmiis, & in illa ratione meriti & mercedis, respectu graduum & accidentium futuræ gloriæ, non autem ipsius gloriæ, ob solam gratuitam promissionem Dei, neqvaqvàm autem ob intrinsecam comproportionem ad regulam justitiæ divinæ distributivæ sive resp. pacti & promissionis exclusivè, sive inclusivè, illa vocabula usurpentur in Confessionis nostræ Apologia. His, qvæ ad tractationem textûs Apostolici faciunt, generaliter præmissis, ad ipsum textum Apostolicum procedimus.

2. Pars hæc tota est Parenethica, uti docet §. I.
ipsa vox prima sc. παρακαλῶ. Adhortationis illius vehementiam auget, qvod adhortatur per miserationes Dei & qvidem cum articulo

διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ ſ. per miserationes illas, qvâ qvidem obtestatione nihil penetrantiùs dici poterat. Notetur ergò vox abstracta, eademq; pluralis, & qvidem cum articulo, qvæ omnia ad excellentiam illius miserationis faciunt, & simul talem illationem pariunt: *Qvi ex mera miseratione, imò per ineffabiles miserationes seu viscera misericordiæ nos peccatores gratis, suâ gratiâ per redemptionem Jesu Christi justificavit, illi qvoqve nos totos in hostiam vivam & sanctam consecrare debemus,*

§. 2. Atqvi Deus. &c. E. Ità in ipso statim exordio potentissimo argumento utitur Apostolus, in vocabulo οἰκτιρμῶν, cui apud Hebræos respõdet המון מעים item רחמים: qvod imitatus Syrus expressit: רחמוהי דאלהא; & in N. T. σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν item ὁ ἀνεξιχνίαστος πλοῦτος τῆς χάριτος &c. Hac patheticâ præfatione suppositâ ad renovationem adhortatur Apostolus 1. Generaliter, v 2. 2. Specialiter à v. 1. ad 9. 3. Specialissimè à v. 9. cap. 12. usqve ad finem tractationis. In adhortatione generali talis est thesis

§. 3. Apostoli: *Justificati debent sistere corpora sua sacrificium vivum, sanctum, Deo beneplacitum, & rationalem cultum*, seu τὴν λογικὴν λατρείαν. Hæc ipsa thesis ab Apostolo amplicatur v. 2. idq; tùm per remotionem: sc. *Justificati, non*

debent

debent se configurare huic seculo; tum per positionem: sc. *Justificati debent se transformare per renovationem mentis, ad hoc, ut probent, quæ sit, voluntas Dei bona, placita ac perfecta.* Qværitur hic 1. qvid Apostolus intelligat per illam παράστασιν corporum, εἰς θυσίαν ζῶσαν, s. consecrationem corporum in hostiam viam? Resp. Consecratio illa pertinet ad articulum *renovationis*, & dicit totius hominis, omniumq; facultatum per peccatum corruptarum, resp. *veteris hominis* mortificationem, crucifixionem, eorundemq; perfectam cum norma legis divinæ conformationem, ità ut id, qvod vetus homo concipit, eligit, appetit, menti & voluntati divinæ adversum perfectè destruatur, & totus homo, cum omnibus facultatibus consecretur: planè, sicut hostia erat destructio animalis viventis, qvod mactabatur, & offerebatur in honorem Dei, undè passim ὁλοκάυτωμα, item עֹלָה לַיהוָה §. 4. item אִשֶּׁה לַיהוָה §. 5. tale sacrificium in scripturis dicitur. Respectus ille sacrificialis evidens est; undè Apostolus tribus illis adjunctis sacrificiis renovationis, satis illum ostendit, sc. in V. T. reqvirebatur 1. *Hostia viva.* 2. *Eademq; pura, perfecta, intaminata.* 3. *à Deo ipso præscripta*, ita ut esset placens Deo: undè non omnes species animalium erant sacrificia-

crificiales: ità corpora justificatorum in renovatione sunt 1. sacrificium vivum seu Spiritu vitæ præditum: sunt 2. Sacrificium purum, qvia omnes justificati jam sunt purificati per sangvinem agni Dei, conf. Act. 15. v. 9. 1. Johan. 1. v. 9 3. Sacrificium Deo placens: qvia, Deo sacrificium est *Spiritus contribulatus & cor contritum*, conf. Psal. 50. v. 19. Note-

§. 6. tur hinc 1. in N. T. nullum datur sacrificium efficienter propitiatorium, vel expiatorium, qvàm initerabile sacrificium mortis Jesu Christi. Illo, semel (qvod toties inculcat Apostolus, conf. ad Heb 9. v. 12. c. 10 v. 10.) in cruce consummatô, maledictus sit, qvi aliud sacrificium expiatorium qværit. Ps. 16. v. 4.

§. 7. Hæresis ergò est in sacra Cœnâ vel Missâ sacrificium propriè dictum expiatorium statuere: Contradictio est: *Sacrificium expiatorium sine cæde & sangvine animalis* introducere, qvod faciunt defensores *sacrificij incruenti* in sensu Papistico (neqve enim aliô sensu in Ecclesia veteri recepto & in Apologia Confess. Augustanæ probato, sacrificium materiale, memorativum, repræsentativum, analogicum, *juge & incruentum*, excludimus: qvomodò & sacrificium, qvod hic poscit Apostolus justi-

§. 8. ficatos, est *sacrificium incruentum)*. Qvæstio est: *An detur expiatorium incruentum, iterabile in N. T.* id nos negamus, qvia sc. talis sacrificatio

catio iterabilis, impossibilis est in N. T. & pugnat cum ratione formali Novi T. & Sacerdotii novi, qvod reqvirit, non solùm unitatem precii & exclusionem alterius satisfactionis: sed unitatem etiam numericam actûs sacrificandi, conf. ad Hebr. 7. v. 27. 28. cap. 9. v. 7. 12. c. 10. v. 10. 14. Licet autem Cardinalis Perronius vocaverit illud *sacrificium sacrificij applicativum*, qvod velut medium conciliandi Grotio fuit probatum & laudatum, tamen ne illud qvidem convenit, neqve enim ad sacrificium applicandum opus est sacrificio: Deo offertur, non applicatur. Applicatio fit per Sacramentum & per fidem recipientis. Notetur collatio statuûm post & antè justificationem: ante justificationem, est παράστασις non nisi ad ἀκαθαρσίαν ἀνομίαν: post justificationem est παράστασις εἰς θυσίαν ζῶσαν, conf. cap. 6. v. 6. 12. & seqq. Qvær. 2. an Epithteta illa sacrificii, respectu objecti sacrificialis V. T. habeant se *comparativè an oppositivè*. Resp. diverso resp. affirmando utrumqve: conf. hac de re Comm. Philipp. in hunc ipsum text. Intereà *mortificatio & destructio* tàm est in hoc sacrificio, qvàm illo brutorum sacrificio: & sic mortificationis hujus diversa est ratio. Conf. text. 1. Pet. 2, 5. Qv. 3. qvid Apostolo sit ἡ λογικὴ λατρεία? Lutherus, Der §. 9. §. 10. §. 11.

vernunfftige Gottesdienst. An cultus rationalis cultus Philosophicus, *qvi fundatur in rectâ ratione*, qvæ etiam post lapsum supereſt, reſpectu *objecti*, *tùm ſpeculativi*, *tùm practici*: qvin per diſcurſum ſub lumine naturali, devenire poſſunt ſinguli adulti ad gratiam communem ex prædicatione vel lectione Verbi Divini conſeqvendam, usqve adeò, ut ſi inqviſitionem illam neglexerint, præter originale peccatum, etiam hoc Actuale, & evitabile vitium infidelitatis Deus in eis reperiat, qvare eos præterierit, ſeu *non ad vitam deſtinaverit*,

§. 12. Rom. 1. v. 20. 21. It: c. 2. v. 4. 5. An *cultus rationalis objectivè?* planè uti cultus leviticus, *cultus brutus*, qvippe in qvo bruta ἄλογα, aliaq; ſensûs etiam expertia offerebantur. Beza, *Cultus*, inqvit, *rationalis eſt ſpiritualis, in qvo ſe ipſum homo Deo ſpiritualiter conſecrat*, adducit idem textum 1. Pet. 2. v. 5. Philippus

§. 13. ita conſtruit: ut verba illa habeant rationem prædicati, hoc ſenſu: *Corpora juſtificatorum, qvando ſiſtuntur Deò in ſacrificium vivum, ſanctum, acceptabile, ſunt cultus rationalis*, i. e. *non brutalis*. An v. *Cultus rationalis, eſt is, qvi in ratione ac mente ſitus eſt, qvi dicitur rationalis ſeu ſpiritualis, ad differentiam cultûs externi atq; corporalis Judaici, conſiſtentis in hoſtiarum carnalium*

§. 14. *mactatione, ita, ut vox illa ſit modificatio actus ſacrificialis?* Vulgatus *rationabile obſeqvium* reddidit,

didit, qvem ex usu vocabulorum Ecclesiasticorum, & Canone Missæ excusat Estius: Cæterùm versio illa multis Patribus imposuit, qvi ex hoc textu *sacrificium Eucharisticum* probare voluerunt. Nulla ex his nobis probatur textûs præsentis expositio, multò minus autem illa Aqvinatis, Cajetani, Lyrani, qvi decepti eadem versione exposuerunt hoc sensu, ut *rationabile obsequium* sit cultus, cum moderatione institutus, ne e.c. qvis immoderatis *jejuniis, orationibus, vigiliis, corpori aut sensibus nocumentum afferat*. Haimo etiam torqvet sese, distingvendo inter *cultum Religionis irrationabilem* (in V. sc. Test.) & *rationabilem* in N. T. at talis λογικὴ λατρεία & sacrificium, qvale hic præscribitur, omnium fuit temporum: qvod, si cultus *rationabilis dicatur, qvi congruit rationi regenitæ* (corrupta enim nullam agnoscit veram λατρείαν veri Dei) tàm *cultus sacrificialis N. T.* λογικὸς vel rationabilis dici poterat qvam N. T. De cœtero Sacrificia V. T. Typica fuisse, sacrificii illius, qvod qvotidiè in Ecclesia pro salute fidelium offertur, uti hic addit Haimo, jam suprà est explosum. Placet nobis metaphrasis Syriaca, qvæ expressit per תֻּשְׁמֻשְׁתָּא מְרִילְתָּא id est, *per ministerium seu cultum in verbo divino scriptum*, seu talem, qvalem Deus in verbo imperat: qvæ

§. 15.

§. 16.

§. 17.

§. 18.

inter-

interpretatio & textui, & famosiori vocis abstractæ in usu Biblico acceptioni convenit.

§. 1. 3. Qværitur 4. Qvid intelligat Apostolus per illud μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ item qvid intelligatur per illam metamorphosin, qva jubet transformare se per renovationem mentis? Resp. Schema in Scripturis non est nisi vel Christi vel mundi. Schema autem mundi aliqv. est Schema Diaboli. Qvicqvid in hoc mundo *splendidum, superbum, concupiscentia carnis, luxuria*, totusq; *vetus homo regnans* ad schema Mundi pertinet, ubi tamen distinctio est objectorum: paulò enim aliter sumitur schema Mundi 1. Cor. 7. v. 31. qvàm ad schema Mundi pertinent illa, qvæ recenset Joh 1 Ep. c. 2. v: 16. Uterqve tamen textus habet schema transitorium & desitorium, vid. v. 17. Schema Christi in usu Biblico

§. 2. est *forma servi* in statu exinanitionis: Et status *in forma Dei*, à tempore superexaltationis. Christus schemate inventus est, ut homo *servus, infirmus, ut corpus nostrum humile acciperet in altera vita schema corporis glorificati* Christi,

§. 3. conf. ad Philipp. 2, 7 & c. 3, 21. Omnes ergò justificati in hac vitâ, debent induere schema Christi (non schema mundi) debent tollere crucem suam & seqvi Christum, ut *in altera vita induant schema Christi glorioſum*. Metamorphoseως

phoseως autem vocabulum non reperitur in Scripturis, nisi 1. *de transfiguratione Christi gloriosa.* Matth. 17, 2. 2. *De transformatione hominis justificati gratiosa per renovationem, & gloriosa.* 2. Cor. 3. v. ult. conf. ad Gal. 4, 19. Rectè Haimo: *Per seculum*, inqvit, *intelligere debemus non præsentem vitam: sed homines per carnalem conversationem seculo deditos:* idem, *per studium*, inqvit, *lectionis & meditationis V. & N. Testamenti, reformamur in novitate sensûs nostri, dum sc. proficimus, & magis ac magis in sapientia crescimus, ea de Deo intelligendo, qvæ antea ignorabamus*, item: *dum proficit in nobis opus bonum.* §. 4.

Idem Haimo, ad verba, qvæ seqvuntur: *Ut probetis, qvæ sit voluntas Dei*, hæc notavit: *Sensus est*, inqvit, *ut sacras Scripturas sedulò legatis, & ità inveniatis, qvæ sit voluntas Dei, id est, qvid Deo placeat, qvidve displiceat, vel qvomodo voluntas ejus impleri possit.* §. 5. Solet aliàs Papismus à lectione Scripturarum Laicos excludere, imò editiones vernaculas, & lectionem in vernacula, planè prohibere: alitèr sensit Haimo, qvandò superiora scripsit. Abutuntur iidem §. 6. hoc loco, qvandò ex eo probant suam justificationem. Cœterùm textus hic non agit de justificandis, sed jam justificatis: Et tota hæc Metamorphosis pertinet ad articulum renovationis: potiùs ergò ex hoc textu justificatio Papistica, medica magis & Physica, qvàm Theologica

ologica impugnatur. Si enim post justificationem adhuc est μορφὴ peccaminosa, seu vetus homo inhabitans. Ergò justificatio non habet se expulsivè, infusivè, ita ut justitia, qvâ coràm Deo justi sumus, sit inhærens ex infusi-

§. 7. one. Finis illius metamorphoseως ponitur in proba voluntatis divinæ, qvæ voluntas Dei dicitur 1. *bona*, 2. *placens*, 3. *perfecta*, ubi respectum sacrificialem, articulum item energeticum & discretivum, copulæ item, antè vocem *boni*, supplementum urget Beza. Haimo autem tria illa refert ad tres virtutes Theologicas. *Bona*, inqvit, *est in fide, beneplacens in spe futurorum bonorum spei perfecta in charitate*, i. e. *in dilectione Dei & proximi*. Addit idem aliam explicationem: *Bona Dei voluntas est in conjugatis, beneplacens in viduis, perfecta in virginibus. Hi tres ordines si secundùm voluntatem Dei & virtutum tramitem processerint, præmiis voluntatis*

§. 8. *Dei donabuntur*. Erasmus aliter legit, ac si in Græco esset τὸ τὸ ἀγαθὸν, qvod bonum: ficut præcessit, τὸ τὸ θέλημα, qvæ voluntas; sed illud τὸ, nec Græcus habet, nec Syrus Erravit qvoqve Petrus Lombardus, explicans hunc textum, *de absoluta voluntate beneplaciti, cui opponatur voluntas præceptiva, seu voluntas signi*. Vid.

§. 9. ille l. 1. sentent. distinct 45. Contrà ex hoc textu voluntas præceptiva probatur, eademq;

voluntas

voluntas beneplaciti, qvia talis expresse dicitur. Repugnat ergò Apostolo, qvod Scholastici voluntatem beneplaciti opponunt voluntati præceptivæ signi. Qvid sit Apostolo voluntas Dei vid. Joh. 4, 34. 1. Thess. 4, 3. c. 5. v. 18. 1. Pet. 2, 15. c. 3, 17.

4. Specialiter Apostolus ostendit exemplum renovationis, aureâ instructione, de donis seu charismatis, *non ad inanem insolentiam, & ostentationem: sed ad communem usum adhibendis* à v. 3. idq; tàm *absolutè*, conf. v. 3. & sanctissimum qvod in illo est *morale Theologicum*, tàm *comparativè*, v. 4. & 5. tàm *distributivè*, v. 6. & 7. Medius ergò terminus est *unio Mystica*, qvâ sc. omnes sancti sunt *unum corpus in Christo out Capite*, singuli autem *inter se* comparati, *membra sunt*. Sicut ergò in corpore naturali datur & pluralitas & varietas & inæqvalitas membrorum & operationum, neqve tamen tollitur concordia tùm membrorum inter se, tùm, ut sunt in unitate corporis: ita qvoqve se habent Christiani membra corporis Mystici, etsi variis charismatis discreti, qvippe qvæ non debent esse superbiæ incitamentum, sed charitatis & unionis firmamentum. Qvær. 1. qvem gratiam intelligat Apostolus in v. 3. Resp. Authoritatis Apostolicæ, qvæ tamen non fuit sine gratiâ, gratum faciente; Qv. 2. Qvæ sit vis illius regulæ, qvæ est v. 3? Resp. §. 1. §. 2. §. 3.

Errant

Errant qvi ex illa probare volunt *moderatam qvandam arrogantiam & licitam φιλοτιμίαν.*

§. 4. Contrà Apostolus præcipit *moderatam & temperatam sui æstimationem.* Qvær. 3. qvid intelligatur per per *Prophetiam fidei analogam.* Resp.

§. 5. Donum interpretandi & exponendi Scripturas, non exclusô *extraordinario & temporario dono, revelationis secretioris:* qvalis interpretatio, etiam Prophetarum, probanda *erat ad sanam doctrinam Christi,* conf. 1. Thess 5. v. 19. 2. Pet. 1. v. ult.

§. 1. 5. Specialissimè de renovatione agit à v. 9. & qvidem à v. 9. ad finem capitis, agit de *charitate exercita,* per *viginti annreas regulas vitæ,* qvas ordine subjungit. Qv. hic 1. qvid intelligatur voce *Spiritus* in v. 11. ubi regula est: *Estote*

§. 2. *ferventes Spiritu.* R. Ille *Spiritus* hîc notatur, qvi est ipsorum renatorum, cujus causa est *Spir. Sanctus,* faciens mentes, lingvas & actiones sanctorum igneas, ut toti ardeant amore Christi & proximi, & flammas loqvantur, e. c. Apostoli in prima solemnitate Pentecostali & Spiritus Mariæ exultans in Deo salutari suo. Sic Apollo Act. 19, 25 Conf. etiam 2. Cor. 11, 29. Qv. 2. An in v. 11. sit legendum: *Domino servientes:* an? *tempori servientes?* R. Græci Codices

§. 3. variant: Qvidam habent τῷ κυρίῳ; qvidam habent τῷ καιρῷ; Lutherus noster posteriùs secutus,

secutus, reddidit: Schicket euch in die Zeit: Lectio tamen prior est vetusta, ipsi qvoq; Syro probata, qvi reddidit: הוירתון פלחין למרכון: id est, *estote colentes Dominum vestrum.* Variatio jam notata est à *Ruffino & Hieronymo.* Malè autem exindè probatur *corruptio Codicis Græci N.T.* neq; enim desunt Græci Codices, qvi legunt: *Domino servientes:* & fatetur ipse Estius, lectionem illam, qvam secutus est noster Lutherus, sententiam habere, nec putidam, nec Apostolo indignam, MODO CHRISTIANE EXPONATUR. Qvær. 3. Qvid sit in v. 16. τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες? Resp. Idem est, qvod ὁμοφρονοῦντες, sensus facilis: sed à Vulgato corruptus, qvem rectè hîc notavit Beza; sed & ipse Haimo: *Hic sermo,* inqvit. *apertius habetur in Græco. Est autem sensus: Sic sentite de alio, sicut de vobis, id est, sicut vobis bona optatis, sic & aliis, & sicut vos ipsos diligitis, sic & alios diligite:* Qvi idem Haimo ad regulam Apostolicam, de gaudendo cum gaudentibus, & flendo cum flentibus, gravitèr hæc notavit: *Non præcipit gaudere cum his, qvi gaudent de transitoriis & caducis rebus: sed cum his, qvi gaudent, qvod nomina eorum scripta sunt in cœlis, & lacrymas conjungere, cum his qvi sua, aut proximorum deflent peccata. Neqve enim qvibuscunqve gaudiis Christianorum gaudia socianda sunt, nec qvibus-* §. 4. §. 5. §. 6.

cunq; fletibus lacrymæ jungendæ sunt. Qvæst. 4. Qvid sit [illegible] regula *de non vindicando*, illud: *date locum ir* [illegible] Resp. ex textu seqventi constat, non iram *hominis*, sive lædentis, sive læsi: sed *solius Dei* intelligi. Damus locum iræ, cum privatas injurias nulla reciprocatione & acerbitate exeqvimur: sed omnia Deo ultori & rependenti committimus. Qvi sc: ulciscitur injuriam, lædit Majestatem Dei, præventurus illum, qvi dixit; Meum est ulcisci, ego rependam.

§. 7. Qv. 5 Qvid sit illud, *Coacervare carbones ignis in caput inimici?* Resp. 1. Carbones ignis sunt carbones igniti, candentes: 2. Eidem phrasi in Salomone declaratur *ardens ira Dei imminens capiti illius, qvi nullâ benignitate provocari potest ad diligendum proximum.* At contrario sensu expressit Hieronymus, qvem seqvitur Haimo, qvi per carbones ignis intelligit *fervorem charitatis Dei & proximi.*

§. 8. Sensus est: *Benefaciendum esse inimico simpliciter, idq; ex charitate, non intentione cumulandæ illi apud Deum vindictæ: qvod si tamen inimicus in malitia perseveret, cum non evasurum rigorosam Dei ultionem: sed futurum, ut sic graviores etiam in judicio Dei pœnas luat, qvod nec tot beneficiis affectus ab odio*

§. 9. *& nocendi voluntate desistere voluerit.* Notetur ergò 1. *Carbones ignis*, nusqvam legi untur charitativi vel pœnitentiales, sed semper sunt pœnales & suppliciales: Idemq; 2. magis con-

venit

venit cum Regula præcedenti, de injuriis deponendis apud Deum, & vindicta injuriarum Deo relinqvenda, conf. textus Prov. 25, 20. 21. unde hunc textum desumpsit Apostolus, item, qvid per prunas intelligatur, vid. Psal. 18. v. 9. Psal. 140. v. 11. Proverb. 6. v. 28.

6. Post succinctas Regulas vitæ, qvædam Præcepta specialiùs & ampliùs explicat Apostolus, qvæ inter est præceptum primum de obediendo Magistratui, de qvo agit c. 13. à v. 1. ad v. 8. Not. hîc 1. ipsa propositio imperativa, qvæ est in v. 1 *Omnis anima, potestatibus supereminentibus subjecta esto.* Ratio prima est in v. 1. Origo Magistratus divina, unde fluit ratio secunda in v. 2. talis sc. *resistens Magistratui, resistit divinæ ordinationi: At resistens Dei ordinationi grave judicium experietur.* Inseritur hic objectio, de *Principibus metuendis*, qvod sc. *cum metuendi sint, & terribiles, difficile sit illis parere affectu expromto.* Resp. Apostolus v. 3. *Sunt qvidem metus: sed non nisi malis operibus, & malè operantibus; uti contrà laus sunt bonis & operibus & operantibus.* Probat illud v. 4. *à Diaconia divina, & gladio dato Magistratui.* Ratio 3. Apostoli est à necessitate v. 5. Duplex autem illius necessitatis est fundamentum. 1. *Ira.* 2. *Conscientia.* Nec propter illam solùm, sed & hanc obtemperandum est Magistratui. Ratio 4. est in v. 6. à tributo, signo subjectionis: Undè §. 1. §. 2.

Apostolus περισσοτέρως deducit in v. 7. ibidemq; præceptum hoc speciale concludit. *Ergò reddendum est omnibus, quod debetur; & in specie dandum est Magistratibus tributum, vectigal, timor, honor.* Præceptum secundùm hujus capitis est de *charitatis debito.* Nexus cum superiori idem est, qvod charitas sit fons omnis officii Christiani, & adeò illius qvoq; subjectionis, & honoris, qvi debetur Magistratui.

§. 3. Dum ergò v. 7. omne debitum unicuiqve reddendum esse, Apostolus ponit, unum debitum excipit, qvod *& semper redditur, & semper debetur*, illud autem est CHARITAS. Notetur ergò circa hunc textum charitatis 1. *ipsa specialis Propositio*, qvæ est in v. 8 sc. *Christiani nihil qvicqvam alter alteri debento, nisi hoc unum, ut se mutuo diligant, & adeò Christiani semper sunt obstricti ære alieno charitatis.* Ratio 1. est in v. 9. sc. *Charitas est impletio legis, qvod probat* 1. Inductione præcepti sexti, 5ti, 7. 8. 9. Undè ar-

§. 4. gumentum: *Si præceptorum secundæ tabulæ omnium summarium est lex de dilectione proximi, ita, ut omnia illa in hac lege contineantur; E. qvi diligit proximum, implevit legem, & id fecit*, qvod postulat secunda legis tabula: sed verum est prius, E. & post. Probat 2. à charitatis proprietate in v. 12 *Charitas* sc. *proximum non afficit malo*, unde Apostolus concludit ib. *E. Charitas est completio legis*, seu *ipsa præstatio legis*, etsi

non

non in rigore legali perfecta, tamen vera & summaria, ut frustra de perfecta legis observatione ex hoc textu nugentur Pontificii. Ratio 2. est tempus N. T. qvod vocat tempus diei, §. 5.
in qvo salus nostra dicitur propinqva, cui opponitur tempus V. T. qvod noctem vocat, & in qvo salus nostra *saltem fuerit credenda*, qvod argumentum Apost. tractat v. 11. & exinde deducit conclusiones *de depositione operum tenebrarum, de induitione armorum lucis, de ambulatione honesta & lucida*, in tempore Evangelico: *de induendo Dominum Jesum Christum*, & temperanda cura carnis, v. 12. 13. 14. Illud καὶ τοῦτο §. 6.
non ad verbum seqvens: sed ad v. 8. & præceptum de charitate referendum esse, ita, ut qvæ intercedunt v. 9 & 10. sint parenthetica, item, illum καιρὸν in v. 11. esse tempus Evangelicum, seu diem revelatæ jam salutis & cornu salutis Jesu Christi (qvod tempus ab oportunitate καιρὸν vocat, conf. sup. c. 5, 6. & 2. Cor. 6. v. 3. Beza per opportunitatem reddidit) illud §. 7.
item νυνὶ notare diem Evangelicum, cui opponitur τὸ πάλαι ὅτε ἐπιστεύσαμεν, qvæ periphrasis est V. T. ubi credebant sancti in salutem futuram, seu in Christum τὸν σωτῆρα, conf. Joh. 4, 22. Act. 13, 47. eundemq; Σωτῆρα τοῦ Θεοῦ Luc. 2, 30. c. 3. v. 6. & cornu salutis, Luc. 1, 69. in cujus nomine tantùm est salus

Act. 4, 12. & per qvem parta est salus illa ab hostibus nostris Luc. 1, 71. Luc. 19 9. Act. 13, 26.

§. 8 Porrò tempus V. T. habuisse se instar noctis: N. T. instar Diei, conf. 2. Cor. 6, 2. 3. Ibi Judæos sub ceremoniis & umbris legalibus; gentiles autem plane in umbra mortis positos: At in N. T. per lumen magnum prædicatum inter gentes, omnes in luce positos, facile ex textu intelligitur. Atqvi ita se habet summarium c. 13

§. 9. Qv. hic 1. An pars prima hujus cap. de *Magistratu* tantùm pertineat ad *Magistratus Ethnicos*, pars autem altera à v. 8. *ad Christianos?* Resp. Negando contra Erasmum, malum hic Interpretem Ambrosii. Obedientia, qvæ præscribitur, ut debita Magistratui, à v. 1. ad 7. debetur qvoqve Magistratui Christiano: & Charitas illa, ex qva fluere debet obœdientia, debetur qvoqve Magistratui Ethnico. Qvær. 2. An subjectum illud: *Omnis anima* sit emphaticum, ita, ut dicat

§. 10. ipsâ animâ subditos subjectos esse Magistratui? Resp. Tumultuatus qvondam est Embserus de neglecta à Luthero hac emphatica subjecti modificatione, qvod sc. reddiderit: Jedermann sey unterthan der Obrigkeit / die Gewalt über ihn hat/ probaturus exinde, subditorum animos obligatos esse ad fidem illam, qvam præcipit Magistratus: idem Luthetum notavit, qvod reddiderit paulò post: Die Gewalt aber/ die allenthalben ist/ ist von GOtt verordnet/ unde subsumit Embserus. E, & potestas Pontificalis & Clericalis Papistica

est à Deo: sed & notavit 3. à Luthero omissam esse partem v. 4. qvod Magistratus sit Diaconus Dei in bonum. Cæterum nec vox illa **allenthalben** §. 11.
est in versione Germana Lutheri: & illa particula hodie expresse reperitur: ubi autem scripsit Lutherus? *Subditos non esse obligatos Magistratui, veram Religionem præcipienti:* Pontificis autem & Clericorum omnium anima à Paulo hic Magistratui Politico subjicitur, salvâ tamen exceptione illâ Petri, Act 5, 29. Chrysostomus agnoscit *non seculares saltem: sed & omnes Sacerdotes & Monachos hoc generali subjecto omnis animæ contineri.* Qv. 3. An Magistratus infidelis §. 12.
tàm sit Dei ordinatio, qvàm fidelis? R. In sensu diviso affirmando. Probamus ex v. 1. 2. qvi loqvuntur de Magistratu, etiam, prout erat illo tempore, qvi certè erat infidelis: Vnde subditi ex infidelibus facti fideles obligati fuerunt ex ordinatione Dei ad subjectionem, e. c. Neroni præstandam, in illis, qvæ Reip. forma reqvirebat, tàm post: qvàm ante fidem susceptam. Textus hic Apostoli agit de *Magistratu in abstracto* §. 13.
considerato, sive fideli, sive infideli. Qvær. 4. An Principibus tribuatur cura Religionis? Resp affirmando? idq; triplici respectu 1. qvatenùs sunt *Principes Dei Ministri in laudem bonorum operum positi:* tùm 2. qvatenùs sunt *Principes orthodoxi*, tùm 3. qvatenùs sunt in tertiâ parte *Hierarchiæ* audltores & Laici primarii. Qvær. 5.

An potestas Magistratûs sit absoluta? an limitata?

§. R. Affirmando utrumqve: illud, objectivè, qvia
14 includitur πᾶσα ψυχὴ: hoc respectu intensionis & modi, qvi limitatur tum lege divinâ, tûm qvam præscribit ipsa Respubl. Qvær. 6. *An leges latæ à Magistratu obligent in conscientia?*

§. R. Distingvendo 1. aut legum illarum objecta divi-
15 no jure, nec qvoad præceptum, nec qvoad interdictum sunt expressa, & sic affirmatur qvæstio. Probatur ex c. 13, 5. *necesse est subjici, non solùm propter iram: sed etiam propter conscientiam.* Peccat ergò contrà conscientiam, qvi vel cum proæresi tales leges violat, vel per negligentiam moraliter evi-
§. tabilem illas negligit. 2. Si genus legis à Magistra-
16 tu latæ divina lege sit vel præceptum, vel interdictum, non item species: subditi est, seqvi judicium Magistratûs, nec potest suspendere obedientiam, contrà mandatum Magistratûs: sed etiam hic valet Imperativa Apostolica: *Omnis anima potestatibus supereminentibus esto subjecta*, & potest talis obedientia stare cum fide, nec adeò dictum ad Rom. 14.
§. v. ult. hic est applicabile. Qvær. 7. *An jure divino*
17 *etiam Clerici obligentur ad tributa danda Magistratui?* R. Affirm. ex v. 6. & 7. qvi non excludunt Clericos. Qv. 8. *An inflictiva pœnarum capitalium Magistratui competat de jure divino?* R. ex v. 4. Magi-
§. stratus non frustrà gladium gerit. Qv. 9. An in hoc
18 jure gladii simul intelligendum sit *jus bellorum seu publica vindicatio injuriarum vel damnorum?* R. Aff.

Bella

Bella pertinent ad *pœnas publicas*, & exercentur per gladium, adversus illos, qvi faciunt, qvod est malum: neq; verò ex hoc jure gladii competit *jus belli* inferiorib. in superiorem, membris in caput, sed superioribus adversus vel æqvalem, vel inferiorem. Alia ratio est subditorum ex parte, & cum reservatione certæ potestatis, in qva superiorem aut vindicem non habent, & adeò illo respectu nec bellum gerunt cum Magistratu, qvi in tantum Magistratus non est. Qv. 10. An in v. 1. talis sit distinctio, *qvæ sunt potestates à Deo, sunt ordinatæ?* R. Neg. illud à Deo pertinet ad prædicatum, sensus E. est: Omnes veri Principes ac Magistratus sunt à Deo ordinati atq; instituti: Atq; adeo, qvod paulò ante dixerat abstractivè, nunc dicit concretivè, ne qvis e. c. distingvat inter potestatem, & ipsam personam, & dicat se venerari potestatem Neronis, sed non Neronem. Qv. 11. *An v. 8. sit reddendum. Debete; an, debetis?* R. Aff. prius contrà Erasmum Qv. 12. An idem intelligatur in v. 8. per τὸν ἕτερον, qvi v. 9. per τὸν πλησίον? R. Aff. Nullus hic homo excipitur: Si unus exciperetur, non peccaret contra legem diligendi proximi, qvi rem ejus furaretur, aut eum occideret, aut falsum testimonium adversus eum diceret: *alter* ergò hic idem est. qvi *proximus*. Qv. 13. Qvalis sit *impletio legis* in v. 8. §. & 10? R. Formaliter tabulæ secundæ, uti rectè notatum à Cajetano, materialiter, utriusq;: qvia dilectio proximi, supponit dilectionem Dei. Atqve

§. 19

§. 20

§. 21.

§. 22.

adeò illud maximum & primum mandatum Matt. 22, 28. R. 2. Concedimus & in justificatis in summo rigore perfectam esse impletionem legis: & justificatum qvoq; in articulo renovationis totam legem facere, licet non faciat, nec facere possit in rigorosa perfectione legali, propter carnem, qva adhuc servit legi peccati. Interim in omni justificato est charitas ex puro corde, ex bona conscientia & fide non simulata Qv. 14. Qvo-
§. 23. modo Apostolus jubeat jam justificatos *induere Jesum Christum in v. ult?* R. Duplex datur *induitio Christi*, una in articulo justificationis, altera in articulo renovationis, qvæ posterior induitio ita se habet, sicut *induitio armorum lucis* in v. 12. Conf. de illa ad Gal. c. 3, 26. Qv. 15. An illud de *propiore salute* dicatur respectu vitæ æternæ? ita Haimo πρὸς Φοίζ, *Vita*, inqvit, *æterna, qvam soli electi cum Angelis possessuri sunt, propior est nunc nobis, qvam eo tempore, qvando credidimus*, ita & Chrys. ut sit hic sensus Salus futuræ gloriæ nunc nobis est vicinior, qvàm tunc erat, qvandò primum credere cœpimus. Subordinatur facilè hic sensus respectu vocabuli salutis superiori, vid. suprà.

§. 1. 7. Præceptum tertium speciale est in cap. 14. de non offendendo vel scandalizando per usum indifferentium illo, qvi etiamnum est infirmus in fide. Specialis propositio est in v. 1. respectu actûs signati, & formaliter, in v. autem 2. & 3. exemplariter, respectu sc. ciborum interdicti obligantis sub

T. V. Sum-

T. V. Summa ergò propositionis est: *In indifferentibus, ille, qui est firmior in fide, suscipiat infirmiorem*, E. c. ille, qui ex libertate Evangelica scit se non obligari ad discrimina ciborum, illum qui observat, & abstinet à certis carnibus, tanquam Christianæ libertatis ignarum. Notamus hic de indifferentibus 1. *Quæcunq; jure divino sive expressè, sivè virtualiter & consequentèr sunt sive præcepta sive interdicta, non sunt adiaphora*, atque adeò in illis agendum est juxta jus divinum sine respectu scandali. E. c. Communio sub utraq; specie. 2. *Quæ sunt juris merè humani, non obligant, nec adeò quærendum an ab illis liceat recedere, in quibus non datur casus necessitatis.* E. c. Cœlibatus, non vesci certis carnibus. 3. *Quædam libera quidem sunt secundùm circumstantiam, at obligant secundum substantiam*, E. c. docere Evangelium, administrare Sacramenta, decorum Ecclesiasticum. 4. *Etiam libera secundum circumstantiam, si observentur per totam Ecclesiam, libertate Christianâ non obstante, licitè servantur*, huc pertinent anniversariæ solemnitates incarnationis, passionis. &c. 5. *A puris indifferentibus, si obtrudantur ut ad salutem necessaria, sine respectu scandali liberè est recedendum, & contrarium agendum.* Atqui huc pertinet erratum Petri in Epistola ad Gal. 2, 11. 12. 6. *Apud infirmos, qui erudiri possunt, agendum est ex charitate, sive contra, sive juxta traditionem adiaphororum:* Atqui ad hanc regulam pertinet præsens caput. Sequuntur rationes Apostoli E. c. Ratio prima est in v. 3. in vocibus: *Deus*

§. 1.
§. 2.
§. 3.
§. 4.
§. 5.
§. 6.

§. 7. *illum* (fratrem sc. in fide infirmum) *assumpsit* (sc. per justificationem & adoptionem in filium) E. *multò magis tu, qui frater es* (infirmitatibus *æquè obnoxius*) *debes assumere* (per tolerantiam sc. infirmitatum) *fratrem infirmum.* Notetur in hoc argumento gemina illatio: una *à Minori ad Majus*, quæ

§. 8. est in subjecto: altera *à Majori ad Minus*, quæ est in assumptionis modo. Notetur 2. vocabulum assumendi in themate v. 1. & in hac ratione v. 3. Ratio secunda est in v. 4. sc. *de non judicando alieno domestico: quia Christianus stat & cadit suo Domino*, conf. v. 4. Ratio 3. est, à stabilitione fratris infirmi, ubi infirmitati illi opponitur potentia Dei v. 4. Addit hic Apostolus exempl. 2. de discrimine dierum, qva occasione ponit regulam generalem in praxi indifferentium: ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορείσθω. Summa est: *in indifferentibus,*

§. 9. *utrumq; extremum est liberum, & non peccat, qui agit alterutrum, modò qui agit, certus sit, id esse adiaphorum, & Deo id non displicere, nec se adeò contrà conscientiam agere.* Prohibetur igitur hic maximè *conscientia scrupulosa & erronea*, illa inprimis, qvæ est de errore per se invincibili, & re per se mediâ. Si n. error sit vincibilis, & res per se mala, sive qvis juxta, sive contra eam conscientiam agat, omninò peccat; At si sit de re media, & error ipse invincibilis, non peccat, qvi agit juxta conscientiam, sed qvi contra. Ratio 5. in v. 7. *qvia sc. omnes & vivunt Domino & moriuntur Domino.* E. qvoqve omnes obnoxii sunt, illius Dei judicio,

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0432
DFG

v. 8. 9. Ratio 6. Est *à judicio extremo & apparentia universali coram Jesu Christi tribunali*, Argumentum hic est geminum, unum: *Judicare est actus Majestaticus Jesu Christi.* E. *non est actus proximi.* 2. Si omnes tàm firmi, qvàm infirmi in fide, sunt *sistendi coram uno judice, & uno tribunali.* E. non debet frater fratrem judicare, vel alter alterum contemnere. Utrumqve enim vetat Apostolus v. 10. sc. tàm κρίνειν, qvàm ἐξουθενεῖν τὸν ἀδελφόν. Minorem, & adeò *tribunal illud Oecumenicum omnium & singulorum Individuorum* probat Apostolus v. 11. ex testimonio Esaiæ c. 45, 23. ubi est juramentum Messiæ Oratoris (uti constat ex vers. præced.) ubi pro *signo juramenti*, qvod in fontibus est: בי נשבעתי Apostolus expressit: Vivo ego. Lutherus noster, So wahr als ich lebe/ spricht der HErr. Jurat autem Christus *futuram universalem omnium genuum flexionem & omnis linguæ confessionem*, qvæ omnia plenissime apparebunt in judicio illo novissimo. §. 10. §. 11. §. 12.

Concludit Apostolus in v. 13. ergò Judicium illud Adiaphoristicum est intermittendum: Vel, *id est judicandum ut non detur fratri infirmo scandalum.* §. 13. Diluit hac occasione objectionem, qvæ talis erat: *Si per se nihil est impurum, Ergò res licita est edere qvemcunqve cibum*, R. Apostolus 1. concedendo sc. *per se nihil esse impurum: sed saltem ex imaginatione reputantis.* R. 2. Limitando v. 15. *Licet cibus per se non sit impurus, tamen ita fruendum cibo ut postulat charitas, ne vel propter escam frater infirmus tristitiâ afficiatur.* R. 3 Peri-

culum rei natura indifferentis per Accidens, Inculcando, idq; duplex, unum v. 15. exitium sc. *æternum fratris infirmi possibile*, alterum v. 16. qvia *per talem intempestivum usum blasphematur bonum Christianorum*. Qvale autem illud bonum sit, explicat in v. 17. & 18. idq; tàm negativè; sc. non est cibus & potus, qvàm positivè, qvia sc. illud est 1. *Justitia*. 2. *Pax*. 3. *Gaudium in Spiritu S.* qvæ succincta est Regni Dei descriptio. Concludit inde Apostolus: *Christo non serviri cibo & potu: sed justitiâ, pace & gaudio*. 2. *Illa ergò esse sectanda, qvæ ad pacem faciunt, & qvæ ad mutuam ædificationem; neqve cibi causâ destruendum opus Domini*. 3. *Omnia qvidem esse munda: sed ita utendum mundis, ne infirmus frater offendatur; & in hoc casu melius esse, ut qvis non edat carnes, nec bibat vinum* v. 20. & 21. Objici poterat à Christiano in Adiaphoris magis confirmato, *se ex fide nullius profani*, uti Evangelica libertate; Resp. Apostolus: distingvendo *inter fidem, ut habitam interne in conspectu Dei, & eandem ut exercitam in respectu proximi*: Fidem talem non tollit charitas v. 22. Additur geminum axioma Theologicum, cujus usus circa materiam Adiaphororum. Primùm est: *Beatus, qvi non damnat seipsum, in eo qvod approbat*. 2. Qvi in Adiaphoris id agit, de cujus jure dubitat, condemnat seipsum, *qvia non agit ex fide: qvicqvid autem sine fide fit, peccatum est*, qvod dictum pro objecto hic habet *actiones indifferentes, lege divinâ nec præceptas nec interdictas*.

§. 14

§. 15.

§. Uti in cap. 14. fuit præceptum Apostolicum *de tractandis infirmis in fide:* ita cap. 15. sequitur *præceptum de tractandis infirmis in vita:* estq; argumentum huic parallelum ad Gal. c. 6. à v. 1. adusqve v. 6. Notetur hic iterum 1. ipsa propositio, qvæ est in v. 1. *Christiani firmiores tolerare debent seu patienter ferre Christianorum infirmiorum seu impotentiorũ infirmitates, & id agere, ut non tàm sibi, qvàm proximo placeant ad ædificationẽ ipsius.* v. 2. Argumentum argumentorum ponitur exempl. Christi in v. 3. ubi argumentum tale: *Si Christus ipse, non sibi placuit, sed exutá qvasi gloriâ cœlesti, propter miseros homines assumpsit formam* servi, & non saltem infirmitates: sed *& omnes blasphemias & atrocia hominum peccata,* & propter illa iram divinam & mortem æternam *in se sustinuit, multò magis nos, fratrũm impotentiorum qvasdam infirmitates tolerare debemus, nec nobis placendo proximum contemnere.* Sed verum est prius. E. & post. Minorem probat ex Psal. 69, 10. Major. probat à fine Scripturæ generali, qvi est *nostra informatio,* ut sc. *per tolerantiam & consolationem Scripturarum spem æternæ vitæ habeamus:* Qvà occasione in v. 5. & 6. interponit votum humilis & reciprocæ affectionis secundùm Christum Jesum: Qvod votum pertinet ad consequentiam Majoris. Qværi enim poterat, *An valeat consequentia à Christo ad Christianos?* R. Apostolus, omninò: *Christiani ita debent inter se esse affecti, ut Christus Jesus:* eumq; talis affectio, non sit virtutis naturalis, proinde il-

§. 1.

§. 2.

§. 3.

Iam Apostolus precatur Romanis *à Deo*, à qvo est talis seqvela affectûs Christi. Ita probatâ Majori, redit in v. 7. ad propositionem Min. docens distinctè, qvomodo Christus susceperit 1. Judæos, per specialem sc. & personalem Diaconiam *ad confirmandas promissiones Patribus factas*. v. 7. & 8. 2.

§. 2. Qvomodo Christus susceperit gentes per amplitudinem sc. misericordiæ divinæ: ut ita *tàm Judæorum qvàm Gentium* conversio soli Dei gratiæ sit accepta ferenda, v. 9. qvâ ratione pro vocatione gentium ad regnum Christi adducit qvatuor illustria Prophetarum vaticinia, v. 9. 10. 11. Atqj ita addito voto tractationem illam de renovatione claudit. v. 13. & 14. In *Conclusione*, qvæ incipit à v. 15. c. 15. 1 *Causas scriptionis exprimit* v. 15. 16. 2. *Apostolicæ gloriationis exemplum ponit*. Fund. gloriationis est *sacrificium gentium*. Modus operationis, exprimitur λόγῳ καὶ ἔργῳ: effectus per *geographiam Evangelicam Paulinã* v. 18. 19. 20. 21. 3. *Adventûs sui spem facit, & impedimentum proximi adventus ponit* sc. *collectam Macedonicam & iter Hierosolymitanum* à v. 22. ad v. 29. 4. *Intercessionem Romanorum poscit*, idqj *duplici fine* v. 30. 31. 5. *Salutes passivas & commendationes personales subjungit* c. 16. à v. 1. ad v. 16. 6. *Parentheticam παραίνεσιν contra schismaticos interponit* v. 17. 18. 19. 20. 7. *Salutes activas subjicit* v. 22. 23. 24. 8. *Voto novissimo, & magnifica δοξολογία totam epistolam claudit* v. 24. 25. 26.

SOLI SAPIENTI DEO SIT GLORIA PER JESUM CHRISTUM IN SECULA.

Fr. Keppien,
Buchbinder
in
ROSTOCK
bey der Marien-Kirche.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0439
DFG

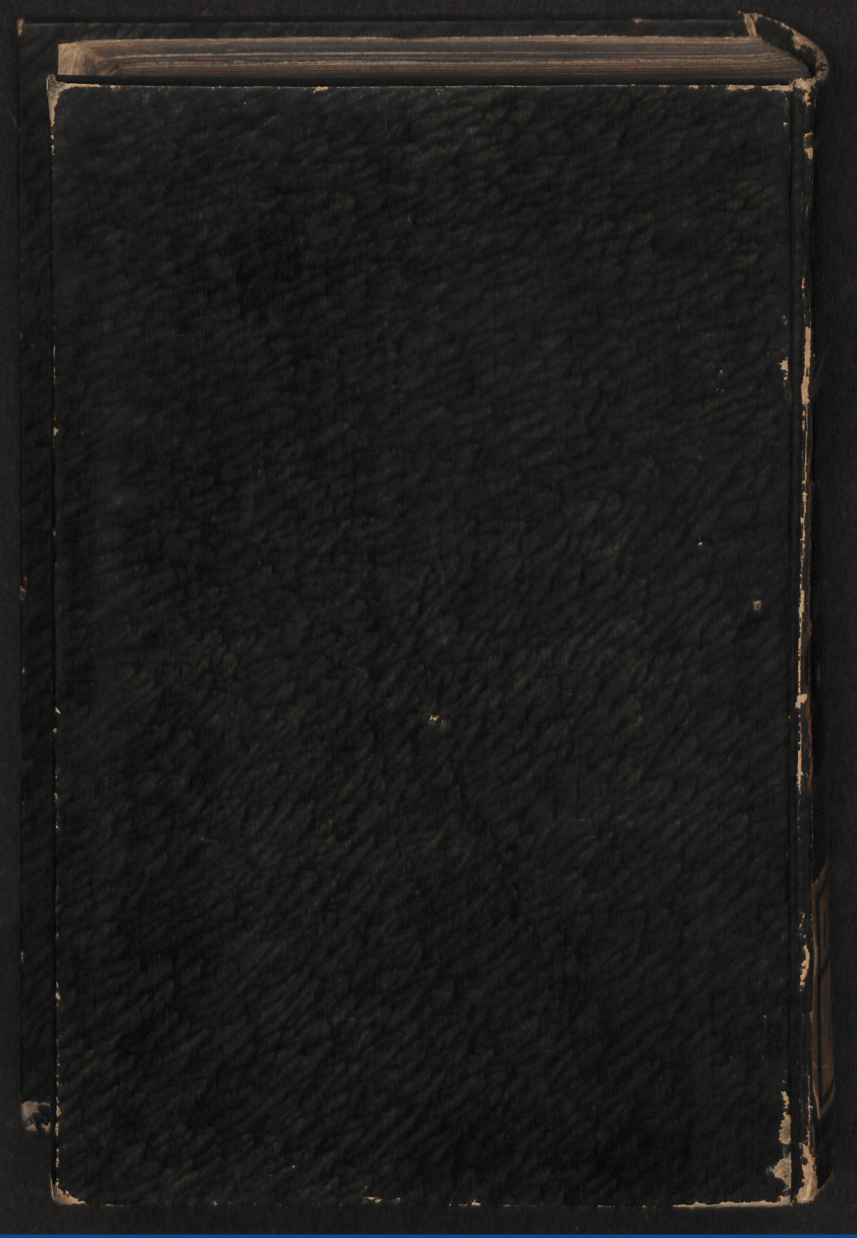
Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn746498721/phys_0440
DFG

v. 8. 9. Ratio 6. Est *à judicio ex*
universali coram Jesu Christi tri
tum hic est geminum, unum
Majestaticus Jesu Christi. E. *n*
2. Si omnes tàm firmi, qvàm i
sistendi coram uno judice, & u
debet frater fratrem judicat
contemnere. Utrumqve e
v. 10. sc. tàm κρίνειν, qvàm è
Minorem, & adeò *tribuna*
omnium & singulorum Indivi
stolus v. 11. ex testimonio Esai
ramentum Messiæ Oratoris
præced.) ubi pro *signo juram*
est: כי נשבעתי Apostolus
Lutherus noster, So wahr
HErr. Jurat autem Christus
omnium genuum flexionem &
onem, qvæ omnia plenissime
illo novissimo. Conclud
ergò Judicium illud Adiapho
tendum: Vel, *id est judicand*
infirmo scandalum. Diluit h
onem, qvæ talis erat: *Si per*
Ergò res licita est edere qvemc
stolus 1. concedendo sc. *per*
sed saltem *ex imaginatione re*
tando v. 15. *Licet cibus per se*
ita fruendum cibo ut postulat c
escam frater infirmus tristitiâ

§. *ntia*
ctus
cimi.
sunt
non
rum
tolus §.
Qóv. 11.
ocum
Apo-
est ju-
vers.
tibus
ego. §.
ht der 12.
salem
nfessi-
udicio
v. 13.
ermit-
fratri
bjecti-
urum,
Apo-
urum:
Limi-
tamen §.
ropter 13.
Peri-

the scale towards document
Image Engineering Scan Reference Chart TE263 Serial No.
Patch Reference numbers on UTT
C1 B1 A1 C2 B2 A2 B5 A5 20 18 17 16 11
10 09 03 02 01 C7 B7 A7 C8 B8 A8 C9 B9
4.5 5.0 5.6 6.3
Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn746498721/phys_0441
DFG